

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

TÜRK HALK HİKÂYELERİNE
SORUN-ÇÖZÜM ODAKLI BİR YAKLAŞIM

ABDULLAH TOPCU

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. SİNAN GÖNEN

KONYA-2024

Bu çalışma, 12.06.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı Programında Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Savunma
Tez Jürisi

Danışman

Prof. Dr. Sinan GÖNEN
Selçuk Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Erol ÇÖM
Selçuk Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Sezai DEMİRTAŞ
Selçuk Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi

Doç. Dr. Onur AYKAÇ
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi

Doç. Dr. Hüseyin AKSOY
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi

ÖN SÖZ

Hikâyeler, insanoğluna yaşam sürecindeki mücadelesinde yol gösteren anlatılardır. İnsan, yaşamı boyunca birçok zorlukla karşılaşır ve bunları aşmanın mücadelesini verir. Bu süreçte teşekkül eden kültürel birikim ve değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan yollardan biri de hikâyelerdir. Sözlü geleneğin önemli bir parçası olan halk hikâyeleri, kahramanın karşılaştığı zorluklar ve bunları aşması bağlamında ortaya çıkan sorun-çözüm yapısıyla, ait olduğu toplumun kültürel mirasının gelecek kuşaklara aktarılmasına ve toplumsal kimliğin oluşmasına katkı sağlar. Bu bakımdan halk hikâyeleri, gelecek nesillere hayatı yaşama noktasında yol gösteren bir kılavuz niteliği taşır. Hikâyelerin sorun-çözüm yapısı sadece kahraman değil, olay örgüsündeki tüm karakterler açısından ele alınırsa bu bağlamda taşınan bilgiler ve aktarılan mesajlar daha anlaşılır hâle gelebilir.

Türk halk hikâyelerine sorun-çözüm odaklı yaklaşan bu çalışmada, hikâyelerin şahıs kadrosunda yer alan karakterlerin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm yöntemleri konu edilmiştir. Hikâyelerin sorun-çözüm yapısı tüm karakterler açısından yapısalcı bir yaklaşımla çözümlenmiş ve örnekler üzerinden incelenmiştir. Böylece, kolektif bir bilinçle ortaya çıkardığı hikâyeler üzerinden Türk toplumunun sorunlar ve çözümler kapsamında yaşadıkları, hayata bakışı, davranış biçimleri, değerleri, uyarıları, önerileri gibi konulara dair bilgi ve mesajların daha detaylı şekilde açığa çıkarılması amaçlanmıştır. Bir başka amaç da farklı bir konu ve yaklaşımla bilim dünyasına katkı sağlamaktır. Konunun sorun ve çözüm olmak üzere iki yönlü ve tüm karakterler açısından bütüncül bir yaklaşımla ele alınması çalışmaya özgünlük kazandırmıştır.

Metin merkezli bu çalışmada, tutarlılığı sağlamak adına, incelenen metin sayısı otuz beş Türk halk hikâyesi ile sınırlı tutulmuştur. Söz konusu hikâyeler, ortaya çıkmaya başladıkları ilk dönemden yakın döneme kadarki süreci kapsayacak şekilde seçilmiştir. Çalışma; “Giriş”, “Sonuç” ve “Kaynaklar” dışında sırasıyla “Hikâyelerde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Yöntemlerinin İncelenmesi”, “Hikâyelerdeki Sorun-Çözüm Yapısının İşlevsel Açıdan İncelenmesi” ve “Hikâyelerin Sorun-Çözüm Yapısı” olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında *sorun*, *çözüm*, *hikâye* ve *halk hikâyesi* kavramları üzerinde durulmuş ve çalışmaya dair bilgiler detaylandırılmıştır. Birinci bölümde, öncelikle hikâyelerde tespit edilen sorunlar ve çözüm yöntemlerinin tasnifi ve açıklanmasına yer verilmiştir. Sonrasında hikâyelerin sorun-çözüm yapısı, sorunlar ve bunlarla karşılaşma sıklıkları baz

alınarak yapılan sıralamaya göre örneklem yöntemiyle incelenmiştir. İkinci bölümde, hikâyelerin sorun-çözüm yapısı yine örneklerle fakat bu kez işlevsel açıdan değerlendirilmiştir. Üçüncü ve son bölümde, hikâyelerin sorun-çözüm yapısına dair durum ve olaylar bağlamlarıyla birlikte maddeler hâlinde verilmiştir. Buradaki bilgiler her hikâyenin bir nevi geniş özeti mahiyetinde olduğu için ayrıca özet verilmesine gerek duyulmamıştır.

Çalışma sırasında şüphesiz bazı zorluklarla karşılaşmıştır. Bunlardan ilki, eş metinlerle birlikte daha da genişleyen Türk halk hikâyeleri külliyyatı içerisinde incelenecek metinlerin belirlenmesi konusunda yaşanmıştır. Bu aşamada, Türk halk hikâyelerine dair süreç, kapsayıcılık, inceleme konusuna uygunluk gibi ölçütler belirlenmiş ve metin seçimleri bunlara göre yapılmıştır.

Bu minvalde bahsedilmesi gereken bir başka konu da çalışmada tespit edilen sorunlar ve çözümlerin isimlendirilmesi ve tasnif edilmesinde yaşanan zorluklardır. Sorunlar ve çözümler, kimi zaman, çeşitli aşamaları bulunan bir süreci kapsayan ve iç içe geçmiş bir yapıya sahiptir. Buna bir de konunun tüm karakterler açısından ele alınması eklenince durum daha da karmaşık hâle gelmektedir. Tüm bunlar, sorun-çözüm olarak tespit edilen olay, durum veya davranış biçimlerinin isimlendirilmesi ve tasnifini güçleştirmiştir. Bu güçlüğü aşmak ve tutarlılığı, bütünlüğü sağlamak amacıyla metinlerin çözümlendiği bağlamlarda temel sorun ve çözüme odaklanan bir sadeleştirme yoluna gidilmiştir. Benzer şekilde bunların tasnifi noktasında ortaya çıkan geniş listede de birbiri ile ilgili olan sorun ve çözüm isimlerinin birleştirilmesi ve genel bir başlık altında toplanması şeklinde bir sadeleştirme yapılmıştır.

İnceleme sırasında farklı örnekler kullanmaya azami gayret gösterilmiştir. Fakat tespit edilen sorun-çözüm bağlamlarının tüm karakterler açısından ve işlevsel açıdan olmak üzere çok yönlü bir şekilde ele alınmış olması, zaman zaman aynı örneğin tekrar kullanılmasını kaçınılmaz hâle getirmiştir.

Olumsuz karakterler ve eylemleri, tıpkı hikâyelerdeki diğer karakterler için olduğu gibi bu çalışma için de karşılaşılan engellerden biri olmuştur. Bunların incelenmesi, tasnif edilmesi ve çalışmadaki yerinin belirlenmesi gibi konularda güçlük çekilmiştir. Bu noktada, Serdal Özdemir'in "Felsefırasıyon" adlı kitabında "Adaletle Bakış" başlığı altındaki ifadeler kayda değerdir:

"Bir aslanı gün boyu takip etseydiniz ve aslanın yaşamak için verdiği mücadeleye tanık olsaydınız, günün sonunda bu aslanın bir ceylan yakalayıp yemesi sizi mutlu ederdi. Aynı hikâyeye ceylanı takip ederek başlasaydınız ve ceylanın yaşamak için

verdiği mücadeleye tanık olsaydınız, günün sonunda bu ceylanın bir aslan tarafından yenmesi sizde bir öfke uyandırır. Yani başlangıç noktasını farklı seçersen, aynı olay kişide iki farklı yargı oluşturabilir. Bu yüzden kişinin içindeki adalet duygusu, hangi hikâyeyi ne kadar süreyle takip ettiğine bağlıdır.” (Özdemir, 2021: 252).

Kısaca açıklamak gerekirse burada adalet anlayışı özelinde, olay ve durumlara yönelik değerlendirmelerin nereden ve hangi bakış açısıyla yapıldığına göre değişebileceği ve öznel olabileceği ifade edilir. Konuya bu minvalde ve halk hikâyeleri açısından bakıldığında, hikâyelerin hem olumsuz karakterler üzerinden birtakım değerleri vurgulayarak toplumsal kimliğin oluşmasına hizmet ettiği hem de olumsuz karakterlerin karşısında yani taraflı olduğu görülecektir. Hikâyedeki olay veya durumlar en başından itibaren kahraman açısından anlatılır ve takip edilir. Dolayısıyla anlatıcı da okuyucu/dinleyici de kahramanın tarafını tutar. Olumsuz karakterler ve eylemleri, hikâyede çatışma ve merak unsuru olarak yer alır ve birtakım işlevleri yerine getirir. Bunların içerisinde çalışmanın konusu ile ilgili olanlar, olumsuz karakterler ve eylemleri bağlamında uyarılar, öneriler ve toplumsal değerlere dair birtakım mesajların verilmesi işlevidir. Buradan hareketle, çalışmada bu minvalde tespit edilen sorun ve çözümler işlevleri göz önünde bulundurularak *sorunun tarafına* göre farklı bölümlerde değerlendirilmiştir. Sorunun tarafı olumlu karakter olanlar birinci bölümde, olumsuz olanlar ikinci bölümde işlevsel açıdan ele alınmıştır.

Bu bağlamda bahsedilmesi gereken bir diğer konu da çalışmanın edebî metinler üzerinde gerçekleştirilmesi dolayısıyla yapılan tespit ve değerlendirmelerin yoruma dayalı olmasıdır. Sorun ve çözümlere dair isimlendirmeler, tasnif ve sayısal veriler konunun genel çerçevesini belirleyip gösterme amacındadır ve bu gözle değerlendirilmelidir. Aynı durum hikâyelerin sorun-çözüm yapısı bağlamında verilen mesajların belirlenmesinde de geçerlidir. Süleyman Nazif, *Namık Kemal* adlı kitabının başında “*Ben burada bunları -hâşâ anlamaya değil- anlatmaya çalışacağım.*” cümlesini kurar (1922: 3). Demek ki edebî metinde anlatıcı anlamadığı şeyleri de anlatabilir. Edebî metinler, müellifini bile aşan anlamlar barındırabilir ve edebî metinlerden çıkarılan mesajlar kişiden kişiye değişiklik gösterebilir. Bu yüzden, hikâyelerde sorunlar ve çözümler bağlamında verilen mesajlar konusunda galiba en doğrusu her okuyucu veya dinleyicinin kendi çıkarımını yapması olacaktır.

Son olarak, bu çalışmanın ortaya çıkış hikâyesinde karşılaştığım sorunların çözümü konusunda; yolumu aydınlatan ve öğrencisi olmaktan gurur duyduğum danışman hocam Prof. Dr. Sinan GÖNEN başta olmak üzere yardımlarına her başvurduğumda beni sabırla dinleyen ve yazılan bölümleri okuyup önerilerde bulunan değerli arkadaşlarım Dr. Öğr. Üyesi Sezai DEMİRTAş, Dr. Öğr. Üyesi Halil BUNSUZ hocalarıma ve Doç. Dr. Onur AYKAÇ, Doç. Dr. Hüseyin AKSOY hocalarıma; burs destekleri ile çalışmaya önemli katkıları bulunan Türk Dil Kurumuna ve her zaman yanımda olduklarını hissettiğim sevgili aileme en içten şekilde teşekkür ederim.

Abdullah TOPCU

Karaman-2024

Bu tez Türk Dil Kurumu bursu desteği ile hazırlanmıştır.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı:	Abdullah TOPCU
Numarası:	174101001004
Ana Bilim / Bilim Dalı:	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili ve Edebiyatı
Programı:	Doktora
Tez Danışmanı:	Prof. Dr. Sinan GÖNEN
Tezin Adı:	Türk Halk Hikâyelerine Sorun-Çözüm Odaklı Bir Yaklaşım

ÖZET

Türk halk hikâyelerinde karakterlerin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm yöntemleri konusunu ele alan bu çalışmada, sorunlar ve çözüm yöntemlerinin tespiti, tasnifi ve tahlili esas alınmıştır. Çalışmanın kapsamı, Türk halk hikâyelerinin ortaya çıktığı ilk dönemden yakın döneme kadarki süreç dikkate alınarak seçilen 35 Türk halk hikâyesi ile sınırlı tutulmuştur. Çalışmada, hikâyelerdeki karakterlerin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm yöntemleri hikâyenin “sorun-çözüm yapısı” şeklinde isimlendirilmiş ve yapısalcı kurama dayalı özgün bir yöntemle incelenmiştir. Bu yöntem kapsamında, hikâyelerde tespit edilen sorunlar “anlaşmazlık”, “bilgisizlik”, “çaresizlik”, “haksızlık”, “ikna ve kendini ifade etme güçlüğü”, “olumsuz karakterler ve eylemleri”, “saygısızlık”, “tehlike” ve “üzüntü-bunalım” olmak üzere 9 başlıkta; çözümler ise “düşünme”, “gelenek-inanç”, “iletişim”, “karşı koyma-mücadele”, “önlem”, “uzlaşma-barış” ve “yardım” olmak üzere 7 başlık altında tasnif edilerek örneklerle incelenmiştir. Bunun yanı sıra, hikâyelerin sorun-çözüm yapısının bireysel ve toplumsal işlevleri hakkında yine örneklerle bilgi verilmiştir.

Türk halk hikâyeleri sorun-çözüm yapısının, sadece kahramanlar açısından değil olay örgüsündeki tüm karakterler açısından bütüncül ve çok yönlü şekilde ilk kez ele alınması çalışmanın özgün olmasını sağlamıştır. Bu çalışma ile halk hikâyeleri açısından Türk toplumunun sorun algısı ve sorunlar karşısındaki davranış biçimlerini ortaya çıkarıp bu bağlamda verilen mesajların daha iyi anlaşılması hedeflenmiş ve Türkoloji alanında araştırma yapan bilim insanlarına yeni bir kapı aralanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Halk Hikâyeleri, Sorun-Çözüm Yapısı, Yapısalcı Kuram, İşlevsel Kuram.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı:	Abdullah TOPCU
Numarası:	174101001004
Ana Bilim / Bilim Dalı:	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili ve Edebiyatı
Programı:	Doktora
Tez Danışmanı:	Prof. Dr. Sinan GÖNEN
Tezin İngilizce Adı:	A Problem-Solution Oriented Approach to Turkish Folk Tales

ABSTRACT

This study, which deals with the problems encountered by the characters in Turkish folk tales and their solution methods, is based on the identification, classification and analysis of the problems and solution methods. The scope of the study is limited to 35 Turkish folk tales selected by taking into account the process from the first period when Turkish folk tales emerged until the recent period. In the study, the problems faced by the characters in the stories and their solution methods are named as the "problem-solution structure" of the tale and analyzed with an original method based on structuralist theory. Within the scope of this method, the problems identified in the tales are categorized under 9 headings: "disagreement", "ignorance", "despair", "injustice", "difficulty in persuasion and self-expression", "negative characters and their actions", "disrespect", "danger" and "sadness" and the solutions are classified under 7 headings: "thinking", "tradition-belief", "communication", "resistance-struggle", "precaution", "reconciliation-peace" and "help" and examined with examples. In addition, information about the individual and social functions of the problem-solution structure of the stories is also given with examples.

The fact that the problem-solution structure of Turkish folk tales is addressed for the first time in a holistic and multifaceted way, not only in terms of the heroes but also in terms of all the characters in the plot, has made the study unique. This study aims to reveal the Turkish society's problem perception and behavior towards problems in terms of folk tales, to better understand the messages given in this context, and to open a new door for scientists doing research in the field of Turkology.

Keywords: Turkish Folk Tales, Problem-Solution Structure, Structuralist Theory, Functionalist Theory.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	viii
KISALTMALAR.....	xvii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xix
GİRİŞ.....	1
1. SORUN VE ÇÖZÜM KAVRAMLARI	1
2. HİKÂYE VE HALK HİKÂYESİ.....	3
3. ÇALIŞMANIN KONUSU VE KAPSAMI	6
4. ÇALIŞMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	13
5. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ.....	15
I. BÖLÜM: HİKÂYELERDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM YÖNTEMLERİNİN	
İNCELENMESİ.....	21
1. HİKÂYELERDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜMLERİN TASNİFİ	21
1.1. SORUNLAR	21
1.1.1. Anlaşmazlık.....	21
1.1.2. Bilgisizlik	22
1.1.3. Çaresizlik.....	23
1.1.4. Haksızlık.....	23
1.1.5. İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü.....	24
1.1.6. Olumsuz Karakterler ve Eylemleri.....	24
1.1.7. Saygısızlık	25
1.1.8. Tehlike.....	26
1.1.9. Üzüntü-Bunalım	26
1.2. ÇÖZÜM YÖNTEMLERİ	27
1.2.1. Düşünme.....	27
1.2.2. Gelenek-İnanç	28
1.2.3. İletişim.....	28
1.2.4. Karşı Koyma-Mücadele	29
1.2.5. Önlem	31
1.2.6. Uzlaşma-Barış	31
1.2.7. Yardım.....	32

2. HİKÂYELERDE SORUN-ÇÖZÜM YAPISININ İNCELENMESİ	33
2.1. TEHLİKE	33
2.1.1. “Tehlike” Sorununun “Karşı Koyma-Mücadele” Yoluyla Çözülmesi.....	33
2.1.2. “Tehlike” Sorununun “Yardım” Yoluyla Çözülmesi	35
2.1.3. “Tehlike” Sorununun “Önlem-Tedbir” Yoluyla Çözülmesi	36
2.1.4. “Tehlike” Sorununun “İletişim” Yoluyla Çözülmesi	37
2.1.5. “Tehlike” Sorununun “Uzlaşma-Barış” Yoluyla Çözülmesi.....	38
2.1.6. “Tehlike” Sorununun “Düşünme” Yoluyla Çözülmesi	38
2.1.7. “Tehlike” Sorununun “Gelenek-İnanç” Yoluyla Çözülmesi.....	39
2.2. SAYGISIZLIK.....	40
2.2.1. “Saygısızlık” Sorununun “Karşı Koyma-Mücadele” Yoluyla Çözülmesi	40
2.2.2. “Saygısızlık” Sorununun “İletişim” Yoluyla Çözülmesi.....	48
2.2.3. “Saygısızlık” Sorununun “Yardım” Yoluyla Çözülmesi.....	52
2.2.4. “Saygısızlık” Sorununun “Önlem” Yoluyla Çözülmesi	53
2.2.5. “Saygısızlık” Sorununun “Gelenek-İnanç” Yoluyla Çözülmesi	54
2.2.6. “Saygısızlık” Sorununun “Düşünme” Yoluyla Çözülmesi	55
2.2.7. “Saygısızlık” Sorununun “Uzlaşma-Barış” Yoluyla Çözülmesi	56
2.3. ÜZÜNTÜ-BUNALIM.....	56
2.3.1. “Üzüntü-Bunalım” Sorununun “Yardım” Yoluyla Çözülmesi	57
2.3.2. “Üzüntü-Bunalım” Sorununun “İletişim” Yoluyla Çözülmesi	58
2.3.3. “Üzüntü-Bunalım” Sorununun “Karşı Koyma-Mücadele” Yoluyla Çözülmesi	59
2.3.4. “Üzüntü-Bunalım” Sorununun “Gelenek-İnanç” Yoluyla Çözülmesi	60
2.3.5. “Üzüntü-Bunalım” Sorununun “Önlem” Yoluyla Çözülmesi.....	62
2.3.6. “Üzüntü-Bunalım” Sorununun “Düşünme” Yoluyla Çözülmesi	62
2.3.7. “Üzüntü-Bunalım” Sorununun “Uzlaşma-Barış” Yoluyla Çözülmesi	63
2.4. ÇARESİZLİK	64
2.4.1. “Çaresizlik” Sorununun “Yardım” Yoluyla Çözülmesi	64
2.4.2. “Çaresizlik” Sorununun “Karşı Koyma-Mücadele” Yoluyla Çözülmesi.....	69
2.4.3. “Çaresizlik” Sorununun “Gelenek-İnanç” Yoluyla Çözülmesi.....	71
2.4.4. “Çaresizlik” Sorununun “Düşünme” Yoluyla Çözülmesi	72
2.4.5. “Çaresizlik” Sorununun “İletişim” Yoluyla Çözülmesi	73
2.4.6. “Çaresizlik” Sorununun “Uzlaşma-Barış” Yoluyla Çözülmesi.....	74

2.5. BİLGİSİZLİK	75
2.5.1. “Bilgisizlik” Sorununun “İletişim” Yoluyla Çözülmesi.....	75
2.5.2. “Bilgisizlik” Sorununun “Yardım” Yoluyla Çözülmesi.....	78
2.5.3. “Bilgisizlik” Sorununun “Karşı Koyma-Mücadele” Yoluyla Çözülmesi	80
2.5.4. “Bilgisizlik” Sorununun “Gelenek-İnanç” Yoluyla Çözülmesi	81
2.5.5. “Bilgisizlik” Sorununun “Düşünme” Yoluyla Çözülmesi.....	83
2.5.6. “Bilgisizlik” Sorununun “Önlem” Yoluyla Çözülmesi	84
2.5.7. “Bilgisizlik” Sorununun “Uzlaşma-Barış” Yoluyla Çözülmesi	84
2.6. OLUMSUZ KARAKTERLER VE EYLEMLERİ.....	85
2.6.1. “Olumsuz Karakterler ve Eylemleri” Sorununun “Karşı Koyma-Mücadele” Yoluyla Çözülmesi.....	85
2.6.3. “Olumsuz Karakterler ve Eylemleri” Sorununun “Gelenek-İnanç” Yoluyla Çözülmesi.....	87
2.6.4. “Olumsuz Karakterler ve Eylemleri” Sorununun “Düşünme” Yoluyla Çözülmesi	88
2.6.5. “Olumsuz Karakterler ve Eylemleri” Sorununun “Uzlaşma-Barış” Yoluyla Çözülmesi.....	88
2.6.6. “Olumsuz Karakterler ve Eylemleri” Sorununun “Önlem” Yoluyla Çözülmesi.....	89
2.6.7. “Olumsuz Karakterler ve Eylemleri” Sorununun “İletişim” Yoluyla Çözülmesi	89
2.7. İKNA VE KENDİNİ İFADE ETME GÜÇLÜĞÜ.....	90
2.7.1. “İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü” Sorununun “İletişim” Yoluyla Çözülmesi	90
2.7.2. “İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü” Sorununun “Karşı Koyma-Mücadele” Yoluyla Çözülmesi.....	91
2.7.3. “İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü” Sorununun “Yardım” Yoluyla Çözülmesi	93
2.7.4. “İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü” Sorununun “Düşünme” Yoluyla Çözülmesi ...	94
2.7.5. “İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü” Sorununun “Gelenek-İnanç” Yoluyla Çözülmesi	94
2.8. ANLAŞMAZLIK	95
2.8.1. “Anlaşmazlık” Sorununun “İletişim” Yoluyla Çözülmesi	95
2.8.2. “Anlaşmazlık” Sorununun “Uzlaşma-Barış” Yoluyla Çözülmesi.....	97
2.8.3. “Anlaşmazlık” Sorununun “Önlem-Tedbir” Yoluyla Çözülmesi	98
2.8.4. “Anlaşmazlık” Sorununun “Karşı Koyma-Mücadele” Yoluyla Çözülmesi.....	99
2.8.5. “Anlaşmazlık” Sorununun “Yardım” Yoluyla Çözülmesi	100
2.9. HAKSIZLIK	100
2.9.1. “Haksızlık” Sorununun “Karşı Koyma-Mücadele” Yoluyla Çözülmesi.....	101
2.9.2. “Haksızlık” Sorununun “İletişim” Yoluyla Çözülmesi.....	102

II. BÖLÜM: HİKÂYELERDEKİ SORUN-ÇÖZÜM YAPISININ İŞLEVSEL AÇIDAN İNCELENMESİ.....	104
1. İŞLEVSEL HALK BİLİMİ KURAMI.....	104
2. HİKÂYELERDEKİ SORUN-ÇÖZÜM YAPISININ İŞLEVLERİ.....	107
2.1. EĞLENME, EĞLENDİRME VE HOŞÇA VAKİT GEÇİRME İŞLEVİ.....	110
2.2. DEĞERLERE, TOPLUM KURALLARINA VE TÖRELERE DESTEK VERME İŞLEVİ.....	111
2.3. EĞİTİM VEYA KÜLTÜRÜN GELECEK KUŞAKLARA AKTARILMASI İŞLEVİ.....	113
2.3.1. Sorunun Tarafı Olarak Olumsuz Karakterler ve Çözüm Yöntemleri.....	118
2.3.1.1. Sorun: <i>Âşıkların Kavuşması, Bir Arada Olması - Çözüm: Kötülük</i>	119
2.3.1.2. Sorun: <i>Birinin Bir Konuda İyi Olması - Çözüm: Kötülük</i>	121
2.3.1.3. Sorun: <i>Bir Sırrın Saklanması - Çözüm: Kötülük</i>	123
2.3.1.4. Sorun: <i>Huzur Ortamının Sağlanması - Çözüm: Kötülük</i>	123
2.3.1.5. Sorun: <i>Tehlike - Çözüm: Kötülük</i>	124
2.3.1.6. Sorun: <i>Saygısızlık - Çözüm: Kötülük</i>	125
2.3.1.7. Sorun: <i>İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü - Çözüm: Kötülük</i>	127
2.3.1.8. Sorun: <i>İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü - Çözüm: Yardım</i>	127
2.3.1.9. Sorun: <i>Bilgisizlik - Çözüm: Kötülük</i>	128
2.3.1.10. Sorun: <i>Çaresizlik - Çözüm: Kötülük</i>	128
2.3.1.11. Sorun: <i>Üzüntü-Bunalım - Çözüm: Kötülük</i>	129
2.4. TOPLUMSAL VE KİŞİSEL BASKILARDAN KURTULMA MEKANİZMASI.....	129
III. BÖLÜM: HİKÂYELERİN SORUN-ÇÖZÜM YAPISI.....	132
1. ARZU İLE KAMBER.....	132
2. ÂSUMÂN İLE ZEYCÂN HİKÂYESİ.....	142
3. ÂŞIK GARİP.....	147
4. CELÂLİ BEY VE MEHMET BEY HİKÂYESİ.....	160
DEDE KORKUT KİTABI.....	168
5. DİRSE HAN OĞLU BOĞAÇ HAN HİKÂYESİ.....	168
6. SALUR KAZAN'IN EVİNİN YAĞMALANDIĞI HİKÂYE.....	172
7. BAY BÜRE BEY OĞLU BAMSİ BEYREK HİKÂYESİ.....	177
8. KAZAN BEY'İN OĞLU URUZ BEY'İN TUTSAK OLDUĞU HİKÂYE.....	185
9. DUHA KOCA OĞLU DELİ DUMRUL HİKÂYESİ.....	189
10. KANLI KOCA OĞLU KAN TURALI HİKÂYESİ.....	191
11. KAZILIK KOCA OĞLU YİGENEK HİKÂYESİ.....	196
12. BASAT'IN TEPEGÖZ'Ü ÖLDÜRDÜĞÜ HİKÂYE.....	198

13. BEGİL OĞLU EMREN HİKÂYESİ.....	202
14. UŞUN KOCA OĞLU SEGREK HİKÂYESİ.....	205
15. SALUR KAZAN'IN TUTSAK OLUP OĞLU URUZ'UN ÇIKARDIĞI HİKÂYE	208
16. İÇ OĞUZ'A DIŞ OĞUZ'UN ASİ OLUP BEYREK'İN ÖLDÜĞÜ HİKÂYE	212
17. SALUR KAZAN'IN YEDİ BAŞLI EJDERHAYI ÖLDÜRDÜĞÜ HİKÂYE.....	215
18. ELİF İLE MAHMUT HİKÂYESİ.....	219
19. ERCİŞLİ EMRAH İLE SELVİ HAN HİKÂYESİ	226
20. EŞREF BEY HİKÂYESİ	241
21. FERHAT İLE ŞİRİN	247
22. GÜL İLE ALİ ŞİR HİKÂYESİ	253
23. HURŞİT İLE MAHMİHRİ HİKÂYESİ/ DER BEYÂN-I HÛRŞİD BEG.....	257
24. KEREM İLE ASLI	263
25. KİRMANŞAH HİKÂYESİ.....	274
KÖROĞLU DESTANI	285
26. KÖROĞLU'NUN ZUHURU	285
27. KÖROĞLU-HAN NİGÂR.....	289
28. LEYLÂ İLE MECNÛN.....	293
29. RÂZİNİHÂN İLE MAHFÛRÛZE HİKÂYESİ	296
30. SÛRMELİ BEY HİKÂYESİ.....	302
31. ŞAH İSMAİL HİKÂYESİ.....	308
32. TAHİR İLE ZÜHRE	317
33. TAYYARZÂDE HİKÂYESİ / HİKÂYE-İ TAYYARZÂDE	325
34. YARALI MAHMUT HİKÂYESİ	329
35. YUSUF İLE ZÜLEYHA	337
HİKÂYELERDEKİ SORUNLAR VE ÇÖZÜMLERİN GENEL DAĞILIMI.....	343
SONUÇ	344
KAYNAKLAR.....	346

KISALTMALAR

AKDTYK	: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
C	: Cilt
ev.	: Çeviren
ed.	: Editör/Editörler
H.	: Hazret, Hazreti
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire
Yay.	: Yayın, yayınları

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Tehlike Sorununun Çözümleri	33
Şekil 2. Saygısızlık Sorununun Çözümleri	40
Şekil 3. Üzüntü-Bunalım Sorununun Çözümleri	56
Şekil 4. Çaresizlik Sorununun Çözümleri	64
Şekil 5. Bilgisizlik Sorununun Çözümleri.....	75
Şekil 6. Olumsuz Karakterler ve Eylemleri Sorununun Çözümleri	85
Şekil 7. İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü Sorununun Çözümleri	90
Şekil 8. Anlaşmazlık Sorununun Çözümleri	95
Şekil 9. Haksızlık Sorununun Çözümleri	100
Şekil 10. Sorunların Genel Dağılımı	343
Şekil 11. Çözümlerin Genel Dağılımı	343

GİRİŞ

Halk hikâyeleri, anlatı geleneğinin önemli parçalarından biridir ve ait olduğu toplumun değerlerini, dünya görüşünü, inançlarını vs. yansıtır. Eğlenme, eğlendirme işlevlerinin yanı sıra birtakım değerlerin, kuralların, bilgi ve tecrübelerin gelecek nesillere aktarılması gibi işlevler de üstlenen halk hikâyeleri, kültürel mirasın korunması ve toplumsal kimliğin şekillendirilmesi açısından da ayrı bir önem taşır. Hikâyede kahramanın karşı karşıya kaldığı, zorluklar ve bunları aşma biçimi bağlamında sorunlar ve çözüm yöntemleri; hikâyenin, temel çatışma unsurlarını oluşturur ve bahsi geçen işlevleri yerine getirmesine hizmet eder. Bu anlamda kapsam, kahramandan tüm karakterlere genişletilirse; hikâyenin, sorun-çözüm yapısı üzerinden verdiği mesajlar ve işlevleri daha iyi anlaşılabilir.

Söz konusu varsayımdan hareketle, Türk halk hikâyelerinde karakterlerin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm yöntemleri bu çalışmada ele alınmıştır. Bundan sonraki kısımda öncelikle sorun-çözüm kavramları ve halk hikâyeleri hakkında temel bilgilerin verilmesi, çalışmanın konusu, kapsamı, yöntemi gibi konuların açıklanmasını kolaylaştıracaktır.

1. SORUN VE ÇÖZÜM KAVRAMLARI

Sorun kelimesinin sözlük anlamı çeşitli sözlüklerde şöyle verilmektedir:

Türkçe Sözlük: “1. Araştırıp öğrenilmesi, düşünülüp çözümlenmesi, bir sonuca bağlanması gereken durum, mesele, problem. 2. Sıkıntı veren durum, dert.” (TDK, 2019: 2143).

Kubbealtı Lugatı: “1. Çözülmesi, çözüme kavuşturulması istenen durum, problem, mesele. 2. Kolayca açıklanmayan, halli zor olan konu veya durum, mesele. 3. Anlaşmazlık, ihtilâf, mesele.” (<http://lugatim.com>).

Ötüken Türkçe Sözlük: “1. Üzerinde düşünerek bir çözüme kavuşturulması gereken durum. 2. Konuşularak bir sonuca bağlanması gereken durum. 3. Herhangi bir bilgi alanında soruların üzerinde toplandığı, tartışmaya açık, kanıtlamalara ve kuramlara konu olabilen soru. 4. Belli bir alanda birtakım güçlükler, engeller ortaya koyan ve bir çözüm gerektiren şey; mesele; problem. 5. Kişinin yenmek, içinden çıkmak zorunda olduğu bir yenilik niteliği taşıyan davranışta ya da sözlü etkinlikte bulunması gereken her durum. 6. Bilimsel yöntemlerle çözülmek üzere ortaya atılan soru. 7. Kişiyi zor durumda bırakan sıkıcı ve olumsuz her türlü

güçlük; dert. 8. Ruhsal dengeyi bozan duygusal karmaşa; iç çatışması; ruhsal bozukluk.” (Çağbayır, 2007: 5224-5225).

Çözüm kelimesi ise yine aynı sözlüklerde şu şekilde verilmektedir:

Türkçe Sözlük: “1. Bir sorunun çözülmesinden alınan sonuç, hal. 2. Bir denklemde bilinmeyenlerin yerine konulduğunda o denklemi gerçekleştiren sayı veya sayılar. 3. Bir problemi çözmek için verilenler üzerinden yapılacak işlemlerin gösterilmesi.” (TDK, 2019: 568).

Kubbealtı Lugatı: “1. Karışık, güç veya gizli tarafları olan bir meseleyi açıklığa kavuşturma, halletme işi ve tarzı, hal. 2. Bilinmeyen meçhul veya karışık bir şeyin halledilmesi, açıklığa kavuşturulması ile varılan sonuç. 3. Bir problemi çözmek, aranan netîceyi bulmak için yapılan işlem ve bu işlem netîcesinde çıkan sonuç.” (<http://lugatim.com>).

Ötüken Türkçe Sözlük: “1. Çözülen bir konunun sonucu. 2. Verilenler yardımıyla isteneni bulmak için gerekli işlemleri sırasıyla yapma ve yazma işi.” (Çağbayır, 2007: 1291).

Sorun ve çözüm kelimelerinin sözlük anlamları dikkate alındığında genel anlamda sorun kavramının bir eyleme geçme gerekliliği veya zorunluluğu ortaya çıkaran durum olduğu anlaşılır. Çözüm kavramı ise bu zorunluluk ve gereklilik sonucu ortaya çıkan veya çıkarılan eylem veya davranıştır. Bir eyleme geçme gerekliliği veya zorunluluğu olmaması durumu ise her şeyin yolunda olması, huzur ortamı, denge durumu şeklinde düşünülebilir. Tüm bu çıkarımlardan hareketle hikâyeler için şöyle bir sorun ve çözüm tanımı yapılabilir:

“Bireysel veya toplumsal huzur ve denge durumunu bozan ve bir eylem, tavır veya davranış gerektiren durum ve olaylara **sorun** denir. Bozulan huzur ve denge durumunu yeniden sağlamak amacıyla sergilenen eylem, tavır veya davranışa da **çözüm** denir.”

Sorun kavramı olumsuzluk içermesi dolayısıyla aynı zamanda *istenmeyen* durum veya olayları ifade eder. Mantıken anlaşılan bu özellik, en yalın hâli yakalamak için tanıma eklenmemiştir. Ayrıca hikâyelerde huzur ortamını bozan olumsuz karakterler de sorun olarak ortaya çıkar. Fakat bu karakterlerin varlığı ve eylemlerini tanım içerisinde yer alan “durum” kelimesi karşılar niteliktedir. Dolayısıyla buna dair bir ifade tanıma eklenmemiştir.

Hikâyelerdeki sorun-çözüm yapısının tespiti ve incelenmesinde bu tanımlamalar esas alınmıştır. Hikâyelerde olay örgüsü içerisinde yer alan karakterin sorun karşısındaki eylemi her zaman sorunu çözüme kavuşturmayabilir. Fakat, çalışma ve hikâye açısından burada esas olan ve çözümden kasıt sorun karşısında sergilenen davranış tarzı, bir başka ifadeyle tavidir.

2. HİKÂYE VE HALK HİKÂYESİ

Hikâye kelimesi sözlükte “1. Bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması. 2. Aslı olmayan söz, olay. 3. Gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düzyazı türü, öykü. 4. Hastanın rahatsızlığı ile ilgili geçmişi. 5. Hastalığın teşhis ve tedavisiyle ilgili her türlü bilgi, epikriz.” şeklinde tarif edilmektedir (TDK, 2019: 1100).

Edebiyat terimi olarak ise *Maupassant tarzı* denilen klasik hikâye için geçerli olan “insan hayatında olan veya olma ihtimali bulunan, olacak kanısı uyandıran olayları belli bir hacim içinde anlatan metinler” şeklinde tanımlanır (Karataş, 2019: 146).

Halk hikâyesi terimi, hikâye tanımları içerisinde özel bir yere sahiptir. Ali Berat Alptekin halk hikâyelerini şöyle tanımlar: “Göçebelikten yerleşik hayata geçişin ilk mahsullerinden olup; aşk, kahramanlık, vb. gibi konuları işleyen; kaynağı Türk, Arap-İslâm ve Hint-İran olan, büyük ölçüde âşıklar ve meddahlar tarafından anlatılan nazım nesir karışımı anlatmalardır.” (2005: 18).

Pertev Naili Boratav’a göre ise halk hikâyesi “eski ozanların anlatma geleneğinin ürünü olan destanın (épopée) yerini alan” bir türdür (2013: 57). Yeni ve orijinal bir tür olarak ortaya çıkan halk hikâyeleri, yerini aldığı destanın birçok niteliğini taşır. Fakat onun asıl karakteri bu niteliklerden oluşmaz. Destanın asıl karakterini belirleyen sosyal şartların git gide ortadan kalkmasıyla destan geleneği zayıflamış ve yeni bir tür olarak halk hikâyesi ortaya çıkmıştır (2018: 88).

Doğan Kaya tarafından hazırlanan *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*’nde halk hikâyesi için şu ifadeler yer alır: “XVI. yüzyıldan itibaren anlatılan, efsane, menkabe, destan gibi türlerle beslenip halk kültürünün pek çok ögesini ihtiva eden ve halkın roman ihtiyacını karşılayan bir anlatım türü. Ozanların anlatma geleneğinin bir ürünü olan destan (epopee) ’in yerini almıştır.” (2007:361).

Şükrü Elçin, Türk halk hikâyelerinin “zaman seyri ve coğrafya-mekân içinde efsâne, masal, menkabe, destan vb. mahsullerle beslenerek dinî, tarihî, içtimâî hâdiselerin potasında iç bünyelerindeki bağlarını muhâfaza ederek milletimizin roman ihtiyacını karşılayan eserler” olduğunu belirtir (2001: 444).

İsmet Çetin ise halk hikâyesini “... bozkır medeniyet hayat tarzından tarım toplumu hayat tarzına geçiş sürecinden itibaren dönüşen, teşekkül eden, başka kültür alanlarından ödünçleme alınarak uyarlanan ve Türk anlatı geleneği içinde; mekân ve zamana bağlı olarak

inanç ve geleneklerle örülmüş, mensur manzum olarak tasnif ve icra edilen, âşıklık geleneğinin ürünü olan anlatılar...” olarak tanımlar (2020:7).

İlhan Başgöz konuyla ilgili olarak şunları söyler: “*Hikâye, farklı bakış açılarından, farklı ölçütlerle tanımlanabilir. Bununla birlikte, genel olarak, biçimsel açıdan, zaman zaman şiirlerin de karıştırıldığı uzun bir düzyazılı bir anlatıdır. Hikâye anlatılması her zaman profesyonel bir âşığı gerektirir. Âşık olmazsa tür yozlaşacak, türküleri düşecek ve masala dönüşecektir. Hikâyede romantik, idealleştirilmiş bir aşk, genellikle ana tema olarak geliştirilecektir.*” (2012: 70).

Özkul Çobanoğlu, “Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü”nde halk hikâyesini şöyle açıklar: “*Türk sözlü edebiyat geleneğinde XVI. Yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan, genellikle âşıklar tarafından nazım-nesir karışık bir ifade tarzı ile dinleyicilere karşı yüz yüze iletişim ortamında icra edilerek nesilden nesile sözlü kültür yoluyla intikal eden anlatı türüne Türkiye Türklerince halk hikâyesi adı verilmektedir.*” (2004: 179).

Baki Bora Hança halk hikâyesi için şu tanımlamayı yapar: “*Belli bir zamanda ve mekânda, genellikle profesyonel anlatıcılar tarafından bir müzik aleti eşliğinde icra edilen; kahramanlık, aşk veya her iki konuyu birlikte işleyen, tarihî, dinî, sosyal hayat ve geleneklerle ilgili unsurları da içeren, sonuçları bakımından bireyi ilgilendiren; sözlü kültür ortamında, nazım ve nesir karışık olarak yaratılan, uzun soluklu ve sanatsal bir biçimde formüle edilmiş; halkın temelde hoşça vakit geçirme ve eğlenmesi amacıyla anlatılmakla birlikte, bilgilenme ve ders çıkarma işlevlerini de üstlenen bir türdür.*” (2012: 698).

Ayşe Yücel Çetin *Türk Halk Hikâyelerinde Anlatıcı Tipolojisi* isimli eserinde anlatıcı hakkında şu bilgileri verir: “*Anlatıcı, olay veya olay örgülerinden oluşan anlatı metnini anlatan hayâli bir varlıktır. Eser yaratıcısı tarafından seçilen, işlenen ve anlatma yetkisinin verildiği itibarî/kurmaca/hayalî varlık anlatıcı, anlattığı metni anlatmakla kalmaz, çeşitli yorumlar yapar, derin ruh tahlillerine girer, zaman zaman dinleyici veya okuyucu/dinleyici veya okuyuculara mesaj verir.*” (2016: 49).

Halk hikâyeleri icra ortamlarında *fasıl, döşeme, asıl konu, sonuç ve dua, hikâye ile organik bağı olmayan efsane* olmak üzere beş bölümde düzenlenir (Görkem, 2019: 199-201). Çalışmamızda ele alınan metinler bu bölümlerden *asıl konu* kısmını ihtiva eder.

Halk hikâyeleri araştırmacılar tarafından konu ve şekil gibi değişik açılardan çeşitli şekillerde tasnif edilmeye çalışılmıştır. İsmet Çetin “Türk Halk Hikâyeciliği” adlı çalışmasında

bu tasniflerden bahseder (2020: 19-30) ve halk hikâyelerini konularına göre şu şekilde tasnif eder:

1. Kahramanlık Hikâyeleri

- a. Millî konuları işleyen hikâyeler: *Köroğlu, Mihrali Bey, Kaçak Nebi, Dede Korkut anlatıları.*
- b. Dinî konuları işleyen hikâyeler: *Hamzaname, Battalname, Hz. Ali Cenklere gibi temel ideolojisi din uğruna yapılan mücadele olan anlatılar.*
- c. Boy, sülale ve aileler arası mücadeleleri işleyen hikâyeler: *Dadalı Bey, Avşarların Tecirlilerle Kavgası gibi hikâyeler ile kahramanlık konulu bozlaklar.*

2. Aşk Konulu Hikâyeler

- a. Platonik aşkı işleyen hikâyeler: *Leyla ile Mecnun, Yusuf ile Züleyha gibi hikâyeler.*
- b. Beşerî aşkı konu edinen hikâyeler: *Emrah ile Selvihan, Tahir ile Zühre Asuman ile Zeycan gibi realist anlatılar.*
- c. Küçük aşk hikâyeleri: *Kamber'in Beyşehir Macerası, Namuslu Kız, Hasan ile Mührican hikâyeleri.*

3. Kişisel Macera, Hatıraların Anlatıldığı Hikâyeler: *Âşık Şeref Taşlıova Gurbet Ellerde, Posoflu Müdâmi'nin Hastalanması, İslam Erdener'in Azerbaycan Seyahati gibi kişisel gözlem ve maceraların anlatıldığı hikâyeler.*

4. Eğitici Öğretici Hikâyeler: *Uğru ile Kadı, Edib'in Eğlencesi gibi ahlaki öğüt veren hikâyeler.*

5. Realist Hikâyeler: *Meddah hikâyeleri, Realist İstanbul hikâyeleri (2020: 31-32).*

Hikâyelerdeki olay örgüsü, özel bir nedeni veya amacı olmadığı sürece, sıradan olayların dışında kalan önemli ve dikkat çekici olaylardan kurulur. Olay örgüsünün önemli ve dikkat çekici olması ise hikâyede anlatılan olayların birtakım çatışma unsurları barındırmasıyla olur. Hikâyelerde anlatılan olaylar, anlaşmazlık ve çatışma unsurları içermesi sayesinde önemli ve okuyucu/dinleyici açısından dikkat çekici hâle gelir. Hikâyelerdeki bu anlaşmazlık ve çatışma aslında hikâyedeki kahramanın kendisiyle veya dış etkenlerle mücadelesinden ortaya çıkar veya bu yöndeki maceranın bir sonucudur. Kahramanın bu sürekli mücadelesi ise onun

varoluş serüveninde karşılaştığı sorunlar ve bunlarla baş etme konusunda gösterdiği çabadan ibarettir. Tüm bunlar hikâyelerdeki sorun-çözüm yapısının varlığını gösteren işaretlerdir. Bu yapı, hikâyede anlatılan olaylara ilişkin birer merak unsuru olmasının yanı sıra okuyucu veya dinleyiciye birtakım mesajların verilmesi işlevini de yerine getirir.

3. ÇALIŞMANIN KONUSU VE KAPSAMI

Bu çalışmanın konusu, Türk halk hikâyelerinde karakterlerin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm yöntemleridir. Çalışmada; Türk halk hikâyeleri olay örgüsünde, şahıs kadrosunda yer alan karakterler¹ açısından karşılaşılan sorunlar ve çözüm yöntemleri tespit, tasnif ve tahlil edilmiştir.

Çalışmanın kapsamı, Türk halk hikâyelerinin ortaya çıktığı ilk dönemden yakın döneme kadarki süreç dikkate alınarak belirlenmiş ve bu süreci kapsayacak şekilde seçilen 35 Türk halk hikâyesi ile sınırlı tutulmuştur. Çalışmada tutarlılığın sağlanabilmesi amacıyla yapılan bu sınırlandırma, kapsamı daraltmanın aksine sınırlı örnek üzerinden daha detaylı bilgilere ulaşılmasını sağlamıştır.

Yukarıda bahsedildiği üzere; Türk Halk hikâyelerinin ilk ortaya çıkışı Dede Korkut hikâyeleri ile olmuştur. Dede Korkut hikâyeleri, geçiş dönemi eseri olması sebebiyle hem destan hem de halk hikâyesi özellikleri gösterir. Bu yüzden Dede Korkut hikâyelerinin türünün ne olduğu tartışmalı bir konudur.

Muharrem Ergin'in konuyla ilgili görüşleri şöyledir: "Hikâyelere ayrı ayrı geniş anlamı ile destan demek de mümkün değildir. Çünkü hikâyeler küçüktür. En uzunları olan Beyrek bile epope dediğimiz büyük kahramanlık menkıbesinin ancak küçük bir parçası olabilecek büyüklüktedir. Fakat hikâyelerin esas karakteri destanîdir, epiktir. Bu bakımdan onları birer destan parçası saymak ve bunun için onlara dar anlamda destan demek mümkündür. Fakat bu hususta kullanılacak en uygun tabir *destanî hikâye*'dir." (2021: 29).

Saim Sakaoğlu, Dede Korkut Kitabı'ndaki metinlerin değişik şekillerde adlandırıldığını ve kendisinin bu konuda Muharrem Ergin ile aynı fikirde olduğunu şu şekilde ifade eder:

¹ Çalışmada "karakter" terimi hikâyelerin şahıs kadrosunda yer alan ve belli bir rolü olan tüm unsurların karşılığı olarak kullanılmıştır. Mustafa Duman *Türk Halk Anlatımlarında Olumsuz Tipler* adlı çalışmasında, bu konudaki terminoloji sorunundan bahseder ve önerilerde bulunur. Çalışmanın ilgili kısmı için bkz. Duman, 2020: 70-80.

[... Dede Korkut Kitabı'nda yer alan 12 "parça"nın adı nedir? Hikâye mi, destan mı, efsane mi, masal mı, yoksa destansı hikâye mi? Bugüne kadar yapılan yayınlara bakılırsa bu adların bazıları 12 'parça' ile örtüşmektedir. Onlar yerine göre masaldır, yerine göre hikâye veya efsanedir; ama onlar o güzel kitaptaki şekilleriyle birer destani hikâyedir; en azından ben böyle düşünüyorum. (...) yazar ve şairler işlemlerine göre Dede Korkut Kitabı'ndaki metinlere uygun adlar vermişlerdir. Ancak, Dresden ve Vatikan yazmalarındaki metinlere verilecek en uygun ad hocam Prof. Dr. Muharrem Ergin'in de ifade ettiği gibi (Dede Korkut Kitabı I / Giriş-Metin-Faksimile, Ankara 1958 (2. bs. 1989; 3. bs. 1994), 2,4) 'Destani Hikâye' olmalıdır.'] (2009: 738-739).

Bugün elimizde bulunan Dede Korkut Kitabı'nın, Oğuzname'den sonradan çıkarılmış veya kopmuş önemli bir parça olduğu kabul edilmektedir (Köprülü, 2009: 55, 240 ; Öztürk, 2019: 190, 228).

Veysel Şahin ile Aysuda Şahin tarafından hazırlanan "Epik Dünyanın Kurmaca Mitosu Dede Korkut Anlatıları/Dede Korkut Anlatılarında Kurmaca Yapı" adlı eserde konuyla ilgili şu ifadeler yer verilir: Dede Korkut anlatıları destandan hikâyeye geçişin ilk örneği olması bakımından da ayrı bir önem arz eder. Nesir ve nazımın metinlerde birlikte kullanılması anlatılara zenginlik katar. Kurmaca metinlerin yerleşik hayata geçmenin ilk belirtilerini göstermesi destan olma vasfından uzaklaşıp halk hikâyesine geçişin temeli Dede Korkut anlatıları ile atılır. Bu nedenle Dede Korkut anlatıları destan özelliklerini bünyesinde barındıran "destanî hikâyeleri"dir." (2019: 8).

Ali Berat Alptekin, Dede Korkut hikâyelerinin halk hikâyeciliği geleneğindeki önemini vurgular ve halk hikâyeleri ile benzerliklerini iki başlık altında değerlendirir:

"Pek çok araştırmacının hem fikir olduğu 'destandan halk hikâyesine geçişin ilk basamağını teşkil eden eser', Dede Korkut Hikâyeleri'dir. On beşinci yüzyılın sonunda yazıya geçmiş olan Dede Korkut Hikâyeleri'nin, halk hikâyeciliği geleneği içerisinde önemli bir yeri vardır. Halk hikâyeleri ile Dede Korkut Hikâyeleri'nin benzer yönlerini şu noktalarda toplayabiliriz:

1. Her iki anlatım da nazım-nesir karışımıdır. Dede Korkut Hikâyeleri'nde nesirden manzum kısımlara geçilirken 'bu boy... olsun' denilirken bir boya ait olan hikâye kastedilmektedir. (...)

Günümüz halk hikâyelerinde, ‘Aldı Kerem, Aldı Aslı; Aldı Garip, Aldı Senem’ gibi klişe cümleleri Dede Korkut Hikâyeleri’nde ‘Dedem Korkut ayıttı, Dedem Korkut soyladı’ şeklinde görmekteyiz.

2. Dede Korkut Hikâyeleri ve halk hikâyeleri konu ve motif itibarıyla benzetilmektedir. *Dede Korkut Hikâyeleri’nden ikisi olağanüstü güçlerle olan savaşı, ikisi iç mücadeleyi, geriye kalan sekizi ise Oğuzların komşuları ile olan mücadelesini konu almaktadır. On iki hikâyedeki konu, sevgi konulu halk hikâyelerine, bilhassa motif yönüyle benzetilmektedir.” (1993: 23-33; 2005: 70-71).*

Sonuç itibarıyla, Dede Korkut hikâyelerinin şekil ve muhteva olmak üzere bir yönüyle halk hikâyesi özellikleri gösterdiği kabul edilmektedir. Ayrıca her hikâye kendi içinde bir bütünlük arz etmektedir. Buradan hareketle ve söz konusu tartışmaların dışında kalmak kaydıyla çalışmaya Dede Korkut hikâyeleri (13 hikâye) dâhil edilmiştir. Bundaki amaç, destandan halk hikâyesine geçişin en önemli eseri görülen Dede Korkut hikâyelerini de kapsayan bütüncül bir çalışma ortaya koymaktır. Bu sayede, çalışmanın konusuna dair tespitler ve tasnifin daha zengin, tutarlı ve kapsayıcı olması hedeflenmiştir.

Dede Korkut hikâyelerinin tamamının çalışmaya dâhil edilmesi de yine bu hedef sebebiyledir. Türk toplumunun sorun algısı ve çözüm yöntemlerine dair önceki dönemlere ait tüm verilerin, halk hikâyesine geçişin ilk basamağı kabul edilen Dede Korkut hikâyelerinde toplandığı düşünülmüştür. Bu yüzden, şimdiye kadar ortaya çıkmış 13 Dede Korkut hikâyesi bütün olarak çalışmaya dâhil edilmiştir.

Bunun yanında, çalışmada incelenecek hikâyelerin/metinlerin seçiminde dikkat edilen hususları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Hikâyenin sorun-çözüm açısından incelemeye uygun olup olmadığı göz önünde bulundurulmuştur. Örneğin, temel ideolojisi din uğruna yapılan mücadeleler olan *Hamzaname*, *Battalname*, *Hız. Ali Cenklere* gibi dinî hikâyeler çalışmaya dâhil edilmemiştir.
- Belli bir âşık tarafından tasnif edilen ve kişisel maceraların anlatıldığı hikâyeler çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bunun yerine sözlü geleneğin ortak ürünü sayılabilecek hikâyeler tercih edilmiştir.
- Hikâyelerin eş metinleri arasında seçim yaparken, yazma metin olması ve/veya inceleme açısından zengin metin olması gibi hususlara göre tercih yapılmıştır.

- Yazılı gelenekte de var olan hikâyelerin sözlü gelenekteki biçimleri tercih edilmiştir. Örneğin; *Yusuf ile Züleyha*, *Leylâ ile Mecnûn* hikâyelerinde inceleme metni olarak *Behçet Mahir* tarafından icra edilen anlatmalar esas alınmıştır.

Bu değerlendirmeler çerçevesinde yapılan hikâye seçimi neticesinde muhteva olarak kahramanlık/aşk konulu ve gerçekçi halk hikâyelerinden oluşan bir metin listesi belirlenmiştir. Çalışmada esas alınan bu 35 Türk halk hikâyesi kaynak ve numara bilgileri² ile birlikte şöyledir:

1. Arzu ile Kamber

Şimşek, Esmâ (1987). *Arzu ile Kamber Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elâzığ: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. (s.187-237)*

2. Âsumân ile Zeycân Hikâyesi

Kaya, Doğan ve Koz, M. Sabri (2000). *Halk Hikâyeleri I*. İstanbul: Kitabevi Yay. (s.21-62)

3. Âşık Garip

Türkmen, Fikret (2018). *Âşık Garip Hikâyesi (İnceleme-Metin)*. Ankara: Akçağ Yay. (s.140-221)

4. Celâli Bey ve Mehmet Bey Hikâyesi

Boratav, Pertev Naili (2018). *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*. Ankara: Bilgesu Yay. (s.303-347)

Dede Korkut Kitabı

Ergin, Muharrem (2021). *Dede Korkut Kitabı 1-2*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

5. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi (s.77-95)

6. Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Hikâye (s.95-115)

7. Bay Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi (s.116-153)

8. Kazan Bey'in Oğlu Uruz Bey'in Tutsak Olduğu Hikâye (s.153-177)

² İnceleme kısmında yay ayrıç içerisinde verilecek rakam veya sayıların ilki, burada verilen listeye göre hikâyenin numarasını belirtecektir.

- 9. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi** (s.177-184)
- 10. Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi** (s.184-198)
- 11. Kazılık Koca Oğlu Yigenek Hikâyesi** (s.199-206)
- 12. Basat'ın Tepegöz'ü Öldürdüğü Hikâye** (s.206-215)
- 13. Begil Oğlu Emren Hikâyesi** (s.216-225)
- 14. Uşun Koca Oğlu Segrek Hikâyesi** (s.225-233)
- 15. Salur Kazan'ın Tutsak Olup Oğlu Uruz'un Çıkardığı Hikâye** (s.234-243)
- 16. İç Oğuz'a Dış Oğuz'un Asi Olup Beyrek'in Öldüğü Hikâye** (s.243-251)
- 17. Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürdüğü Hikâye**
Ekici, Metin (2019). *Dede Korkut Kitabı Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası-Soylamalar ve 13. Boy-Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi*.
İstanbul: Ötüken Neşriyat. (s.200-204)
- 18. Elif ile Mahmut Hikâyesi**
Gümüş, İbrahim (2019). *Elif ile Mahmut Hikâyesi*. İstanbul: Hiperyayın Yay. (s.247-290)
- 19. Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi**
Bali, Muhan (1973). *Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi Varyantların Tesbiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yay. (s.91-187)
- 20. Eşref Bey Hikâyesi**
Sakaoğlu, Saim ve Alptekin, Ali Berat ve Sakaoğlu, Yurdanur ve Şimşek, Esma (1999). *Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay. (s.1-46)
- 21. Ferhat ile Şirin**
Özarslan, Metin (2019). *Mukayeseli Bir Araştırma: Ferhat ile Şirin*. İstanbul: Ötüken Yay. (s.163-198)
- 22. Gül ile Ali Şîr Hikâyesi**

Boratav, Pertev Naili (2018). *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*. Ankara: Bilgesu Yay. (s.265-286)

23. Hurşit ile Mahmihri Hikâyesi/ Der Beyân-ı Hûrşîd Beg

Sakaoğlu, Saim ve Duymaz, Ali (1996). *Hurşit ile Mahmihri Hikâyesi*. Ankara: T.C. Kültür BakanlığıYay. (s.91-135)

24. Kerem ile Aslı

Duymaz, Ali (2021). *Kerem ile Aslı (Raif Yelkenci Yazması)*. İstanbul: Yapı Kredi Yay. (s.51-171)

25. Kirmanşah Hikâyesi

Alptekin, Ali Berat (1999). *Kirmanşah Hikâyesi*. Ankara: Akçağ Yay. (s.131-270)

Köroğlu Destanı

Kaplan, Mehmet ve Akalın, Mehmet ve Bali, Muhan (1973). *Köroğlu Destanı*. (Anlatan: Behçet Mahir) Ankara: Sevinç Matbaası.

26. Köroğlu'nun Zuhuru (s.1-15)

27. Köroğlu-Han Nigâr (s.77-104)

28. Leylâ ile Mecnûn

Sakaoğlu, Saim ve Alptekin, Ali Berat ve Sakaoğlu, Yurdanur ve Şimşek, Esmâ (1999). *Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay. (s.134-154)

29. Râzınıhân ile Mahfûrûze Hikâyesi

Balkaya, Adem (2022). *Râzınıhân ile Mahfûrûze Hikâyesi (Karşılaştırmalı Metin)*. Ankara: Fenomen Yay. (s.33-123)

30. Sürmeli Bey Hikâyesi

Köse, Nerin (1996). *Sürmeli Bey Hikâyesi (İnceleme-Metin)*. Ankara: Millî Folklor Yay. (s.90-112)

31. Şah İsmail Hikâyesi

Sakaoğlu, Saim ve Alptekin, Ali Berat ve Sakaoğlu, Yurdanur ve Şimşek, Esmâ (1997). *Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri I*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay. (s.164-220)

32. Tahir ile Zühre

Türkmen, Fikret (2015). *Tahir ile Zühre (İnceleme-Metin)*. Ankara: AKDİTK Atatürk Kültür Merkezi Yay. (s.207-246)

33. Tayyârzâde Hikâyesi / Hikâye-i Tayyârzâde

Aytaç, Pakize (2011). *Realist Halk Hikâyelerinden Tayyârzâde Hikâyesi ile Haçerli Hanım Hikâyesi Üzerine Bir Tahlil Denemesi*. Ankara: Berikan Yayınevi. (s.119-140)

34. Yaralı Mahmut Hikâyesi

Aslan, Ensar (1990). *Halk Hikâyelerini İnceleme Yöntemleri-Yaralı Mahmut Hikâyesi Üzerinde Bir İnceleme*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yay. (s.97-136)

35. Yusuf ile Züleyha

Sakaoğlu, Saim ve Alptekin, Ali Berat ve Sakaoğlu, Yurdanur ve Şimşek, Esmâ (1999), *Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay. (s.154-181)

4. ÇALIŞMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmanın temel iki amacı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, ortak bilincin ürünlerinden biri olan halk hikâyelerinden hareketle Türk toplumunun sorun algısı ve sorunlar karşısındaki davranış biçimlerini ortaya çıkarıp bu bağlamda verilen mesajların daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır. Diğeri ise Türk halk hikâyelerinin sorun-çözüm yapısını ortaya çıkararak bilim dünyasına doğrudan katkıda bulunmak ve bilimsel çalışmalara yeni bir bakış açısı kazandırmaktır.

Türk halk hikâyeleri, Türk toplumunun kolektif bilinçle ortaya çıkardığı ürünlerden biridir. İster gerçek ister hayalî olsun bu hikâyelerin kurgusu/kurgulanma biçimi; Türk toplumunun hayatta karşılaştığı sorunların ve/veya sorun algısının yansımaları içerir. Bu durum, çözüm konusu için de geçerlidir. Türk halk hikâyelerinde karakterlerin sorunlara karşı başvurdukları çözüm yolları veya sergiledikleri tavırlar, Türk toplumunun sorunlar karşısındaki yaklaşımını yansıtır. Sorun, göreceli bir kavramdır. Biri tarafından sorun olarak görülen bir olay veya durum, başkası için sorun teşkil etmeyebilir. Aynı şekilde çözüm biçimleri de kişiden kişiye veya toplumdaki topluma farklılık gösterebilir. Birey veya toplumun sorun algısı ve çözüm biçimi, o bireyin veya toplumun kimliğini ortaya koyar. Bu bakımdan, hikâyelerindeki sorun algısı ve çözüm biçimini ortaya çıkararak Türk toplumunun kimliğini belirleyen değerleri vurgulamak ve korumak bu çalışmanın başlıca hedeflerinden biri olmuştur.

Hikâyelerin sorun-çözüm yapısı, okuyucu/dinleyiciye birtakım değerlerin ve mesajların aktarılmasına yarar. Çalışmada bu yapı ortaya çıkarılarak söz konusu değerler ve mesajların daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır.

Türk halk hikâyeleri, pek çok çalışmada değişik açılardan ele alınmıştır. Bu çalışmalar arasında sorun-çözüm konusunu iki yönüyle ve sadece kahraman odaklı değil hikâye kurgusundaki tüm karakterler açısından ele alan kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır.³ Dolayısıyla çalışmada, yeni bir yaklaşımla Türk halk hikâyelerinin sorun-çözüm yapısı ortaya çıkarılarak bilim dünyasına doğrudan katkı sağlamak amaçlanmıştır. Ayrıca farklı türler için de ele alınabilecek yeni/farklı bir konu ve bu konunun incelenmesinde kullanılabilecek yöntem ve tasnif bağlamında araştırmacılara kolaylık sağlamak, bilimsel çalışmalara yeni bir bakış açısı kazandırmak hedeflenmiştir.

³ “Gülistan ile Süleyman Hikâyesi’ne Sorun-Çözüm Açısından Bir Bakış” adlı çalışma ile bu minvalde bir deneme yaptığımızı belirtelim. Bu çalışma için bkz. Topcu, 2022.

Bilindiği üzere; Johann Georg von Hahn, Otto Rank, Eric Hobsbawm, Lord Raglan gibi araştırmacılar tarafından Avrupalı toplumların anlatılarında kahramanın biyografisini çözümlemeye yönelik çalışmalar yapılmıştır (Ekici, 2021: 91-93). 1998 yılında Lord Raglan'ın “Geleneksel Kahraman Kalıbı” Metin Ekici tarafından Türkçeye çevrilmiştir (Raglan, 1998). Bundan sonra; Özkul Çobanoğlu, M. Öcal Oğuz, İsmet Çetin, Nerin Köse gibi halk bilimciler bu kalıbı Türk destan ve hikâye kahramanlarına uygulamaya başlamış ve bu yönde, diğer Avrupalı araştırmacıların kalıp/modellerini de kapsayan, çeşitli incelemeler yapılmıştır.⁴

Metin Ekici, Lord Raglan özelinde, kahramanın biyografisini çözümleme yönteminin incelenen metinlerin ya tek bir kaynaktan çıkmış olabileceğini ya da birinin gerçek diğerlerinin eş metin olabileceğini ortaya koymayı amaçladığından bahseder (Ekici, 2021: 93).

Türk halk hikâyelerinin sorun-çözüm yapısını ve bu bağlamda verilen mesajları ortaya çıkarma amacıyla olan bu çalışma, hikâyelere sorun-çözüm odaklı ve sadece kahraman açısından değil tüm karakterler açısından yaklaşmasının yanı sıra incelediği metinlerin kaynağını, gerçek metnini vs. belirleme amacı gütmemesi bakımından bahsi geçen tarzda çalışmalardan ayrılmaktadır.

Bununla birlikte konuyla ilgili motif çalışmalarından da bahsetmek gerekir. Stith Thompson, daha çok masalları kapsayan fakat tüm halk edebiyatı araştırmalarını ilgilendiren motifleri ortaya çıkardığı “Halk Edebiyatı Motif İndeksi (The Motif Index of Folk Literature)” adlı 6 ciltlik bir çalışma yapmıştır (Ekici, 2021: 83-85; Thompson, 1955-1958). Ali Berat Alptekin de “Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı” adlı eserinde halk hikâyelerinin motiflerini ortaya çıkarmış ve Thompson'un belirlediği motif gruplarına göre tasnif etmiştir (Alptekin, 2005).

Ali Berat Alptekin, hikâye etmenin en küçük unsuru şeklinde tarif ettiği motifin olağanüstülük barındırması gerektiğini söyler (2005: 290). Bu çalışmada tespit edilen gerek sorunlar gerek çözüm yöntemleri, bahsi geçen çalışmalarda belirlenen motiflerle benzerlikler göstermektedir. Bunun sebebi, çalışmanın konusu olan sorunlar ve çözüm yöntemlerinin motifleri de içeriyor olmasıdır. Çalışmada ortaya çıkarılan her sorun veya çözüm olağanüstülük barındırmaz. Dolayısıyla motif değildir. Bir başka ifade ile çalışmadaki tespitler motifleri de içerebilir fakat sadece motiflerden ibaret değildir. Çalışmanın, odaklandığı konu sorun-çözüm şeklinde bir bütün ve iki yönlü olarak tüm karakterler açısından ele alınmıştır. Bu yönleri

⁴ İlgili çalışmalar için bkz. Çobanoğlu, 1996; Oğuz, 1998; Oğuz, 1999; Çetin, 1998; Köse, 1999; Köse, 2000; Gür, 2008; Bars, 2014; Kaya, 2019; Balkaya, 2020; Çiftçi, 2021; Aksoy, 2023.

düşünüldüğünde bir motif çalışması olmadığı görülecektir. Ayrıca; Metin Ekici metin merkezli halkbilimi kuramlarını anlatırken motif çalışmalarını “Tarihî-Coğrafi (Fin) Yöntemi” kapsamında değerlendirir ve “Gelişme”, “Yayılma” ile birlikte bu yaklaşımların temel sorununun benzer metinlerin farklı toplumlarda bulunmasını açıklamak noktasında toplandığını söyler (2006: 96). Bu bağlamda çalışma, amacı itibarıyla da motif çalışmalarından ayrılır.

Yine İlhan Başgöz’ün “Türkölü Halk Hikâyeleri” adlı eserindeki tespitleri ve İsmet Çetin’in “Türk Halk Hikâyeciliğı” adlı eserinde özellikle hikâyelerin epizotları bağlamında yaptığı tespitler bu çalışma ile birtakım benzerlikler ihtiva etmektedir (Başgöz, 2012; Çetin, 2020). Ali Berat Alptekin, hikâyelerin epizotlarına göre incelenmesinde hikâyenin ana motiflerinin ele alındığını ifade eder (2005: 87). Çalışmamız, hikâyeleri epizotlarına göre ve kahraman odaklı değil, sorun-çözüm bağlamında daha küçük birimlere ayırarak incelemiştir. Bu bakımdan da ayrı bir yerde konumlanmaktadır.

Sonuç olarak; Türk halk hikâyelerinde, yeni/farklı bir konu olan, sorun-çözüm yapısının bu bağlamdaki tüm karakterler açısından çok yönlü şekilde ele alınması ve bütüncül, özgün bir yöntemle incelenmesi çalışmanın önem kazanmasını sağlamıştır. Yine yukarıda bahsi geçen; Türk toplumunun sorun algısını ve çözüm biçimlerini ortaya çıkarması, sorun-çözüm yapısı üzerinden aktarılan birtakım değerler ve mesajları vurgulaması, bilimsel çalışmalara yeni bir kapı aralaması gibi hususlar çalışmanın önemini artırır ve gösterir niteliktedir.

5. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Hikâyelerin kurgusunda karakterlerin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm yöntemlerini oluşturan kısım, hikâyenin “sorun-çözüm yapısı” olarak isimlendirilmiş ve yapısalcı bakış açısıyla oluşturulan özgün bir yöntemle incelenmiştir.

Yapısalcı kuram, adından da anlaşılacağı üzere, yapılarla ilgilenir ve bu yapıların işlemlerini sağlayan genel yasaları inceler (Eagleton, 2014: 106). Çeşitli alanlarda uygulanan bu kuram, edebiyat alanında eserlerin tutarlı bir şekilde yorumlanabilmesi için çözümlenmesinde kullanılır. Eserin çözümlenmesi, tamamlanmış bir metnin önce parçalara ayrılıp sonra yeniden kurulmasını içerir. Başka bir ifade ile metnin altında yatan yapıyı, grameri, yasaları gözler önüne sermektir. Bundaki amaç, metnin fark edilmeyen anlamlarını bulup ortaya çıkarmaktır (Kolcu, 2008: 296).

Halk bilimi alanında kullanılan yapısal yöntem ve kuramların amacı, halk bilim türlerini evrensel model ve formüllere indirgeyerek bir folklor grameri oluşturmaktır. Bu folklor grameri

sayesinde, evrensel bazda mukayeseli çalışmaların gerçekleştirilmesi kolaylaşacak ve insanlığın kültürel, zihinsel gelişimi anlaşıp açıklanabilecektir (Çobanoğlu, 2010: 206).

Yapısalcı kuramın halk bilimi alanında kullanılması sonucunda iki yöntem ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri olan “kahramanın biyografisini çözümleme” yöntemi; masal, destan, halk hikâyesi ve efsanelerdeki kahramanların ortak özelliklerini ortaya çıkarıp temel bir karakter inşa etmeyi hedefler. Diğeri ise Rus araştırmacı Propp tarafından masallara ve Lévi-Strauss tarafından mitlere uygulanan yapısal çözümleme yöntemleridir (Kolcu, 2008: 298). Propp, masallardaki kahramanların karakter çözümlemeleri yerine olayların yani fonksiyonların gramerinin ortaya çıkarılmasına yönelir. Lévi-Strauss’un yöntemi de eserdeki doğal yapıyı ortaya çıkarmak için mitlerdeki öykülendirme öğelerini çözümlemeye dayanır. Buradaki amaç, mitin altında yatan diziyi ve kavramsal çerçeveyi incelemektir (Kolcu, 2008: 300).

Türk halk hikâyelerinin sorun-çözüm yapısını ve bu bağlamda verilen mesajları ortaya çıkarma amacıyla olan bu çalışmada da yapısalcı bakış açısıyla oluşturulmuş bir yöntem uygulanmıştır.

Oluşturulan yöntem kapsamında, hikâyelerdeki karakterlerin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm yöntemlerini belirlemek için şöyle bir şablon kullanılmıştır:

1.1.	: Hikâye ve hikâyedeki sorun-çözüm biriminin numarası.
Sorunun sınıfı	: Tespit edilen sorunun ismi/tasnifteki yeri.
Sorunun tarafı	: Sorunun hangi karakter/ler açısından belirlendiği bilgisi.
Çözüm şekli	: Tespit edilen çözümün ismi/tasnifteki yeri.
Sorun-çözüm bağlamı	: Sorun-çözüm kapsamında belirlenen olay/durum ve buna dair yer, zaman, karakter/ler, sebep, gerçekleşme biçimi bilgileri.

Bu şablonda, *sorun-çözüm bağlamı* dışında kalan *sorunun sınıfı*, *tarafı* ve *çözüm şekli* bilgilerinden oluşan kısmı *sorun-çözüm birimi* şeklinde isimlendirmek mümkündür.

Hikâyelerin sorun-çözüm yapısını oluşturan sorun-çözüm bağlamları, en az bir karakter açısından sorun olarak belirlenen olay veya durum ile çözümünü içerir. Bu bakımdan uzunluğu, esas alınan sorunun ortaya çıkması ve çözümün gerçekleşmesi sürecine göre değişir. Hikâyede tespit edilen sorun her zaman çözüme kavuşmayabilir. Burada çözümden kasıt, sorunun tarafı olan karakterin sorunu çözmesi veya sorun karşısında sergilediği tavidir. Ayrıca bir sorun-

özüm bağlamında birden çok sorun-çözüm birimi olabilir. Çünkü aynı durum veya olay bağlama dâhil olan diğerkarakterler açısından değerkendirilmiştir.

Bu şablon kullanılarak incelenen hikâyelerde 514 bağlamda toplam 759 sorun-çözüm birimi tespit edilmiştir. Tespit edilen sorun-çözüm birimlerindeki sorunlar “anlaşmazlık”, “bilgisizlik”, “aresizlik”, “haksızlık”, “ikna ve kendini ifade etme güçlüğü”, “olumsuz karakterler ve eylemleri”, “saygısızlık”, “tehlike” ve “üzüntü-bunalım” olmak üzere 9 başlıkta; özümmler ise “düşünme”, “gelenek-inanç”, “iletişim”, “karşı koyma-mücadele”, “önlem”, “uzlaşma-barış” ve “yardım” olmak üzere 7 başlık altında tasnif edilmiş ve örnekler üzerinden incelenmiştir.

Takdir edileceğı üzere, edebî metinler üzerine yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlar yoruma dayalıdır ve kişiden kişiye hatta aynı kişinin anlık durumuna göre değışiklik gösterebilir. Bu bakımdan gerek tasnifte yapılan isimlendirmelerin gerekse paylaşılan sayısal verilerin bu çalışma özelinde yapılan tespit ve yorumlamanın sonucu olduğunu hatırlatmakta fayda var. İnceleme kısmında da yer alacak sayısal veriler, hikâyelerde karşılaşılan sorunlar ve çözüm yöntemlerine dair genel bir fikir verme amacına hizmet etmektedir. Sorunlar ve çözüm yöntemlerine dair tasnif de yapılacak yeni çalışmalarla geliştirilebilir ve belirlenen isimler yerine farklı isimlendirmeler yapılabilir.

Çalışmanın ilk aşamalarında sorunlar ve özümmler için ayrı ayrı olmak üzere kırk ana başlıkta isimlendirme yapılmıştır. Alt başlıklar da dâhil edilirse toplamda 77 sorun ismi, 79 çözüm ismi belirlenmiştir. Daha sonra bu başlıklar/isimler, bütünlüğü korumak ve genel çerçeveyi ortaya çıkarmak amacıyla birleştirilip sadeleştirilerek sorun ve çözüm için sırasıyla dokuz ve yedi ana başlığa indirilmiştir. Örneğın; karar verme, seçim yapma gerekliliğı ve bir konuda kaygılanma gibi sorun başlıkları, temelde “bilgisizlik” kaynaklı oldukları düşünülerek bu genel başlıkta birleştirilmiştir.

Sorun-özüm bağamlarında yer alan çoğı olay, durum ve tavırlar; birbiriyle yakından ilişkilidir ve iç içe geçmiş bir yapıya sahiptir. Ayrıca bir sorun-çözüm bağlamı, farklı açılardan değerkendirildiğı için birden çok sorun veya çözüm barındırabilmektedir. Bu durum, inceleme sırasında aynı sorun-çözüm bağlamının birden çok sorun veya çözüm ismiyle anılmasına sebep teşkil eder. Tutarlılığı sağlamak ve karışıklığı önlemek amacıyla bu konuda da sadeleştirme yoluna gidilmiştir. İstisnaları olmakla birlikte, her birimdeki sorun veya çözüm teke düşürölmüş ve incelemelerde bu sadeleştirilmiş biçim esas alınmıştır.

Söz konusu sadeleştirme sırasında tutarlılığı sağlamak adına şöyle bir metot izlenmiştir:

1. Sorun-çözüm bağlamında “Temel sorun ne?” sorusundan ve çıkış noktasından hareketle ana soruna odaklanılmıştır.

2. Belirlenen temel sorun karşısında “Hangi yola başvurulmuştur veya hangi tavır sergilenmiştir?” sorusu ve sorun-çözüm bağlamının sonuçlanması kapsamında ana çözüme ulaşılmaya çalışılmıştır.

3. Son aşamada, çözüm olarak tutulan yol/sergilenen tavır ile “Hangi durum/olay değiştirilmiş veya değiştirilmeye çalışılmıştır?” sorusu ile bağlamdaki temel sorun-çözüm teyit edilmiş ve belirlenmiştir.

Bir örnek üzerinden açıklanması, konuyu daha anlaşılır hâle getirecektir:

12.1.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Oğuzlar

Çözüm şekli : Önlem

12.2.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Oğuzlar, Aruz Koca

Çözüm şekli : Yardım

12.3.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Dede Korkut

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Oğuzlar bir gece düşman saldırısına uğrayınca bulundukları yerden göç ederler. Bu kaçış sırasında Aruz Koca'nın oğlu düşer ve bir aslan tarafından beslenir. Tehlike geçince Oğuz tekrar yurduna döner. Bir gün ormandan aslana benzeyen bir insanın çıktığı ve hayvanlara saldırdığı haberi alınır. Aruz Koca bunun kaybolan oğlu olabileceğini düşünür. Çocuğu ormandan çıkarıp yurda getirirler fakat çocuk her seferinde tekrar aslan yatağına döner. Bunun üzerine Dede Korkut gelip çocuğa “Oğlum, sen insansın. Hayvanla arkadaşlık etme.” der ve ona Basat ismini verir (Ergin, 2021: 206-207).

Basat'ın Tepegöz'ü Öldürdüğü Hikâye'ye ait bu örnekteki ilk sorun-çözüm biriminde (12.1) Oğuzlar, düşman saldırısı dolayısıyla *tehlike* sorunu ile karşı karşıya kalırlar ve bunu göç ederek uzaklaşma bağlamında *önlem* yoluyla çözmeye çalışırlar.

Sorun-çözüm bağlamının devamında (12.2. ve 12.3.) ormanda bulunup yurda getirilen çocuğun her seferinde aslan yatağına dönmesi üzerine Dede Korkut'tan yardım istenmesi ve Dede Korkut'un da çocuğu insanlarla yaşaması gerektiğine ikna etmesi söz konusudur.

Burada; “12.2.” numaralı birimin sorun sınıfı, *çaresizlik* olarak belirlenebilirdi. Çünkü Oğuzlar ve Aruz, çocuğun her seferinde aslan yatağına dönmesi konusunda çıkar yol bulamazlar. “12.3.” numaralı birimde de sorun sınıfı, *ikna ve kendini ifade etme güçlüğü* olabilirdi. Çünkü Dede Korkut'un, çocuğu aslan yatağına dönmemesi için ikna etmesi gerekir. Fakat bu bağlamdaki temel sorun *çocuğun insanlarla yaşamaması, aslanlarla yaşamaya kalkmasıdır*. Bu durum, yaşam biçimine/insanın doğasına dair kuralların/toplumsal kabullerin dışına çıkılması, bunlara uyulmaması bağlamında *saygısızlık* sorununa işaret eder. Nitekim gerek Aruz tarafının yardım yoluyla gerekse Dede Korkut'un iletişim yoluyla çözmeye çalıştığı ve çözdüğü asıl sorun, çocuğun hayvanlarla yaşamak istemesidir. Bir başka ifadeyle huzur ortamının sağlanması çocuğun insanlarla yaşamaya ikna edilmesiyle olur ki bu aynı zamanda huzur ortamını bozan temel sorunu gösterir. Dede Korkut'un çocuğa “Oğlum, sen insansın. Hayvanla arkadaşlık etme.” demesi de bunu kanıtlar niteliktedir. Örnekte daha çok sorun üzerinden anlatılan bu sadeleştirme işlemi, çözümler için de geçerlidir ve bahsi geçen metot çerçevesinde iki tarafa da uygulanmıştır.

Ayrıca; sorunlar ve çözümler için birden çok yorum ortaya çıktığında, sorun-çözüm konusundaki çeşitliliği artıracak olan yorum tercih edilmiştir. Bu durumu da çözüm üzerinden bir örnekle açıklamak yerinde olacaktır:

Tahir ile Zühre hikâyesinde (32.20.) Göl Padişahı'nın kızları Tahir'i birbirlerinden kıskanıp kavga etmeye başlarlar ve türkü söylemede Tahir'e üstün çıkanın onu seveceği konusunda anlaşırırlar (Türkmen, 2015: 236). Örnekte, çıkar çatışmasından kaynaklanan anlaşmazlık sorununun çözümü için mücadele içerikli bir yönteme başvurulur. Buradaki çözüm yöntemini; mücadele içerdiği için “karşı koyma-mücadele” veya mücadelenin söze dayalı olması açısından “iletişim” olarak iki şekilde yorumlamak mümkündür. Bu örnekte çözüm yöntemi, anlaşmazlık sorununun çözümü konusundaki çeşitliliği artırmak amacıyla “karşı koyma-mücadele” olarak belirlenmiştir.

Hikâyelerde olumsuz karakterler bağlamında ortaya çıkan sorunlar ve çözüm yöntemleri, okuyucu/dinleyiciyi bu konuda bilinçlendirme, uyarma gibi işlevlere sahiptir. Örneğin olumsuz karakterin bir sorunu çözme biçimi hikâyenin okuyucu/dinleyiciye tavsiye ettiği bir yöntem değil, olumsuz kişilerin başvurabileceği yöntemler konusunda uyarı mahiyetindedir. Buradan hareketle, hikâyelerde olumsuz karakterler bağlamında karşılaşılan sorun-çözüm birimleri iki grupta incelenmiştir. Bunlardan ilki olumsuz karakterlerin sorunun sınıfında yani sorunun kendisi olduğu birimlerdir. Bu birimlerde sorunun tarafı olumlu karakterlerdir ve olumsuz karakterlere karşı nasıl bir tavır takınılması gerektiğine dair mesajlar içerir. Bir başka ifade ile söz konusu birimlerdeki çözümler okuyucu/dinleyici için tavsiye niteliği taşır. Bu gruptaki, olumsuz karakterlerle ilgili sorun-çözüm birimleri birinci bölümde ele alınmıştır. İkinci grupta, olumsuz karakterlerin sorunun tarafı olduğu sorun-çözüm birimleri vardır. Bu birimler, olumsuz karakterlere dair okuyucuyu/dinleyiciyi bilinçlendirme ve uyarma işlevi gördüğü için ikinci bölümde, işlevsel açıdan ele alınmıştır.

Hikâyelerde tespit edilen sorunlar ve çözüm yöntemleri, tekrara düşmemek için ayrı ayrı değil bir arada incelenmiştir. Bu inceleme sırasında sorunlar baz alınmış ve sıralama, söz konusu sorunlarla hikâyelerde karşılaşma sıklığına göre düzenlenmiştir. Her sorunla ilgili tespit edilen çözüm yöntemleri ayrı başlıklar altında örneklem yöntemiyle ele alınmıştır. Herhangi bir sorun ve çözüm yöntemine dair bir örnek tespit edilse bile bu örnek diğer başlıklara eklenmemiş, ayrı başlıkta değerlendirilmiştir. Bundaki amaç, ilgili sorun-çözüm biriminin tespit edilen tek örnekteki gibi de yorumlanabileceğini göstermektir.

İnceleme sırasında her konuyu farklı örnekler üzerinden değerlendirmeye özen gösterilmiştir. Fakat kimi zaman bu mümkün olmamış, aynı örneği tekrar kullanmak gerekmiştir. Bu durum tutarsızlık veya tekrara düşmek şeklinde yorumlanmamalıdır. Zira bunun sebebi, sorun-çözüm bağlamlarının çalışmada birden çok karakter açısından ve işlevsel açıdan ayrı ayrı ele alınmış ve değerlendirilmiş olmasıdır.

1. BÖLÜM: HİKÂYELERDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM YÖNTEMLERİNİN İNCELENMESİ

1. HİKÂYELERDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜMLERİN TASNİFİ

İncelenen hikâyelerde 514 bağlamda toplam 759 sorun-çözüm birimi tespit edilmiştir. Bunlar “Sorunlar” ve “Çözüm Yöntemleri” olmak üzere iki ana başlık altında şu şekilde tasnif edilmiştir:

Sorunlar	Çözüm Yöntemleri
1. Anlaşmazlık	1. Düşünme
2. Bilgisizlik	2. Gelenek-İnanç
3. Çaresizlik	3. İletişim
4. Haksızlık	4. Karşı Koyma-Mücadele
5. İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü	5. Önlem
6. Olumsuz Karakterler ve Eylemleri	6. Uzlaşma-Barış
7. Saygısızlık	7. Yardım
8. Tehlike	
9. Üzüntü-Bunalım	

Tasnifte görüldüğü üzere “Sorunlar” 9 alt başlıkta, “Çözüm Yöntemleri” ise 7 alt başlıkta toplanmıştır. İncelemeler sırasında bu rakamlardan çok daha fazla sorun ve çözüm ismi ortaya çıkmış fakat bunlar ilgili oldukları genel bir başlık altında birleştirilmiştir. Bundan sonraki kısımda sorunlar ve çözümlere dair alt başlıklar ve kapsamaları ile ilgili bilgi verilecektir.

1.1. SORUNLAR

1.1.1. Anlaşmazlık

Anlaşmazlık kelimesi Türkçe Sözlük’te “İki veya daha çok tarafın düşünce ve amaçları arasında ayrılık; uyuşmazlık, ihtilaf, ikilik, maraza, sürtüşme.” şeklinde tarif edilir (TDK, 2019: 130). İncelenen hikâyelerde anlaşmazlık veya olası anlaşmazlıkların sorun kabul edildiği görülür. “Anlaşmazlık” konusu ile neden-sonuç ilişkisi bulunan ve bu kapsamda değerlendirilen olay veya durumlar şu şekilde gösterilebilir:

Anlaşmazlık Sorununun Kapsadığı Olay veya Durumlar

- Grup bireyleri arasında huzursuzluk çıkması
- Söylenenlerin inkâr edilmesi
- Taraflar arasında anlaşmanın bozulması
- Taraflar arasında çıkar çatışmasının olması
- Taraflar arasında dargınlık olması
- Taraflar arasında kavga, kargaşa çıkması
- Taraflar arasında savaş veya savaş durumunun olması
- Taraflar arasında üstünlük iddiasının olması
- Taraflar arasında yanlış anlama, anlaşılmanın olması

1.1.2. Bilgisizlik

Bilgisizlik sözlükte “Bilgisiz olma veya bilgi yokluğu durumu; bilisizlik, cahillik, malumatsızlık, cahiliyet, cehalet.” şeklinde tarif edilmektedir (TDK, 2019: 339). Bu anlamlarıyla da hikâyelerde sorun olarak karşımıza çıkar. Bilgisizlik kapsamında değerlendirilen olay veya durumlar şu şekilde gösterilebilir:

Bilgisizlik Sorununun Kapsadığı Olay veya Durumlar

- Bir durum hakkında bilgi sahibi olunmaması
- Bir haberin, durumun doğruluğunun bilinmemesi
- Bir konuda bilgi, tecrübe sahibi olunmaması
- Bir konuda doğru olanın bilinmemesi
- Bir konuda kuşku, kaygı duyulması
- Bir konuda seçim yapma, karar verme durumunda kalınması
- Bir konuda üstün, yetkin olanın bilinmemesi
- Bir konunun, durumun belirsiz, bilinmez olması
- Bir şeyin yerinin bilinmemesi
- Birinin bilgisiz olması
- Birinin derdinin bilinmemesi
- Birinin duygu ve düşüncelerinin, niyetinin bilinmemesi
- Birinin kim olduğunun bilinmemesi
- Birinin nerede ve ne durumda olduğunun bilinmemesi

1.1.3. Çaresizlik

Çare ve *çaresiz* kelimelerinin sözlük anlamı sırasıyla “1. Bir sonuca varma, ortadaki engelleri kaldırmak için tutulması gereken yol; çözüm yolu. 2. Tedavi yolu, deva.” ve “1. Çaresi bulunmayan, onulmaz. 2. Çare bulamayan, zavallı (kimse), biçare. 3. Çıkar yol bulamayan bir biçimde. 4. İster istemez.” şeklindedir (TDK, 2019: 496). “Çaresizlik” kelimesi ise “Çaresiz olma durumu.” (TDK, 2019: 497) şeklinde açıklanır ve hikâyelerde karşılaşılan sorunlardan biridir. Bu kapsamda değerlendirilen olay veya durumları şöyle göstermek mümkündür:

Çaresizlik Sorununun Kapsadığı Olay veya Durumlar

- Bir şeye gücün, imkânın yetmemesi
- Bir şeye mecbur kalınması
- Biri/leri/nin kimsesiz, yardıma muhtaç olması
- Biri/leri/nin maddi açıdan zorluk yaşaması
- Biri/leri/nin umutsuzluğa kapılması
- Biri/leri/nin zor durumda kalması
- Birinin zor bir iş, görev alması

1.1.4. Haksızlık

Haksızlık kelimesi sözlükte “Hak ve adalete aykırılık.” (TDK, 2019: 1030) şeklinde tanımlanmaktadır. Hikâyelerde sorun olarak karşımıza çıkan ve “haksızlık” isminde değerlendirilen olay veya durumlar şu şekilde gösterilebilir:

Haksızlık Sorununun Kapsadığı Olay veya Durumlar

- Biri/leri/ne hukuksuzluk yapılması
- Cezanın orantısız olması
- Hayatta adaletsizliklerin olması
- Suçsuz biri/leri/nin suçlanması, zarar görmesi, cezalandırılması

1.1.5. İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü

Herhangi bir konuda birini veya birilerini ikna etme gerekliliği ve bunun ortaya çıkardığı zorluk, birine veya birilerine duygu, düşünce ve isteklerin aktarılmasında utanma vs. sebeplerle yaşanan zorluklar hikâyelerde sorun olarak karşımıza çıkar. Bu minvalde değerlendirilen ve "ikna ve kendini ifade etme güçlüğü" şeklinde isimlendirilen olay veya durumlar şu şekildedir:

İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü Sorununun Kapsadığı Olay veya Durumlar

- Biri/leri/ni bir konuda ikna etmekte güçlük çekilmesi
- Biri/leri/ne arzu, istek ve fikirleri açıklamakta güçlük çekilmesi

1.1.6. Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Hikâyelerde karşılaşılan olumsuz karakterler gerek bizzat varlıkları gerek yaptıklarıyla sorun teşkil ederler. Bu bağlamda, olumsuz karakterlere dair sorunlar “Olumsuz Karakterler ve Eylemleri” ismi ile ifade edilmiştir.

Olumsuz karakterler konumları ve özellikleri itibarıyla, hikâyelerde anlatıcı ve okuyucu/dinleyici açısından her şeyin yolunda gitmesi yani huzur ortamını hedef alırlar. Anlatıcı ve okuyucu/dinleyici açısından tanımlanan huzur ortamı olumsuz karakterler için sorundur.

Olumsuz karakterler ve eylemleri ile ilgili sorunlarda olumsuz karakterler kimi zaman sorunun tarafı olurken kimi zaman da sorunun kendisi olurlar. Sorunun tarafı olduklarında hikâyede anlatıcı ve okuyucu/dinleyici açısından huzur ortamına dair hangi durum veya olayları sorun kabul ettikleri ve hedef aldıkları görülür. Sorunun kendisi/sınıfı olduklarında ise hikâyedeki olumlu karakterler için yani ilgili sorunun tarafı olan olumlu karakter/ler için hangi soruna neden oldukları görülür. Başka şekilde ifade etmek gerekirse; “Olumsuz Karakterler ve Eylemleri” başlığı altında toplanan sorunlar hem olumsuz karakterler hem de olumlu karakterler açısından ortaya çıkan sorunlardır.

Bu bağlamda “Olumsuz Karakterler ve Eylemleri” başlığı altında birleştirilen ve değerlendirilen olay veya durumlar, sorunun tarafında yer alan olumlu ve olumsuz karakter/ler göre şöyle gösterilebilir:

Olumsuz Karakterler ve Eylemleri Sorununun Kapsadığı Olay veya Durumlar

Taraftı Olumlu Karakter/ler Olanlar

- Biri/leri/nin vuslatı engellemesi
- Birinin maşuku istemesi, *rakip* olması
- Biri/leri/nin hile yapması, kandırması
- Biri/leri/nin büyü yapması
- Biri/leri/nin cana, mala kastetmesi
- Biri/leri/nin hainlik etmesi
- Biri/leri/nin bir sırrı açıklaması
- Biri/leri/nin kıskançlık etmesi
- Biri/leri/nin ara bozuculuk yapması
- Biri/leri/nin düşmanlık etmesi

Taraftı Olumsuz Karakter/ler Olanlar

- Âşıkların kavuşması, bir arada olması
- Birinin bir konuda iyi olması
- Bir sırrın saklanması
- Huzur ortamının sağlanması ihtimali

1.1.7. Saygısızlık

Saygı kelimesi sözlükte “Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu; hürmet, ihtiram.” olarak tarif edilir (TDK, 2019: 2047). Yine sözlükte “Saygısız olma durumu, saygısızca davranış, hürmetsizlik” karşılığı olan “saygısızlık” (TDK, 2019: 2048), hikâyelerde bu anlamıyla sorun olarak karşımıza çıkar. Ayrıca vefasızlık, sadakatsizlik, toplumsal baskı ve kabullerle ilgili konular da bu başlık altında toplanmıştır.

Saygısızlık sorunu kapsamında değerlendirilen olay veya durumlar şu şekilde gösterilebilir:

Saygısızlık Sorununun Kapsadığı Olay veya Durumlar

- Kural/lar/ın ihlal edilmesi
- Biri/leri/ne hürmetsizlik, vefasızlık, sadakatsizlik edilmesi
- Saygınlığın zarar görmesi
- Otoriteye karşı gelinmesi
- Biri/leri/ne meydan okunması
- Biri/leri/nin incitilmesi, kırılması

- Biri/leri/nin aşağılanması, küçük düşürülmesi
- Hak edilen saygının görülmemesi
- Bir iyiliğin başa kakılması
- Bir isteğin reddedilmesi
- Âşıklar arasında din/statü uyuşmazlığı olması
- Biri/leri/nin bekâr, çocuksuz olması
- Birinin kendini kanıtlamamış olması
- Ailenin, eşin ihmal edilmesi

1.1.8. Tehlike

Tehlike kelimesi sözlükte “1. Büyük zarar veya yok olmaya yol açabilecek durum, muhatara. 2. Gerçekleşme ihtimali bulunan fakat istenmeyen sakıncalı durum.” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2019: 2300). Hikâyelerde karşılaşılan ve sorun olarak görülen bu tür durumlar “Tehlike” sorunu olarak isimlendirilmiştir.

Tehlike başlığı altında toplanan olay veya durumlar şöyle gösterilebilir:

Tehlike Sorununun Kapsadığı Olay veya Durumlar

- Âşıkların ayrı kalması olasılığı
- Biri/leri/ne saldırı düzenlenmesi, zorbalık edilmesi veya olasılığı
- Biri/leri/nin baskı ve tehdit oluşturmaları
- Biri/leri/nin düşmanlık etmesi olasılığı
- Biri/leri/nin huzur ortamını bozması veya olasılığı
- Biri/leri/nin sağlık durumunun bozulması
- Biri/leri/nin savaş, mücadele durumunda olması
- Biri/leri/nin yakalanması, cezalandırılması, zarar görmesi veya olasılığı
- Düşman tehdidi, saldırısı veya olasılığı
- Otoritenin zarar görmesi veya olasılığı

1.1.9. Üzüntü-Bunalım

Üzüntü kelimesinin sözlük anlamı “Olması istenilmeyen olaylardan doğan ruh tedirginliği, teessür.” şeklindedir (TDK, 2019: 2461). “Bunalım” kelimesi ise “1. Doğal bir süreçte birdenbire oluşan aykırılık, bunluk, buhran, kriz. 2. Tehlikeli sonuç doğurabilecek

gerginlik, buhran, kriz. 3. Uyarılara karşı duyarlılığın, iş yapabilme gücünün, kendine güvenin azalarak karamsarlığın, umutsuzluğun güçlenmesiyle ortaya çıkan ruhsal bozukluk, ruhsal çöküntü, depresyon.” şeklinde tarif edilir (TDK, 2019: 412). Hikâyelerde bu minvalde karşılaşılan sorunlar “Üzüntü-Bunalım” başlığı altında toplanmıştır.

Üzüntü-bunalım sorununa dair olay veya durumlar şu şekilde gösterilebilir:

Üzüntü-Bunalım Sorununun Kapsadığı Olay veya Durumlar

- Âşıkların ayrı kalması, ayrılması veya olasılığı
- Biri/leri/nden ayrı kalınması veya olasılığı
- Biri/leri/nin ölmesi/ölüm haberinin verilmesi veya olasılığı
- Biri/leri/nin zarar görmüş olması
- Birinin aşk/ayrılık acısı çekmesi
- Birinin can sıkıntısı, yalnızlık çekmesi
- Birinin kaçırılması
- Birinin sağlık durumunun bozulması
- Maşukun başkasıyla evlenmesi veya olasılığı

1.2. ÇÖZÜM YÖNTEMLERİ

1.2.1. Düşünme

Düşünmek “aklından geçirmek, göz önüne getirmek, kurmak; bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yararlanarak düşünce üretmek, zihinsel yetileri oluşturmak, muhakeme etmek; zihinle arayıp bulmak; akıl etmek, ne olabileceğini önceden kestirmek; tasarlamak” gibi anlamlara gelmektedir (TDK, 2009: 743). Hikâyelerdeki karakterlerin karşılaştıkları sorunlar üzerine düşünerek belli davranış biçimlerini benimsedikleri veya çözüm ürettikleri görülür. Bu bağlamda “Düşünme” başlığı altında toplanan ve değerlendirilen olay veya durumlar şu şekilde gösterilebilir:

“Düşünme” Çözümünün Kapsadığı Olay veya Durumlar

- Akıl yürütme
- Aklını kullanma
- Bilgi-birikimi kullanma
- Hizmet kalitesini artırma
- Plan yapma, planlama
- Psikolojik baskı uygulama
- Sebep-sonuç ilişkisi kurma
- Taktik geliştirme, kullanma

- Karşı tarafı oyalama, kandırma
- Tecrübelerden faydalanma
- Pazarlık etme

1.2.2. Gelenek-İnanç

Hikâyelerde karşılaşılan sorunlar karşısında gelenek-inanç tabanlı tavırlar sergilendiği veya birtakım uygulamalara başvurularak çözüm üretildiği görülür. Başka bir ifade ile hikâyelerde sorun olarak kabul edilen durumlara gelenek ve inanca dayalı çözüm önerileri sunulmaktadır. Sorunlar karşısında bu minvalde başvurulanan uygulamalar ve sergilenen tavırlar *gelenek-inanç* çözüm yöntemi olarak isimlendirilmiştir. Bu başlık altında toplanan ve değerlendirilen söz konusu tavır ve uygulamalar şu şekilde gösterilebilir:

“Gelenek-İnanç” Çözümünün Kapsadığı Olay veya Durumlar

- Âdet tabanlı davranışlara, uygulamalara başvurma
- Ağıt yakma, sızlanma, yakınma
- Atını, kendisini siyaha boyama
- Beddua etme
- Cansız varlıklara hitaben şiir söyleme
- Dua etme, isteme
- İbadet etme, iyilik yapma
- İnsan dışı varlıklarla söyleşme
- Kadere rıza gösterme, şükretme, kabullenme
- Kültür tabanlı kriterler belirleme
- Vasiyette bulunma
- Yas tutma

1.2.3. İletişim

İletişim kelimesi sözlükte “Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması; bildirişim, haberleşme, iletişim.” şeklinde açıklanmaktadır (TDK, 2019: 1173). Hikâyelerde karşılaşılan sorunlar karşısında bu minvalde yani bilgi ve haber alışverişi ile ilgili çözüm yollarına veya davranışlara başvurulduğu görülür. Fakat bu başlıkta toplanan konular sadece bunlardan ibaret değildir. İkna etme, teselli etme/bulma/arama, öğüt verme, sınama gibi iletişimle bir noktada ilgili olduğu düşünülen konular “Düşünme” başlığı altında toplanmış ve değerlendirilmiştir. Bu konular şu şekilde gösterilebilir:

“İletişim” Çözümünün Kapsadığı Olay veya Durumlar

- Ara buluculuk etme
- Bilgi verme, açıklama
- Cömert davranma, hediyeleşme
- Delil sunma, kanıtlama
- Deneme-yanılma yöntemine başvurma
- Dertleşme
- Gezme, dolaşma
- İkna etme, kabullendirme
- Karşı tarafı deneme, yoklama, sınama
- Öğüt verme, yol gösterme, cesaretlendirme
- Pazarlıkla ikna etme
- Ricada, tavsiyede bulunma
- Sorma, sorgulama
- Şiir söyleme, şiirle söyleşme
- Şiirle sitemde bulunma, şikâyet etme
- Teselli etme, arama
- Uyarma, ikaz etme, hatırlatma
- Vaatte bulunma, teşvik etme
- Yüzleşme, yüzleştirme

1.2.4. Karşı Koyma-Mücadele

Hikâyelerde karşılaşılan sorunlar karşısında sorun kabul edilen durumun, olayın kabul edilmemesi ve/veya bunu değiştirmek için bir şekilde mücadele verilmesi şeklinde tarif edilebilecek tutum ve davranışlar bu başlık altında toplanmıştır.

Ayrıca hikâyelerdeki olumsuz karakterlerin, “olumsuz karakterler ve eylemleri” kısmında bahsedildiği gibi çeşitli nedenlerle hedef aldıkları veya sorun kabul ettikleri durumları, sorunun tarafı olarak, değiştirmek için gerçekleştirdikleri eylemler ve/veya takındıkları tavırlar da “karşı koyma-mücadele, kötülük” ismiyle yine bu başlık altında değerlendirilmiştir. Bunlar, kısaca ve daha anlaşılır biçimde olumsuz karakterlerin çözüm yöntemleri olarak açıklanabilir.

Karşı koyma-mücadele çözüm yöntemi başlığı altında toplanan ve değerlendirilen konular, ilgili sorunun tarafında yer alan olumlu ve olumsuz karakter/lere göre şöyle gösterilebilir:

“Karşı Koyma-Mücadele” Çözümünün Kapsadığı Olay veya Durumlar

Tarafı Olumlu Karakter/ler Olanlar

- Arama, araştırma
- Cezalandırma
- Çıkışma
- Engelleme, engellemeye çalışma
- Eyleme, harekete geçme
- Fedakârlık gösterme
- Gerçekleri gösterme, kanıtlama
- Gurbete çıkma
- Güç kullanma
- Hesap sorma
- İntikam alma
- Kahramanlık gösterme
- Kararlılık gösterme
- Karşı çıkma, kabul etmeme, ayıplama
- Karşılık verme
- Kendini kanıtlama
- Kendini savunma
- Meydan okuma, gücünü gösterme
- Saldırma
- Tavır koyma
- Uzaklaşma, kaçma
- Yardımlaşma

Tarafı Olumsuz Karakter/ler Olanlar (Kötülük)

- Ara bozuculuk yapma
- Aşağılama
- Âşıkları ayırma, ayırmaya çalışma
- Baş kaldırma, isyan/asilik etme
- Bencillik etme
- Birini kötüye kullanma
- Büyü yapma
- Cana, mala kastetme
- Casusluk etme
- Dolandırma
- Fırsatçılık etme
- Sırrı açıklama
- Hainlik etme
- Hapsetme, esir alma, kaçırma
- Hile yapma, tuzak kurma
- Hukuksuzluk yapma
- İftira atma
- İkiyüzlülük yapma
- İşkence etme
- Kıskançlık etme
- Kötülerle yardımlaşma, iş birliği yapma
- Saldırma
- Sözünde durmama
- Yalan söyleme, kandırma
- Zorbalık yapma

1.2.5. Önlem

Önlem kelimesi sözlükte “Kötü veya yanlış bir şeyi önleyecek yol, tedbir.” olarak tanımlanır (TDK, 2019: 1854). Hikâyelerde, karşılaşılabilecek yani olası sorunlar karşısında çözüm yolu olarak tedbirli davranıldığı, önlem alındığı görülür. Bu minvalde karşılaşılan çözüm yöntemleri “Önlem” başlığı altında toplanmıştır.

“Önlem” başlığı altında değerlendirilen, olası sorunları engellemeye veya çözmeye dair olay veya durumlar şu şekilde gösterilebilir:

“Önlem” Çözümünün Kapsadığı Olay veya Durumlar

- Bir bilgiyi gizli tutma
- Güvence isteme, alma
- Haber, bilgi toplama
- Saklama, saklanma
- Söyleneni doğrulama
- Söylenenleri yazma, yazdırma
- Sözleşme, antlaşma
- Şahit bulundurma
- Uzaklaş/tır/ma, uzak durma, kaçma
- Yasaklama

1.2.6. Uzlaşma-Barış

Uzlaşma kelimesi sözlükte “Uzlaşmak durumu, uyuşma, uzlaş, uzlaşım, mutabakat, antant, konsensüs.” şeklinde açıklanır (TDK, 2019: 2437). *Barış* kelimesinin karşılığı ise “1. Barışma işi. 2. Savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum; sulh, hazar. 3. Böyle bir antlaşmadan sonra insanlık tarihindeki süreç. 4. Uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam.” şeklindedir (TDK, 2019: 255). Hikâyelerde karşılaşılan bu ve benzeri çözüm yöntemleri iki kelime arasındaki nüans da gözetilerek “Uzlaşma-Barış” olarak belirlenmiştir.

Uzlaşma-barış başlığı altında toplanan ve değerlendirilen olay veya durumları şu şekilde göstermek mümkündür:

“Uzlaşma-Barış” Çözümünün Kapsadığı Olay veya Durumlar

- Açıklama yapma
- Af dileme
- Affetme
- Ara buluculuk etme
- Çoğunluğun onayını sağlama
- Karşı tarafın gönlünü hoş tutma, alma
- Karşı tarafın isteğini kabul etme
- Karşı tarafla anlaşma
- Paylaşma

1.2.7. Yardım

Yardım kelimesinin sözlük anlamı “Kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma, muavenet.” şeklindedir (TDK, 2019: 2535). Hikâyelerdeki sorunlar karşısında başvurulmuş yardım isteme, yardım alma, yardım etme şeklinde ve bu minvaldeki çözümler “Yardım” çözüm yöntemi olarak isimlendirilmiştir.

Yardım çözüm yöntemine dair, yardım şekilleri de denebilecek, olay veya durumlar şu şekilde gösterilebilir:

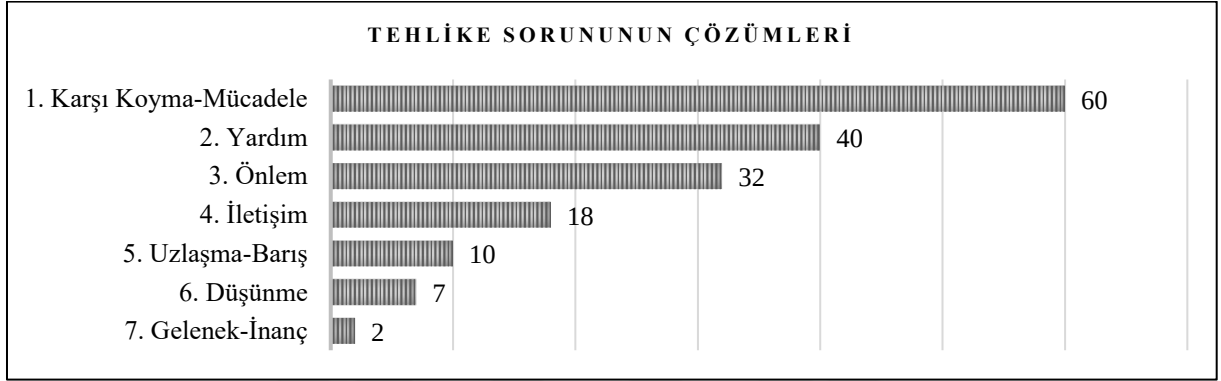
“Yardım” Çözümünün Kapsadığı Olay veya Durumlar

- Akıl verme, yol gösterme
- Aracı kullanma
- Biri/leri/ni zor durumdan kurtarma
- Cesaretlendirme, destek olma
- Danışma, istişare etme
- Dua etme, yakarma
- Evlat edinme
- Maddi destekte bulunma
- Misafir etme, ağırlama
- Yardım isteme/alma
- Yardımlaşma

2. HİKÂYELERDE SORUN-ÇÖZÜM YAPISININ İNCELENMESİ

2.1. TEHLİKE

Tehlike hikâyelerde en çok karşılaşılan sorundur. Toplam 168 birimde belirlenen bu soruna karşı 7 farklı çözüm yöntemine başvurulduğu görülür. Tehlike sorunu ile baş etmek için başvuru olan çözüm yöntemlerinin karşılaşma sıklıkları ve sayılarını şu şekilde göstermek mümkündür:

Şekil 1. Tehlike Sorununun Çözümleri

Söz konusu tehlike sorunlarından birinde (24.40.) iki farklı çözüme başvurulduğu görülür. Bu yüzden çözüm sayılarının toplamı 169 olup toplam sorun sayısından 1 fazladır.

Burada ve bundan sonraki her ana sorun başlığının altında ilgili sorunlar ve bunlarla başa çıkmak için başvuru olan çözüm yöntemleri yine ilgili tablolarda belirtilen sıraya göre örnekler üzerinden incelenecektir.

2.1.1.“Tehlike” Sorununun “Karşı Koyma-Mücadele” Yoluyla Çözülmesi

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi’nde (5.4.) Dirse Han’ın oğlu arkadaşlarıyla oyun oynarken Bayındır Han’ın boğası meydanda salıverilir. Diğer çocuklar kaçar fakat Dirse Han’ın oğlu ona doğru saldırıya geçen boğa ile mücadeleye girişir (Ergin, 2021: 81-82). Hikâyede, tehlike sorunu için karşı koyma-mücadele yöntemine başvurulduğu görülür.

Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürdüğü Hikâye’de (17.1.) Salur Kazan beyleri ile birlikte avdayken yüz bin düşmanın saldırıya geçtiği haberini alır. Bunun üzerine harekete geçen Salur Kazan, beyleri ile birlikte savaş düzeni alır ve yedi gün yedi gece savaştığı düşmanı yenilgiye uğratar (Ekici, 2019: 200-201). Hikâyenin bu kısmında Salur Kazan, düşman saldırısı

dolayısıyla tehlike sorunu ile karşı karşıya kalır ve bu sorunu karşı koyma-mücadele yöntemiyle çözer.

Yaralı Mahmut Hikâyesi'nde (34.26.) Kandeher padişahı, Mahmut'un Kara Vezir'i öldürüp Mahbub Sultan'la kaçtığını öğrenince onların yakalanması emrini verir. Mahmut ile Mahbub Sultan kendilerine yetişen askerlerin saldırısına karşı koyup onları alt etmeyi başarır (Aslan, 1990: 132-133). Hikâyenin devamında (34.28.) âşıkların yolu haramiler tarafından kesilir. Bunun üzerine Mahbub Sultan kılıcına davranınca Mahmut “Sen karışma, bu benim işimdir.” diyerek onu durdurur ve haramileri tek başına öldürür (Aslan, 1990: 134). Hikâyede, saldırı ve zorbalık bağlamında ortaya çıkan tehlike sorununun karşı koyma ve mücadele yöntemiyle çözüldüğü görülür.

Kazan Bey'in Oğlu Uruz Bey'in Tutsak Olduğu Hikâye'de (8.9. ve 8.10.) Salur Kazan oğlunu esir alan kâfirlere yetişir. Uruz, kâfirlerin onu ve babasını öldürme planı yaptıklarını öğrenince babasıyla söyleşerek savaşmadan geri dönmesini ister. Fakat Salur Kazan bunu kabul etmez. Abdest alıp namaz kılar, Allah'tan yardım ister ve Hz. Muhammed'e salavat getirip saldırıya geçer (Ergin, 2021: 167-172). Hikâyede, Salur Kazan ve Uruz tarafından birinin tehlikede olması sorun kabul edilir. Bu soruna karşı Uruz, fedakârlık gösterip babasının savaşmasını engellemeye çalışırken Kazan, oğlu için savaşmayı seçer. Bu bağlamda, karşı karşıya kaldıkları tehlike sorununa iki tarafın da karşı koyma-mücadele yoluyla çözüm aradığı görülür.

Celâli Bey ve Mehmet Bey Hikâyesi'nde (4.9.) İsfahan Şahı'na “Sekizinci gün payitahtındayım, hazır ol!” diye Sırp kalesinden bir ferman gelir. Şah, hazırlığı olmadığı için düşüncelidir. Celâli Bey Şah'tan durumu öğrenip fermanı getiren elçiye “Şahın sekiz gün demiş, ben dört güne payitahtındayım, hazır olsun!” der ve tek başına yola çıkar (Boratav, 2018: 312). Hikâyede, Sırp kalesinden gelen tehdit içerikli ferman dolayısıyla İsfahan Şahı ve Celâli Bey'in tehlike sorunuyla karşı karşıya kaldığı görülür. Celâli Bey, gelen tehdide daha sert bir tehditle karşılık verip harekete geçerek söz konusu tehlike sorunu için karşı koyma ve mücadele yoluna başvurur.

Âşık Garip hikâyesinde (3.22.) Âşık Garip gurbete çıkmadan önce annesi ve kardeşinden helâllik istediği sırada kardeşi tarafından Şah Senem'e beddua edilir. Âşık Garip ise bu bedduayı kabul etmez ve Şah Senem'e dua eder (Türkmen, 2018: 175-176). Hikâyede, Şah Senem'e edilen bedduanın onun için tehlike arz ettiği söylenebilir. Nitekim Âşık Garip, sevdiğine edilen bedduayı kabul etmez ve ona dua ederek tam tersi bir eylemde bulunur. Bu

durum, tehlike sorununa karşı Âşık Garip'in karşı koyma-mücadele yöntemine başvurması olarak yorumlanabilir.

2.1.2. “Tehlike” Sorununun “Yardım” Yoluyla Çözülmesi

Âsumân ile Zeycân Hikâyesi'nde (2.7.) hakkında ölüm emri verilen Âsumân'ın canı tehlikededir. Zeycân, kıymetli eşyalar vadettiği bölükbaşı ağalardan Âsumân'ın salıverilmesini ister. Ağalar da vadedilenleri alıp Âsumân'ı serbest bırakırlar (Kaya ve Koz, 2000: 37-39). Hikâyede, Âsumân'ın tehlikede olması Zeycan tarafından sorun kabul edilir ve bu tehlike sorunu yardım yoluyla çözülür.

Âşık Garip hikâyesinde (3.43.) bezirgân arayıp bulduğu Âşık Garip'e ailesinin yasta olduğunu ve sevdiğinin başkasıyla nişanlandığını söyler. Âşık Garip ise “Ben paşaya kimsesiz olduğumu söyledim. Şimdi sılaya döneceğimi duyarsa kellemi vurur.” der. Bunun üzerine bezirgân paşadan Âşık Garip'in sılaya dönmesi için izin ister. Paşa önce ölüm emri verir fakat bezirgânın “Önce benim kellemi vur.” diyerek araya girmesiyle Âşık Garip'i bağışlar ve sılaya dönmesine izin verir (Türkmen, 2018: 197-198). Hikâyede, Âşık Garip'in canının tehlikede olduğu ve bu durumu sorun kabul eden bezirgânın ona yardım ettiği görülür. Bu bağlamda, tehlike sorununun bezirgân tarafından yardım yoluyla çözüldüğü söylenebilir.

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi'nde (19.27. ve 19.28.) Yakup Han, annesinin isteği üzerine, Emrah'a canı pahasına yardım edeceğini söyler. Emrah, Şeyhoğlu Şah Abbas'ın huzurunda Selvi Han'a aşkını ilan eden bir şiir söyleyince ölüm emri verilir. Yakup Han araya girip bir bahaneyle Emrah'ı ölümden kurtarır (Bali, 1973: 127-135). Hikâyede, Emrah'ın hakkında ölüm emri verilmesi hem Emrah için hem de Yakup Han için sorun teşkil eder. Bu tehlike sorunu Yakup Han'ın yardım etmesi, Emrah'ın da yardım alması bağlamında yardım yoluyla çözülmüş olur.

Kirmanşah Hikâyesi'nde (25.19.) Davudoğlu Süleyman zamanında kâfir bir dev (Ak Dev) öldürmek istediği Kirmanşah'ı aramaktadır. Kirmanşah bu sırada amcası Ehmed Şah'ın yanındadır. Ehmed Şah'ın oğulları da Kirmanşah'ı uykusunda öldürmeyi planlar. Tüm bunların üzerine Hazreti Pir gelerek Kirmanşah'ın tehlikede olduğunu ve efsunladığı atı sayesinde kurtulacağını söyler. Ak Dev onları bulduğu sırada Kirmanşah Yemen kızını da alıp tılsımlı atıyla kaçır (Alptekin, 1999: 183-188). Böylece Kirmanşah iki tehlikeden de kurtulmuş olur. Bu bağlamda, Kirmanşah'ın karşı karşıya olduğu tehlike sorununun Hazreti Pir'den alınan yardım sayesinde çözüldüğü söylenebilir.

2.1.3. “Tehlike” Sorununun “Önlem-Tedbir” Yoluyla Çözülmesi

Celâli Bey ve Mehmet Bey Hikâyesi’nde (4.2.) Celâli Bey ile oğlu Mehmet Bey Aydın’a döner ve kimseye göz açtırmazlar. Baskıdan bunalan halk bir toplantı yapar ve onların konaklarını ateşe vermeyi kararlaştırırlar. Mehmet Bey bunu öğrenip babasına bildirir. Babası Celâli Bey ise “Merdane gözün dört aç, düşmanın karınca ise bile!” sözünden hareketle o diyardan ayrılma kararı alır. Mallarını satıp konağı da ateşe vererek oradan ayrılırlar (Boratava, 2018: 306-307). Hikâyede, Celâli Bey ile Mehmet Bey karşı karşıya kaldıkları tehlike sorununu, tedbirli davranıp kaçmaları bağlamında önlem-tedbir yoluyla çözerler.

Basat’ın Tepegöz’ü Öldürdüğü Hikâye’de (12.1.) bir gece düşman saldırısına uğrayan Oğuzlar bulundukları yerden göç etmek zorunda kalırlar (Ergin, 2021: 206). Yine Şah İsmail Hikâyesi’nde (31.14.) Şah İsmail’in saldırılarına maruz kalıp ağır kayıplar veren Türkmen Beyi, sonunda obasını toplayıp kaçar (Sakaoğlu vd., 1997: 176). Örneklerde, saldırısı sonucu tehlike ile karşı karşıya kalan Oğuzlar ve Türkmen Beyi’nin bu sorunu göç etme, uzaklaşma bağlamında önlem-tedbir yoluyla çözmeye çalıştıkları görülür.

Kirmanşah Hikâyesi’nde (25.5.) Hurşud Şah, kimsenin alt edemediği Yemen kızına oğlu meydan okumak ister ve bir zarar görür diye bu konudan bahsedilmesini yasaklar (Alptekin, 1999: 143). Hurşut Şah, oğlunun içine düşeceği olası bir tehlikeden rahatsız olur ve bunu önlem-tedbir yoluyla engellemeye çalışır.

Kerem ile Aslı hikâyesinde (24.30.) Kerem, öldürülme tehlikesine karşı, Canlı Kilise’ye zangoç kılığında girer (Duymaz, 2021: 118-119). Hikâyede, Kerem’in karşı karşıya kaldığı tehlike sorununa kılık değiştirme bağlamında önlem-tedbir yoluyla çözüm aradığı görülür.

Arzu ile Kamber hikâyesinde (1.22.) Rüstem Şah’ın âşıkların kavuşturulması yönündeki emri, Arzu’nun ölüm haberi dolayısıyla yerine getirilemez. Rüstem Şah’ın adamları, verilen bu görevi tamamlamadan geri döndükleri için cezalandırılmaktan korkarlar ve Kamber’i de yanlarında götürme kararı alırlar (Şimşek, 1987: 202-203). Hikâyede Kamber, yaşananları doğrulayacak bir şahit konumundadır. Bu bağlamda, Rüstem Şah’ın adamlarının olası tehlike sorununa karşı kendilerini güvenceye alma bakımından önlem-tedbir yoluna başvurduğu söylenebilir.

2.1.4. “Tehlike” Sorununun “İletişim” Yoluyla Çözülmesi

Arzu ile Kamber hikâyesinde (1.14. ve 1.15.) cadı kadın ile Burgaib Sipahi, Kamber’i zehirlemeye karar verirler. Kamber Arzu’nun selam almamasından ve düşünceli oluşundan rahatsız olur. Sebebini sorar. Arzu Kamber’e yemeğin zehirli olduğunu söyler. Kamber “başa gelen çekilir” diyerek sakinliğini korur ve Arzu’yu teselli eder. Yemeğin bir parçasını köpeğe verir. Köpeğin ölmesiyle yemeğin zehirli olduğu anlaşılır ve Kamber kurtulur (Şimşek, 1987: 192-194). Hikâyede, Kamber’in tehlikede olduğu görülür. Bu durum hem Arzu hem de Kamber açısından sorun teşkil eder. Bu tehlike sorunu, âşıkların iletişime geçmesi ve Kamber’in yemeği köpek üzerinde denemesi bağlamında iletişim yoluyla çözülmüş olur.

Yaralı Mahmut Hikâyesi’nde (34.29.) haramilik yapan Mahmut ve Mahbub Sultan yakalanıp padişahın huzuruna getirilir. Padişah önce idam emri verir fakat Mahmut’u türküsü sayesinde tanıyıp affeder ve baş vezirliğe getirir (Aslan, 1990: 134-136). Hikâyede, Mahmut ve Mahbub Sultan’ın ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı görülür. Mahmut bu sorunu, şiirle durumu açıklama ve kendini ifade etme bağlamında iletişim yoluyla çözer.

Hurşit ile Mahmihri Hikâyesi’nde (23.18.) Hurşit, söylediği şiirler çok beğenilince Kara Han’ın yanına götürülür. Kara Han, gerçek kimliğini bilmediği bu âşığın nereden olduğunu vs. öğrendikten sonra Hurşit’in şiirlerinden söylemesini ister. Hurşit “Onun türküleri Mahmihri üzerinedir, bize gönül koyarsınız.” diyerek uyarır. Kara Han izin verince de türkülerini söylemeye başlar (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 129-130). Hikâyede Karahan *rakip* konumundadır. Bu yüzden Hurşit’in Mahmihri üzerine şiir söylemesi onu tehlikeye atacaktır. Hurşit bu olası tehlike sorununu uyarma, baştan izin isteme veya pazarlık etme bağlamında iletişim yoluyla engeller.

Celâli Bey ve Mehmet Bey Hikâyesi’nde (4.15.) Mehmet Bey geldikleri üç yol ayrımında en zorlu olanı seçer. Bu yoldaki tehlikeleri bilen Âşık Aydın şiir söyleyerek onları uyarır fakat Mehmet Bey yolundan dönmez (Boratav, 2018: 317). Hikâyede, Âşık Aydın’ın olası tehlike sorununu şiir söyleyip uyarma bağlamında iletişim yoluyla engellemeye çalıştığı fakat başaramadığı görülür.

2.1.5. “Tehlike” Sorununun “Uzlaşma-Barış” Yoluyla Çözülmesi

Sürmeli Bey Hikâyesi’nde (30.8.) Toraman Paşa, adamlarını öldürüp esir aldığı Sürmeli Bey’i sorguya çeker. Sürmeli Bey, Behriboğlu’nun oğlu olduğunu belirtip canının bağışlanmasını ister. Bunun üzerine Toraman Paşa “Ben bir yetimdim ve Behriboğlu’nun çok iyiliğini gördüm, ekmeğini yedim, yanında çalıştım.” diyerek onu bağrına basar ve sarayın baş ağası olarak hizmetine alır (Köse, 1996: 98-99). Hikâyede, Sürmeli Bey’in tehlike sorununu açıklama yapıp af dileme bağlamında uzlaşma-barış yöntemiyle çözdüğü yorumu yapılabilir.

Basat’ın Tepegöz’ü Öldürdüğü Hikâye’de (12.6. ve 12.7.) Tepegöz, bir dağa çıkıp haramilik yapmaya ve insanları yemeye başlar. Oğuzlar karşı koymaya ve göç etmeye çalışır fakat başaramazlar. Sonunda çaresiz kalır ve Dede Korkut’tan yardım isterler. Dede Korkut Tepegöz ile pazarlık edip anlaşır. Buna göre Tepegöz’e yemesi için günde iki adam ve beş yüz koyun verilecektir. Ayrıca Yünlü Koca ile Yapağılı Koca da Tepegöz’e hizmet edecektir (Ergin, 2021: 208-209). Hikâyede, Oğuzların tehlikede olması sorunu söz konusudur. Bu sorun, Dede Korkut’un karşı tarafla pazarlık edip anlaşması ve Oğuzların da anlaşmayı kabul etmesi bağlamında uzlaşma-barış yöntemiyle çözülmeye çalışılır.

Şah İsmail Hikâyesi’nde (31.1.) bir Türkmen Beyi, Kandehar şehrinin yaylalarına yerleşir. Kandehar hükümdarı Ethem Şah’ın adamları durumu bildirip “Ne yapalım? Kalsın mı yoksa gönderelim mi?” diye sorarlar. Ethem Şah “Bunlar Türkmen’dir. Ebedi kalmaz, giderler. Düşman olmayalım, incitmeyin.” der (Sakaoğlu vd., 1997: 165). Hikâyede, Ethem Şah açısından birilerinin düşman olması bağlamında olası tehlike söz konusudur. Ethem Şah’ın, izin verme ve kabul etme bağlamında uzlaşma-barış yöntemiyle bu sorunu engellemeye çalıştığı söylenebilir.

2.1.6. “Tehlike” Sorununun “Düşünme” Yoluyla Çözülmesi

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi’nde (5.4.) Dirse Han’ın oğlu, kendisine doğru saldırıya geçen boğanın alnına yumruğunu dayar ve mücadele başlar. İki tarafın da galip gelemediği bu çekişme sırasında Dirse Han’ın oğlu şöyle düşünür: “*Bir tama direk ururlar, ol tama tayak olur, ben bunun alnına niye tayak olurın tururın...*” Bu düşünce ile yumruğunu boğanın alnından çeken Dirse Han’ın oğlu boğayı alt etmeyi başarır (Ergin, 2021: 82). Buna benzer bir durum Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi’nde de yaşanır. Hikâyenin ilgili kısmında (10.6.) yumruğunu alnına dayayıp mücadeleye girdiği boğaya üstünlük sağlayamayan Kan Turalı “Bu dünyayı erenler akıllarıyla bulmuşlar, bunun önünden çekileyim,

hünerimi ardından göstereyim.” diye düşünür ve bu düşünce ile harekete geçerek boğayı öldürmeyi başarır (Ergin, 2021: 188-190). Örneklerde, Dirse Han’ın oğlu ve Kan Turalı’nın karşı karşıya oldukları tehlike sorununu, düşünme yoluyla çözdükleri görülür.

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi’nde (19.46.) Emrah ve babası Âşık Ahmet, Selvi Han’ı bulmaya çalışırken Gence şehrine ulaşır. Âşık Ahmet burada Selvi Han ile Nazlı’nın tasvirlerini görür, almaya kalkınca da nöbetçiler tarafından yakalanır. Bu sırada Nazlı, Âşık Ahmet’i tanır ve kurtarmak ister. “Eğer tanıdığımı belli edip sahip çıkarsam kim olduğu anlaşılır.” diye düşünür. “Bu hırsızın cezasını Selvi Han ile verelim.” diyerek Âşık Ahmet’i tanımıyor gibi yapar ve nöbetçilerin elinden kurtarır. Sonrasında nöbetçilere “Bu hırsızın bir de arkadaşı varmış. Onu da getirin. Selvi Han cezalandıracak, dersiniz size karşı gelemesin.” diyerek Emrah’ı da yanlarına getirtir (Bali, 1973: 171-174). Hikâyenin bu kısmında Selvi Han ile Nazlı *rakip* olan Kara Vezir’in elindedir. Bu yüzden Nazlı, Âşık Ahmet’in tanınmasını istemez ve akıllıca hareket edip hem Âşık Ahmet’i kurtarır hem de o an orada olmayan Emrah’ın yanlarına getirilmesini sağlar. Bu bağlamda, yakalanma ve cezalandırılma ihtimali minvalinde ortaya çıkan olası tehlike sorunu, Nazlı tarafından düşünme yoluyla engellenmiş ve çözülmüş olur.

2.1.7. “Tehlike” Sorununun “Gelenek-İnanç” Yoluyla Çözülmesi

Eşref Bey Hikâyesi’nde (20.16.) Eşref Bey ile ona yardım eden delikanlı, girmelerinin yasak olduğu Gandehar’da yakalanır ve Mehmet Şah’ın huzuruna getirilir. Delikanlı “Kadere razı olmak lazım.” diye düşünerek yaşananları anlatır. Mehmed Şah bu ifadedden sonra her ikisinin de idam edilmesini emreder (Sakaoğlu vd.; 1999: 31-33). Hikâyenin bu kısmında, yakalanan Eşref Bey ve delikanlı için tehlike söz konusudur. Delikanlının, bu tehlike sorunu karşısında kadere rıza gösterme bağlamında gelenek-inanç tabanlı bir tavır sergilediği görülür.

Tahir ile Zühre hikâyesinde (32.26.) Zühre, Tahir’in yakalanmasından ve zarar görmesinden endişe eder. Buna karşın Tahir; olacak olur, gönlünü geniş tut diye onu teselli etmeye çalışır (Türkmen, 2015: 241-242). Hikâyenin bu kısmında, Tahir’in yakalanması ve cezalandırılması tehlikesi ortaya çıkar. Bu tehlike sorununa karşı Tahir’in söyledikleri ve tavrı, kadere rıza gösterme bağlamında gelenek-inanç yöntemine başvurma şeklinde yorumlanabilir.

2.2. SAYGISIZLIK

Saygısızlık toplam 160 birimde sorun olarak belirlenmiştir. Bu soruna karşı başvuru olan 7 farklı çözüm yönteminin karşılaştırmaları ve buna göre sıralamaları şu şekilde gösterilebilir:

Şekil 2. Saygısızlık Sorununun Çözümleri

Söz konusu sorunlardan 3'ünde (4.11., 5.2. ve 1.24.) birden fazla çözüm yöntemi görülür. Bu yüzden çözüm yöntemleri toplamı 163 olup sorun toplamından 3 fazladır.

2.2.1. “Saygısızlık” Sorununun “Karşı Koyma-Mücadele” Yoluyla Çözülmesi

Leylâ ile Mecnûn hikâyesinde (28.2.) aşk acısının yanı sıra babasının vefatıyla üzüntüsü katlanan Mecnûn, halk tarafından deli diye nitelendirilir. Leylâ'nın amca oğlu da Leylâ'ya sevdalıdır. Leylân'nın çevresindeki bazı insanlar “Amca oğlunu bırakıp bir divaneyi nasıl istersin! Mecnûn seni nasıl besleyecek?” diyerek Leylâ'nın fikrini sorarlar. Leylâ bu söylenenlere katılmaz ve haklı olduğunu ispatlamak için Mecnûn ile amca oğlu Görmüş'ü sınamaya karar verir. “Benim için azalarından birini keser misin?” diye sorduğu bir mektubu hem Mecnûn hem de Görmüş'e gönderir. Görmüş bu soruya olumlu cevap verirken Mecnûn “Allah'ın verdiği azaları bir nefis uğruna kesmem. Bunun hesabı benden sorulur. Leylâ beni seviyorsa azalarımın tamamı ile sevmeli.” der. Leylâ verilen cevapları Mecnûn'a karşı olanların önünde değerlendirir. “Görmüş benim için azalarından birini kesmeyi kabul etti. Peki sakat olunca bana nasıl bakacak?” diye sorar ve Mecnûn'a olan aşkını bir kez daha ilan eder (Sakaoğlu vd., 1999: 139-142). Leylâ, âşık olduğu Mecnûn ile aralarındaki statü uyumsuzluğu yüzünden toplumsal baskıya maruz kalır. Bunu kabul etmez ve harekete geçip haklı olduğunu ispatlar. Bu bağlamda, toplumsal baskı ve kabuller dolayısıyla ortaya çıkan saygısızlık sorununun karşı koyma ve mücadele yoluyla çözüldüğü söylenebilir.

Bay Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi'nde (7.4.) Bay Büre, bezirgânlarını oğluna hediyeler almaları için Rum iline gönderir. Bu süre zarfında Bay Büre'nin oğlu büyük ve erdemli bir yiğit olur fakat o zamanda bir kahramanlık göstermeyen yiğide isim verilmemektedir. Bay Büre'nin bezirganları dönüş yolunda kâfirlerin saldırısına uğrar. Saldırıdan kurtulan bir bezirgân Bay Büre'nin oğluna rastlar. Saldırıya uğradıklarını anlatıp yardım ister. Bunun üzerine Bay Büre'nin oğlu “Beni seven yiğitler gelsin.” diyerek harekete geçer ve kâfirleri yenilgiye uğratıp malları kurtarır. Sonrasında bezirgânlar, mallarını kurtaran Oğuz beyinin Bay Büre Bey'in oğlu olduğunu öğrenirler ve gösterdiği kahramanlığı anlatırlar. Bunun üzerine Dede Korkut gelir ve Bay Büre'nin oğluna Bamsı Beyrek ismini verir (Ergin, 2004: 117-121). Hikâyede her yiğidin isim alabilmesi için bir kahramanlık göstermesi gerektiği bilgisi verilir. Bu toplumsal kabul, büyüyen erdemli bir yiğit olan, Bay Büre'nin oğlu için onu bekleyen ve aşılması gereken bir sorun durumundadır. Bay Büre'nin oğlu, gelen yardım talebi üzerine harekete geçip mücadeleye girer ve kendini kanıtlar. Böylece, toplumsal baskı ve kabul bağlamında karşı karşıya olduğu saygısızlık sorununu mücadele yoluyla çözmüş olur.

Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi'nde (10.4.) oğlunu evlendirmek için kız arayan Kanlı Koca, İç Oğuz'u ve Dış Oğuz'u gezer fakat oğlunun istediği gibi bir kız bulamaz. Sonunda Trabzon'a gelir. Buradaki tekürün kızı tam da aradıkları gibidir. Fakat tekür, kızını aslan, boğa ve deveden oluşan üç canavarı yenip öldürebilene verecektir. Başarısız olan ise ölümle cezalandırılmaktadır. Kanlı Koca durumu oğluna anlatır. Kan Turalı babasına “Madem bunu bana söyledin gidip mücadele etmem gerek. Yoksa ayıplanırım.” der. Kanlı Koca tehlikelerden bahsederek oğlunu kararından vazgeçirmeye çalışır fakat başaramaz. Kan Turalı “Bu kadar işten korkan yiğit mi olur! Alp ere korku vermek ayıp olur.” diyerek anne babasıyla vedalaşır ve yola koyulur (Ergin, 2021: 185-187). Hikâyenin bu kısmında, Kan Turalı'nın ayıplanma ve korkaklığı sorun kabul ettiği ve karşı karşıya kaldığı bu saygısızlık sorunu için karşı koyma-mücadele yoluna başvurduğu görülür.

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi'nde (19.35.) Emrah, bey kızı Selvi Han'ın küçük bir eve gelin gitmesinin dedikoduya sebep olacağını düşünür ve düğünden evvel Selvi Han için bir köşk yaptırmaya karar verir (Bali, 1973: 150-152). Hikâyenin bu kısmında, dedikodu ve ayıplanma ihtimali bağlamında saygısızlık sorunu mevzubahistir. Emrah bu olası sorunu engellemek için köşk yaptırmaya girişerek karşı koyma ve mücadele yoluna başvurur.

Ferhat ile Şirin hikâyesinde (21.1.) Ferhat ile Şirin birbirlerine âşık olur. Şirin, bir padişah kızı ile nakkaş oğlunun bir araya gelemeyeceğini düşünerek üzülür (Özarslan, 2019: 163-166). Sonrasında, padişah Mehmîne Bânû buldukları bir kuyudaki suyu sarayına taşımak

ister fakat bunun için aradaki dağın delinmesi gerekir. Ferhat, bu zorlu işe talip olur ve Mehmine Bânû'dan ağılık ister (Özarslan, 2019: 166). Hikâyede, statü uyuşmazlığının âşıklar açısından sorun teşkil ettiği görülür. Ferhat'ın zorlu bir işe girişip ağılık istemesi, sevdiği ile arasında statü denliğini sağlama çabası olarak yorumlanabilir. Buradan hareketle Ferhat'ın, toplumsal kabuller bağlamında saygısızlık sorunu için karşı koyma ve mücadele yöntemine başvurduğu söylenebilir.

Şah İsmail Hikâyesi'nde (31.7.) Ethem Şah oğluna Türkmen Beyi'nin kızını ister. Türkmen Beyi bir müddet düşündükten sonra “Kızımı vermek istemiyorum. Ayrıca biz yerleşik olmadığımız için ancak kabilemiz içinde kız alıp veririz. Hem ben bir Türkmen Beyi, Ethem Şah ise koskoca bir hükümdar. Herkesin emsali ile beraber olması iyidir.” der (Sakaoğlu vd., 1997: 169-170). Hikâyede, evlilik konusunda tarafların statü ve kültür bakımından uyuşmazlığı bağlamında saygısızlık sorunu görülür. Sorunun tarafı olan Türkmen Beyi'nin, söz konusu saygısızlık sorunu karşısında, gelen talebi reddetme bağlamında karşı koyma-mücadele yöntemine başvurduğu söylenebilir.

Sürmeli Bey Hikâyesi'nde (30.3.) Beğriboğlu bir gün Menemenci köyünün beyine misafir olur. Menemenci Beyi'nin kızını görüp beğenir ve oğlu Arif'e ister. İsteği kabul görünce de üç kese altın vermek ister. Menemenci Beyi ise “Bizde para ile kız vermek yoktur. Bizde para ile hayvan sopası satılır. Allah'ın emri Peygamberin kavli kâfi gelir.” der (Köse, 1996: 90-92). Hikâyenin bu kısmında Menemenci Beyi, *başlık* teklifini sorun olarak görür ve karşı çıkıp reddeder. Buradan hareketle, toplumsal kabullerden biri olan *başlık/başlık parası* teklifi bağlamında saygısızlık sorunu için karşı koyma-mücadele yöntemine başvurulduğu söylenebilir.

Âşık Garip hikâyesinde (3.49.) Âşık Garip düğünde, vefasızlığına şahit olduğu arkadaşı Sakıbe'yi söylediği şiirle hicveder. Şah Senem'in de sadakatini sorgular:

“Sakıbe'nin elinde bade şişesi

O Sakıbe'nin rtihârı yoğ imiş

Uçtu bizim elden, yâd ele konu

O sunanın İtibâri yoğ imiş

Yedi yıldır gurbet ilin tasını (119a)

Gam-gûn oldum üste koydum başımı

Ben bir vefâ sandım o yoldaşımı

Şah Veled'in İtibâri yoğ imiş

*Ulu bezirgândan haberin aldım
Aşkın gemilerin ummâna saldım
Tiflîz 'li Senem 'i sadık yâr sandım
O Senem 'in itibârı yoğ imiş*

*Ben Garib 'im kanım katsam kanıma
Yazık oldu benim adı şânıma
Dedim canım kurban itsem cânıma*

O canımın İtibârı yoğ imiş” (Türkmen, 2018: 216-217). Hikâyenin bu kısmında, vefasızlık ve sadakatsizlik durumlarının sorun kabul edildiği görülür. Âşık Garip'in şiirle arkadaşını hicvetmesi ve sevdiğinin sadakatini sorgulaması, bu saygısızlık sorununa karşı kabul etmeme, taşlama, yeme bağlamında karşı koyma-mücadele yöntemine başvurulduğu şeklinde yorumlanabilir.

İç Oğuz'a Dış Oğuz'un Asi Olup Beyrek'in Öldüğü Hikâye'de (16.6.) Aruz, Dış Oğuz beyleri olarak Salur Kazan'a başkaldırdıklarını söylediği Beyrek'ten kendilerine katılmasını ister. Ayrıca bu yönde yemin etmesi istenen Beyrek ise “Ben Kazan'a başkaldırmam.” diye yemin eder ve Kazan'ın iyiliklerine, cömertliğine vefasızlık etmeyeceğini söyler. Bunun üzerine sinirlenen Aruz, Beyrek'i sakalından tutar fakat beyler kıyıp öldüremezler. Beyrek “Aruz böyle yapacağını bilseydim hazırlıklı gelirdim.” der ve aldatarak adam tutmanın erkekliğe sığmayacağını belirtir. Aruz bu kez tehditkâr şekilde Beyrek'i yemin etmesi için ikna etmeye çalışır. Beyrek, yemin ederek Kazan uğruna ölümü göze aldığını, yüz parçaya ayrılrsa da kararından dönmeyeceğini söyler. Bunun üzerine Aruz, kılıcını çekip Beyrek'i ağır şekilde yaralar (Ergin, 2021: 246-248). Hikâyenin bu kısmında, Beyrek'in vefasızlık ve otoriteye karşı gelinmesini sorun kabul ettiği ve bunlara ölümü göze alarak karşı durduğu görülür. Hikâyenin devamında (16.10.) Salur Kazan, Beyrek'i öldüren ve asilik eden Dış Oğuz beyleri ile savaşıma karar verir. Savaş meydanında iki taraf karşı karşıya gelir ve Aruz Koca, Kazan'a meydan okur. Kazan ise alçaklıkla er öldürmenin cezasını vereceğini söyleyerek harekete geçer. Mızrak darbesiyle Aruz'u atından düşürür ve Kara Göne'ye Aruz'un başını kestirir. Bunu gören Dış Oğuz beyleri Kazan'ın elini öpüp af dilerler. Kazan onları affeder fakat Aruz'un evini, yurdunu yağmalatır ve kendi otağını kurup gücünü gösterir. (Ergin, 2021: 249-250). Hikâyede, Beyrek'in vefasızlığa ve otoriteye karşı gelinmesine ölümü göze alarak karşı durduğu görülür. Yine Salur Kazan da otoriteye asi olunması ve birinin haince öldürülmesini sorun kabul eder ve Dış Oğuz'a savaş açıp Aruz'u ölümle cezalandırır. Bu bağlamda; vefasızlık, suç ve asilik

dolayısıyla ortaya çıkan saygısızlık sorunu için karşı koyma ve mücadele etme yollarına başvurulduğu söylenebilir.

Yusuf ile Züleyha hikâyesinde (35.17.) Hz. Yakup Yusuf'un daveti üzerine Mısır'a gider. Burada oğluna kavuşur ve çok mutlu olur. Bu sırada Allah'ın emri ile Cebrail Hz. Yakup'a babasını ayağına çağırdığı için Yusuf'un neslinden peygamber çıkmayacağını bildirir. Yusuf hatasını anlar ve çok üzülür fakat olan olmuştur (Sakaoğlu vd., 1999: 178-180). Hikâyenin bu kısmında hata ile de olsa babaya, büyüğe karşı vefasızlık, saygısızlık sorun olarak görülür ve cezalandırılır.

Gül ile Ali Şîr Hikâyesi'nde (22.6.) padişah Hüseyin Baykara Gül'e talip olur. Gül ise Ali Şîr ile sözlü olması dolayısıyla bu durumu uygunsuz bulur ve padişahın teklifini reddeder (Boratav, 2018: 272). Gül, nişanlısına ve verilen söze bağlı kalarak padişahın teklifini geri çevirir. Bir başka ifadeyle olası bir vefasızlığı sorun olarak görür ve aksi yönde hareket eder. Bu bağlamda; vefasızlık, sadakatsizlik bakımından ortaya çıkabilecek saygısızlık sorununun, reddetme dolayısıyla karşı koyma ve mücadele yöntemine başvurularak engellenmeye çalışıldığı söylenebilir.

Âşık Garip hikâyesinde (3.48.) Şah Senem, Âşık Garip gelmezse Şah Velet ile düğününün gecesinde zehir içeceğini söyler (Türkmen, 2018: 213). Hikâyede, olası sadakatsizlik sorun olarak görülür ve bu saygısızlık sorununu engellemek için ölümü göze alma ve fedakârlık bağlamında karşı koyma-mücadele yoluna başvurulur.

Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Hikâye'de (6.12.) kâfirler, aşağılama ve kötülük amacıyla kendilerine hizmet ettirmek istedikleri Burla Hatun'u tespit için oğlu Uruz'a zarar vermeye kalkar. Burla Hatun ne yapması gerektiğini sorunca Uruz, aksinin dile getirilmesine bile sert şekilde karşı çıkarak annesinden kesinlikle ortaya çıkmamasını, ailenin namusunu korumasını ister ve "Annem babam sağ olsun, yine benim gibi bir oğul bulursunuz." der (Ergin, 2021: 106-108). Hikâyenin bu kısmında, Uruz'un aşağılanma ve ahlaki değerlerin zarar görmesi ihtimalini sorun kabul ettiği görülür. Uruz, bu olası saygısızlık sorununu fedakârlık gösterip ölümü göze alarak yani karşı koyma-mücadele yöntemi ile engellemeye çalışır.

Sürmeli Bey Hikâyesi'nde (30.11.) Toraman Paşa, sarayda gizlenerek takip ettiği eşinin sadakatsizliğini görür ve onu ölümle cezalandırır (Köse, 1996: 101-102). Hikâyede, sadakatsizlik bağlamında saygısızlık sorunu için cezalandırma yani karşı koyma-mücadele yöntemine başvurulduğu görülür.

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi'nde (19.1.) Şeyhoğlu Şah Abbas'ın divanında çalıp söyleyen âşıklar ustaları Âşık Abbas'a "Şahtan başka kimse bizi dinlemedi, görmedi. İzin al da gurbete çıkıp sanatımızı gösterelim." der (Bali, 1973: 91). Hikâyede, bir saygı eksikliği söz konusudur. Âşıklar yeterince tanınmamaları dolayısıyla hak ettikleri saygınlığı görmediklerini düşünür ve bu durumu değiştirmeye çalışırlar. Bu bağlamda, saygısızlık sorunu için eyleme geçme ve gurbete çıkma bağlamında karşı-koyma mücadele yöntemine başvurulduğu söylenebilir.

Tayyarzâde Hikâyesi'nde (33.3.) Hüseyin Efendi, Tayyarzâde'nin sohbetinden çok memnun kalır hatta onsuz yapamaz. Tayyarzâde ile daha fazla vakit geçirmek ister. Tayyarzâde ise yaşlı annesinin izni olmadan orada kalamayacağını söyler. Hüseyin Efendi, güzel hediyeler gönderdiği Tayyarzâde'nin annesinden izin almayı başarır. Böylece Hüseyin Efendi ve Tayyarzâde çoğu zaman sabahlara kadar sohbet edebilirler (Aytaç, 2011: 120-121). Hikâyede, Tayyarzâde annesine vefasızlık etmekten kaçınır. Bu durum, Tayyarzâde ile daha uzun süreler sohbet etmek isteyen Hüseyin Efendi için sorun olur. Hüseyin Efendi bu sorunu Tayyarzâde'nin annesini güzel hediyelerle ikna edip ondan izin alarak çözmeyi başarır. Ayrıca burada Hüseyin Efendi'nin Tayyarzâde ile dostluk bağlılığının zayıflamasını yani vefa eksikliğini sorun olarak gördüğü ve buna karşı durduğu yorumu da yapılabilir. Her iki yorum bağlamında, Hüseyin Efendi'nin karşı karşıya kaldığı vefasızlık bakımından saygısızlık sorununu eyleme geçip izin alma şeklinde karşı koyma-mücadele yoluyla çözdüğü söylenebilir.

Âşık Garip hikâyesinde (3.10.) Âşık Maksud ve ailesi Tiflis'e ulaşır. Hava kötüdür ve kalacak yerleri yoktur. Âşık Maksud, karşılaştığı bir bezirgândan yardım ister. Bezirgân ona inanmadığı için olumlu karşılık vermez. Buna şahit olan bir grup delikanlı muhtaç birine yardım edilmemesine sinirlenir ve bezirgâna saldırmaya kalkar (Türkmen, 2018: 153-154). Hikâyenin bu kısmında, yardıma muhtaç birine yardım edilmemesi, ilgisiz/duyarsız kalınması bir grup delikanlı tarafından sorun olarak görülür. Bu bağlamda ortaya çıkan saygısızlık sorunu, karşı koyma ve mücadele yöntemiyle çözülmeye çalışılır. Aynı hikâyenin devamında (3.13.) Canım Hoca'nın karısı, kocasının Âşık Garip yüzünden eve gelmediğini düşünür ve Âşık Garip'in annesi ve kardeşini döverek evden kovar (Türkmen, 2018: 160-161). Hikâyede, eşin/ailenin ihmal edilmesi yani vefasızlık açısından saygısızlık sorunu mevzubahistir ve bu sorunun çözümü için karşı koyma-mücadele yöntemine başvurulur.

Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi'nde (10.12.) tekür üç canavarı da yenen Kan Turalı'yı kızıyla evlendirmek ister. Fakat Kan Turalı annesinin, babasının yüzünü görmeden gerdeğe girmeyeceğine dair yemin eder ve yola koyulur (Ergin, 2021: 192-193). Hikâyede Kan

Turalı'nın, anne babaya hürmetsizlik bağlamında olası saygısızlık sorununu için karşı koyma-mücadele yöntemine başvurduğu görülür.

Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi'nde (9.3.) Deli Dumrul yakınındaki obada bir yiğidin öldüğünü öğrenir ve bunu kimin yaptığını sorar. “Allah'tan buyruk geldi, Azrail o yiğidin canını aldı.” cevabı verilince de “Azbail kimdir ki adamın canını alır! Allah'ım! Azrail'i bana göster. Savaşıp yiğidin canını kurtarayım. Bir daha başka yiğitlerin canını almasın.” der. Deli Dumrul'un bu sözü Allah tarafından hoş karşılanmaz ve Azrail'e Deli Dumrul'un canını alması buyrulur (Ergin, 2021: 177-178). Hikâyede, Deli Dumrul'un büyülenerek Allah'a karşı saygısızlıkta bulunması söz konusudur. Bu saygısızlık sorunu için cezalandırma bağlamında karşı koyma-mücadele yöntemine başvurulduğu söylenebilir.

Eşref Bey Hikâyesi'nde (20.9.) Eşref Bey ile Zöhre Banu'nun kavuşamamasına üzülen iyi insanlar, âşıkların kavuşmasına engel olarak kadere karşı durduklarını düşündükleri Deli Murat ile Mehmet Şah'ı ayıplarlar (Sakaoğlu vd., 1999: 25). Hikâyede, kadere karşı gelme bağlamında saygısızlık sorun kabul edilir ve ayıplama şeklinde karşı koyma-mücadele yöntemine başvurulur.

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi'nde Şeyhoğlu Şah Abbas, Yakup Han'ı Emrah ile Selvi Han'ın memleketleri Erciş'te düğünlerini yapmak üzere görevlendirir (Bali, 1973: 147). Hikâyenin devamında (19.34.) bu üçlü kabile önce Yakup Han'ın memleketine ulaşır. Emrah, Yakup Han'ın memleketinde kalıp hasret gidermesini ister. “Biz gideriz, Selvi Han'ı kim elimden alabilir.” diye büyük konuşur. Bu durum Allah katında hoş karşılanmaz ve sonrasında Emrah'ın işleri yolunda gitmez (Bali, 1973: 148-150). Hikâyede, büyülenme bağlamında saygısızlık Allah katında hoş karşılanmaz ve Emrah bir şekilde cezalandırılır.

Kirmanşah Hikâyesi'nde Hurşud Şah, oğlu Kirmanşah'ın Yemen kızına meydan okumasından korkar ve bu kızıdan bahsedilmesini yasaklar (Alptekin, 1999: 143). Hikâyenin devamında ise (25.6.) bu sırrı açık ettiğini öğrendiği bezirgânı huzuruna çağırıp “Bunu söylemek yasaktı.” diye hesap sorar (Alptekin, 1999:147). Hikâyede, bir yasağın ihlal edilmesi, otoritenin sarsılması ve sırrın açıklanması bağlamında saygısızlık sorun kabul edilir. Sorunun tarafı Hurşud Şah, bu sorun için sorgulama, hesap sorma bağlamında karşı koyma-mücadele yöntemine başvurur.

Âşık Garip hikâyesinde (3.39.) Âşık Garip'in kardeşi, kör annesi ve Şah Senem bir kervandan haber almak için yola koyulur. Bir bezirgân onları dilenci sanıp hizmetkârı ile para gönderir. Buna sinirlenen Şah Senem paraları yere çalıp bezirgâna bir avuç altın verir.

Bezirgâna söyle bütün malını burada yaksın iki katı altın vereyim, der (Türkmen, 2018: 192). Hikâyede, bezirgânın davranışı Şah Senem tarafından aşağılayıcı bir hareket olarak algılanır. Şah Senem karşı karşıya kaldığı bu saygısızlık sorunu için gücünü gösterme bağlamında karşı koyma-mücadele yöntemine başvurur.

Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Hikâye'de (6.14.) Uruz işkence göreceği sırada Salur Kazan ve Karaçuk Çoban yetişip kâfirlere saldırır. Salur Kazan saldırı sırasında zarar görmesinden endişe ettiği annesini kâfirlere ister. "Aldıklarınız sizin olsun. Annemi verin, savaşmadan geri döneyim." der. Şökli Melik bunu kabul etmez ve Salur Kazan'ın annesini biri ile evlendirmekten bahseder. Karaçuk Çoban buna sinirlenir ve Şökli Melik'in kızı üzerinden misliyle karşılık verir (Ergin, 2021: 110-112). Hikâyede, düşmanın aşağılayıcı söylemi bağlamında saygısızlık sorunu görülür. Karaçuk Çoban, bu saygısızlık sorunu için karşı tarafa misliyle karşılık verme bağlamında karşı koyma-mücadele yoluna başvurur.

Begil Oğlu Emren Hikâyesi'nde (13.3.) Begil yılda bir kez Bayındır Han'ın divanına katılır. Yine bu ziyaretlerinden birinde Salur Kazan Begil'in avcılığından bahsederek "Bu hüner atın mıdır, erin midir?" diye beylere sorar. Beyler "Erindir." diye cevaplar. Han ise "Yok, at işlemese er övünmez. Hüner atındır." der. Bu söz Begil'in hoşuna gitmez. Alplar içinde aşağılandığını söyleyerek Bayındır Han'ın verdiği bahşişi iade edip divandan ayrılır (Ergin, 2021:216-217). Hikâyenin bu kısmında, Begil divanda yapılan konuşmada aşağılandığını düşünür ve bu saygısızlık sorununa karşı verilen bahşişi iade edip ortamı terk ederek karşı koyma-mücadele yöntemine dair bir tavır sergiler.

Tayyarzâde Hikâyesi'nde (33.4.) Hüseyin Efendi tarafında Tayyarzâde için bir hediye bohçası hazırlanır fakat bunun yerine yanlışlıkla bir çalışanın bohçası verilir. Bu bohçanın içinden çıkanlar Tayyarzâde ve annesi tarafından saygısızlık olarak görülür. Tayyarzâde'nin annesi "Ey oğul! Bu adam seninle alay ediyor." der. Tayyarzâde de bir daha Hüseyin Efendi'nin evine gitmeyeceğine dair yemin eder (Aytaç, 2011: 121-122). Hikâyede, Tayyarzâde ve annesi açısından aşağılanma ve saygısızlık söz konusudur. Tayyarzâde bu sorun karşısında ilişkisi kesme ve uzaklaşma bağlamında karşı koyma-mücadele yöntemine başvurur.

Celâli Bey ve Mehmet Bey Hikâyesi'nde (4.13.) Mehmet Bey ve arkadaşları yolda bir âşık ile karşılaşır. Mehmet Bey onun da kendilerine katılmasını isteyip günlük ücret teklif eder. Âşık Aydın, Mehmet Bey'in heybetine bakıp "Beyim, senin bana hazine vermedense ahababın sopası daha tatlıdır." diyerek onlara katılmayı reddeder. Buna sinirlenen Mehmet Bey âşığı adamlarına dövdürüp bağlatarak atının arkasına alır ve yola devam ederler (Boratav, 2018: 316-

317). Hikâyede, Mehmet Bey'in teklifinin reddedilmesini kendisi için saygısızlık kabul ettiği ve Âşık Aydın'a karşı güç kullandığı görülür. Bu bağlamda, reddedilme bakımından saygısızlık sorunu için karşı koyma-mücadele yöntemine başvurulduğu söylenebilir.

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi'nde (19.18.) Şeyhoğlu Şah Abbas meclisinden birinin "Van kalesini kimse alamamıştır." sözü üzerine harekete geçip kaleyi kuşatma altına alır (Bali, 1973: 113). Şeyhoğlu Şah Abbas'ın bu hareketi onun otoritesinin gücünü gösterme isteği ve saygınlığının azalmasına engel olma çabası şeklinde yorumlanabilir. Bu bağlamda, olası saygısızlık sorununu engellemek için harekete geçip gücünü gösterme bakımından karşı koyma-mücadele yöntemine başvurulduğu söylenebilir. Aynı hikâyenin devamında (19.22) Şeyhoğlu Şah Abbas ordusunun ondan habersiz talana başladığını öğrenince çok sinirlenir ve emir verip orduyu toplar. Başına buyruk hareket eden askerlerin ölüm emrini verir (Bali, 1973: 120). Hikâyenin bu kısmında, emir dışında hareket ederek otoriteye yapılan saygısızlık sorun olarak görülür ve cezalandırma bağlamında karşı koyma-mücadele yöntemine başvurulur.

2.2.2. "Saygısızlık" Sorununun "İletişim" Yoluyla Çözülmesi

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi'nde (5.1.) Han Bayındır her yıl olduğu gibi bir toy düzenler. Bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere de kara otağ kurdurur ve şöyle der: *"Kimün ki oğlı kızı yok kara otağa kondurun, kara kiçe altına döşen, kara koyun yahnısından önine getirün, yir-ise yisün yimez-ise tursun gitsün... Oğlı olanı ağ otağa kızı olanı kızıl otağa kondurun, oğlı kızı olmayanı Allah Ta'âlâ kargayupdur, biz dahı kargaruz bellü bilsün..."* (Ergin, 2021: 77-78). Hikâyede, birinin evlat veya erkek evlat sahibi olmamasının sorun kabul edildiği görülür. Han Bayındır'ın kendine has uygulaması sayesinde çocuk sahibi olanlar kademeli şekilde onurlandırılırken çocuksuz olanlar da ikaz edilir. Buradan hareketle Han Bayındır'ın toplumsal kabullerin dışına çıkılması veya dışında kalınması bağlamında ortaya çıkan saygısızlık sorununu, ikaz etme bakımından iletişim yoluyla çözmeye çalıştığı söylenebilir.

Uşun Koca Oğlu Segrek Hikâyesi'nde (14.1.) Uşun Koca'nın büyük oğlu Egrek; Bayındır Han'ın divanına rahatça girip çıkmak gibi törenin dışına çıkan aşırı davranışlar sergileyen bir yiğittir. Egrek yine bir gün teklifsizce divana girip oturunca Ters Uzamış adlı bir bey "Uşun Koca oğlu! Bu beylerin hepsi oturduğu yeri kılıcının hakkıyla almıştır. Sen kan mı döktün, aç mı doyurdun?" der. Bu çıkış Segrek'in ağırlığına gider ve Kazan Bey'den izin alarak akına çıkar (Ergin, 2021: 225). Hikâyede Ters Uzamış tarafından iki durumun sorun kabul

edildiği söylenebilir. Bunlardan ilki Egrek'in henüz kahramanlık göstermemiş olması, ikincisi de töreye aykırı davranışlarda bulunmasıdır. Ters Uzamış'ın uyarısı, hem Egrek'in kendini ispatlaması konusunda harekete geçmesini sağlar hem de töreye aykırı davranışlarını engeller. Böylece, toplumsal baskı ve kabuller bağlamında ortaya çıkan saygısızlık sorunu iletişim yoluyla çözülmüş olur.

Arzu ile Kamber hikâyesinde (1.1.) Halil Çelebi, zamanı geldiği hâlde, bekâr ve çocuksuzdur. İhtiyar bir kethüda, Halil Çelebi'ye dünyanın faniliğinden bahsederek evlat sahibi olmasını ve böylece ardında bir eser bırakmasını nasihat eder (Şimşek, 1987: 187). Hikâyenin bu kısmında, bekârlık ve çocuksuzluk ihtiyar kethüda tarafından sorun olarak görülür ve toplumsal kabuller bağlamında bu saygısızlık sorunu, nasihat etme bakımından iletişim yoluyla çözülmeye çalışılır.

Râzinihân ile Mahfûrûze Hikâyesi'nde (29.4.) Râzinihân lalasası ile birlikte dolaşırken karşılaştığı âşıkları saraya götürür ve onlarla saz çalıp şiirler söylemeye başlar. Annesi bunu duyunca “Oğlum çalgı çalıp çağırmışsın, sana ayıp değil mi? Sen bir şehzadesin, alem duysa ne der? Şanıma yakışır mı? Aman evladım sakın bir daha böyle şeyler yapma.” der (Balkaya, 2022: 40-44). Hikâyede, ayıplanma ihtimali bağlamında saygısızlık sorununa karşı öğüt verme bakımından iletişim yoluna başvurulur.

Kerem ile Aslı hikâyesinde (24.2.) Kerem, Aslı'nın kapısına varıp şiir söylemeye başlar. Aslı, şehzadenin halktan bir kızın ayağına gelip şiir söylemesini uygun bulmaz ve Kerem'i geri dönmeye ikna etmeye çalışır. Aslı'nın babası keşiş de rezil olacaklarını söyleyerek Kerem'i oradan uzaklaştırmaya çabalar (Duymaz, 2021: 58-59). Hikâyede, âşıklar arasında statü uyuşmazlığı, ayıplanma ihtimali gibi toplumsal baskı ve kabuller bağlamında saygısızlık sorunu söz konusudur. Bu sorun, konuşarak ikna etmeye çalışma bakımından iletişim yoluyla çözülmeye çalışılır.

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi'nde (19.10.) Âşık Ahmet, Miloğlu Ahmet Bey'in meclisine gitmek isteyen oğluna “Yok oğlum, orası ehil yeri sen bir cahilsin. Emsallerinle otur.” diyerek oğluna izin vermez (Bali, 1973: 101). Hikâyenin bu kısmında, statü ve yaş uyumsuzluğunun sorun kabul edildiği görülür. Sorunun tarafı olan Âşık Ahmet, toplumsal kabuller bağlamında bu saygısızlık sorunu karşısında iletişim yoluna başvurur.

Celâli Bey ve Mehmet Bey Hikâyesi'nde (4.5.) Bir gün Celâli Bey, Şaha “*Haşmetlim Şahım, atalardan meşhur bir sözdür ki, her kuş erbabiyle uçar. Yani diyeceğim bu ki, zatınızın ve benim huzurunda bu çocuğun oturup kalkması doğru değil. Lütfen buna ayrı bir konak yeri*

gösterin, bu da kendisine ahbap peyda etsin. Bunlar ile eğlence yapsın!” der. Şah da Mehmet Bey için ayrı bir konak hazırlar (Boratav, 2018: 309). Hikâyede, toplumsal kabuller bağlamında saygısızlık sorununun Celâli Bey tarafından iletişim yoluyla çözüldüğü görülür.

Şah İsmail Hikâyesi’nde (31.2.) Ethem Şah’ın oğlu İsmail, ava çıktığı bir gün Türkmen Beyi’nin bulunduğu yaylaya yaklaşır. Burada İsmail ile Türkmen Beyi’nin kızı Güllüzar göz göze gelir ve birbirlerine âşık olurlar. Güllüzar’ın annesi ve oradaki Türkmenler “Bu kız sana lâayık değildir ve sen de onun harcı değilsin. Babası duyarsa kötü olur.” diyerek İsmail’i tehdit ederek kovarlar. İsmail “Burası babamın toprağıdır.” diye karşı gelince de “Gel git delikanlı, ecelin elimizden olmasın. Seni gençlik söyletiyor.” diye ikna etmeye çalışırlar. İsmail birkaç kez daha oradan geçtikten sonra eve döner (Sakaoğlu vd., 1997: 166). Hikâyede, Güllüzar’ın annesi vd. açısından statü uyuşmazlığı ve toplumsal kuralların ihlali bağlamında saygısızlık sorunu söz konusudur ve iletişim yoluyla çözülmeye çalışılır.

Kerem ile Aslı hikâyesinde (24.16.) Kerem nikâh için Aslı’dan Müslüman olmasını ister fakat Aslı kabul etmez. Kerem buna çok üzölür ve şiirle derdini döker. Etrafindakiler Allah kerimdir diyerek onu teselli etmeye çalışır (Duymaz, 2021: 82-83). Hikâyede, âşıklar arasında din uyuşmazlığının olması bağlamında saygısızlık sorunu söz konusudur. Bu sorun karşısında şiir söyleme, teselli arama ve etme gibi iletişim yöntemine dair davranışlar sergilenir. Aynı hikâyenin devamında (24.31.) Aslı için zangoç kılığında kiliseye giren Kerem, Aslı yüzünden fark edilince keşişlerin saldırısına uğrar. Saray hizmetlisi sayesinde keşişlerden kurtulur ve bir şiirle Aslı’ya sitem eder:

“Bana itdiklerin bir bir bulasın

Dilerim ki benden beter olasın

İtdiklerin işe pişmân olasın

İmmâna gel hey î mânâsız î mânâ

Sağa ben yâr oldum vefâhı görmedim

Geçdi ‘ömrüm bir safâhı sürmedim

Geçdim cândan vâ ‘dem yetüp ölmedim

İmmâna gel hey î mânâsız î mânâ

Âh ide ide çürütmedim tenimi

İçsem toluyı istemezsem seni

Dağı ne dertlere sal(a)cağı Kerem’i

İmmâna gel hey î mânâsız î mânâ” (Duymaz, 2021: 121-122). Hikâyenin bu kısmında, Aslı yüzünden zarar gören Kerem’in, sevdiğinin uğruna çektiklerini şiirle dile getirip şikâyet ettiği ve onu ikna etmeye çalıştığı görülür. Bu bağlamda, vefasızlık bakımından karşı karşıya kalınan saygısızlık sorununa karşı iletişim yoluna başvurulduğu söylenebilir.

Şah İsmail Hikâyesi’nde (31.33.) babasının kötülükleri yüzünden zor durumda kalan Şah İsmail’i kuyudan kurtaran üçlerden biri ona “Babana asi olma. Zaten Arap Üzengi ona kılıç vuruyor, sen karışma. Al başını bir yana git.” der (Sakaoğlu vd., 1997: 213-214). Hikâyede kötülük de yapsa babaya karşı vefasızlık sorun kabul edilir ve bu olası saygısızlık sorunu uyarma, öğüt verme bağlamında iletişim yoluyla engellenmeye çalışılır.

Kerem ile Aslı hikâyesinde (24.28.) Kerem karşılaştığı bir grup insana ilgisizlik, vefasızlık ve dertlerden şikâyet ettiği şiirler söyler (Duymaz, 2021: 114-115). Kerem Van Paşası’na söylediği şiirde de “Gurbet elde kimse bakmaz yüzüme” diye şikâyet eder:

“Kubet ilde kimse bakmaz yüzime

Her dem ‘aşk belâsı düşmüş özime

Meyil virdim bir keşîşin kızına

Beni derde salan Bârî Hâlîk’dır

Dertli Kerem çeker derd ile cefâ

Bulamadım o yârdan aslâ (bir) vefâ

Hiç fikrimden çıkmaz Muhammed Mustafâ

Gönül ne uykuda ne uyanıktır” (Duymaz, 2021: 117). Hikâyede, duyarsızlık ve vefasızlık bakımından saygısızlık sorununa karşı şiirle teselli arama, dertlenme ve şikâyet etme bağlamında iletişim yoluna başvurulur.

Hurşit ile Mahmihri Hikâyesi’nde (23.15.) Hurşit gitti has bahçede su içmek ister. Bu isteğini de oradaki kızlara saygısızlık etmemek ve onların gönlünü almak için şiirle belirtir (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 121-122). Hikâyede, saygısızlığın sorun kabul edildiği ve bu olası sorunu engellemek için şiir söyleyerek izin alma bağlamında iletişim yoluna başvurulduğu görülür.

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi’nde (19.6.) Kara Vezir, Âşık Ahmet’ten İsfahan âşıklarıyla yarışmasını ister. Âşık Ahmet başarılı olacağını düşünerek teklifi hemen kabul eder. Kara Vezir onu “Büyük söz söyleme, düşünüp karar ver.” diyerek uyarmaya çalışır (Bali, 1973:

95-96). Hikâyede, büyüklenme bağlamında saygısızlık Kara Vezir tarafından sorun olarak görülür ve buna karşı uyarma, öğüt verme şeklinde iletişim yoluna başvurulur.

Arzu ile Kamber hikâyesinde (1.5.) Burgaib Sipahi, Arzu ile Kamber'in kardeş olmadıklarını bilmelerini istemez. Halkı davet ederek ikramda bulunur. Sonrasında da bu sırrın açıklanmaması konusunda halkı uyarır ve sırrı açıklayan olursa onu en büyük düşman kabul edeceği tehdidinde bulunur. Bunun üzerine uzun süre kimse sırrı açıklamaz (Şimşek, 1987: 188). Hikâyede, bir sırrın açıklanması ihtimali bağlamında saygısızlık sorun olarak görülür. Bu olası saygısızlığın tehdit ve ikaz etme şeklinde iletişim yolu ile engellenmeye çalışıldığı söylenebilir.

Âşık Garip hikâyesinde (3.15.) Hoca Sinan, Âşık Garip ve ailesini konağına alır ve konaktakileri misafirleri incitecek herhangi bir söz söylememeleri konusunda uyarır (Türkmen, 2018: 161-162). Hikâyenin bu kısmında birilerini incitecek, kıracak davranışlar yani onlara karşı yapılacak saygısızlık sorun kabul edilir. Sorunun tarafı Hoca Sinan, bu olası sorunu engellemek için uyarma, ikaz etme şeklinde iletişim yoluna başvurur.

Begil Oğlu Emren Hikâyesi'nde (13.4.) yapılan bir konuşmadan rahatsız olup Bayındır Han'ın divanını terk eden Begil, evine gelir ve hatununa Oğuz'a baş kaldırdığını söyler. Hatunu ise “Padişahlar Tanrı'nın gölgesidir, padişaha baş kaldıranın işi rast gitmez, ava çık gönlün açılsın.” diyerek onu sakinleştirmeye çalışır (Ergin, 2021:216-218). Hikâyede, otoriteye saygısızlığın Begil'in hatunu tarafından sorun kabul edildiği ve olası sorunu engellemek için uyarma, öğüt verme ve sakinleştirme bağlamında iletişim yoluna başvurulduğu görülür.

2.2.3. “Saygısızlık” Sorununun “Yardım” Yoluyla Çözülmesi

Bay Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi'nde (7.2. ve 7.3.) Oğuz beyleri Bayındır Han'ın sohbetinde toplanır. Toplantıda diğer beylerin oğullarının hazır bulunduğunu gören Bay Büre ağlamaya başlar. Salur Kazan, Bay Büre'ye neden ağladığını sorar. Bay Büre bir gün öldüğünde yerinde, yurdunda kimsenin kalmayacağını söyleyerek “Benim de bir oğlum olsa, sevinsem, kıvansam, güvensen.” der. Bunun üzerine Oğuz beyleri yüzlerini göğe kaldırıp ellerini açarak “*Tanrı Ta'âlâ sana bir oğul virsün...*” şeklinde dua ederler. Bu sırada Bay Bican da dua isteyerek “Allah bana da bir kız versin.” der. Oğuz beyleri onun için de “*Allah Ta'âlâ sana da bir kız vire...*” şeklinde dua ederler. Bu olaydan bir süre sonra Bay Büre'nin bir oğlu, Bay Bican'ın da bir kızı olur (Ergin, 2021: 116-117). Hikâyenin bu kısmında, çocuksuzluk

bağlamında ortaya çıkan saygısızlık sorunu Allah'tan istenen ve gelen yardım sayesinde çözülür.

Tahir ile Zühre hikâyesinde (32.1.) geçmiş zamandaki bir padişahın çocuğu olmaz. Buna çok üzülen padişah doktorlara başvurur, ilaçlar hazırlattırır fakat çare bulamaz. Bir gün, kıyafet değiştirip veziriyle birlikte dolaşmaya çıkar. Yaşlı bir dervişe para verip onun duasını alır. Sonra, çocuk dilediğini bilen başka bir dervişten yardım ister. Derviş, bir elmayı ikiye bölüp yarısını padişaha, yarısını vezire verip gece yemelerini ister ve evlatlarının olacağını söyler. Dervişin dediği gibi bir süre sonra padişahın oğlu, vezirin de kızı olur (Türkmen, 2015: 207). Hikâyede, çocuksuzluk bağlamında saygısızlık sorununun dinî-mitolojik yardım sayesinde çözüldüğü görülür.

Âşık Garip hikâyesinde (3.6.) âşıklık sanatını öğrenmek için uzun süredir çıraklık yapan Hoca Maksud, saz çalamadığını söyleyince arkadaşları tarafından ayıplanır ve bu duruma çok üzüdür. Abdest alıp yatsı namazını, iki rekât da hacet namazı kıldıktan sonra kendisine şairlik vermesi için Allah'a dua eder. Duası kabul olur ve o gece rüyasında Şah Senem'in elinden bade içer (Türkmen, 2018: 149). Hoca Maksud, ayıplanma ve küçük düşme bağlamında saygısızlık sorunu ile karşı karşıya kalır ve bu sorun yardım yoluyla çözülür.

Kirmanşah Hikâyesi'nde (25.7.) Kirmanşah, gurbete çıkıp Yemen Kızı'na meydan okumak için babasından izin ister. Fakat bir türlü onu ikna edemez. Babasının rızası olmadan da Yemen'e gidemez. Bu yüzden gece yarısı abdest alıp dua eder. Bundan sonra Hurşud Şah gördüğü rüyanın etkisiyle Kirmanşah'a izin verir (Alptekin, 1999: 148-150). Hikâyede, büyüklere saygısızlığı sorun olarak gören Kirman Şah'ın babasından izin almadan gurbete çıkması saygısızlık olacaktır. Kirman Şah bu olası sorunu ortadan kaldırmak için yardım yoluna başvurur ve Allah'ın yardımı sayesinde sorun çözülür.

2.2.4. “Saygısızlık” Sorununun “Önlem” Yoluyla Çözülmesi

Tahir ile Zühre hikâyesinde (32.5.) Tahir ile Zühre “senden başkasını seversem muradıma ermeyeyim, sen başkasını seversen öleyim” minvalinde ahitleşir (Türkmen, 2015: 211-212). Hikâyede, âşıkların olası sadakatsizliği engellemek adına sözleştikleri görülür. Bu durum, sadakatsizlik bağlamında olası saygısızlık sorununa karşı önlem-tedbir yoluna başvurulduğu şeklinde yorumlanabilir.

Gül ile Ali Şîr Hikâyesi'nde (22.1.) Semerkant şehrinin padişahı Hüseyin Baykara'nın göçebe beylerinden Mîr Ali Şîr bir gün sürüsünü fakirlere dağıtmak için şehre gelir. Fakat bu

iyiliği açık açık yapmak istemez. Bu yüzden mallarını fakirlere satacağını duyurup ücretini de padişah öldükten sonra alacağını söyler (Boratav, 2018: 266). Hikâyenin bu kısmında, yoksul kişilere açıktan yapılacak yardımın onları kıracak veya kötü hissettirebilecek bir eylem kabul edildiği görülür. Nitekim Ali Şîr, yaptığı iyiliği bir şekilde gizlemeye çalışır. Bu bağlamda, birini kırma veya aşağılama ihtimali dolayısıyla olası saygısızlık sorununun, iyiliği gizleme bağlamında önlem-tedbir yoluyla engellendiği ve çözüldüğü söylenebilir.

Köroğlu'nun Zuhuru hikâyesinde (26.7.) Bolu Beyleri söz verdikleri şekilde Ürüşan Baba'ya oğlu Ali ile günde üç öğün yemek gönderir. Ali verilen yemekleri eve götürürken bir serseri takımı önünü keser. Yemeği yiyip artanını “Bu size yeter.” diyerek Ali'ye verirler. Ürüşan Baba yemeğin eksik olduğunu fark eder fakat oğlu korkusundan ve onurundan dolayı gerçeği söyleyemez (Kaplan vd., 1973: 7-8). Hikâyede, saygınlığın zarar görmesi ihtimali bağlamında olası saygısızlık sorununa karşı bir bilgiyi/gerçeği gizli tutma açısından önlem-tedbir yoluna başvurulduğu söylenebilir.

2.2.5. “Saygısızlık” Sorununun “Gelenek-İnanç” Yoluyla Çözülmesi

Arzu ile Kamber hikâyesinde (1.28.) Burgaib Sipahi derviş kılığındaki Kamber'in şiirlerinden etkilenir. Huzuruna çağırarak ne dilerse yapacağını söyler. Kamber, Arzu gelinin atını çeken kişi olmak ister. Burgaib Sipahi bunu sertlikle reddedince de beddua eder. Kamber'in bedduası tutar ve Burgaib Sipahi onun isteğini kabul etmek zorunda kalır (Şimşek, 1987: 208-209). Hikâyede, sözünde durmama ve aşağılama bağlamında saygısızlık söz konusudur. Kamber karşı karşıya kaldığı bu saygısızlık sorununu beddua etme şeklinde gelenek-inanç tabanlı bir yöntemle çözer.

Köroğlu'nun Zuhuru hikâyesinde (26.8.) Ali, gönderilen yemeğin eksik olduğunu fark eden babasına gasp edildiğini söyleyemeyip “Kazan dibini veriyorlar, ne yapayım!” der. Ürüşan Baba “Demek Bolu Beyleri hem gözümü kör etti hem de artık yemek gönderiyorlar.” diye sitem etse de “Buna da şükür.” diyerek durumu kabullenir (Kaplan vd., 1973: 7-8). Hikâyede, Bolu Beylerinin sözde artık yemek göndermesi, onlara sadakatle hizmet etmiş Ürüşan Baba açısından vefasızlık bağlamında saygısızlık olarak görülür. Ürüşan Baba bu saygısızlık sorunu karşısında şükretme, durumu kabullenip kadere rıza gösterme bağlamında gelenek-inanç tabanlı bir yola başvurur.

Kerem ile Aslı hikâyesinde (24.13.) Pek şehrindeki Şerîf İmam Kerem'in geldiğini öğrenir. Kerametini yoklamak için birkaç adamla birlikte bir oyun kurar. Canlı birini tabuta

koyup Kerem'i karşılarlar. Kerem cenaze namazını kılmaya kalkınca canlı adamın namazı kılınır mı diye Kerem'e saldırırlar. Tabuttaki adamın gerçekten öldüğü anlaşılınca da af dilerler fakat Kerem'in bedduasıyla iki dağ birbirine kavuşur ve ortada Şerif İmam ve yanındakilerden kimse kalmaz (Duymaz, 2021: 73). Hikâyede, Kerem'e yapılanlar yine onun açısından saygısızlık olarak yorumlanabilir. Bu durumda, Kerem'in saygısızlık sorunu karşısında beddua etme bağlamında gelenek-inanç tabanlı bir yola başvurduğu söylenebilir.

2.2.6. “Saygısızlık” Sorununun “Düşünme” Yoluyla Çözülmesi

Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Hikâye'de (6.9.) Salur Kazan'dan oç alma ve ona daha fazla kötülük etme amacındaki kâfirler, Burla Hatun'un kendilerine hizmet etmesini isterler. Bunu duyarak endişelenen Burla Hatun kırk ince belli kızın içine girerek şöyle der: *“Kankınıza yapışurlar-ise Kazan hatunı kankınızdır diyü, kırk yirden avaz viresiz...”* Burla Hatun'un bu söylediği uygulanır ve böylece kâfirler Burla Hatun'un kim olduğunu bilemez (Ergin, 2021: 105-106). Hikâyede, Burla Hatun açısından aşağılanma ve ahlaki değerlerin zarar görmesi ihtimali söz konusudur. Burla Hatun, bu olası sorunu aklını kullanma ve taktik geliştirme bağlamında düşünme yoluyla çözer.

Şah İsmail Hikâyesi'nde babası Ethem Şah'ın kötülüğüne uğrayıp kuyuya atılan Şah İsmail, üçler tarafından kuyudan kurtarılır. Üçlerden biri ona “Babana asi olma. Zaten Arap Üzengi ona kılıç vuruyor, sen karışma. Al başını bir yana git.” der (Sakaoğlu vd., 1997: 213-214). Hikâyenin devamında (31.34.) Şah İsmail babasına asi olmamak için oradan uzaklaşır. Bir koyun işkembesini başına geçirip keloğlan kılığına girer ve değirmende çalışmaya başlar. Savaş devam ettiği için onu da orduya alırlar. Keloğlan kılığındaki Şah İsmail, Ethem Şah'a düşmanı alt edebileceğini söyler. İzin verilince de Arap Üzengi'nin karşısına çıkar. Sonunda ona kimliğini açıklar ve başına gelenleri anlatır. Şah İsmail, Arap Üzengi'yi tutsak almış gibi göstererek babasına yaklaştıır. Babası yaklaşıncı da kılıcını verdiği Arap Üzengi Ethem Şah'ı öldürür. Böylece Şah İsmail tahta geçer, üç ayrı düğün yapılır ve âşıklar birbirlerine kavuşurlar (Sakaoğlu vd., 1997: 215-220). Hikâyede, Şah İsmail'in verilen nasihate ve babasına karşı asilik bağlamında saygısızlığı sorun kabul ettiği ve bunu engellemek için taktik geliştirip kullandığı görülür. Bu bağlamda, olası saygısızlık sorununa karşı düşünme yoluna başvurulduğu söylenebilir.

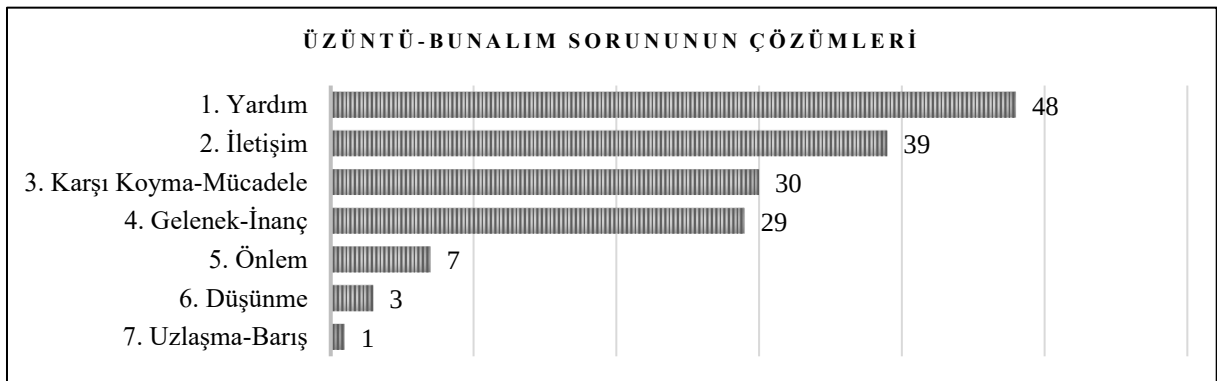
2.2.7. “Saygısızlık” Sorununun “Uzlaşma-Barış” Yoluyla Çözülmesi

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi’nde (19.13.) Miloğlu Ahmet Bey’in Âşık Ahmet’i saygısızlık gerekçesiyle meclisinden kovması üzerine oradakiler “Bey, asıl saygısızlığı sen yaptın. Âşık Ahmet’in kalbini kırdın. Yaptığın iyilikleri de boşa çıkardın.” derler. Hatasını anlayan Miloğlu Ahmet Bey pişman olur ve özür dileyip Âşık Ahmet’le barışmak için adam gönderir (Bali, 1973: 105-106). Hikâyenin bu kısmında, Ahmet Bey’in birini kırması, incitmesi bağlamında saygısızlık sorunu ile karşı karşıya kaldığı görülür. Ahmet Bey bu sorunu, uzlaşma ve barış yöntemiyle çözmeye çalışır.

Kirmanşah Hikâyesi’nde (25.22.) Kirmanşah, Koca Arap’ı alt edip tövbe ederse bağışlayacağını söyler. Koca Arap, kendisinden küçük birine yenilmenin de ölüm gibi olduğunu düşünür ve Kirmanşah’a baba oğul olmayı teklif eder. Kirmanşah Koca Arap’ın bu şartını kabul eder ve baba oğul gibi yakın olurlar (Alptekin, 1999: 191-205). Hikâyede, Koca Arap’ın kendisinden yaşça küçük birine yenilmesi ve bu yüzden itibarını kaybetme ihtimali bağlamında saygısızlık sorunu ile karşı karşıya kaldığı söylenebilir. Koca Arap, bu sorunu ortadan kaldırmak için Kirmanşah’la anlaşıp baba oğul olmayı seçer. Bu bağlamda, saygısızlık sorununun uzlaşma-barış yoluyla çözüldüğü söylenebilir.

2.3. ÜZÜNTÜ-BUNALIM

Hikâyelerde toplam 152 birimde sorun olarak *Üzüntü-Bunalım* belirlenmiş ve bunlarla başa çıkma konusunda 7 farklı çözüm yönteminde de örneklerle rastlanmıştır. Söz konusu çözüm yöntemlerinin karşılaşma sıklığına göre sıralamaları ve sayıları şu şekildedir:

Şekil 3. Üzüntü-Bunalım Sorununun Çözümleri

Sorun sınıfı üzüntü-bunalım olarak belirlenen 5 birimde (24.41., 3.21., 1.30., 3.20. ve 22.14.) birden çok çözüm yöntemi tespit edilmiştir. Bu yüzden toplam çözüm yöntemi sayısı sorun sayısının 5 fazlasıdır.

2.3.1. “Üzüntü-Bunalım” Sorununun “Yardım” Yoluyla Çözülmesi

Leylâ ile Mecnûn hikâyesinde (28.6. ve 28.7.) Mecnûn gurbet elde Leylâ’yı düşünürken bir çobanın kaval çalışından ve bir koyunun melemesinden dertlenerek “Acaba dertleri nedir? Söyleten de çaldıran da sensin Allah.” diye bir yakarıшта bulup ağlamaya başlar. Çoban Mecnûn’un hâlini görünce onun elinden tutup su başına getirir, yemek verip karnını doyurur. Daha sonra da yemesi için biraz yiyecek verir (Sakaoğlu vd., 1999: 147-148). Hikâyede, Mecnûn’un aşk ve ayrılık acısı yüzünden üzüntülü olduğu ve şiirle yakarıшта bulunarak Allah’tan yardım istediğı söylenebilir. Bu durumu çoban da sorun kabul edip Mecnûn’a yardım eder. Bu bağlamda, üzüntü-bunalım sorununa karşı iki tarafın da yardım yoluna başvurduğu söylenebilir.

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi’nde (19.16.) Selvi Han Emrah’a âşık olduğunu babası ve annesine utancından söyleyemez. Sır cariyesi Nazlı’ya derdini açar ve ağlamaya başlar. Nazlı da Selvi Han’ı “Ağlama, dur bakalım, gün doğmadan neler doğar.” diye teselli etmeye çalışır ve onu sevdiğiyle buluşturur (Bali, 1973: 109-111). Hikâyede, Selvi Han aşk ve ayrılık acısı yüzünden üzüntülüdür ve derdini açtığı nazlıdan bu konuda yardım alır. Selvi Han’ın aşk acısı çekmesi ve âşıkların ayrı olması Nazlı tarafından da sorun kabul edilir. Nazlı, Selvi Han’ın derdini dinleyip onu teselli ederek ve sonrasında da âşıkları buluşturarak onlara yardım etmiş olur. Bu bağlamda, üzüntü-bunalım sorununun yardım yoluyla çözülmeye çalışıldığı söylenebilir.

Tayyazâde Hikâyesi’nde (33.1.) defterdarlık görevinden ayrılan ve yalnızlıktan can sıkıntısı çeken Hüseyin Efendi ziyaretine gelen Derviş Mehmet’e “Meğer candan bir ahababımız yokmuş. Kimse uğramaz oldu.” diye yakınır. Derviş Mehmet onu teselli etmeye çalışınca da “Bir söz anlar zarif kimsem yok ki onunla sohbet edeyim.” der. Bunun üzerine Derviş Mehmet onu Tayyazâde ile tanıştırır (Aytaç, 2011: 119-120). Hikâyede, Hüseyin Efendi’nin yalnızlık yüzünden can sıkıntısı çektiğı görülür. Bu durum hem Hüseyin Efendi açısından hem de misafiri Derviş Mehmet açısından sorun teşkil eder. Hüseyin Efendi derdini anlatıp misafirinden yardım ister. Misafiri ise onu Tayyazâde ile tanıştırmakla yardım eder. Bu bağlamda, iki tarafın da üzüntü-bunalım sorununu yardım yoluyla çözdüğü görülür.

Râzınıhân ile Mahfûrûze Hikâyesi'nde (29.21. ve 29.22.) zindanda olan Râzınıhân, sevgilisi Mahfûrûze yanına gelince aşk ve ayrılık acısıyla şiirle Allah'a yakarır ve yardım ister. Sonrasında karşılarında bir derviş belirir. Derviş iki âşığı zindandan çıkarır ve göz açıp kapayıncaya kadar bir sürede Kandehar'a ulaştırır. Râzınıhân ile Mahfûrûze böylece nikahlanır ve mutlu bir ömür sürerler (Balkaya, 2022: 116-123). Hikâyede, âşıkların ayrılık ve aşk acısı çekmesinin sorun kabul edildiği görülür. Bu üzüntü-bunalım sorunu, Râzınıhân'ın Allah'tan yardım istemesi ve bir anda ortaya çıkan derviş vasıtası ile onlara yardım edilmesi bağlamında yardım yöntemi ile çözülür.

Ferhat ile Şirin hikâyesinde (21.11.) Hürmüz Şah, Ferhat'ın şiirlerinden etkilenir ve onu huzuruna çağırır. Mehmîne Bânû'nun Ferhat'ı Şirin'den ayırmak için yaptıklarını öğrenince sinirlenip Ferhat'a yardım etmeye karar verir. Ferhat'ı giydirip kuşattıktan sonra bir mektupla Mehmîne Bânû'dan Şirin'i Ferhat'a vermesini ister (Özarslan, 2019: 177-178). Hikâyede, Ferhat'ın üzüntülü olması ve âşıkların kavuşamaması Hürmüz Şah tarafından sorun olarak görülür. Bu üzüntü-bunalım sorununu çözmek için yardım yoluna başvurulur.

Tahir ile Zühre hikâyesinde (32.2.) Zühre, Tahir'e âşık olur fakat Tahir bunu kabul etmez ve şiddetle karşı çıkar. Bunun üzerine Zühre dua edip yardım ister. Bu sayede Tahir de Zühre'ye âşık olur (Türkmen, 2015: 209). Hikâyenin bu kısmında, Zühre'nin aşkına karşılık bulamaması onun açısından bir üzüntü-bunalım sorunu ortaya çıkarır. Zühre'nin bu sorunu, dua edip Allah'tan yardım istemesi ve sonrasında gelen yardım sayesinde çözülür.

2.3.2. “Üzüntü-Bunalım” Sorununun “İletişim” Yoluyla Çözülmesi

Kirmanşah Hikâyesi'nde (25.10.) Kirmanşah'ı misafir eden pehlivan, ertesi gün Yemen kızıyla mücadele sırası onda olduğu için üzüntülüdür. “Yarın beni göremezsın.” diye Kirmanşah'a dert yazar. Kirmanşah “Mevla kerimdir, yine beraber oluruz.” diye onu teselli etmeye çalışır (Alptekin, 1999: 157). Hikâyede hem Kirmanşah hem de onu misafir eden pehlivan açısından üzüntü-bunalım sorunu söz konusudur. Pehlivan derdini paylaşarak Kirmanşah da onu teselli etmeye çalışarak bu sorunu aşmaya çalışır. Bu bağlamda, üzüntü-bunalım sorununa karşı iletişim yoluna başvurulduğu söylenebilir.

Râzınıhân ile Mahfûrûze Hikâyesi'nde (29.2.) Râzınıhân'a rüyasında pir tarafından Hint padişahının kızı Mahfûrûze gösterilir ve bade içirilir. Böylece Mahfûrûze'ye âşık olan Râzınıhân, aşk acısıyla kederlenir ve sürekli ağlar. Annesi cevap alamayınca durumu padişaha bildirir. Padişah Râzınıhân'a neden üzüntülü olduğunu sorar. Râzınıhân “Bir kederim yok

ancak canım sıkılır.” der. Padişah ise “Lalan ile beraber sahralarda gezin, gönlün gözün açılsın.” diyerek oğlunu dolaşmaya gönderir (Balkaya, 2022: 38-40). Hikâyede, aşk acısı yüzünden üzüntü-bunalım sorunu söz konusudur. Bu sorun; gezme, dolaşma ve teselli arama bağlamında iletişim yoluyla çözülmeye çalışılır.

Âşık Garip hikâyesinde (3.31.) Halep paşası sıkıntılı olduğunu söyleyerek şairlerinden saz ve sözleriyle kendisini teselli etmelerini, avutmalarını ister (Türkmen, 2018: 185). Hikâyenin bu kısmında, üzüntü-bunalım sorununa saz ve sözle teselli arama bağlamında iletişim yoluna başvurulduğu görülür.

Hurşit ile Mahmihi Hikâyesi’nde (23.3. ve 23.4.) Aşk acısı çeken Hurşit şiir söyleyip turnalarla söyleşir. Sonrasında da yine âşık olan bir bezirganla söyleşir. Bezirgân da Hurşit’ten derdini sorup sabırlı olmasını ister. (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 92-97). Hikâyenin bu kısmında, Hurşit’in aşk acısı yüzünden üzüntülü olması hem onun açısından hem de söyleştiği bezirgân açısından sorun olarak karşımıza çıkar. Hurşit, bu üzüntüsünü şiir söyleyip turnalarla ve bezirgânla söyleşerek gidermeye çalışır. Bezirgân da söyleşip teselli etmeye çalıştığı Hurşit’ sabırlı olmasını öğütler. Bu bağlamda, üzüntü ve bunalım sorunu karşısında iletişim yoluna başvurulduğu söylenebilir.

Gül ile Ali Şîr Hikâyesi’nde (22.12.) Ali Şîr, âşık olduğu Gül’ün başkasıyla evlenmesi ve ölümcül bir hastalığa yakalanması karşısında ne yapacağını bilemez. Dervişlerle görüşür ve bir dervişle kıyafetlerini değişip Mekke-i Mükerreme yoluna düşer (Boratav, 2018: 279). Hikâyede, Ali Şîr’in yaşadıklarından sonra büyük bir üzüntüye kapıldığı ve bu durumla baş edebilmek için gezme, dolaşma, teselli arama bağlamında iletişim yoluna başvurduğu görülür.

2.3.3. “Üzüntü-Bunalım” Sorununun “Karşı Koyma-Mücadele” Yoluyla Çözülmesi

Salur Kazan’ın Evinin Yağmalandığı Hikâye’de (6.6.) Karaçuk Çoban, kâfirler tarafından öldürülen kardeşlerinin intikamını almak için Salur Kazan’ın peşinden harekete geçer (Ergin, 2021: 104). Hikâyede, Karaçuk Çoban açısından kardeşlerinin ölümü dolayısıyla üzüntü-bunalım sorunu söz konusudur. Karaçuk Çoban bu sorun karşısında intikam almak için eyleme geçme bağlamında karşı koyma-mücadele yoluna başvurur.

Köroğlu-Han Nigâr hikâyesinde (27.5.) Köroğlu resmine baktığı Han Nigâr’a âşık olur. Köse Kenan onun hâlini görünce “Acaba keyifsiz misin?” diye sorar. Köroğlu, Han Nigâr’ın aşkına düştüğünü söyleyip “Bana Dağıstan yolu göründü. O güzeli ya alırım ya ölürüm.” der

ve sonrasında tek başına yola çıkar (Kaplan vd., 1973: 81-83). Hikâyede, Köroğlu'nun aşk acısı çektiği ve bu yüzden de sevdiğine kavuşmak için kararlılıkla harekete geçtiği görülür. Bu bağlamda, üzüntü-bunalım sorununa karşı koyma-mücadele yoluyla çözüm arandığı söylenebilir.

Sürmeli Bey Hikâyesi'nde (30.16.) Arif Bey gurbete çıkmaya karar verince eşi Telli Cennet hamile olduğunu söyleyip “Üzerime iki kürek toprak at da öyle git.” diye onu kararından vazgeçirmeye çalışır. (Köse, 1996: 106-107). Hikâyede, Arif Bey'in gurbete çıkacak olması yani eşinden ayrılacak olması Telli Cennet için sorun olarak karşımıza çıkar. Telli Cennet buna karşı çıkar ve kendini acındırarak eşinin gurbete çıkmasını engellemeye çalışır. Buradan hareketle, ayrılık bağlamında ortaya çıkan üzüntü-bunalım sorunu için karşı koyma ve mücadele etme yoluna başvurulduğu söylenebilir.

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi'nde (19.38. ve 19.39.) Emrah Selvi Han'ın kaçırıldığını öğrenince çok üzülür ve Selvi Han'ı bulmak için gurbete çıkmaya karar verir. Âşık Ahmet “Seni beklemeye ömrüm yeter mi? Gitme!” der ve onu kararından vazgeçirmek için bir şiir okur. Emrah vazgeçmeyince de onunla birlikte gelmek ister. Böylece Emrah ile babası Selvi Han'ın ardından yola düşer (Bali, 1973: 155-156). Hikâyede, Emrah için aşk ve ayrılık acısı söz konusudur. Emrah bu sebeple gurbete çıkmaya ve sevdiğini bulmaya karar verir. Babası Âşık Ahmet içinse oğlunun gurbete çıkması yani onunla ayrılık sorun olarak görülür ve o da harekete geçip oğlunu gurbet kararından vazgeçirmeye çalışır. Bunda başarılı olamayınca da oğluyla beraber gurbete çıkmaya karar verir. Bu bağlamda, iki tarafın da üzüntü-bunalım sorunu karşısında karşı koyma-mücadele yöntemine başvurduğu söylenebilir.

Kerem ile Aslı hikâyesinde (24.46.) Kırık keşiş bir araya gelip Aslı için sihirli bir entari hazırlar. Âşıklar bu entarinin düğmelerini açamaz. Kerem aşk ateşiyle alev alır ve yanarak can verir. Bunun üzerine Aslı da kendini Kerem'in ateşine atıp canını teslim eder (Duymaz, 2021: 170). Hikâyede, Aslı'nın sevgilisinin ölümü ve ayrılık dolayısıyla karşı karşıya kaldığı üzüntü-bunalım sorununa, kendini canını feda etmesi bağlamında karşı koyma-mücadele yoluna başvurduğu söylenebilir.

2.3.4. “Üzüntü-Bunalım” Sorununun “Gelenek-İnanç” Yoluyla Çözülmesi

Gül ile Ali Şîr Hikâyesi'nde (22.8.) Ali Şîr'in nişanlısı Gül'e padişah da talip olur. Ali Şîr bunu öğrendikten sonra nasip olsa böyle olmazdı diye düşünerek kadere razı olmaya karar verir. Hoca Salih'e durumu anlatıp Gül'den vazgeçtiğini söyler (Boratav, 2018: 273-275).

Hikâyede, âşıkların kavuşamaması veya kavuşamayacak olması dolayısıyla üzüntü-bunalım sorunu ortaya çıkar. Sorunun tarafı Ali Şîr, bu sorun karşısında kadere rıza gösterme bağlamında gelenek-inanç tabanlı bir tavır sergiler.

Kerem ile Aslı hikâyesinde (24.7.) Ayrılık acısı çeken Kerem şiirinde onu yârinden ayıranlara beddua eder (Duymaz, 2021: 66). Hikâyenin bu kısmında, aşk ve ayrılık acısı çeken Kerem'in bu üzüntü-bunalım sorunu karşısında beddua etme bağlamında gelenek-inanç tabanlı bir yönetime başvurduğu görülür.

Kirmanşah Hikâyesi'nde (25.23.) Âdil Han, kızı Mahperi kaçırılınca ağıt yakarak bayılır. Etrafındakiler yüz suyu serperek onu ayıltır ve “Kadere razı ol.” diye öğüt verip teselli ederler. Adil Han emriyle Herat'ta yas ilan edilir (Alptekin, 1999: 210-212). Hikâyede, Âdil Han'ın büyük bir üzüntüye düştüğü ve ağıt yaktığı görülür. Ayrıca etrafındakiler de ona kadere razı olması yönünde öğüt verir. Buradan hareketle, üzüntü-bunalım sorunu karşısında ağıt yakma ve kadere rıza göstermenin öğütlenmesi bağlamında gelenek-inanç tabanlı yollara başvurulduğu söylenebilir.

Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi'nde (9.7.) Azrail canını almaya gelince Deli Dumrul “Eşim ve iki oğlum var. Onlara söyleyeceklerimi söyleyeyim, ondan sonra canımı al.” der. Atını sürüp eşi ve çocuklarının yanına gider. Eşine başından geçenleri anlattıktan sonra malını, mülkünü miras bıraktığını; istediği biriyle evlenip çocuklarını öksüz bırakmamasını vasiyet eder (Ergin, 2021: 182-183). Hikâyenin bu kısmında, ölüm bağlamında üzüntü-bunalım sorunu söz konusudur. Deli Dumrul bu soruna karşı durumu kabullenip kaderine razı olarak ve vasiyette bulunarak gelenek-inanç tabanlı bir tavır sergiler.

İç Oğuz'a Dış Oğuz'un Asi Olup Beyrek'in Öldüğü Hikâye'de (16.8.) Beyrek'in ölüm haberi anne babasına ulaşınca Beyrek'in atının kuyruğu kesilir ve herkes Beyrek için yas tutar (Ergin, 2021: 249). Hikâyenin bu kısmında, ölüm dolayısıyla üzüntü-bunalım sorunu söz konusudur ve bu sorun karşısında ölenin atının kuyruğunun kesilmesi, yas tutma gibi gelenek-inanç tabanlı uygulamalara başvurulur.

Arzu ile Kamber hikâyesinde (1.21.) Arzu'nun öldüğü haberini alan Kamber, sevdiğinin kabrini görmek ve Kur'an-ı Kerim okumak ister (Şimşek, 1987: 201-203). Hikâyede, sevdiğinin ölümü haberi yüzünden üzüntü-bunalım sorunu ile karşı karşıya kalan Kamber, ölen kişinin kabrini görme, ziyaret etme ve Kur'an-ı Kerim okuma bağlamında gelenek-inanç tabanlı bir tavır sergiler.

2.3.5. “Üzüntü-Bunalım” Sorununun “Önlem” Yoluyla Çözülmesi

Kazılık Koca Oğlu Yigenek Hikâyesi’nde (11.1.) Kazılık Koca Düzmürd Kalesine düzenlediği akında esir düşer. Aradan on altı yıl geçer. Kazılık Koca’nın küçük oğlu Yigenek bu zaman zarfında büyüüp bir yiğit olur. Yigenek babasını öldü bilmektedir. Ona babasının tutsak olduğu söylenmez (Ergin, 2021: 199-200). Hikâyede, babasının tutsak olduğunun Yigenek’ten saklanması onun daha uzun süreli üzüntü veya bunalımdan korumak şeklinde yorumlanabilir. Bu bağlamda, olası üzüntü-bunalım sorununa karşı bir bilgiyi gizli tutma bakımından önlem-tedbir yoluna başvurulduğu söylenebilir.

Şah İsmail Hikâyesi’nde (31.16.) Güllüzar, babasının obayı toplayıp kaçma kararı aldığını öğrenince Şah İsmail’e bir mektup yazar ve nereye gittiklerini bildirir (Sakaoğlu vd., 1997: 176-177). Hikâyede, âşıkların ayrılığı veya kavuşamaması ihtimali bağlamında üzüntü-bunalım sorunu söz konusudur. Güllüzar, karşı karşıya kaldığı bu sorun karşısında tedbirli davranıp mektup yazarak önlem-tedbir yoluna başvurur.

Kerem ile Aslı hikâyesinde (24.24.) Kerem Aslı’nın yine sihirle kaçırılmasından korkar. Emin Paşa, haremde ulemaların olduğunu ve onlara sihir yapılamayacağı söyler. Böylece Aslı hareme gönderilir ve harem kapısına da Sofu Hoca bekçi konulur. Emin Paşa, misafirleri Şiraz yoluna koyulunca da Aslı’nın ailesini hapseder (Duymaz, 2021: 104-106). Hikâyede, âşıkların ayrı kalması, kavuşamaması ihtimali bağlamında olası üzüntü bunalım sorunu söz konusudur ve bu sorun önlem-tedbir yoluyla çözülmeye çalışılır.

2.3.6. “Üzüntü-Bunalım” Sorununun “Düşünme” Yoluyla Çözülmesi

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi’nde (19.41.) Selvi Han, Gence şehrinde Kara Vezir’in oğlu Ali ile nişanlanır ve bu duruma çok üzülür. Düğün için bir halı dokuyacağı bahanesiyle yedi yıl süre ister. Aksi hâlde canına kıyacağını söyler. Kara Vezir yedi yıl beklemeyi kabul eder. Sonrasında Selvi Han ile Nazlı “Emrah daha önce Yakup Han’ın annesi sayesinde bizi bulmuştu. Emrah gelirse burada olduğumuzu nereden bilecek?” diye düşünerek Kara Vezir’den bir istekte daha bulunurlar. Nazlı, Kara Vezir’e Selvi Han’ın ağzından “Cariyem ile benim tasvirlerimiz sarayın bahçesine asılsın ki gelen giden görsün.” diye bir mektup yazar. Böylece her ikisinin tasviri sarayın çeşitli yerlerine asılır (Bali, 1973: 160-162). Hikâyede, âşıkların ayrılığı veya kavuşamaması ihtimali açısından üzüntü-bunalım sorunu söz konusudur. Bu soruna karşı, zaman kazanma ve taktik geliştirme bağlamında düşünme yoluna başvurulur.

Kerem ile Aslı hikâyesinde (24.6.) Kerem, Aslı'yı bulmak üzere gurbete çıkmaya karar verince babası bunu engellemek için meclisine danışır ve meclisten Kerem'i yolda yalnız bırakarak aldatıp korkutma kararı çıkar (Duymaz, 2021: 63-64). Hikâyede, gurbete çıkma ve ayrılık dolayısıyla üzüntü-bunalım sorunu taktik geliştirip korkutma, kandırma bağlamında düşünme yoluyla engellenip çözülmeye çalışılır. Fakat bu çaba Kerem'i yolundan döndürmeye yetmez.

Elif ile Mahmut Hikâyesi'nde (18.5.) Şah Murat, oğlunun âşık olduğu Elif'i alma konusunda vezirine danışır. Vezir, Elif'i getirmenin mümkün olmadığını söyler. Mahmut'a yedi güzel kız gösterip Elif'in bunlardan biri olduğunu söyleyelim, beğendiğini alsın, der. Fakat Mahmut durumu anlar ve Elif'i bulmaya karar verir (Gümüş, 2019: 254-259). Hikâyede, Mahmut'un gurbete çıkması yani ayrılık dolayısıyla üzüntü-bunalım sorunu taktik geliştirip, kandırma veya başkasıyla evlendirme bağlamında düşünme yöntemiyle çözülmeye çalışılır. Fakat bu yöntemle Mahmut'un gurbete çıkması engellenemez.

2.3.7. “Üzüntü-Bunalım” Sorununun “Uzlaşma-Barış” Yoluyla Çözülmesi

Âsumân ile Zeycân Hikâyesi'nde (2.9.) ölümden kurtulan Âsumân, bir süre Zeycân'la konakta kalır. Ölüm tehlikesi devam ettiği için Âsumân'ın o diyardan uzaklaşması gerekir. Âsumân, ayrılık vakti gelince Zeycân'dan sadakat sözü ister. Yedi yıla kadar yolumu gözle, ömrüm olursa yine gelirim, der. Zeycân söz verir ve âşıklar böylece ayrılır (Kaya ve Koz, 2000: 39-43). Hikâyede, âşıkların ayrılacak olması ve birbirlerinden haber alamayacak olması bağlamında üzüntü-bunalım sorunundan bahsedilebilir. Sorunun taraflarından biri olan Âsumân, sevdiğinden kendisine sadık kalacağına dair söz ister. Asuman da söz verir. Yine âşıklar, yedi yıl bekleme konusunda da anlaşır. Buradan hareketle, üzüntü bunalım sorunu için tarafların bir konuda sözleşmesi, anlaşması bağlamında uzlaşma-barış yoluna başvurulduğu söylenebilir.

2.4. ÇARESİZLİK

Çaresizlik, hikâyelerde toplam 101 birimde sorun olarak belirlenmiştir. Bu birimlerde çözüm olarak 6 farklı yöntemde örneklere rastlanmıştır. Bu çözüm yöntemlerinin karşılaşma sayıları ve sıklıklarına göre sıralaması şu şekildedir:

Şekil 4. *Çaresizlik Sorununun Çözümleri*

Çaresizlik birimlerinin 4'ünde (7.12., 11.3., 3.18. ve 9.5.) birden çok çözüm yöntemi tespit edilmiştir. Bu nedenle toplam çözüm sayısı, sorun sayısından 4 fazla olmak üzere 105'tir.

2.4.1. “Çaresizlik” Sorununun “Yardım” Yoluyla Çözülmesi

Eşref Bey Hikâyesi'nde (20.4.) Deli Murat, oğlu dört yaşına girince onunla birlikte ihtiyaç sahiplerinin çocuklarını da sünnet ettirir (Sakaoğlu vd., 1999: 14). Gül ile Ali Şîr Hikâyesi'nde (22.1.) Semerkant şehrinin padişahı Hüseyin Baykara'nın göçebe beylerinden Mîr Ali Şîr bir gün sürüsünü fakirlere dağıtmak için şehre gelir (Boratav, 2018: 266). Örneklerde, insanların maddi zorluklar yaşaması bağlamında çaresizliğin sorun kabul edildiği ve yardım yoluyla çözülmeye çalışıldığı görülür.

Yusuf ile Züleyha hikâyesinde (35.5.) Yusuf'un ava giderken yanına aldığı küçük köpeği o kuyuya atıldıktan sonra orayı terk etmez ve çevredekilerden aldığı yiyecekleri getirip kuyuya atar. Kuyunun yakınında konaklayan bir bezirgân köpeğin bu hareketini görünce kuyuyu açtırır ve Yusuf'u kurtarıp yanına alır (Sakaoğlu vd., 1999: 156-160). Hikâyede, Yusuf'un bir kuyuda mahsur kalması dolayısıyla karşı karşıya kaldığı çaresizlik sorunu yardım alma yoluyla çözülmüş olur. Hikâyenin devamında (35.16.) kıtlık dolayısıyla zorda kalan Kenan halkı toplanıp Hz. Yakup'tan dua ister. Bezirganlar, erzak getirmek üzere Mısır'a giderler. Hz. Yakup da oğullarını erzak getirmeleri için Mısır'a gönderir. Yusuf, erzak almak için gelen kardeşlerini misafir edip ücret almaksızın erzak yardımında bulunur ve “Bir daha

gelin. İkinci kez erzak vereyim. Onu da Kenan'daki fakirlere dağıtın.” der (Sakaoğlu vd., 1999: 172-175). Hikâyenin bu kısmında, kıtlık ve yoksulluk bağlamında karşımıza çıkan çaresizlik sorunu, yardım yoluyla çözülmeye çalışılır.

Köroğlu-Han Nigâr hikâyesinde (27.1.) Dağıstan'da bir derviş başka bir dervişe rastlar ve “Arkadaş senin durumun eskiden böyle değildi. Şimdi kılık kıyafetin, durumun düzelmiş. Nasıl oldu bu?” diye sorar. Karşısındaki derviş, Çamlıbel'deki Köroğlu sayesinde maddi durumunun düzeldiğini söyler ve ona ya bir güzel ya da bir yiğit haberi götürmesini tavsiye eder (Kaplan vd., 1973: 77). Hikâyenin devamında (27.3.) derviş, arkadaşının tavsiyesine uyup Köroğlu'na gider. Köroğlu, kapısına gelen her yoksul gibi huzuruna kabul ettiği bu dervişe yüklü miktarda yardımda bulunur (Kaplan vd., 1973: 77-81). Hikâyede, geçim derdi ve yoksulluk bağlamında çaresizlik hem derviş hem de Köroğlu tarafından sorun olarak görülür. Derviş bu sorunu gerek danıştığı arkadaşından gerek Köroğlu'ndan istediği ve aldığı yardım yoluyla çözer. Köroğlu ise söz konusu derviş de dâhil olmak üzere yoksullara yardım ederek çözmeye çalışır.

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi'nde (19.31.) vezirler, Şeyhoğlu Şah Abbas'ın Selvi Han'ı Emrah'a vermesine itiraz eder. “Emrah vereceğimiz zehri içsin, ölmezse gerçek âşık olduğuna inanırız.” derler. Emrah, Selvi Han'ın sunması şartıyla zehri içmeyi kabul eder. Selvi Han hiç tereddüt etmeden, kendi eliyle zehri Emrah'a uzatır. Beklemediği bu harekete kırılan Emrah, gözlerinden tane tane yaşlar dökerek “Ey sevgilim az dur.” der ve şu mısraları söyler:

“İster zehir olsun isterse ağı

Elin değmiştir içirim elden”. Sonrasında da kibleye dönüp zehri içer. Bu sırada Allah'ın emri ile Hazreti Pir müdahale eder ve Emrah zehirden etkilenmez (Bali, 1973: 140-142). Emrah, vezirlerin itirazı ve sevgilisinin zehri tereddütsüz sunması sonucunda ölüm ile kalım arasında, çaresiz kalır. Sonrasında gelen ilahi yardım sayesinde de düştüğü bu zor durumdan kurtulur. Bu bağlamda, çaresizlik sorununun yardım yoluyla çözüldüğü söylenebilir.

Tayyazâde Hikâyesi'nde (33.7.) bir gün Hüseyin Efendi'nin evine ak sakallı bir adam gelir. Hazine-dara bir mektupla senet verir. Hüseyin Efendi'nin el yazısıyla kaleme alınan mektupta gelen kişiye bin altın verilmesi ve soru sorulmaması söylenmektedir. Hazine-dar adama bin altın verip senedi alır. Birkaç gün sonra aynı adam yine gelip bin altın alır. Sonunda hazinedar ne yapacağını bilemez ve durumu Hüseyin Efendi'nin eşine anlatır (Aytaç, 2011: 125-126). Hazine-dar, yaşananlar karşısında nasıl hareket edeceğini bilemez ve çaresizlik içinde

durumu Hüseyin Efendi'nin eşine açarak bir şekilde yardım almaya çalışır. Bu durum, hikâyede çaresizlik sorununa karşı yardım yoluna başvurulması şeklinde yorumlanabilir.

Arzu ile Kamber hikâyesinde (1.4.) Halil Çelebi'nin eşi yolda haramilerin saldırısına uğrar ve öldürülür. Çocuğu ise sağ kurtulur. Olay yerindeki çaresiz çocuğun ağlama seslerini duyan oduncular onu yanlarına alır ve durumu Burgaib Sipahi'ye bildirirler. Burgaib Sipahi de çocuğu evlat edinir (Şimşek, 1987: 188). Hikâyede, bir çocuğun kimsesiz ve çaresiz kalması hem oduncular hem de Burgaib Sipahi tarafından sorun kabul edilir. Bu çaresizlik sorunu, oduncuların çocuğu yanlarına alıp yardım etmesi ve Burgaib Sipahi'nin çocuğu evlat edinmesi bağlamında yardım yoluyla çözülmüş olur.

Hurşit ile Mahmihi Hikâyesi'nde (23.14.) Uçman şehrine ulaşan Hurşit, burada su dolduran bir kadınla karşılaşır. Kadın ona nereli olduğunu sorar. Hurşit, bir garip olduğunu söyler. Bunun üzerine kadın “Oğlum beni analığa kabul eder misin?” diye sorar ve bunu kabul eden Hurşit'i evinde ağırlar (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 120-121). Hikâyede, birinin gurbet elde ve kimsesiz olması bağlamında çaresizlik sorunu, manevi evlat edinme ve misafir etme şeklinde yardım yoluyla çözülür.

Elif ile Mahmut Hikâyesi'nde (18.6.) Mahmut, Hutem yolunda bir yolcu ile karşılaşır. Yolcu “Oğlum bu yaban yerlerde, gençlik hâlinle ve yalnız başına nereye gidersin?” diye sorar. Mahmut durumu anlattıktan sonra da ona katılır (Gümüş, 2019: 259). Hikâyedeki yolcunun gurbette ve kimsesiz olan Mahmut'a durumunu sorup eşlik etmesi, birinin çaresizliği sorununu yardım yoluyla çözmeye çalışma şeklinde yorumlanabilir.

Âsumân ile Zeycân Hikâyesi'nde (2.10.) Âsumân, yolda kışa tutulur ve dua edip Allah'tan yardım ister. Bunun üzerine, sırtını dayadığı kaya yarılr ve Âsumân geceyi bu kayanın içinde geçirir. Sabah olunca, şiirle yine Allah'a yakarır ve uykuya dalar. Hz. Hızır gelip önüne ateş yakarak vs. Âsumân'ın ısınmasını sağlar. Sonrasında Âsumân, Hz. Hızır sayesinde yolundaki dağ, su gibi engelleri aşp Kâbub şehrine ulaşır (Kaya ve Koz, 2000: 43-46). Hikâyede, Asuman'ın karşı karşıya kaldığı çaresizlik sorunları dua ederek yardım isteme ve alınan yardım sayesinde çözülür.

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi'nde (5.8.) babası tarafından vurulan Boğaç Han dağda yaralı hâlde mahsur kalır. Burada, Boğaç Han'ın yardımına Hz. Hızır yetişir (Ergin, 2021: 88). Hikâyede, Boğaç Han'ın yaralı hâlde dağda mahsur kalması bağlamında karşı karşıya kaldığı çaresizlik sorunu, Hz. Hızır'ın yardımı ile çözülür.

Begil Oğlu Emren Hikâyesi'nde (13.7.) Begil'in ayağının kırıldığını casusu sayesinde öğrenen Tekür, askerlerine saldırı emri verir. Begil de casusundan düşmanın saldıracağı haberini alır. Hemen oğlu Emren'i yanına çağırıp Bayındır Han'a gitmesini ve yardım getirmesini ister (Ergin, 2021: 219-220). Ayağı kırılan Begil düşman saldırısına karşı savunmasızdır. Düşmana karşı koyacak kendisinden başka kimse de aklına gelmediği için çaresiz kalır ve oğlu Emren aracılığıyla Bayındır Han'dan yardım almayı düşünür. Hikâyenin devamında (13.11.) Emren ile Tekür savaşmaya başlar. İki taraf da galip gelemeyiz fakat Emren iyice güçsüz düşer. Çaresizlik içindeyken dua edip Allah'tan yardım ister. Bunun üzerine Tekür "Senin bir Tanrın varsa benim yetmiş iki puthanem var." der. Emren "Sen putlarına yalvarıyorsan ben âlemleri yoktan var eden Allah'ıma sığındım!" karşılığını verir. Emren'in duası kabul olur ve Allah "Ya Cebrail! Git, şu kuluma kırk er kuvveti verdim." buyurur. Emren Allah tarafından verilen bu güçle Tekürü alt eder (Ergin, 2021: 223-224). Hikâyenin bu kısmındaki çaresizlik sorunu ise Emren'in dua edip yardım istemesi ve Allah'ın yardım etmesi sayesinde çözülür.

Yaralı Mahmut Hikâyesi'nde (34.14.) Mahbub Sultan, saldırdığı Mahmut'u kötü şekilde yaralar ve dağ başında, kurdun kuşun içinde bırakıp yoluna devam eder. Mahmut ise yaralı hâlde yalvararak Mahbub Sultan'dan yardım ister (Aslan, 1990: 112). Hikâyede, yaralanıp zor durumda ve çaresiz kalan Mahmut'un yardım isteme yoluna başvurduğu görülür.

Kerem ile Aslı hikâyesinde (24.23.) Kerem ile hocası Murat Suyu'na ulaşır fakat bir geçit bulamaz. Kerem bir şiir söyler ve gözyaşının suya düşmesiyle de Murat Suyu ortadan ikiye ayrılır. Böylece suyu geçebilirler (Duymaz, 2021: 98-99). Hikâyenin bu kısmındaki çaresizlik sorunu, yardım isteme ve alınan dinî-mitolojik yardım yoluyla çözülür. Aynı hikâyenin devamında (24.35.) yine Kerem ile hocası kar ve fırtına yüzünden dağda mahsur kalır. Hocası, umutsuzluğa kapılan Kerem'e "Aman evladım, gayret eyle. Kul bunalmayınca Hz. Hızır yetişmez, aklına gelen beyitlerden söyle." der. Kerem de çaresizliğini dile getiren bir şiirle yakarıшта bulunur:

*"Hey Allâh 'ım Erzulûm 'ıñ tağında
Çağırırım Kâdîr Mevlâm amân hey
Bir yanımdan yağmur yağar kar serper
Bir yanımdan yolum bağı dumân hey*

*Ay karanlık bulamadım yolunu
Soyuk aldı ayağımı elimi
Şu gençlikde muhâl gördüm ölümü*

Şimden-sonra sağlığıma gümân hey” Bu yakarıştan sonra bir kervan onlara rastlayıp yardım eder (Duymaz, 2021: 128-130). Burada, hocasının çaresizlik karşısında umutsuzluğa kapılan Kerem’e söyledikleri, yol gösterip cesaretlendirme bağlamında yardım etme olarak yorumlanmıştır. Temel olarak, hikâyenin bu kısmında çaresizlik sorunu söz konusudur ve bu sorun yardım yoluyla çözülür.

Ferhat ile Şirin hikâyesinde (21.4.) Ferhat dağı delme işine başlamadan önce, davet ettiği, salih kimselerden dua ister. Toplu dua sonrasında yine Allah’tan yardım isteyerek işe başlayan Ferhat tek hamlede büyük kayaları parçalar (Özarslan, 2019: 167). Ferhat, dağı delmek gibi normalde bir insanın gücünün yetmeyeceği kadar zorlu bir işe girişir. Bu bağlamdaki çaresizliğini de ilahi yardım sayesinde aşar. Hikâyenin devamında (21.9.) Mehmîne Bânû, Şirin’den ayırmak istediği Ferhat’ı tutuklatır. Çaresizlik içindeki Ferhat, zindanda gece gündüz ibadet edip kanlı yaşlar döker. Bunun üzerine Mehmîne Bânû Ferhat’ı salıvermesi konusunda uyarıldığı korkulu bir rüya görür ve Ferhat serbest bırakılır (Özarslan, 2019: 171-172). Böylece, Ferhat’ın tutsaklık bağlamındaki çaresizlik sorunu da yine ilahi yardım yoluyla çözülür.

Salur Kazan’ın Evinin Yağmalandığı Hikâye’de (6.11.) esirler arasında Burla Hatun’un tespit edilememesi üzerine Şöklî Melik, Uruz’un etinin pişirilip kırk bey kızına verilmesini emreder. Böylece Burla Hatun bulunacaktır. Bunu duyan Burla Hatun oğlu Uruz’a durumu anlatıp “Ne yapayım?” diye sorar. Uruz da annesine yapılması gerekeni söyler (Ergin, 2021: 106-107). Burla Hatun düşmanın planı karşısında arada kalır ve çaresizlik içinde oğluna danışır. Bu bağlamda, çaresizlik sorununun danışarak yardım isteme yolu ile çözülmeye çalışıldığı görülür.

Âşık Garip hikâyesinde (3.9.) Âşık Maksud ve ailesi Tiflis’e gider. Hava kötüdür ve kalacak yerleri yoktur. Bir camiye giderek yardım almayı düşünürler fakat camiye kimse gelmez. Âşık Maksud’un annesi “Oğlum biz bu gece burada kalırsak ölürüz.” der. Âşık Maksud, yardım aramaya çıkar ve nihayetinde bir bezirgân tarafından misafir edilirler (Türkmen, 2018: 153). Âşık Maksud ve ailesinin gurbet elde ortada kalma bağlamında karşılaştıkları çaresizlik sorunu yardım isteme ve alma yoluyla çözülür. Aynı hikâyenin devamında Âşık Garip’in annesi, oğlunun öldüğü haberini alınca çok üzülür ve ağlamaktan iki gözü de kör olur (Türkmen, 2018: 216-221). Yine hikâyenin devamından (3.52.) Âşık Garip,

annesinin yanına gider. Hz. Hızır'ın atının ayağının altından aldığı toprağı kör olan annesinin gözlerine sürer ve böylece annenin gözleri açılır (Türkmen, 2018: 219). Âşık Garip'in annesi ve aile körlük karşısında çaresizdir. Hikâyede, körlük bağlamında ortaya çıkan bu çaresizlik sorunu Hz. Hızır'ın vasıtasıyla alınan dinî-mitolojik yardım sayesinde çözüme kavuşur.

Kirmanşah Hikâyesi'nde (25.8.) Kirmanşah iki yardımcısıyla birlikte Yemen'e gider fakat orada çadırını kuracak bir yer bulamaz. Kimseyi de yerinden etmek istemez. Bunu gören bir pehlivan onu kendi çadırında misafir eder (Alptekin, 1999: 150-151). Hikâyenin devamında (25.9.) Kirmanşah, Yemen kızının güzelliğini duyunca onu görmek ister fakat saraya çıkmak zordur. Hazreti Pir Dede ona özel bir kement verir. Kirmanşah saraya bu kement sayesinde kolayca ve kimseye görünmeden girip çıkabilir (Alptekin, 1999: 152-153). Hikâyede, Kirmanşah'ın ortada kalma, arada kalma ve zorlukla karşılaşma bağlamında karşı karşıya kaldığı çaresizlik sorunlarının yardım yoluyla çözüldüğü görülür.

Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürdüğü Hikâye'de (17.6.) Salur Kazan yanına gittiği ejderhayı uyandırır. Uyanan ejderha kuyruğunu savurup dağı sarsar, ateş püskürtüp yerleri yakar ve nefesini içine çekip her şeyi kendine doğru sürüklemeye başlar. Ejderhanın ağzına doğru sürüklenen Kazan Allah'ın yüceliğinden, kudretinden, birliğinden bahsedip iyilikler yapacağını söyleyerek “Ey Perverdigâr! Bana bir kurtuluş yolu göster.” diye dua eder (Ekici, 2019: 202). Kazan, ejderha karşısında çaresiz kalır ve bu durumdan kurtulmak için dua edip Allah'tan yardım ister. Bu bağlamda, çaresizlik sorunu yardım isteme ve alma yoluyla çözülmüş olur.

Bay Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi'nde (7.23.) düşmanların elinde tutsak olan Bamsı Beyrek sevdiğinin başkasıyla evleneceğini öğrenir fakat tutsak olduğu için üzülmekten ve yiğitleriyle dertleşmekten başka elinden bir şey gelmez. Kâfir beyinin kızı Bamsı Beyrek'e âşıktır ve her gün onu ziyarete gelir. Bamsı Beyrek'i üzüntülü görünce sebebini sorar. Durumu öğrenince de ona yardım eder. Bamsı Beyrek böylece kurtulur (Ergin, 2021: 134-136). Hikâyenin bu kısmında, Bamsı Beyrek'in çaresizlik sorunuyla karşı karşıya kaldığı görülür ve bu sorun alınan yardım sayesinde çözülür.

2.4.2. “Çaresizlik” Sorununun “Karşı Koyma-Mücadele” Yoluyla Çözülmesi

Yaralı Mahmut Hikâyesi'nde (34.4.) kardeşi Ahmet tüm servetlerini tükettiği için çobanlık yaparak annesine bakmaya çalışan Mahmut, padişahı ikna ederek ödül vadedilen, zorlu bir görevi üstlenir. Padişah'tan bir çuval altın, biraz asker ve kırk gün mühlet ister. Altınları

annesine verip durumu anlattıktan sonra da üstlendiği görevi yerine getirmek üzere gurbete çıkar (Aslan, 1990: 98-101). Hikâyede, Mahmut ve ailesinin maddi anlamda zorluk çektiği görülür. Mahmut, maddi zorluk bağlamında karşı karşıya kaldığı çaresizlik sorununu çobanlık yapma, zorlu bir görevi üstlenme ve gurbete çıkma bakımından karşı koyma ve mücadele yoluyla çözmeye çalışır.

Kazılık Koca Oğlu Yigenek Hikâyesi'nde (11.2.) babası Kazılık Koca'nın tutsak olduğunu öğrenen ve bu haberle sarsılan Yigenek, akına çıkıp babasını kurtarmak için Bayındır Han'dan asker ve izin ister. Han Bayındır, daha önce, Yigenek'in dayısı Emen'e eski veziri Kazılık Koca'yı kurtarması için asker vermiştir. Emen birçok kez kaleye saldırmış fakat Kazılık Koca'yı kurtaramamıştır. Bayındır Han, Yigenek'e de akın izninin yanı sıra yirmi dört sancak beyini yoldaş olarak verir (Ergin, 2021: 200-201) Hikâyenin bu kısmında Yigenek'in, babası Kazılık Koca'nın tutsaklığı bağlamında çaresizliğini sorun kabul ettiği ve bu soruna karşı harekete geçip mücadeleye giriştiği görülür. Hikâyenin devamında (11.4.) Yigenek'in, seferden önceki gece rüyasında gördüğü dayısı Emen ona "Çok güçlüydüm, defalarca kaleye saldırdım fakat alamadım. Gitme!" der. Yigenek de dayısına "Sen adı belli yiğitlerle değil, ulufecilerle yoldaşlık ettiğin için kaleyi alamadın." diye karşılık verir. Yigenek yanındaki bey yiğitlere bu şekilde rüyasını anlattıktan sonra "Hasmından dönmese, kaçmasa erlik güzel." der (Ergin, 2021: 201-203). Hikâyenin bu kısmında, Yigenek'in yılgınlık ve umutsuzluk bağlamında çaresizliği sorun kabul ettiği ve buna karşı çıkıp mücadelecı bir tavır sergilediği söylenebilir.

Kerem ile Aslı hikâyesinde (24.6.) korkup dönmesi için babası tarafından gurbet yolunda yalnız bırakılan Kerem, dua edip şiir söyleyerek korkmadan yoluna devam eder (Duymaz, 2021: 63-64). Gurbet yolunda yalnız ve kimsesiz kalması Kerem açısından çaresizlik sorunudur. Kerem'in bu sorun karşısında kararlılık ve cesaret göstermesi bakımından karşı koyma ve mücadele etme yolunu seçtiği söylenebilir.

Salur Kazan'ın Tutsak Olup Oğlu Uruz'un Çıkardığı Hikâye'de (15.3.) uykudayken kâfirler tarafından bağlanıp esir alınan Salur Kazan yolda uyanır. Bu sırada elindeki organları koparır. Arabanın üzerine oturur ve gülmeye başlar. Kâfirler neden güldüğünü sorduğunda "Bu arabayı beşiğim sizi de dadım sandım." der. Kâfirler Kazan'ı kaleye götürüp bir kuyuya atarlar (Ergin, 2021: 234-235). Salur Kazan, bağlı ve tutsak olduğu hâlde düşmana karşılık verip gücünü gösterir ve onları aşağılar. Bu bağlamda, çaresizlik sorununa karşı mücadele yoluna başvurulduğu söylenebilir.

2.4.3. “Çaresizlik” Sorununun “Gelenek-İnanç” Yoluyla Çözülmesi

Yaralı Mahmut Hikâyesi’nde (34.15.) Mahbub Sultan, sihir etkisi ile Mahmut’u yaralayıp yola düştükten sonra hançerindeki kanı görür ve sihir bozulur. Böylece kendine gelen Mahbub Sultan geri dönüp yaralı Mahmut’un başında ağıt yakar. Sevdiğinden umudunu keser ve ağlaya ağlaya Gence yoluna düşer (Aslan, 1990: 109-114). Hikâyenin bu kısmında, Mahbub Sultan yaraladığı Mahmut için elinden bir şey gelmemesi ve ondan umudunu kesmesi bağlamında çaresizliğe düşer. Bu çaresizlik sorunu karşısında da ağıt yakma, yas tutma gibi gelenek-inanç tabanlı yöntemlere başvurur.

Begil Oğlu Emren Hikâyesi’nde (13.5.) Begil avda düşüp ve ayağını kırınca “Ulu oğlum, kardeşim yok!” diye ağlar (Ergin, 2021: 218). Hikâyenin bu kısmında, Begil’in gerek avda ayağının kırılması gerek yakınma biçiminden hareketle kimsesizliği bağlamında çaresizlik sorunuyla karşı karşıya olduğu ve buna karşı yakınma, sızlanma gibi gelenek-inanç tabanlı bir tavır sergilediği görülür.

Uşun Koca Oğlu Segrek Hikâyesi’nde (14.3.) Egrek ve yiğitleri, düşmana yakın bir yerde zırhlarını çıkarıp konakladıkları sırada baskına uğrarlar. Bu baskında Egrek esir alınır ve yiğitleri öldürülür. Egrek’in tutsak olduğu haberi evine gidince herkes yas tutar, annesi ve babası ağlaşırlar (Ergin, 2021: 225-226). Hikâyede, gelen kötü haber ve Egrek’in tutsak olması bağlamında çaresizlik sorunu söz konusudur. Bu soruna karşı da yas tutma, yakınma gibi gelenek-inanç ile ilgili yollara başvurulur.

Salur Kazan’ın Evinin Yağmalandığı Hikâye’de (6.13.) işkenceye götürülen Uruz, ağaç ile söyleşmek ister. Ağacın kutsiyetinden bahseder ve bir nevi ilahi yardım talebinde bulunur (Ergin, 2021: 108-109). Hikâyenin bu kısmında, Uruz tutsaktır ve işkenceye götürülür. Bu bağlamda Uruz’un çaresizlik sorunu ile karşı karşıya olduğu söylenebilir. İnsan dışı bir varlıkla söyleşmesi ise çaresizlik karşısında gelenek-inanç tabanlı bir yöneme başvurma şeklinde yorumlanabilir.

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi’nde (5.9.) Boğaç Han’ın annesi, oğlu Uruz’u kanlar içinde yerde yatarken bulduktan sonra yakarıшта bulunarak ‘Kazılık Dağı’na” beddua eder (Ergin, 2021: 88-89). Uruz’un annesi, yaralı hâldeki oğlu için elinden bir şeyin gelmemesi bağlamında çaresizlik sorunu ile karşı karşıya kalır ve bu soruna karşısında yakınma, insan dışı bir varlıkla söyleşip beddua etme bağlamında gelenek-inanç tabanlı davranışlarda bulunur.

Arzu ile Kamber hikâyesinde (1.39.) Araz suyunu geçmeye çalışırken bitkin düşen Kamber, Arzu’nun dizine yattığı sırada Araz Beyi ve askerleri onlara yaklaşır. Bunu gören

Arzu, Kamberi uyarır; fakat Kamber kaderine razı olur. Canını alması için Allah’a dua ederek canını teslim eder (Şimşek, 1987: 234-236). Hikâyede, Kamber açısından bitkinlik dolayısıyla çaresizlik söz konusudur. Kamber’in, bu çaresizlik içinde eyleme geçmeksizin durumu kabullenmesi ve kadere rıza göstermesi gelenek-inanç tabanlı bir tavır olarak yorumlanabilir.

2.4.4. “Çaresizlik” Sorununun “Düşünme” Yoluyla Çözülmesi

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi’nde (19.20.) Şeyhoğlu Şah Abbas, Van Kalesini kuşatma altına alır. Van Valisi, kalede yiyecek kalmayınca üç güne kadar kuşatma bitmezse kale kapılarını açma kararı alır. Bu haberi duyan bir nene şehre düşmanın girmesine razı olmaz. Valiyle görüşüp kale burcuna alçı ve kireç konulmasını ve bunların işaret ettiği zamanda burçtan dökülmesini ister. Elindeki son yiyecekleri yanına alıp kaleden çıkar. Taze yiyecekleri bir yıldır kaleyi kuşatan Şeyhoğlu Şah Abbas’a sunar ve kalede yiyecek sorunu olmadığını, yeni un konulacağı için ambarın dibindeki eski unların burçtan döküldüğünü söyler. Şeyhoğlu Şah Abbas bunları görünce ne kadar beklerse beklesin kalenin teslim olmayacağını düşünür ve kuşatmayı kaldırır (Bali, 1973: 113-118). Hikâyede, kuşatma ve yiyecek sıkıntısı bağlamında çaresizlik karşımıza çıkar. Bu çaresizlik sorunu bir nene tarafından taktik geliştirme, aklını kullanarak karşı tarafı kandırma bağlamında düşünme yoluyla çözülür.

Bay Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi’nde (7.13.) Kız kardeşini vereceğine dair söz veren Deli Karçar, kardeşi için bin aygır, bin erkek deve, bin koç, bin köpek ve bin pire gibi sağlanması güç isteklerde bulunur (Ergin; 2021: 126-129). Hikâyede, Deli Karçar’ın aslında kız kardeşini vermek istemediği anlaşılır. Fakat bu konuda Dede Korkut’a söz verdiği için zor durumda kalır. Bu bağlamda Deli Karçar’ın çaresizlik sorunu ile karşı karşıya kaldığı ve bunu çözmek için sağlanması güç isteklerde bulunarak düşünme yoluna başvurduğu yorumu yapılabilir.

Yaralı Mahmut Hikâyesi’nde (34.10.) Gence’deki taşları getirme görevini üstelenen Mahmut, Ziyad Han’ı eğer taşları vermezse şehri yıkacağı yönünde tehdit eder. Bunun üzerine Ziyad Han’ın kızı Mahbub Sultan “Arabüzengi” olarak Mahmut’a meydan okur ve iki arasındaki mücadelede Mahmut galip gelir. Mahmut yüzünü açtığı rakibinin Mahbub Sultan olduğunu görür ve ona âşık olur. Mahbub Sultan da evleneceği yiğidi bulmuştur. Mahmut, Mahbub Sultan’ın tavsiyesiyle, Ziyad Han’a kızını rehin aldığını ve taşları vermezse onu öldüreceğini söyler. Böylece Ziyad Han taşları Mahmut’a verir (Aslan, 1990: 101-104). Hikâyede, Mahmut’un üstlendiği görevi yerine getirme mecburiyeti bağlamında çaresizlik söz

konusudur. Mahmut ile Mahbub Sultan birbirine âşık olduktan sonra bu çaresizlik sorununun tarafı olurlar ve taktik kullanma bağlamında düşünme yoluyla bu sorunu çözerler.

Âşık Garip hikâyesinde (3.28.) başlık parası biriktirmeye çalışan Âşık Garip, Baba Yusuf'un kahvehanesine ortak olur. Müşteri sayısını artırmak için kahvehaneye bakım yapar ve işe iki yeni yardımcı alır. Âşık Garip'in şiirini duyan halk kahvehaneyi doldurur. İlk gün müşterilerden ücret alınmaz. Ertesi gün müşteri sayısı daha da artar (Türkmen, 2018: 179-181). Hikâyede, maddi kazancın yetersiz olması bağlamında çaresizlik söz konusudur. Bu çaresizlik sorunu, Âşık Garip bu çaresizlik sorununu, hizmet kalitesini artırma ve ortalık gibi uygulamalar bağlamında düşünme yolunu kullanarak çözer.

Salur Kazan'ın Tutsak Olup Oğlu Uruz'un Çıkardığı Hikâye'de (15.4.) esir alınan Salur Kazan'ın nasıl biri olduğunu merak eden Tekürün karısı, kuyuya gelip Kazan'a "Yerin altında hâlin nedir? Şimdi ne yer ne içersin, neye binersin?" diye sorar. Kazan "Ölülerine yemek verdiğin zaman ellerinden alıyorum. Ölülerinizin yorgasına biniyorum." der. Tekür'ün karısı "Yedi yaşında bir kızcağzım ölmüştür, ona binme!" diye yalvarır. Kazan ise hep ona bindiğini söyler. Tekür'ün karısı korku ve endişeye kapılır ve Salur Kazan'ın kuyudan çıkarılmasını ister (Ergin, 2021: 235). Hikâyede, tutsak olması bağlamında çaresizlik sorunuyla karşı karşıya olan Salur Kazan'ın bu durumda düşmana karşı aklını kullanarak korkutma, moral bozma ve psikolojik baskı uygulama bağlamında düşünme yoluna başvurduğu görülür.

2.4.5. "Çaresizlik" Sorununun "İletişim" Yoluyla Çözülmesi

Kerem ile Aslı hikâyesinde (24.20.) Ulak, Şiraz'da Kerem'den haber getirene ödül vaat edildiğini söyleyerek bir mektup ister (Duymaz, 2021: 95-96). Hikâyenin bu kısmında, birinden haber alınamaması bağlamındaki çaresizlik sorununun haber getirene ödül vadetme, insanları bu konuda teşvik etme bakımından iletişim yolu ile çözülmeye çalışıldığı görülür.

Begil Oğlu Emren Hikâyesi'nde (13.2.) Bayındır Han, Oğuz beylerine ziyafet verdiği sırada Gürcistan'dan haraç olarak bir at, bir kılıç ve çomak gelir. Bayındır Han bunu görünce üzülür. Dede Korkut neden üzüldüğünü sorunca da bu az miktardaki haracı beylere bölüştürdüğünde kimsenin memnun kalmayacağını söyler. Dede Korkut "Hepsini bir yiğide verelim, Oğuz eline karakolluk yapsın." der. (Ergin, 2021: 216). Hikâyede, Bayındır Han'ın zor durumda kalması ve çaresizliği, Dede Korkut tarafından sorun kabul edilir ve öğüt verme bağlamında iletişim yoluyla çözülür.

Yusuf ile Züleyha hikâyesinde (35.15.) Kenan’da kıtlık olur. Halk toplanıp Hz. Yakup’tan dua etmesini ister. Hz. Yakup ise “İşte, bakın ders çıkarın. Siz de dua edin. Mısır’da bolluk var. Allah bizi bu afetten kurtarır inşallah.” der (Sakaoğlu vd., 1999: 172-177). Hikâyenin bu kısmında, insanların kıtlık yüzünden zor durumda kalması bağlamında çaresizlik sorunu söz konusudur. Hz. Yakup bu soruna karşı, çaresizlik içindeki insanlara öğüt verme bağlamında iletişim yoluna başvurur.

Eşref Bey Hikâyesi’nde (20.2) Hükümdar Şahoğlu Şah Abbas’ın Gence’ye gönderdiği hanlardan hiçbiri şehirde düzeni sağlayamaz. Şahoğlu Şah Abbas’a meclisi tarafından Gence’ye han olarak Deli Murat önerilir. Deli Murat, şehirdeki yönetim zayıflığının nedenlerinden bahseder ve bu görevi kabul etmek istemez. Israr edilince de tam yetkili olma şartını ileri sürer. Bunun üzerine hükümdar, güvendiği Deli Murat’ı tam yetkiyle Gence’ye han ilan eder (Sakaoğlu vd., 2000: 2-5). Hikâyede, ısrarlar üzerine zorlu bir göreve mecbur kalma bağlamında çaresizlik söz konusudur. Deli Murat’ın bu çaresizlik sorunu karşısındaki yaklaşımı, pazarlık ve ikna etme bağlamında iletişim yoluna yönelme şeklinde yorumlanabilir.

2.4.6. “Çaresizlik” Sorununun “Uzlaşma-Barış” Yoluyla Çözülmesi

Bay Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi’nde (7.12.) Deli Kaçar, aralarındaki kovalamacadan sonra yakaladığı Dede Korkut’a saldırmak üzere kılıcını kaldırır. Dede Korkut “Çalar-isen elün kurusun...” diye beddua eder. Dede Korkut’un bu sözü kabul olur ve Deli Kaçar’ın eli asılı kalır. Deli Kaçar aman dileyip “Elimi eski hâline getir ben de kardeşimi Bamsı Beyrek’e vereyim.” der. Bunu üç defa tekrarlar ve tövbe eder. Dede Korkut’un duasıyla birlikte de eski sağlığına kavuşur (Ergin 2021: 126). Hikâyede, Dede Korkut’un bedduası ile Deli Kaçar’ın zor duruma düştüğü görülür. Deli Kaçar karşı karşıya kaldığı bu çaresizlik sorununu af dileme, pazarlık ederek anlaşma bağlamında uzlaşma-barış yoluyla çözer.

Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi’nde (9.5.) Deli Dumrul, Azrail göğsüne çöküp canını alacağına “Seni bilmiyordum, canımı alma Azrail!” diye yalvarmaya başlar (Ergin, 2021: 179). Hikâyenin bu kısmında, Deli Dumrul’un Azrail karşısında zor durumda kalması ve yakarışı çaresizlik sorununa karşı af dileme bağlamında uzlaşma-barış yoluna başvurma şeklinde yorumlanabilir.

2.5. BİLGİSİZLİK

Hikâyelerde *bilgisizlik* sorunu ile toplam 85 birimde karşılaşılmıştır. Bunların 7'sinde (4.19., 5.6., 8.4., 10.2., 29.5., 31.19. ve 1.2.) birden çok çözüm yöntemi görülür. Bu nedenle toplam çözüm sayısı 92'dir. Bilgisizlik sorunu karşısında başvurulmuş 7 farklı çözüm yöntemi, kullanım sayıları ve sıralamaları ile şu şekilde gösterilebilir

Şekil 5. Bilgisizlik Sorununun Çözümleri

2.5.1. “Bilgisizlik” Sorununun “İletişim” Yoluyla Çözülmesi

Şah İsmail Hikâyesi’nde (31.26.) ulemalar, Şah İsmail’in verdiği savaşta haklı olup olmadığını öğrenmek ve onunla savaşa devam edilip edilmeyeceğine karar vermek için tarafları dinleyip yüzleştirir. Bu sayede Şah İsmail’in haklı olduğu anlaşılır ve savaş konusu kapanır (Sakaoğlu vd., 1997: 190-196). Hikâyede, belli bir konuda doğru olanın bilinmemesi ve belirlenmesi gerekliliği bağlamında bilgisizlik sorunu ortaya çıkar. Ulemalar bu sorunu tarafları dinleyip yüzleştirerek yani iletişim yöntemini kullanarak çözüme kavuşturur.

Tahir ile Zühre hikâyesinde (32.19.) göl padişahının kızları âşık oldukları Tahir’in niyetini, durumunu öğrenmek için ona şiir söyleyip rumuzla laf atarlar (Türkmen, 2015: 233-236). Hikâyede, karşı tarafın bir şeye gönlünün veya bir sevdiğinin olup olmadığı konusundaki bilgisizlik, şiir söyleyip laf atarak sınama şeklinde yani iletişim yöntemiyle aşılmaya çalışır.

Âşık Garip hikâyesinde (3.27.) Âşık Garip, kahvehanesine gittiği Baba Yusuf’un kâmil biri olup olmadığını anlamak için hesabı altınla ödemek ister. Baba Yusuf altını kabul etmeyince de onun adaletli, olgun biri olduğunu anlar (Türkmen, 2018: 179). Hikâyenin bu kısmında, bir konudaki bilgisizliğin karşı tarafın maddi açıdan sınanmasıyla giderildiği görülür. Hikâyenin devamında (3.34.) Halep paşası, Âşık Garip’in şairliğini ölçmek için ondan bir şiir söylemesini ister. Şiiri beğenince de ona kendi şairi olmasını teklif eder (Türkmen, 2018: 186-188). Bu kısımda, Âşık Garip’in iyi bir şair olup olmadığı bilgisine ulaşmak için Halep Paşası

tarafından sınındığı görülür. Yine aynı hikâyede (3.37.) Şah Senem, Âşık Garip'in öldüğü haberini getiren Kel Oğlan'ı sorgular ve doğruyu söylemesini ister. Doğru söylerse duasını, yalan söylerse bedduasını dile getirir. Kel Oğlan, yine yalan söyleyince sokağın ortasında düşüp ölür (Türkmen, 2018: 190-191). Şahsenem, verilen haberin doğru olup olmadığı konusundaki belirsizlik ve bilgisizliği karşı tarafı sorgulayıp sınavarak ortadan kaldırır.

Uşun Koca Oğlu Segrek Hikâyesi'nde (14.6.) büyüüp gözü pek bir delikanlı olan Segrek, bir gün, ağabeyinin tutsak olduğu bilgisine ulaşır. Annesinin yanına gider ve onun ağzını aramak için “Egrek isminde bir yiğit geldi. Uzun zamandır tutsakmış. Herkes onu karşılamaya gider. Ben de gideyim mi, ne dersin?” der. Annesi çok sevinip “Ne duruyorsun oğul! Git, elini öpüp kardeş diye boynuna sarıl!” deyince Segrek söylenenlerin doğru olduğunu anlar (Ergin, 2021: 226-227). Hikâyede, bir bilginin doğru olup olmadığı konusundaki bilgisizlik karşı tarafın uydurma bir haberle sınanması sonucu giderilir.

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi'nde (19.5.) Şeyhoğlu Şah Abbas'ın divanında çalıp söyleyen âşıklar sanatlarını icra edip kendilerini göstermek üzere Gence'ye gider. Âşık Abbas burada Kaza Vezir'in huzuruna çıkıp ondan ya karşılaşacakları âşık ya da para ister. Kara Vezir onların karşısına âşık çıkarmayı kabul edip ilan verdirir. Bu söz mücadelesi için yaklaşık yüz kişi toplanır. Kara Vezir bunların gerçekten yetenekli olup olmadığını anlamak için “Eğer başarılı olursanız ödüllendiririm fakat başarısız olursanız cezalandırılırsınız.” der. Bunun üzerine toplanan kişilerin hepsi mücadeleden vazgeçip oradan ayrılır (Bali, 1973: 93-94). Hikâyede, bir yarışa talip olanlar arasında seçim yapılması gerekliliği veya yetkin olup olmadıkları konusundaki belirsizlik bağlamında bilgisizlik sorunu ile karşı karşıya kalınır. Kara Vezir bu sorunu karşısındakileri ödül vaadi ve ceza tehdidi ile sınavarak çözüme kavuşturur. Hikâyenin devamında (19.30.) Şeyhoğlu Şah Abbas, Emrah'ın âşıklığının Allah vergisi olup olmadığına karar vermek için hem söylenenleri doğrulatma hem de zor sorularla onu sınama yöntemine başvurur (Bali, 1973: 135-138).

Bay Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi'nde (7.25.) Bamsı Beyrek, tanınmamak için eski bir deve çuvalını sırtına geçirip deli bir ozan gibi görünür. Böylece kim dost, kim düşman ayırt edebilecektir (Ergin, 2021: 142). Düğünde söyleştiği Banu Çiçek'in sadakatini anladıktan sonra da kim olduğunu ona açıklar (Ergin, 2021: 148-149). Örnekte; kimin dost, kimin düşman olduğu ve sevgilinin sadakati konularındaki belirsizlik ve bilgisizliği ortadan kaldırmak için kimliğini gizleyerek karşıdakileri sınama yöntemine başvurulur.

Celâli Bey ve Mehmet Bey Hikâyesi'nde (4.6.) Gül-Eser'in yanındaki kızlardan Nezaket, Mehmet Bey'i görüp âşık olur ve derdini Gül-Eser'e açar. Gül-Eser Nezaket'e "Bu Mehmet Bey asilzade ise gittiği yolu bırakmaz. Eğer gittiği yoldan değil de başka yerden gelirse serserinin biridir." der (Boratav, 2018: 309-310). Karşıdaki kişinin nasıl biri olduğu bilgisine ulaşmak için davranışlarının gözlemlenmesi ve buna göre karar verilmesi söz konusu kişiyi sınama şeklinde yorumlanabilir.

İç Oğuz'a Dış Oğuz'un Asi Olup Beyrek'in Öldüğü Hikâye'de (16.3.) Kılbaş, Kazan'ın dayısı Aruz'un evine gider ve "Kazan sıkıntıda. Üzerime düşman geldi, dayım Aruz bana gelsin, dedi." der. Aruz ise "Suçumuz neydi ki biz yağmada birlikte olmadık? Kazan ancak başı sıkıştığında dayısı Aruz'u hatırlar. Biz Kazan'a düşmanınız, belli bilsin!" şeklinde karşılık verir. Bunun üzerine Kılbaş "Üzerimize düşman gelmedi. Senin dostluğunu, düşmanlığını sınamaya geldim. Kazan'a düşman olduğunu öğrendim." der ve oradan ayrılır (Ergin, 2021: 244-245). Örnekte, Aruz'un düşmanlık besleyip beslemediği konusundaki belirsizlik ve bilgisizliğin sorun teşkil ettiği görülür. Kılbaş bu sorunu, iletişime geçtiği Aruz'u uydurma bir haberle sinayarak çözüme kavuşturur.

Elif ile Mahmut Hikâyesi'nde (18.8.) Mahmut, giriştikleri kavganın sonunda alt ettiği Zülf-i Perişan'ın güzel bir kız olduğunu görür. Zülf-i Perişan Mahmut'tan canını bağışlamasını ve kendisiyle evlenmesini ister. Zira kendisini yenilgiye uğratan kişiyle evlenmek için kendi kendine söz vermiştir (Gümüş, 2019: 262). Yine Yaralı Mahmut Hikâyesi'nde (34.7.) Mahbub Sultan, mücadelede onu yenecek bir yiğitle evleneceğine dair kendine söz verir (Aslan, 1990: 101). Kirmanşah Hikâyesi'nde ise (25.4.) pehlivanların alt edemediği, Yemen padişahının kızı babasına ancak kendisini yenebilen biriyle evleneceğini söyler (Alptekin, 1999: 143). Örneklerde görüldüğü üzere eş seçiminde karar verme ve doğru kişiyi belirleme konusunda karşıdakini mücadele açısından sınama yolu tercih edilir.

Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi'nde (10.15.) Selcen Hatun düşmanla mücadeleden döndüğünde Kan Turalı'yı bulamaz. Bu sırada Kan Turalı'nın anne babası gelir. Kan Turalı yerine kanlı kılıcıyla Selcen Hatun'u görünce oğulları için endişelenip Selcen Hatun'dan haber sorarlar (Ergin, 2021: 194-195). Hikâyenin bu kısmında Kan Turalı hakkında endişe ve bilgisizlik söz konusudur. Bu bilgisizlik sorununun taraflarından Kan Turalı'nın anne babası Selcen Hatun ile iletişime geçip ondan bilgi almaya çalışırlar.

2.5.2. “Bilgisizlik” Sorununun “Yardım” Yoluyla Çözülmesi

Âşık Garip hikâyesinde (3.2.) Maksud Hoca’nın ölümünden sonra oğlu okuma yazması olmadığı için senet işlerini nasıl yapacağını bilemez (Türkmen, 2018: 141). Hikâyede, bilgisizlik ve tecrübesizlik sorunu yardım isteme ve yardım alma ile çözülür.

Şah İsmail Hikâyesi’nde (31.25.) Şah İsmail’in saldırısına maruz kalan hükümdarlar “Haklı mı haksız mı bilmiyoruz. Savaşalım mı, savaşmayalım mı? Bize Kurân-ı Kerim’den bir yol gösterin.” diye âlimlere danışrlar (Sakaoğlu vd., 1997: 191). Hikâyede, bir konuda doğru olanın bilinmemesi ve karar verme gerekliliği bakımlarından bilgisizlik sorunu görülür ve âlimlerden yardım isteme, alma yöntemiyle çözülür. Çözüm konusunda Kurân-ı Kerim’e başvurulması da ayrıca dikkat çekicidir. Aynı hikâyede (31.19.) Arap Üzengi, bir gün remilcisini çağırır ve kendisini alt edebilecek bir hasmının olup olmayacağını sorar (Sakaoğlu vd., 1997: 180-181). Geleceğe dair bilgisizlik Arap Üzengi tarafından sorun olarak görülür ve bu konuda remilciden yardım alınır.

Elif ile Mahmut Hikâyesi’nde (18.11.) Mahmut, Elif’in nerede olduğunu bulamaz. Yanındaki arkadaşlarından birinin remilci olduğunu öğrenince ondan yardım ister ve onun yardımı sayesinde Elif’i bulur (Gümüş, 2019: 264). Hikâyede, birinin nerede olduğunun bilinmemesi sorunu alınan yardım ile çözülür.

Kerem ile Aslı hikâyesinde (24.19.) Kerem ve hocası Kars’a giderken yol üçe ayrılır. Kerem hangi yolu seçeceği konusunda Allah’a yakarak bir şiir söyler. Bunun üzerine, Hz. Hızır olduğu sonradan anlaşılacak bir ulak ortaya çıkar ve onları doğru yola yönlendirir (Duymaz, 2021: 94-98). Hikâyede, doğru kararın veya seçimin bilinmemesi bağlamında bilgisizlik sorunu yardım isteme ve alma ile çözülür.

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi’nde (19.4.) Şeyhoğlu Şah Abbas’ın divanında çalıp söyleyen âşıklar sanatlarını icra edip kendilerini göstermek için yola koyuldukları sırada ilk önce nereye gideceklerini belirlemek durumunda kalırlar. Âşık Abbas diğer âşıklara ilk önce nereye gidelim diye sorar. Âşıklar “Ustamız sensin, sen bilirsin.” der. Bunun üzerine Âşık Abbas, zengin ve güçlü hükümdar olan Kara Vezir’in yönetimindeki Gence’ye gitmeyi önerir ve buraya doğru yol alırlar (Bali, 1973: 92). Hikâyede, bir konuda doğru olanın bilinmezliği ve karar verme/seçim yapma gerekliliği bağlamında bilgisizlik sorunu görülür. Âşıklar bu sorunu aralarında danışma ve yardımlaşma yöntemiyle çözerler.

Aynı hikâyede (19.11.) Miloğlu Ahmet Bey, meclisine aldığı Emrah’a bir saz verir ve çalıp söylemesini ister. Daha önce eline saz almayan Emrah sazı kırınca babası Âşık Ahmet

sinirlenir ve oğluna bir tokat atar. Emrah meclisten ayrılıp bir çeşme başına gelir. Burada abdest alıp “Ey yokları var eden Allah, herkesin muradını veren sensin. Ya bana bilgi ver ya da emanetini al.” diye dua eder. Bunun üzerine Hazreti Pir gelir ona bade içirir (Bali, 1973: 101-104). Böylece, Emrah’ın karşı karşıya kaldığı bilgisizlik sorunu Allah’tan yardım isteme ve alma yoluyla çözülmüş olur.

Tayyazâde Hikâyesi’nde (33.11.) Tayyazâde Fazlı Paşa Sarayı’nın önündeyken karşısına çıkan güzel bir kadın, ona ismiyle hitap edip saraya alır. Tayyazâde sarayda büyük bir ihtişamla karşılaşır ve hayretler içinde kalır. Dışarıda karşılaştığı Sahba kalfa onu sarayın hanımına götürür. Gevherli Hanım da Tayyazâde’yi bilir. “Çoktandır seni isterdim. Kızlarım sonunda seni düşürmüşler.” der. Tayyazâde ile bir süre sohbet edip vakit geçirdikten sonra da yatmaya gider. Tayyazâde Sahba’ya “Böyle ihtişam ancak padişah sarayında olur, bu ne hâl?” diye sorar. Sahba kalfa “Burası bir batakhanedir. Cariyeler dışardan insanları buraya düşürür. Gevherli Hanım parası biteni cezahaneye atar. Mührüne el koyup bütün malını alır. Sonra da öldürtür.” diye cevap verir. “Fakat endişelenme, sana büyük bir ilgisi var.” der. Tayyazâde, Hüseyin Efendi’yi sorunca da cezahanede olduğunu ve onu görmenin mümkün olmadığını söyler (Aytaç, 2011: 135-136). Tayyazâde, öncelikle sarayda karşılaştıkları hakkında bilgi ister. Bu belirsizlik ve bilinmezliğin onu rahatsız ettiği ve kaygılandığı söylenebilir. İçinde bulunduğu ortam hakkında bilgi aldıktan sonra da Hüseyin Efendi için endişelenir ve onu sorup durumu hakkında bilgi almaya çalışır. Hikâyede, her iki konudaki bilgisizlik sorunu Sahba kalfadan istenen ve alınan yardım ile çözülür.

Hurşit ile Mahmihri Hikâyesi’nde (23.1.) Yegân Sultan, oğlu Hurşit’i evlendirmek ister. Hurşit, kendine benzer güzel bir kızla evlenmek istediğini söyler. Böyle bir kız bulunamayınca da gururlanıp “Ben evlenmem.” der. Hurşit’e rüyasında kırklar tarafından “Sen güzelliğinle gururlanırmışsın, bunu da mı beğenmezsin?” diye Mahmihri’nin tasviri gösterilir. Hurşit Mahmihri’ye âşık olur ve kendinden geçer. Kırklar “Bu senin nasibindir. Yedi ay tamamlanınca kavuşursun.” derler (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 91-92). Hikâyede, doğru eşin bulunamaması bağlamında bilgisizlik sorunu ortaya çıkar ve alınan yardım ile çözülür.

2.5.3. “Bilgisizlik” Sorununun “Karşı Koyma-Mücadele” Yoluyla Çözülmesi

Arzu ile Kamber hikâyesinde (1.3.) ihtiyar bir kethüda, evlenmesi yönünde öğüt verdiği Halil Çelebi için uygun bir eş bulma sorunu ile karşı karşıya kalır. Kethüda ve durumu anlattığı eşi Halil Çelebi’ye bir aday teklif ederler. Sonrasında köylerinde misafir ettikleri Halil Çelebi ile eş adayını usule uygun şekilde görüştürürler. Nihayetinde Halil Çelebi söz konusu adayla evlenir (Şimşek, 1987: 187-188). Birini evlendirme, biri için uygun eş bulma konusu eş seçiminde karar verme, doğru eş adayının bilinmemesi, belirlenmesi gibi açılardan bilgisizlik sorunu olarak değerlendirilebilir. Kethüda ve eşi bu sorunu çözmek için eyleme geçme, araştırma, görüştürme gibi mücadele içerikli bir yöntem takip ederler.

Kirmanşah Hikâyesi’nde (25.32.) Koca Arap, hediye ettiği atı Garagaytaz tek başına kalesine gelince Kirmanşah için endişelenir ve hesap sormak üzere Adil Han’a gider. Burada bilgi aldıktan sonra da Yemen kızı ile birlikte Kirmanşah’ı atının geldiği yönde aramaya başlarlar (Alptekin, 1999: 246-251). Hikâyede Kirmanşah hakkındaki bilgisizlik bir sorun olarak karşımıza çıkar. Bu sorun karşısında da hesap sorma ve arama, araştırma gibi mücadele içerikli eylemler gerçekleştirilir.

Sürmeli Bey Hikâyesi’nde (30.15.) Arif Bey gurbet elde kaybolduğunu öğrendiği kardeşini bulmaya karar verir ve “Ya kardeşimi bulurum ya da ölürüm.” der (Köse, 1996: 106-107). Bilgisizlik yüzünden kardeşi için endişelenen Arif Bey kardeşini bulmak ve endişesini gidermek ciddi bir kararlılık göstererek harekete geçer.

Kazan Bey’in Oğlu Uruz Bey’in Tutsak Olduğu Hikâye’de (8.7.) Salur Kazan evine döndüğünde Burla Hatun Uruz’u göremeyince endişelenir. Oğlunun başına gelebilecekleri sıralar ve “Asker alıp oğlumu sonuna kadar arayayım. Yoksa yas mı tutayım?” diye durumu sorgular (Ergin, 2021: 162-166). Burla Hatun’un oğlu Uruz hakkında bilgi almak ve kaygısını gidermek için durumu hesap sorma şeklinde sorgulaması ve Salur Kazan’ı beddua ile tehdit etmesi harekete geçme ve mücadeleye girişme olarak yorumlanabilir.

Sürmeli Bey Hikâyesi’nde (30.4.) Sürmeli Bey kötü bir rüya görür ve nişanlısı Telli Senem için endişelenir. Ondan haber almak için de hizmetindeki İshak’ı Menemenci köyüne gönderir (Köse, 1996: 92-95). Hikâyede biri için endişelenme, ondan haber alamama, durumu hakkında bilgi sahibi olmama bağlamında bilgisizlik sorunu ile karşılaşılır. Sorunun tarafı Sürmeli Bey sevdiği hakkında bilgi almak ve endişesini gidermek için birini görevlendirerek harekete geçmiş olur.

Bay Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi'nde (7.19.) Bamsı Beyrek'in kaçırılmasının üzerinden on altı yıl geçmesine rağmen ondan bir haber alınamayınca Deli Karçar Bayındır Han'ın huzuruna gelip “Beyrek diri olsa gelirdi. Bir yiğit diri haberini getirse altınlar akçeler verirdim. Ölü haberini getirene kız kardeşimi verirdim.” der. Bunu duyan Yalancı oğlu Yaltacuk, Bamsı Beyrek'in daha önce kendisine hediye ettiği gömleği kana bulayarak onun öldüğü haberini getirir. Kanlı gömleği gören Banu Çiçek çok üzülp ağıt yakar. Bamsı Beyrek'ten umutlar kesilir. Bay Büre Bey ise bezirgânlarına Bamsı Beyrek'in, ölü veya dirisinin, bulunması emrini verir (Ergin, 2021: 131-133). Hikâyede Beyrek hakkındaki bilgisizlik ve belirsizliğin Deli Karçar tarafından sorun kabul edildiği ve bu durumu değiştirmek adına harekete geçildiği görülür. Beyrek'in ölüm haberinden sonra Bay Büre Bey açısından konu hâlâ belirsizliğini korur. Bay Büre Bey umutsuzluğa kapılmaz ve Beyrek hakkında kesin bilgiye ulaşmak için eyleme geçer.

Kirmanşah Hikâyesi'nde (25.28.) oğlu Kirmanşah'ın öldüğü haberini duyan Hurşud Şah, Ehmed Şah ve şehzadeleri huzuruna çağırıp haberin doğruluğunu sorgular (Alptekin, 1999: 234-235). Hurşud Şah'ın bu hamlesi, verilen haberin doğru olup olmadığı konusundaki bilgisizliğin eyleme geçme ve araştırma bağlamında karşı koyma-mücadele ile giderilmeye çalışılması olarak yorumlanabilir. Tayyazâde Hikâyesi'nde (33.5.) Hüseyin Efendi, Tayyazâde'nin neden yanına gelmediğini öğrenmek için ona adam gönderip sonuç alamayınca Tayyazâde ile bizzat görüşmek için evden çıkar (Aytaç, 2011: 123-124). Yine bu örnekte de bir durumun sebebinin bilinmemesi karşısında önce aracı kullanarak sonrasında bizzat eyleme geçme ve konuyu araştırma bağlamında çözüm için mücadeleye girildiğinden bahsedilebilir.

2.5.4. “Bilgisizlik” Sorununun “Gelenek-İnanç” Yoluyla Çözülmesi

Bay Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi'nde (7.15.) Oğuz zamanında evlenen yiğit, gerdek çadırını nereye kuracağını attığı okun düştüğü yere göre belirlemektedir. Bamsı Beyrek de okunu atar ve çadırını okun düştüğü yere kurar (Ergin, 2021: 129). Hikâyenin bu kısmında bir konuda seçim yapma, karar verme gerekliliği ve doğru yerin neresi olduğunun bilinmemesi anlamında bir bilgisizlik sorunu ile karşılaşılır. Karar verme sürecinde de doğru yeri atılan okun düştüğü yere göre belirleme şeklinde gelenek ve inanca dayalı bir yönetime başvurulur.

Arzu ile Kamber hikâyesinde (1.23.) Rüstem Şah, Kamber'i üç kızından biriyle evlendirmek ister. Kamber Arzu'nun bileziğini gösterip ahdi olduğunu söyler ve başkasıyla evlenmeyi kabul etmez. Rüstem Şah bilezik hangi kızının koluna olursa onunla Kamber'i

evlendirmeyi düşünür (Şimşek, 1987: 203-204). Rüstem Şah doğru seçimin hangisi olduğunun bilinmemesi yani bilgisizlik sorununu gelenek ve inançla ilgili bir yöntemle aşmaya çalışır.

Âşık Garip hikâyesinde (3.41.) Âşık Garip'in kardeşi ve kör annesi bir bezirgâna şiir söyleyerek Âşık Garip'ten haber sorarlar. Bezirgân şair olmadığını ve onları anlamadığını söyler. Şah Senem ona Âşık Garip'in dolu içtiği tası verir. Tasa su koymasını ve üç İhlâs bir Fatiha okuyup içmesini söyler. Bezirgân bunları yapar ve Şah Senem'le söyleşmeye başlar (Türkmen, 2018: 192-195). Hikâyenin bu kısmında bezirgânın bilgisizliği sorun olarak karşımıza çıkar ve gelenek-inanç temelli bir uygulama ile çözülür. Aynı hikâyede (3.17.) Âşık Garip Şah Senem'i istemesi için annesini Hoca Sinan'ın evine gönderir. Âdete göre, bekâr kız olan evde görücü için bir sandalye bulunurmuş. Âşık Garip'in annesi bu sandalyeye oturarak kız istemeye geldiğini belli etmiş olur (Türkmen, 2018: 163). Hikâyede karşı tarafın amacının, niyetinin bilinmemesi sorunu geleneksel bir yöntemle aşılar. Bu yöntem karşı tarafın niyetini öğrenmenin yanı sıra karşı tarafa niyetin belirtilmesini de sağlar.

Celâli Bey ve Mehmet Bey Hikâyesi'nde (4.8.) Gül-Eser, Nezaket sayesinde Mehmet Bey'i görünce ona âşık olur. O zamanlar şöyle bir âdet varmış: Bir oğlan veya kız eğer birini beğenirse onun başına yerine göre altın, gümüş veya lastik bir top atarmış. Karşıdakinin de gönlü var ise topu alır, öpüp başına koyar ve sahibine teslim edermiş. Aksi hâlde topa ayağıyla vurup yoluna devam edermiş. Gül-Eser de Mehmet Bey'e bir altın top atar. Mehmet Bey topa ayağıyla vurup yoluna devam eder (Boratav, 2018: 311). Hikâyenin bu kısmında karşı tarafın duygu ve düşüncelerinin bilinmemesi, öğrenilmesinin gerekliliği bağlamında bilgisizlik sorunu söz konusudur. Gül-Eser bu sorunu aşmak için geleneksel bir yöntemle başvurur. Bu geleneksel yöntem, iki taraf için de bir konu hakkındaki duygu ve düşüncelerin aktarımını sağlar ve Gül-Eser tarafından bilgisizlik sorunu ile başa çıkmak için kullanılır.

Bay Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi'nde (7.8.) Bay Büre, oğlu Bamsı Beyrek'e nasıl bir kız istediğini sorar. Bamsı Beyrek'in cevabı şöyledir: *“Baba mana bir kız alıvir kim men yirümden turmadın ol turmah gerek, men kara koç atuma binmedin ol binmeh gerek, men karımuma varmadın ol mana baş getürmek gerek, bunun gibi kız alıvir baba mana...”* Bay Büre bu tariftten de oğlunun Banu Çiçek ile evlenmek istediğini anlar (Ergin, 2021: 123-124). Hikâyenin bu kısmında eş seçimi konusunda kültür tabanlı kriterler belirlendiği görülür. Başka bir ifade ile eş konusundaki doğrunun belirlenmesinde yaşam biçimi ve şartları gibi kültürel öğeler göz önünde bulundurulur. Buradan hareketle doğru eş konusundaki bilgisizlik sorunu ile başa çıkma ve karar verme sürecinde geleneksel bir yöntemle başvurulduğu söylenebilir.

2.5.5. “Bilgisizlik” Sorununun “Düşünme” Yoluyla Çözülmesi

Celâli Bey ve Mehmet Bey Hikâyesi’nde (4.14.) Mehmet Bey ve arkadaşları üç yol ayırımına gelir. Yolların başında bazı yazılar vardır. Birincisinde “Bu yol selamet yoludur, giden gelir.”, ikincisinde “Giden gelirse de biraz güçlük çeker.” ve üçüncüsünde “Burası giden gelmez yoludur.” yazar. Mehmet Bey “Zaten ana yok, babamın yüzüne de bakamayacağım, bir bekleyenim de yok.” diye düşünüp hesap ederek üçüncü yoldan gitmeye karar verir. Bu yoldaki tehlikeleri bilen Âşık Aydın şiir söyleyerek onları uyarır fakat Mehmet Bey yolundan dönmez (Boratav, 2018: 317). Hikâyede Mehmet Bey ve arkadaşları bir seçim yapmak ve hangi yoldan gidileceğine karar vermek durumunda kalır. Doğru olanın bilinmemesi açısından bu bir bilgisizlik sorunudur. Mehmet Bey seçimini konu üzerinde akıl yürütüp sebep sonuç ilişkisi kurarak yapar.

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi’nde (5.6.) Dirse Han’ın hatunu avdan dönmeyen oğlu Boğaç’ı aramaya çıktığı sırada bir derenin içine kargaların inip çıktığını görür ve bu sayede oğlunu bulur (Ergin, 2021: 88). Yine Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi’nde (10.16.) Kan Turalı’yı kaybeden Selcen Hatun, nerede bir toz bulutu veya karga, kuzgun varsa eşinin de orada olabileceğini düşünerek yüksek bir yere çıkıp gözlem yapar. Bir derenin içinde toz bulutunun yükseldiğini görüp oraya gider ve Kan Turalı’yı bulur (Ergin, 2021: 195). İki örnekte de birinin nerede, ne durumda olduğunun bilinmemesi ve onun için endişe edilmesi bağlamında bilgisizlik sorunu söz konusudur. Bu sorunu aşmak için de bilgi birikim ve tecrübeden faydalanma bağlamında düşünme yöntemine başvurulur.

Kazan Bey’in Oğlu Uruz Bey’in Tutsak Olduğu Hikâye’de (8.4.) Salur Kazan ve oğlu avdayken kâfirlerin casusu teküre “Atımızı otlatmayan Kazan ve oğlu şimdi avda yiyip içiyor.” diye haber verir. Bunun üzerine kâfirler saldırıya geçer. Kazan tarafında, yaklaşan toz bulutu üzerine yorumlar yapılır. Sonunda Kazan “Geyik olsa bir veya iki bölük olurdu. Bu düşmandır.” diyerek durumu anlar ve harekete geçer (Ergin, 2021: 157). Hikâyenin bu kısmında Salur Kazan ve yanındakiler kendilerine yaklaşan toz bulutu hakkında bilgi sahibi değildir ve bu belirsizlik onlar açısından bir sorun olarak karşımıza çıkar ve konu üzerinde yorumlar yapılır. Nihayetinde Salur Kazan, yapılan yorumlar üzerinde düşünüp bilgi birikim ve tecrübelerinden faydalanarak yaklaşan toz bulutunun düşmana ait olduğunu anlar.

Kirmanşah Hikâyesi’nde (25.37.) Mahperi ve değirmenci yol üzerinde bir arsa alıp saray yaparlar. Yolcular burada ücretsiz kalır ve onlardan Kirmanşah’ın ruhuna Fatiha okumaları istenir. Mahperi bu şekilde Kirmanşah hakkında bilgi edinmeye çalışır (Alptekin, 1999: 256-

258). Hikâyenin bu kısmında birinin kaybedilmesi, nerede olduğunun bilinmemesi bağlamında bir bilgisizlik sorunu görülür. Mahperi, Kirmanşah hakkında bilgi sahibi olmak ve bu sorunu aşmak için bir taktik geliştirerek düşünme yöntemine başvurur.

2.5.6. “Bilgisizlik” Sorununun “Önlem” Yoluyla Çözülmesi

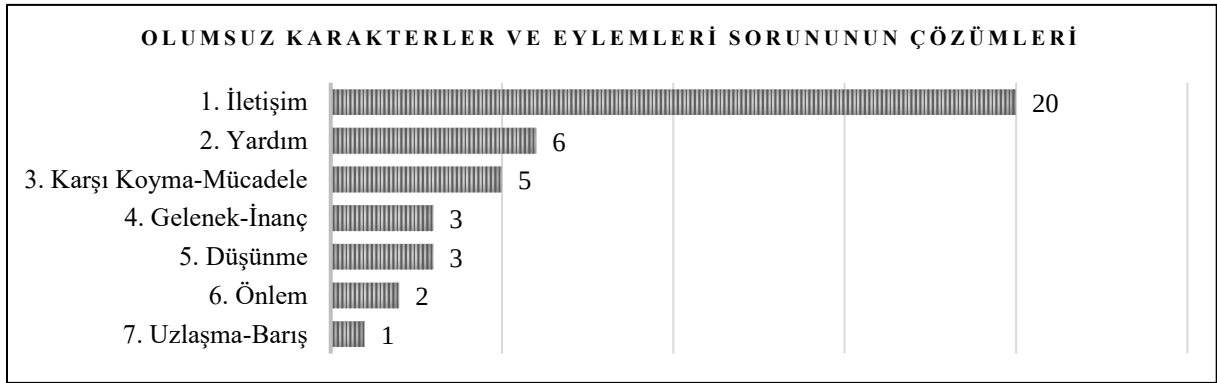
Salur Kazan’ın Evinin Yağmalandığı Hikâye’de (6.3.) Karaçuk Çoban, düşman saldırısından önce, gördüğü kötü rüya sebebiyle kaygılanır ve önlem kapsamında bazı hazırlıklarda bulunur. İki kardeşini yanına alır, ağılın kapısını sağlamlaştırır, üç yerde tepe gibi taş yığar ve sapanını eline alır (Ergin, 2021: 96-99). Hikâyenin bu kısmında, Karaçuk Çoban’ın rüyası dolayısıyla kötü bir şey olacağı hissine kapılması söz konusudur. Bu kaygı durumunun ortaya çıkması gelecekte ne olacağının bilinmemesi yani bilgisizlik ve belirsizlikle ilgilidir. Karaçuk Çoban’ın, bu bağlamda karşı karşıya kaldığı bilgisizlik sorunuyla başa çıkmak için önlem alma yoluna başvurduğu söylenebilir.

2.5.7. “Bilgisizlik” Sorununun “Uzlaşma-Barış” Yoluyla Çözülmesi

Yusuf ile Züleyha hikâyesinde (35.10.) Bir gün Mısır kralı ölür. Yerine kimin geçeceğini belirlemek için devlet kuşu uçurulur. Kuş, toplanan Mısır halkının içinde gidip Yusuf’un başına konar. Halkın üçte ikisi Yusuf’un hükümdarlığına karşı çıkar. Bunun üzerine akıllı adamın biri devlet kuşunu bir daha uçurmayı teklif eder. Kuş yine Yusuf’un başına konunca halkın üçte ikisi Yusuf’un hükümdarlığını kabul eder. Yusuf’un yeri değiştirilir ve devlet kuşu tekrar uçurulur. Kuş, üçüncü seferde de Yusuf’un başına konar. Böylece Mısır halkının tamamı Yusuf’un hükümdarlığını kabul eder (Sakaoğlu vd., 1999: 163-164). Hikâyenin bu kısmında, hükümdarlık için doğru olan kişinin belirlenmesinde veya doğru seçimin yapılmasında karşılaşılan güçlük bağlamında bilgisizlik sorunu ortaya çıkar. Bu temel sorun, hükümdar olacak kişi konusunda fikir birliğini sağlama veya çoğunluğun onayını alma bağlamında uzlaşma ve barış yöntemiyle çözülür.

2.6. OLUMSUZ KARAKTERLER VE EYLEMLERİ

Bu bölümde, *olumsuz karakterler ve eylemleri* sınıfındaki sorun-çözüm birimlerinden sadece sorunun tarafında olumlu karakterler bulunanlar incelenmiştir. Sorunun tarafı olumsuz karakterlerden oluşan sorun-çözüm birimleri işlevsel açıdan ele alınmış ve buradaki incelemeye dâhil edilmemiştir. Hikâyelerde bu bağlamda toplam 39 birimde olumsuz karakterler ve eylemleri sorunu tespit edilmiştir. Bu birimlerden 1’inde (6.15.) çözüm sayısı birden çok olduğu için toplam çözüm sayısı 40’tır. Söz konusu sorunlarla başa çıkma konusunda ortaya çıkan 7 farklı çözüm yönteminin sayıları ve sıralaması şöyledir:

Şekil 6. Olumsuz Karakterler ve Eylemleri Sorununun Çözümleri

2.6.1. “Olumsuz Karakterler ve Eylemleri” Sorununun “Karşı Koyma-Mücadele” Yoluyla Çözülmesi

Arzu ile Kamber hikâyesinde (1.41.) Cadı kadın Arzu ile Kamber’in yine birlikte olduğunu görüp Araz Beyine haber verir. Araz Beyi ile beraber toplanıp gelenler, âşıkların can verdiğini görür. Araz Beyi pişman olur ve tüm olanların sorumlusu olarak cadı kadını görür. Cadı kadını da cezalandırmak için üç defa suya atarlar; fakat su onu kabul etmez. Bunun üzerine onu âşıkların mezarları yanında ateşe atalar. Arzu ile Kamber’in mezarı birbirine yaklaşırken cadı kadının kemiğinden bir parça iki mezarın arasına düşer. Böylece cadı kadın, mezarların arasında bir karaçalı olup âşıkların kavuşmasına engel olmaya devam eder (Şimşek, 1987: 236-237). Hikâyede, âşıkların kavuşmasını engelleyen cadı kadın sorun olarak görülür ve cezalandırılır. Bu bağlamda, olumsuz kişi sorunu için karşı-koyma mücadele yoluna başvurulduğu söylenebilir. Fakat bu yöntem, olumsuz kişinin eylemini tam olarak engelleyemez.

Salur Kazan’ın Evinin Yağmalandığı Hikâye’de (6.15.) Salur Kazan, Oğuz beylerinin de yardımıyla, saldırdığı kâfileri bozguna uğratar. Böylece mallarını ve tutsak olan ailesini

kurtarır (Ergin, 2021: 112-115). Hikâyede, kâfirler olumsuz karakterler olarak karşımıza çıkar. Yağmalama, esir alma, işkence etme, aşağılama gibi eylemlere karışan/kalkışan kâfirler, sorun teşkil ederler ve nihayetinde Salur Kazan vd. tarafından güç kullanılarak cezalandırılırlar. Bu bağlamda, olumsuz karakterler ve eylemleri sorununun karşı koyma ve mücadele yoluyla çözüldüğü görülür.

Sürmeli Bey Hikâyesi'nde (30.20.) Arif Bey, İshak'ın kötü biri olduğunu anlar ve onu diri diri gömerek öldürür. (Köse, 1996: 111-112). Hikâyede, olumsuz kişi konumundaki İshak'ın sorun kabul edildiği ve cezalandırıldığı görülür. Bu bağlamda, Ahmet Bey'in olumsuz kişi sorunu için karşı koyma-mücadele yöntemine başvurduğu söylenebilir.

Köroğlu'nun Zuhuru hikâyesinde (26.9.) Ali, on üç yaşına girdikten sonra, uzun süredir kendisine zorbalık edip yemeğini elinden alan serserilere karşı koymaya karar verir. Yanına bir değnek alır ve yine yolunu kesen serserilerle mücadeleye girer. Bu mücadele sonunda serserilerin bir kısmı yaralanır diğerleri de kaçar. Böylece Ali, yemeği eksiksiz şekilde eve götürebilir (Kaplan vd., 1973: 8-9). Hikâyede, Ali'nin olumsuz karakterlerle başa çıkmak için karşı koyma-mücadele yoluna yöneldiği ve başarı sağladığı görülür.

Elif ile Mahmut Hikâyesi'nde (18.20.) Mahmut, olumsuz kişi konumundaki cadı kadını bulup öldürür (Gümüş, 2019: 274-275). Hikâyede, olumsuz kişi sorununa karşı cezalandırma bağlamında karşı koyma-mücadele yoluna başvurulduğu görülür. Aynı hikâyenin devamında (18.24.) Elif, Mahmut ve arkadaşları Buhara'ya giderler. Burada Mahmut'un babası Şah Murat, Elif'e göz koyar ve oğlu Mahmut'un öldürmesini ister. Sonrasında, herkesin içinde öldüremeyeceğini anladığı Mahmut'un gizlice boğulması emrini verir. Bunu haber alan Hindî ve Zülf-i Perişan Mahmut'u kurtarıp padişahın karşısına çıkar. Mahkeme sırasında Zülf-i Perişan "Oğluna hayrı olmayan padişahın âleme hayrı hiç olmaz." diyerek Şah Murat'ı öldürür ve Mahmut'u padişah ilan eder (Gümüş, 2019: 282-289). Hikâyenin bu kısmında, Şah Murat'ın olumsuz kişi olduğu görülür. Şah Murat'ın hem *rakip* konumunda olmasıyla bizzat kendisi hem de eylemleri sorun teşkil eder. Nihayetinde Zülf-i Perişan tarafından ölümle cezalandırılır. Bu bağlamda, olumsuz kişi ve eylemleri sorununun karşı koyma ve mücadele yoluyla çözüldüğü söylenebilir.

Âşık Garip hikâyesinde (3.33.) Halep paşası, yalan söyleyip kendisini kandırmaya çalışan şairleri cezalandırır (Türkmen, 2018: 185). Hikâyede, olumsuz eylemde bulunan şairlerin paşa tarafından sorun kabul edildiği ve bu soruna karşı cezalandırma bağlamında karşı koyma-mücadele yoluna başvurulduğu görülür.

2.6.2. “Olumsuz Karakterler ve Eylemleri” Sorununun “Yardım” Yoluyla Çözülmesi

Tahir ile Zühre hikâyesinde (32.12.) Tahir, kendisini sürgünle cezalandırıp âşıkların ayrılmasına sebep olan padişaha beddua eder (Türkmen, 2015: 221). Hikâyede padişah, bir şekilde âşıkların ayrılmasına sebep olması bakımından olumsuz kişi olarak nitelendirilebilir. Tahir’in padişaha beddua etmesi ise gücünün yetmediği kişinin zarar görmesi için yardım isteme şeklinde de yorumlanması mümkündür. Bu bağlamda, olumsuz karakterler ve eylemleri sorununa karşı yardım yoluna başvurulduğu söylenebilir.

Yusuf ile Züleyha hikâyesinde (35.4.) kardeşleri, Yusuf’u kuyuya atıp babalarına onu kurtların parçaladığına dair yalan söylerler. Hz. Yakub Yusuf’u kaybettiğine çok üzülür ve yas tutar. Gece gündüz ağlayıp “Yusuf!” diye yakarır. Bunun üzerine Allah’ın emriyle Cebrail Hz. Yakub’a gelir. “Şükret ve sabırlı ol. Yusuf ölmedi. Bir gün kavuşacaksınız.” der (Sakaoğlu vd., 1999: 157-158). Hikâyede, Yusuf’un kardeşleri olumsuz kişi durumundadır. Onların eylemleri sonucu büyük bir üzüntüye kapılan Hz. Yakub’a Yusuf’un ölmediği ve kavuşacaklarının bildirilmesi, olumsuz karakterlerin eylemlerine karşı bir gelişme olarak da yorumlanabilir. Bu bağlamda, olumsuz karakterler ve eylemleri sorununun yardım yoluyla çözüldüğü söylenebilir.

Tayyarzâde Hikâyesi’nde (33.13.) Tayyarzâde, bir batakhane de tuzağa düşürdükleri insanların malına ve canına kasteden olumsuz karakterlere karşı Sultan Murat’tan yardım ister. Böylece batakhanenin başındaki Gevher Hanım öldürülür ve buradaki insanlar kurtarılır (Aytaç, 2011: 137-140). Hikâyede, olumsuz karakterler ve eylemleri sorununun yardım yoluyla çözüldüğü görülür.

2.6.3. “Olumsuz Karakterler ve Eylemleri” Sorununun “Gelenek-İnanç” Yoluyla Çözülmesi

Kerem ile Aslı hikâyesinde (24.13.) Kerem, kendisine tuzak kuran ve saldıran Şerîf İmam ve yanındakilere beddua eder. Bu beddua sonucunda iki dağ birbirine kavuşur ve ortada Şerîf İmam ile yanındakilerden kimse kalmaz (Duymaz, 2021: 73). Hikâyede, olumsuz karakterler ve eylemleri sorununun beddua etme bağlamında gelenek-inanç tabanlı bir yöntemle çözüldüğü görülür.

Gül ile Ali Şîr Hikâyesi’nde (22.8.) Ali Şîr, padişahın nişanlısı Gül’e talip olması üzerine nasip olsa böyle olmazdı diye düşünerek Gül’den vazgeçer (Boratav, 2018: 273). Padişah, Gül’ün Ali Şîr ile nişanlı olduğunu bilmez ama yine de maşuka talip olması dolayısıyla

rakip konumundadır. Âşıkların kavuşmasına engel teşkil eden bu durum karşısında Ali Şîr, kadere rıza göstererek Gül'den vazgeçer. Bu bağlamda, olumsuz karakterler ve eylemleri sorununa karşı gelenek-inanç tabanlı bir tavır sergilendiği söylenebilir.

2.6.4. “Olumsuz Karakterler ve Eylemleri” Sorununun “Düşünme” Yoluyla Çözülmesi

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi'nde (19.24.) Şeyhoğlu Şah Abbas, adamlarının kaçırdığı ve çok beğendiği Selvi Han'la İsfahan'a varmadan evlenmek ister. Selvihan'a yardım etme kararı alan Yakup Han, Şeyhoğlu Şah Abbas'a Selvi Han'ın yol üzerinde değil İsfahan'da evlenmek istediğini yoksa canına kıyacağını söyler. İsfahan'a varıldığında ise Selvi Han “Adıma bir bağ dikilip ürün verince evlenirim, yoksa canıma kıyarım.” der. Yakup Han bu isteği Şah'a iletir. Şeyhoğlu Şah Abbas “Bu yedi yıl sürer. Selvi Han'ı görmeden nasıl dururum?” der. Yakup Han ise “Selvi Han'ın bir resmini yaptırır divanhaneye asarız, yedi yıl çabuk geçer. Canına kıyarsa hiç kavuşamazsın.” diye onu ikna eder (Bali, 1973: 121-124). Hikâyede, Yakup Han'ın *rakip* durumundaki Şeyhoğlu Şah Abbas'ı çeşitli bahanelerle ikna edip oyaladığı görülür. Bu bağlamda, olumsuz karakterler ve eylemleri sorununa karşı Yakup Han tarafından düşünme yoluna başvurulduğu söylenebilir.

Tayyarzâde Hikâyesi'nde (33.12.) Tayyarzâde bir batakhane de olduğunu öğrendikten sonra sohbetleri sırasında Gevherli Hanım Tayyarzâde'nin Hüseyin Efendi'den yadigâr yüzüğünü fark edip çok beğenir. Tayyarzâde “Bunları hünerli bir ahabım yapar. İsterseniz size getireyim, bunun gibi birçoğunu yapsın.” der. Gevherli Hanım “Sana dört saat mühlet. Bulamazsan geri dön.” der (Aytaç, 2011: 136-137). Hikâyede, Tayyarzâde'nin olumsuz kişi konumundaki Gevherli Hanım'ı bir bahaneyle kandırıp batakhane den çıkabildiği görülür. Bu bağlamda, olumsuz karakterler ve eylemleri sorununa karşı düşünme yoluna başvurulduğu söylenebilir.

2.6.5. “Olumsuz Karakterler ve Eylemleri” Sorununun “Uzlaşma-Barış” Yoluyla Çözülmesi

Bay Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi'nde (7.28.) Bamsı Beyrek'in yaşadığını öğrenen Yalançı oğlu Yartaçuk, korkuya kapılır ve kaçarak sazlıklara saklanır. Bamsı Beyrek sazlığı ateşe vermesi üzerine de sazlıkta yanacağını anlayan Yartaçuk saklandığı yerden çıkarak bağışlanmasını diler. Bamsı Beyrek de onu affeder (Ergin, 2004: 151). Hikâyede, olumsuz kişi konumunda olan Yalançı oğlu Yartaçuk'un sorunun tarafı Bamsı Beyrek tarafından affedildiği

görlür. Bu bağlamda, olumsuz karakterler ve eylemleri sorunu uzlaşma-barış yoluyla çözülmüş olur.

Yusuf ile Züleyha hikâyesinde (35.18.) Yusuf, onu kuyuya atan ve hatalarını anlayıp pişman olan kardeşleriyle yüzleşir. Yusuf “Üzülmeyin, siz beni kuyuya atmasaydınız Mısır’a sultan olamazdım. Her şeyde bir gizli hikmet var.” diyerek kardeşlerini affeder (Sakaoğlu vd., 1999: 178-181). Hikâyede, olumsuz karakterler ve eylemleri sorununun uzlaşma-barış yoluyla çözüldüğü görlür.

2.6.6. “Olumsuz Karakterler ve Eylemleri” Sorununun “Önlem” Yoluyla Çözülmesi

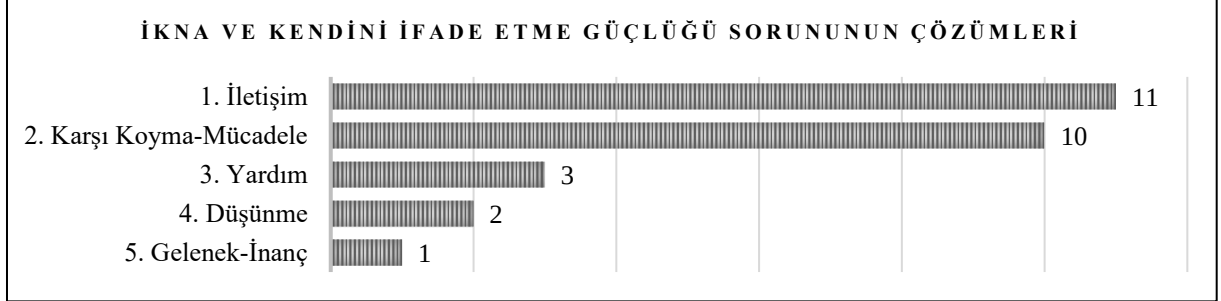
Tahir ile Zühre hikâyesinde (32.14.) Tahir ile Zühre buluşup söyleşmeye başlarlar. Bir gören olur diye tedbirli davranırlar ve Tahir “Allah münafık şerrinden saklaya.” şeklinde dua eder. Dadısı öğüt verdiği Tahir’i “Düşmanın çok.” diyerek uyarır. Tahir bunları dikkate almaz fakat sonrasında gördüğü rüyadan etkilenip Zühre ile buluşmaya gitmez (Türkmen, 2015: 226-227). Hikâyede, olumsuz karakterler ve eylemleri sorununa karşı önlem-tedbir yoluna başvurulduğu görlür.

2.6.7. “Olumsuz Karakterler ve Eylemleri” Sorununun “İletişim” Yoluyla Çözülmesi

Yaralı Mahmut Hikâyesi’nde (34.22.) Gülşen, olumsuz karakterlere karşı kendisine akıl danışan Mahmut’a kılık değiştirip Kanderhar’a giderek Kara Vezir’i öldürmesini tavsiye eder (Aslan, 1990: 123-124). Hikâyede, *rakip* bağlamında olumsuz kişi sorunu söz konusudur. Sorunun tarafı olarak Gülşen’in Mahmut’a söyledikleri, öğüt verip yol gösterme olarak yorumlanabilir. Bu bağlamda, olumsuz karakterler ve eylemleri sorununa karşı iletişim yoluna başvurulduğu söylenebilir.

2.7. İKNA VE KENDİNİ İFADE ETME GÜÇLÜĞÜ

Hikâyelerde toplam 27 sorun-çözüm biriminde sorun olarak *ikna ve kendini ifade etme güçlüğü* belirlenmiştir. Bu birimlerde çözüm olarak 6 farklı yöntemde örneklere rastlanmıştır. Bu çözüm yöntemlerine dair sayılar ve sıralama şu şekilde gösterilebilir:

Şekil 7. İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü Sorununun Çözümleri

2.7.1. “İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü” Sorununun “İletişim” Yoluyla Çözülmesi

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi’nde (19.45.) Emrah, Selatin Peri ile buluştuktan sonra ondan Selvi Han’ı bulmak üzere izin ister. Selatin Peri “Selvi Han’ı bulunca beni unutursun.” diyerek izin vermez. Emrah Selatin Peri ile konuşup onu geri döneceğine dair ikna eder (Bali, 1973: 166-170). Hikâyede Emrah, karşı tarafı bir konuda ikna etme sorunuyla karşı karşıya kalır ve bu sorunu iletişim yoluyla çözer. Hikâyenin devamında (19.49.) Kara Vezir, Emrah’ı Selvi Han ile birlikte yakalar ve öldürülmesini emreder. Sonrasında sorgulanan Emrah yaşananları anlatıp “Selvi Han benimdir, Şeyhoğlu Şah Abbas’tan fermanım var.” der fakat fermanı gösteremez. “Ben elinizdeyim, bir elçi fermanı getirsin veya Şeyhoğlu Şah Abbas’a bildirin, yalan söylüyorsam öldürün.” der (Bali, 1973: 176-179). Hikâyede Emrah, karşı tarafı ikna etmede güçlük sorunuyla karşı karşıya kalır ve bu sorunu aşmak için açıklama yapma, pazarlık etme gibi iletişim yollarına başvurur.

Hurşit ile Mahmihri Hikâyesi’nde (23.8.) Mahmihri’nin kardeşleri topraklarında konaklamak için Yegân Sultandan izin almaya gider. İki taraf da hediyeleşir ve Sultan, Mahmihri’yi oğluna ister (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 109-110). Hikâyenin bu kısmında hem Mahmihri’nin kardeşlerinin hem de Yegân Sultan’ın karşı taraftan talepleri söz konusudur. Bu bağlamda karşıdakini ikna etme güçlüğü aşmak için iki tarafın da hediyeleşip cömert davranarak ve karşı tarafın gönlünü hoş tutarak iletişim çözümüne dair bir yol izlediği söylenebilir.

Yaralı Mahmut Hikâyesi'nde (34.18.) Mahbub Sultan'ın baş cariyesi ve arkadaşı olan Gülşen, Mahmut'la görüşür ve onun yaşadığını Mahbub Sultan'a müjdeleyeceğini söyler. Mahbub Sultan'ı ikna edebilmek için de Mahmut'tan bir nişan ister ve Mahmut'un yüzüğünü alır. Mahbub Sultan, Gülşen'in elindeki yüzüğü görünce Mahmut'un ölmediğini anlar (Aslan, 1990: 119). Hikâyede, bir konuda karşı tarafı ikna etme güçlüğüne karşı delil alma ve sunma bağlamında iletişim yolu kullanılır.

Kazan Bey'in Oğlu Uruz Bey'in Tutsak Olduğu Hikâye'de (8.1.) Salur Kazan, bir toy sırasında sağında ve solunda oturan kardeşi Kara Göne ve dayısı Aruz'a bakıp sevinir fakat karşısındaki oğlu Uruz'a baktığında ise üzüntüye kapılır. Uruz bu durumun sebebini sorar ve "Eğer söylemezsen yiğitlerimi alır giderim. Haça elimi basar, kâfir kızını alırım. Bir daha da senin karşına gelmem." der. Bundan sonra Salur Kazan, davranışının sebebini açıklar (Ergin; 2021: 153-156). Hikâyede, Uruz'un babasını davranışının sebebini açıklaması konusunda ikna etmek için tehdit içerikli bir iletişim yoluna başvurduğu görülür.

Celâli Bey ve Mehmet Bey Hikâyesi'nde (4.7.) Gül-Eser'in yanındaki kızlardan Nezaket, Mehmet Bey'i görüp âşık olur. Nezaket'i solgun gören Gül Eser, bu durumun sebebini sorar. Nezaket, derdini şiir ile anlatır. (Boratav, 2018: 310). Hikâyede, Nezaket'in sırrını, üzüntüsünü anlatma bağlamında kendini ifade etme güçlüğünü aşmak için şiir söyleme dolayısıyla iletişim yoluna başvurduğu görülür.

Hurşit ile Mahmihi Hikâyesi'nde (23.6.) Hurşit, velilerin söylediği yedi aylık süre dolunca yola düşer ve Mahmihi'yi rüyasında gördüğü yere gelir. Burada Mahmihi ile buluşup şiirle ona aşkını ilan eder. Mahmihi önce reddeder fakat söyleşmelerinden sonra birbirlerine hatıra/nişan verip ayrılırlar (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 101-109). Hikâyede, açılmak ve maşuku onu ikna etme konusunda karşılaşılan güçlük şiir ile söyleme ve söyleşme bağlamında iletişim yoluyla çözülür.

2.7.2. "İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü" Sorununun "Karşı Koyma-Mücadele" Yoluyla Çözülmesi

Âşık Garip hikâyesinde (3.8.) Âşık Maksud Tiflis'e gitmeye karar verir. Annesi ve kardeşinin buna razı olup olmayacağını düşünerek dertlenir. Nihayetinde annesine derdini döker. Annesi önce kabul etmez fakat Âşık Maksud beraber gitmeyi teklif ederek ve kararlılık göstererek onu ikna eder (Türkmen, 2018: 151-153). Hikâyede Âşık Maksud, bir konuda karşı

tarafı ikna etme sorunu ile karşı karşıya kalır ve bu sorunu teklifte bulunma, kararlık gösterme bağlamında karşı koyma ve mücadele yoluyla çözer.

Gül ile Ali Şîr Hikâyesi'nde (22.3.) Ali Şîr, bir gün çamaşır asarken gördüğü Gül'e âşık olur. Komşularına sorarak onun Hoca Salih'in kızı olduğunu öğrenir. Fakat utandığı için konuyu padişaha ve diğer vezirlere açamaz. Sonunda "Öksüz çocuk göbeğini kendi keser." sözünden hareketle kendi işini kendi yapmaya karar verir. Hoca Salih'in evine gider ve kızı ister (Boratav, 2018:267-271). Hikâyede, kendini ifade etmede güçlük çekme sorunu ile karşılaşılır ve bu sorun eyleme geçme ve işini kendi başına görme yoluyla çözülür.

Kirmanşah Hikâyesi'nde (25.12.) Yemen kızı, onu yenmeyi başaran Kirmanşah'a evlenme teklif eder. Kirmanşah bu teklifi reddeder. Yemen kızı "Cariyen olayım." dediğinde de kabul görmez fakat "Allah aşkına..." dediği için Kirmanşah onu atına seyis olarak kabul eder (Alptekin, 1999: 160-164). Hikâyede, karşı tarafı bir konuda ikna etmede güçlük çekilmesi mevzubahistir. Sorunun tarafı olan Yemen kızı, ısrar etme ve kararlılık gösterme bağlamında mücadele ederek bu sorunu çözer.

Yusuf ile Züleyha hikâyesinde (35.7.) Kralın hanımı Züleyha, Yusuf'a âşık olur fakat Yusuf onu reddeder. Züleyha yine de Yusuf'a iyilikler yaparak sevgisini kazanmaya çalışır (Sakaoğlu vd., 1999: 161). Hikâyede, Züleyha'nın âşık olduğu Yusuf'u ikna edemediği görülür. Fakat Züleyha, bu sorun karşısında kararlılık gösterir bir şekilde mücadeleye devam eder.

Bay Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi'nde (7.14.) Deli Karçar kardeşini vermek için bin aygır, bin erkek deve, bin koç, bin köpek ve bin pire gibi sağlanması güç isteklerde bulunur. Dede Korkut ve Bay Büre bunları tedarik eder. Deli Karçar getirilenleri beğenir. Sıra pirelere geldiğinde Dede Korkut Deli Karçar'ı pirelerin bulunduğu yere götürür. Burada pirelerin üzerine üşüşmesiyle bunalan Deli Karçar Dede Korkut'tan yardım ister. Dede Korkut suya atlamasını tavsiye ederek onu kurtarır ve sonrasında düğün hazırlıklarına başlanır (Ergin; 2021: 126-129). Hikâyede, Deli Karçar'ın ikna edilmesi konusunda güçlük çekildiği görülür. Dede Korkut ve Bay Büre, sağlanması güç talepleri birlikte verdikleri mücadele ile yerine getirir. Bu bağlamda, karşı tarafı ikna etme sorununun mücadele yoluyla çözüldüğü söylenebilir. Ayrıca, son aşama olan pirelerin teslimi sırasında Dede Korkut'un Deli Karçar'ı zor duruma düşürmesi, karşı tarafın yaptığına benzer şekilde karşılık verme olarak yorumlanabilir.

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi'nde (19.44.) Selatin Peri rüyasında Hazreti Pir elinden bade içerek Emrah'a âşık olur. Yine Hazreti Pir'in dediği üzere Veran Bağlarını kurup

burada sevdiğini bekler. Emrah ile babasının yolu bu bağlara düşer. Emrah önce Selatin Peri'ye inanmaz fakat elini tutunca onun gerçekten de bade içip âşık olduğuna ikna olur (Bali, 1973: 166-170). Hikâyede, karşı tarafın bir konuda ikna edilmesinde güçlük çekildiği görülür. Selatin Peri, karşı karşıya kaldığı bu ikna etme sorununu eyleme geçme ve gerçekleri gösterme yoluyla çözer.

2.7.3. “İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü” Sorununun “Yardım” Yoluyla Çözülmesi

Eşref Bey Hikâyesi'nde (20.5.) Pirlar tarafından bade içirilen Eşref Bey ve Gandehar'da bulunan Mehmed Şah kızı Zöhre Banu birbirlerine âşık olurlar. Eşref Bey, babasından utandığı için durumu annesine anlatır (Sakaoğlu vd., 1999: 15-18). Hikâyede, Eşref Bey bir konuda kendini ifade etme güçlü çeker ve bu sorunu aşmak için annesinden yardım alır.

Râzinihân ile Mahfûrûze Hikâyesi'nde (29.12.) Râzinihân gelen mektup ile Mahfûrûze'nin kendisini beklediğini öğrenince onu bulmak için ailesinden izin ister. Fakat ailesi buna razı olmaz. Râzinihân üzümlere odasına çekilir. Gece olup uyuduklarında padişahın rüyasına Hazreti Pir girer ve Râzinihân'a izin verilmesini ister. Bu sayede Râzinihân'a izin verilir (Baykal, 2022: 77-91). Hikâyede, Râzinihân'ın bir konuda ailesini ikna edemediği görülür ve bu sorun alınan dinî-mitolojik yardımla çözülür.

Kirmanşah Hikâyesi'nde (25.16.) Pirlar tarafından bade içirilen Kirmanşah ve Herat'ta bulunan Âdil Han kızı Mahperi birbirlerine âşık olurlar. Kirmanşah kendine geldikten sonra babasından utandığı için durumu annesine anlatır ve Herat'a gitmek için Hurşud Şah'tan izin almasını ister. Tüm uğraşlara rağmen Hurşud Şah izin vermez. Hatta oğluna “Eğer benden izinsiz gidersen yüzün gülmesin, muradına ermeyesin.” diye beddua eder. Çaresiz kalan Kirmanşah gece yarısı dua edip Allah'tan yardım ister. Hurşud Şah bunun üzerine gördüğü rüyadan etkilenip oğluna izin verir (Alptekin, 1999: 171-181). Kirmanşah, utandığı için kendini ifade etme güçlüğü çeker ve bu konuda annesinden yardım alır. Sonrasında gurbete çıkma konusunda babasından izin alamaması bağlamında ikna etme güçlüğü ile karşı karşıya kalır. Dua edip Allah'tan yardım ister ve Allah'tan gelen yardım sayesinde sorun çözülür.

2.7.4. “İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü” Sorununun “Düşünme” Yoluyla Çözülmesi

Köroğlu-Han Nigâr hikâyesinde (27.6.) Köroğlu tek başına Dağıstan yolundayken düşüncelere dalar. Han Nigâr’la nasıl iletişime geçeceğini, eğer başarısız olursa hem canından olacağını hem de sevdiğine kavuşamayacağını düşünür. Sonunda bir plan yapar ve bir mektup yazar. Mektupta Han Nigâr’ın ölen nişanlısının ağzından “Han Nigâr! Öldüğümü bildirmişler ama yaşıyorum. İşlerim yüzünden hâlâ Halep’teyim. Kırk gün sonra Dağıstan’da olurum. Bu mektubu getiren dervîşi misafir et, ağırla. Senden razı olsun.” der. Sonra da mektubu zarfa koyup yola devam eder (Kaplan vd., 1973: 83-85). Köroğlu mektubu Han Nigâr’a verir. Han Nigâr nişanlısının ağzıyla yazılan bu mektuba çok sevinir ve yine mektupta bildirildiği şekilde dervîşi yani Köroğlu’nu misafir eder. Köroğlu bir gün Han Nigâr’a saz eşliğinde söylediği bir şiirle gerçekleri açıklar. Bu sırada Han Nigâr da Köroğlu’na âşık olur (Kaplan vd., 1973: 88-89). “Ey yiğit, demek Çamlıbel’deki Köroğlu sensin. Senin gibi yiğide canım kurban olsun!” der ve o gece iki âşığın nikahı kıyılır (Kaplan vd., 1973: 96-97). Hikâyede, Köroğlu açısından kendini ifade etme ve maşuku ikna etme güçlüğü söz konusudur. Köroğlu, bu sorunu çözmek için aklını kullanıp maşukla yakınlaşma ve derdini şiirle ifade etme bağlamında düşünme yoluyla çözmeyi başarır.

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi’nde (19.2.) İsfahan hükümdarı Şeyhoğlu Şah Abbas’ın divanında çalıp söyleyen kırk âşık vardır ve bunların da ustası Âşık Abbas’tır. Âşıklar bir gün ustalarına “Şahtan izin al da gurbete çıkıp sanatımızı gösterelim.” der. Âşık Abbas bunu uygun bulur ve “Şahın keyifli olduğu bir anda söyleyeyim ki reddedilmesin.” der. Âşık Abbas uygun bir zamanda durumu şaha bildirir. Şeyhoğlu Şah Abbas bu isteği kabul ederek âşıklara altı ay izin verir (Bali, 1973: 91-92). Hikâyede, bir isteğin reddedilmesi ihtimali bağlamında karşı tarafı ikna etme sorunuyla karşılaşılır. Âşık Abbas bu olası sorunu, aklını kullanarak isteği doğru zamanda dile getirme bağlamında düşünme yoluyla engelleyip ortadan kaldırır.

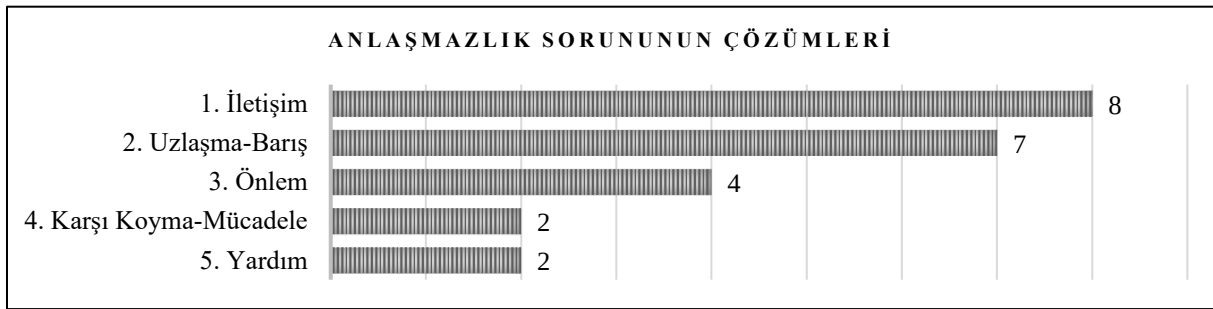
2.7.5. “İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü” Sorununun “Gelenek-İnanç” Yoluyla Çözülmesi

Hurşit ile Mahmihri Hikâyesi’nde (23.16.) Hasret Hatun Hurşit’in ile Mahmihri’nin kavuşmasına yardım etmeye çalışır. Kara Han’ın hizmetindeki üç oğlunu hasta olduğu bahanesiyle çağırıp onlardan yardım ister. Oğulları önce bunu kabul etmez. Fakat Hasret Hatun’un bedduası üzerine yardım etmeyi kabul ederler (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 123-126). Hikâyenin bu kısmında Hasret Hatun’un ilk başta ikna edemediği oğullarına sonrasında beddua

ile isteğini kabul ettirmesi, ikna etme sorununun beddua etme bağlamında gelenek ve inanç yoluyla çözümü şeklinde yorumlanabilir.

2.8. ANLAŞMAZLIK

Anlaşmazlık sorunu hikâyelerde toplam 21 birimde tespit edilmiştir. Bunların 2'sinde (3.12. ve 3.30.) çözüm yöntemi birden çok olduğu için toplam çözüm sayısı 23 olmaktadır. Anlaşmazlık sorununun çözümünde karşılaşılan 5 farklı yöntemin sayıları ve sıralaması şu şekildedir:

Şekil 8. *Anlaşmazlık Sorununun Çözümleri*

2.8.1. “Anlaşmazlık” Sorununun “İletişim” Yoluyla Çözülmesi

Âşık Garip hikâyesinde (3.5.) Hoca Maksud annesinin giyinip kuşanmasından ve evi temizlemesinden hareketle onun yeniden evleneceğini düşünür ve ağlamaya başlar. Annesi ise oğlunun üzülmeye sebebini sorup böyle bir şey olmadığını, Berat Gecesi için hazırlık yaptığını söyler (Türkmen, 2018: 148). Hikâyede Hoca Maksud ve annesi arasında yanlış anlama/anlaşılmaya dayalı bir anlaşmazlık sorunu görülür. Hoca Maksud’un annesi, oğlu ile iletişime geçip ona davranışlarının doğru sebebini açıklayarak söz konusu anlaşmazlığı ortadan kaldırır. Yine aynı hikâyede (3.12.) Âşık Garip’in sazını en üste asması, kahvehanedeki âşıklar tarafından hadsizlik olarak kabul edilir ve yarışma teklif edilir (Türkmen, 2018: 157-158). Hikâyede Âşık Garip ile diğer âşıklar arasında üstünlük iddiasına dayalı bir anlaşmazlık sorunu ortaya çıkar. Üstün olanın belirlenmesi ve böylece anlaşmazlığın sona ermesi için de iletişim tabanlı yani sazlı, sözlü bir yarışma çözüm olarak teklif edilir.

Köroğlu’nun Zuhuru hikâyesinde (26.4.) Bolu Beyleri iki bakımsız tayla gelen Ürüşan Baba’nın kendileriyle alay ettiğini düşünürler. Ürüşan Baba tayların değerli olduğunu, dört yıla kadar onları tam istedikleri gibi yetiştireceğini söyler. Fakat Bolu Beyleri ona inanmaz. “Bolu Beylerinin gücü yetmemiş, iki bakımsız tay almışlar diye millet bize güler.” diye öfkelenerek

Ürüşan Baba'yı bağlatırlar. Divana çıkarıp yargırlar. Ürüşan Baba'nın o zamana kadarki sadakatinden dolayı canına kıyılmaz fakat gözlerine mil çekilir (Kaplan vd., 1973: 4-5). Hikâyenin bu kısmında Bolu Beyleri ile Ürüşan Baba arasında yanlış anlama/anlaşılma kaynaklı bir anlaşmazlık söz konusudur. Bu anlaşmazlık, haksız yere suçlanan ve cezalandırılan Ürüşan Baba açısından sorun olarak karşımıza çıkar. Ürüşan Baba'nın bu sorun karşısındaki tavrı ise iletişime geçip karşı tarafı bilgilendirerek ve durumu açıklayarak söz konusu anlaşmazlığı ortadan kaldırmaya çalışmak olur. Ancak bulduğu bu çözüm, onun zarar görmesini engelleyemez.

Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi'nde (10.18.) Kan Turalı'nın yaralı hâlde kâfirlerle mücadele ettiğini görünce Selcen Hatun da saldırıya geçer. Kan Turalı onu tanıyamaz ve "İzinsiz benim düşmanıma nasıl saldırırsın, geri dön!" diye çıkışır. Selcen Hatun ise şiirle kendisini tanıtır ve "Düşmanın bir ucu senin bir ucu benim olsun." der. Böylece birlikte girdikleri bu mücadeleyi kazanırlar (Ergin, 2021: 195-196). Hikâyede Kan Turalı ile Selcen Hatun arasında bir anlaşmazlık söz konusudur. Selcen Hatun, Kan Turalı ile iletişime geçerek kendini tanıtır ve bir nevi pazarlıkla onu ikna edip anlaşmayı sağlar.

Şah İsmail Hikâyesi'nde (31.6.) Oğlu İsmail'in Güllüzar'a âşık olduğunu öğrenen Ethem Şah, bir Türkmen kızını oğluna almayacağını söyler ve Türkmen Beyi'nden topraklarını terk etmesini ister. Türkmen Beyi ise "Beni ancak kılıçla yerimden kaldırabilirsin." der. Bunun üzerine bazı akıllı adamlar kötülük büyümesin diye araya girip Ethem Şah'ı "Gönül kimi severse güzel odur. Türkmen Beyi'nin kızını alalım, dost olursunuz." diye sakinleştirmeye çalışırlar (Sakaoğlu vd., 1997: 168). Hikâyenin bu kısmında Ethem Şah ile Türkmen Beyi arasında bir anlaşmazlık ortaya çıkar. Bu durumu sorun olarak gören bazı akil insanlar iletişime geçtikleri Ethem Şah'a öğüt verip onu sakinleştirmeye, söz konusu anlaşmazlığı, gerginliği sona erdirmeye ve olası bir savaşa engel olmaya çalışırlar. Fakat hikâyenin devamında (31.12.) iki taraf arasında savaş başlar. Daha fazla kan dökülsün istemeyen akil insanlar, yine iletişim yolunu kullanarak iki tarafı ikna etmek ve söz konusu anlaşmazlığı, savaşı sonlandırmak için çaba sarf ederler (Sakaoğlu vd., 1997: 173-175).

Celâli Bey ve Mehmet Bey Hikâyesi'nde (4.24.) bir gün Nezaket, Mehmet Bey'i görür ve Gül-Eser'e "Âşığıyla hamama gidiyordu." diye haber verir. Gül-Eser kendisine dargın olan Mehmet Bey'i konağına davet eder. Âşık Aydın, Mehmet Bey adına şiirle karşılık verir. Bu söyleşmenin sonunda Mehmet Bey ile Gül-Eser barışır (Boratav, 2018: 324-328). Hikâyede Nezaket ile Mehmet Bey arasında farklı sebeplerle ortaya çıkan bir anlaşmazlık ve dargınlık

söz konusudur. Bu sorun, iki tarafın bir şekilde bir araya gelmesi ve şiir söyleyerek iletişime geçmesi ile ortadan kalkar.

Eşref Bey Hikâyesi'nde (20.7.) Deli Murat ve Mehmet Şah birbirlerine küs oldukları için çocuklarının evlenmesine karşı çıkarlar. Eşref Bey babasını ikna etmesi için Abdullah hocadan yardım ister. Abdullah hoca da Deli Murat'ı ikna edemez. “Yine kızı alma ama Mehmet Şah ne diyecek görelim. Mektupla kızı isteyelim.” der. Mehmet Şah mektubu yırtıp olumsuz cevap verir. Bunun üzerine Abdullah Hoca, Deli Murat'a “Kötü şeyin sonu iyiye çevrilmiştir.” diye öğüt verir (Sakaoğlu vd., 1999: 18-22). Hikâyede Deli Murat ile Mehmet Şah arasındaki dargınlık, sorun olarak karşımıza çıkar. Abdullah hoca bu anlaşmazlığı, dargınlığı bitirmek için Deli Murat ile iletişime geçip arabuluculuk yaparak onu ikna etmeye çalışır. Bu konuda başarılı olamayınca Deli Murat'ın Mehmet Şah'a mektup yazmasını isteyerek iki taraf arasında bir iletişim başlatmak ve çözüme bir kapı aralamak ister. Fakat bu hamlesi de sonuç vermez. Bunun üzerine Abdullah hocanın Deli Murat'a verdiği son öğüt, iki taraf arasındaki anlaşmazlığın daha da büyümesini engellemek adına yine iletişim tabanlı bir çözüm olarak yorumlanabilir.

2.8.2. “Anlaşmazlık” Sorununun “Uzlaşma-Barış” Yoluyla Çözülmesi

Eşref Bey Hikâyesi'nde (20.20.) İsfahan tahtının gerçek sahibi olan Şah-ı Duhter, Gence ve Gandehar arasındaki savaş durumunu ve sebebini öğrenince “Senin bunlardan niye haberin yok!” diye tahtından indirdiği kardeşi Şah Abbas'ın yerine geçer. Meclise danışır ve iki şehir ordu göndermek yerine Mehmed Şah, Zöhre Banu, Deli Murat ve Eşref Bey'i huzuruna çağırır. Cellatların da hazır bulunduğu sorgulamada Eşref Bey ile Zöhre Banu'nun gerçek âşıkлар olduğu, babaları da dâhil herkes tarafından anlaşılır. Böylece âşıkлар kavuşur (Sakaoğlu vd., 1999: 41-46). Hikâyenin bu kısmında iki şehir arasında savaş durumuna varan bir anlaşmazlık söz konusudur. Şah-ı Duhter, bu durumu sorun olarak görür ve güç kullanmak yerine ilgilileri sorgulayarak durumu açıklığa kavuşturur. Şah-ı Duhter, burada bir nevi arabuluculuk yapar ve tarafları anlaştırır. Böylece hem âşıkлар kavuşur hem de iki şehir arasındaki anlaşmazlık sona erer.

Âşık Garip hikâyesinde (3.11.) Âşık Maksud bir bezirgândan yardım ister. Bezirgân ona inanmadığı için herhangi bir karşılık vermez. Bunun üzerine Âşık Maksud sazını çıkarıp derdini şiirle anlatmaya çalışır. Bu sırada oradan geçen bir grup delikanlı, Âşık Maksud'un şiirini dinler ve muhtaç birine yardım edilmemesine sinirlenerek bezirgâna saldırmaya kalkar. Mahalleli

araya girip durumu açıklığa kavuşturur ve Canım Hoca ismindeki bezirgân, Âşık Maksud ve ailesini misafir eder (Türkmen, 2018: 153-155). Hikâyenin bu kısmında hem bezirgân ile Âşık Maksud arasında hem de delikanlılar ile bezirgân arasında bir yanlış anlama/anlaşılma söz konusudur. Bunun sonucunda ortaya çıkan kavga ve kargaşa, mahalleli tarafından sorun olarak görülür ve buna müdahale edilir. Durum açıklığa kavuşturularak taraflar arasındaki anlaşmazlık giderilir ve mahalledeki huzur ortamı yeniden sağlanır.

Bay Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi'nde (7.16.) Bamsı Beyrek'e Banu Çiçek'ten hediye olarak kızıl bir kaftan gelir. Bamsı Beyrek'in bu kızıl kaftanı giymesinden yoldaşları hoşnut olmazlar. Bamsı Beyrek neden üzüldüklerini sorduğunda da onun kızıl kaftan giydiğini, kendilerinin ise ak kaftan giydiklerini, bu yüzden üzüldüklerini dile getirirler. Bunun üzerine Bamsı Beyrek kaftanı her gün sırayla giymeyi, en sonunda da bir dervişe vermeyi teklif eder (Ergin, 2021: 129). Hikâyenin bu kısmında Bamsı Beyrek ile yoldaşları arasında bir anlaşmazlık ortaya çıkar. Bu durumu sorun kabul eden Bamsı Beyrek, huzursuzluğa neden olan kaftanın paylaşılmasını ve sonunda bir dervişe verilmesini teklif ederek yoldaşları ile ortak bir noktada buluşmayı sağlar ve anlaşmazlığı çözer.

Yaralı Mahmut Hikâyesi'nde (34.20.) Mahmut, Mahbub Sultan ile buluşunca kendisini yaralamasına ilişkin ona sitemde bulunur. Mahbub Sultan ise söylediği şiirle pişmanlığını dile getirir ve Mahmut'un gönlünü alır (Aslan, 1990: 121-123). Yine Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi'nde (19.17.) Selvi Han, Emrah'ın söylediği şiiri yanlış anlayıp ona küser. Bunun üzerine Emrah yine söylediği bir şiirle Selvi Han'ın gönlünü alır (Bali, 1973: 111-112). Her iki hikâyede de yanlış anlama/anlaşılma sonucu ortaya çıkan dargınlık sorun olarak görülür. Söylenen şiirle sevgilinin gönlü alınır ve barış sağlanır.

2.8.3. “Anlaşmazlık” Sorununun “Önlem-Tedbir” Yoluyla Çözülmesi

Âşık Garip hikâyesinde (3.12.) Âşık Garip diğer âşıklarla söz yarışına başlamadan önce söylenenlerin yazılmasını ister (Türkmen, 2018: 157). Yine aynı hikâyede (3.30.) Âşık Garip kendisine meydan okuyan âşıklarla yarışa gireceğinde sözünün inkâr edilmemesi için yazılmasını talep eder (Türkmen, 2018: 183). Âşık Garip'in söyleneceklerin yazıya geçirilmesine dair her iki isteği, sonuca itiraz edilmesi veya söylenenlerin inkâr edilmesi gibi sebeplerle ortaya çıkabilecek bir anlaşmazlığı tedbirli davranarak önlenmeye/çözmeye yöneliktir.

Köroğlu'nun Zuhuru hikâyesinde (26.2.) Ürüşan Baba, Erzurum'un Tercan köyünde bulduğu iki tayı gerçek değerinin altında bir fiyata satın alır ve bu alışverişin bozulması ihtimaline karşı köyde daha fazla kalmadan bir an evvel yola düşer (Kaplan vd., 1973: 1-4). Hikâyenin bu kısmında Ürüşan Baba'nın, taraflar arasında yapılan alışveriş anlaşmasının bozulmasını ve olası bir anlaşmazlık yaşanmasını tedbirli davranarak engellemeye çalıştığı söylenebilir.

Şah İsmail Hikâyesi'nde (31.27.) Şah İsmail, Güllüzar'a Gülperi'yle de nikahlandığını anlatır. Güllüzar “Bir yiğide iki güzel çok değil.” diyerek kabul eder. Gülperi'yi de yanlarına alıp yola devam ederler. Şah İsmail iki hanımına bir de üçüncü nikahlısı Arap Üzengi'den bahsetmenin onlar tarafından olumsuz karşılanacağını düşünür. “Her yerde bir sevgili tutmuş. Daha geride neler çıkacak.” derler diye Güllüzar ile Gülperi'yi eve götürüp Arap Üzengi'yi de sonradan getirmeye karar verir (Sakaoğlu vd., 1997: 196-198). Hikâyenin bu kısmında Şah İsmail, bir bilginin paylaşımını geciktirip tedbirli davranarak eşleri ile arasında çıkabilecek bir anlaşmazlığa engel olmaya çalışır.

2.8.4. “Anlaşmazlık” Sorununun “Karşı Koyma-Mücadele” Yoluyla Çözülmesi

Tahir ile Zühre hikâyesinde (32.20.) Göl Padişahı'nın kızları Tahir'i birbirlerinden kıskanıp kavga etmeye başlarlar ve türkü söylemede Tahir'e üstün çıkanın onu seveceği konusunda sözleşip anlaşırılar (Türkmen, 2015: 236). Hikâyenin bu kısmında bir konuda birden çok tarafın hak iddia etmesine dayalı bir anlaşmazlık ortaya çıkar. Taraflar, hak sahibinin belirlenmesi ve anlaşmazlığın sona ermesi için türkü söyleme yarışına, mücadelesine girme konusunda anlaşırılar. Bir başka ifade ile söz konusu anlaşmazlık sorunu için mücadele içeren bir çözüm yöntemine başvurulur.

Âşık Garip hikâyesinde (3.30.) Halep paşasının vekilharıcı Âşık Garip'i dinler ve paşanın şairlerine onu över. Bu övgüye katlanamayıp gücenen şairler, Âşık Garip'e meydan okurlar. Sonunda yarışmayı Âşık Garip kazanıp şairlerin sazını ellerinden alır (Türkmen, 2018: 181-184). Hikâyenin bu kısmında birden çok tarafın üstünlük iddia etmesi üzerine bir anlaşmazlık ortaya çıkar. Âşık Garip, mücadeleye girip galip gelerek gücünü gösterir ve söz konusu tartışmayı, anlaşmazlığı çözer.

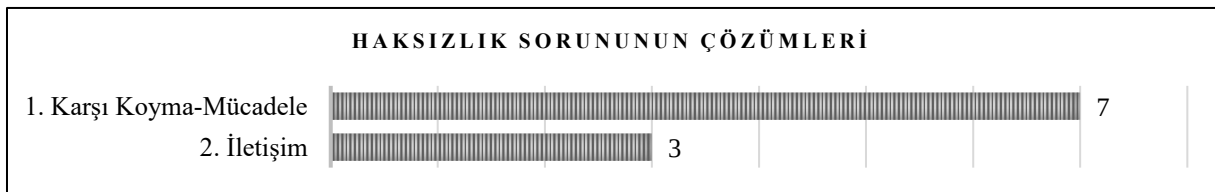
2.8.5. “Anlaşmazlık” Sorununun “Yardım” Yoluyla Çözülmesi

Şah İsmail Hikâyesi’nde (31.13.) Ethem Şah ve Türkmen Beyi savaşılmaya başlar. Şah İsmail “Benim yüzümden kan dökülüyor. Bu insanlar bana beddua eder.” diye düşünüp üzülür. Abdest alıp namaz kıldıktan sonra “Allah’ım bana güç ver, Türkmen Beyi’nin elinden Güllüzar’ı alayım.” diye dua eder. Bunun üzerine Hz. Hızır gelir. Şah İsmail’i “Oğlum, hakkında hayırlısını istesen daha güzel olmaz mı?” diye uyarır. Fakat Şah İsmail “Hayırlısı budur, Allah bana kuvvet versin.” diye ısrar eder. Böylece Şah İsmail’e büyük bir kuvvet verilir (Sakaoğlu vd., 1997: 173-175). Hikâyenin bu kısmında Ethem Şah ile Türkmen Beyi arasındaki anlaşmazlığın ve savaşın Şah İsmail tarafından sorun kabul edildiği görülür. Şah İsmail, çeşitli sebeplerle kendisini rahatsız eden bu anlaşmazlığı çözebilmek için kendisine güç verilmesi yönünde dua edip Allah’tan yardım ister.

Yaralı Mahmut Hikâyesi’nde (34.23.) Mahbub Sultan, Mahmut’a birlikte kaçmayı teklif eder. Mahmut ise kallesizlikle suçlanmaktansa Kara Vezir’i öldürmekte karardır. Bu nedenle Mahbub Sultan Mahmut’a küser ve oradan ayrılır. Mahmut söylediği şiirle sevdiğinin gönlünü almaya çalışır fakat başaramaz. Bunun üzerine Gülşen’i aracı olarak gönderir. Gülşen ikinci seferde Mahbub Sultan’ı barışmaya ikna eder (Aslan, 1990: 125-127). Görüldüğü üzere hikâyenin bu kısmında Mahbub Sultan ile Mahmut bir konuda anlaşamaz ve bu durum, Mahbub Sultan’ın küsmesine neden olur. Mahmut bu dargınlık ve anlaşmazlığı sorun olarak görür ve çözebilmek için harekete geçer. Sevdiğinin gönlünü kendisi alamayınca da bir başkasından yardım ister. Nihayetinde aracı kullanarak aldığı yardım sayesinde söz konusu anlaşmazlığı ve dargınlığı sona erdirmeyi başarır.

2.9. HAKSIZLIK

Haksızlık sorunu, hikâyelerde sorun-çözüm bağlamında yapılan sadeleştirme sonuçlarına göre en az rastlanan sorun sınıfı olmuştur. Toplam 10 birimde tespit edilen bu sorunun çözümü konusunda 2 farklı yöntemde örneklere rastlanmıştır. Bu çözüm yöntemlerinin sayıları ve sıralaması şu şekildedir:

Şekil 9. Haksızlık Sorununun Çözümleri

2.9.1. “Haksızlık” Sorununun “Karşı Koyma-Mücadele” Yoluyla Çözülmesi

Celâli Bey ve Mehmet Bey Hikâyesi’nde (4.26.) Gül-Eser’e göz koyan Kara-Çöl, devlet erkânını toplar ve Mehmet Bey’in öldürülmesini ister. Devlet erkânı, suçsuz birinin cezalandırılmasını uygun görmez ve buna karşı çıkar (Boratav: 328-329). Hikâyede, suçsuz birinin hukuksuz şekilde cezalandırılacak olması bağlamında olası haksızlık sorunu görülür. Sorunun tarafı olan devlet erkânı, bu olası haksızlık sorununu söz konusu isteği kabul etmeyerek engelleyip çözmeye çalışır.

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi’nde (19.48.) Kara Vezir, Selvi Han ile birlikte yakaladığı Emrah’ın öldürülmesini emreder. Fakat maiyeti “Hiç âdet olmuş mu ki suçlu, ifadesi alınmadan öldürülsün.” diyerek buna karşı çıkar. Böylece Emrah sorgulanır (Bali, 1973: 178). Hikâyede, birinin ifadesi alınmadan cezalandırılması yani hukuksuzluk bağlamında haksızlık, sorun olarak görülür ve karşı koyma yoluyla çözülür.

Salur Kazan’ın Evinin Yağmalandığı Hikâye’de (6.6.) evi yağmalanan Salur Kazan, Karaçuk Çoban’a sinirlenip beddua eder. Hem kardeşlerini kaybeden hem de bu şekilde suçlanan Karaçuk Çoban ise düşmana karşı verdiği mücadeleyi anlatıp “Bunun suçu bende midir?” diye sorar. “Silahlarını ver, senin uğruna öleyim veya evini kurtarayım.” der. Salur Kazan kahırlanıp yola düşünce de kardeşlerinin intikamını kâfirlerden almak için onun peşinden gider (Ergin, 2021: 103-104). Hikâyenin bu kısmında, hak etmediği suçlama ve bedduaya maruz kalan Karaçuk Çoban’ın haksızlık sorununu, açıklama yapıp karşı çıkma bağlamında mücadele etme yoluyla çözmeye çalıştığı görülür.

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi’nde (5.13.) babasını kurtarmak için yola çıkan Boğaç Han kırk namerde yetişir. Kırk namert, gelen bu yiğidi de Dirse Han’la birlikte kâfire teslim etmeyi kararlaştırır. Bunu duyan Dirse Han “*Kırk yoldaşum aman, Tanrının birliğine yoktur güman, menüm elümi şişün, kolça kopuzum elüme virün, ol yiğidi döndüreyim gerek beni öldürün gerek dirgürün, koyuvirün...*” diye izin ister ve oğlu olduğunu bilmediği bu yiğidi geri döndürmeye çalışır (Ergin, 2021: 91-93). Dirse Han, konuyla doğrudan ilişkisi olmayan suçsuz birinin haksız yere zarar görmesini istemez ve bunu engellemeye çalışır. Bu durum, olası haksızlık sorununa karşı harekete geçip engellemeye çalışma ve fedakârlık yapma bağlamında karşı koyma ve mücadele etme yöntemine başvurulması olarak yorumlanabilir.

Köroğlu’nun Zuhuru hikâyesinde Ürüşan Baba, Bolu Beyleri tarafından haksız yere gözlerine mil çekilerek cezalandırılır (Kaplan vd., 1973: 4-5.). Elde ettiği taylara nasıl bakılacağını tarif ettiği oğluna onları yetiştirmesi görevini verir (Kaplan vd., 1973: 6-7).

Hikâyenin devamında (26.11.) gözlerine mil çekilmesinden üç yıl sonra Ürüşan Baba, oğlundan bir tarlasını sürüp sulamasını ister. Sonra da bataklığa dönen tarlaya doru olan atı sokmasını söyler. Doru at tarlanın bir ucundan diğer ucuna sıçrar fakat ayakları bir miktar çamur olur. Bunu öğrenen Ürüşan Baba doru atın tavlada gün ışığı gördüğünü ve bir kanadının kırıldığını söyler. Oğlundan kır atı tarlaya sokmasını ister. Kır atın ayağı tarlada hiç ıslanmaz. Ürüşan Baba oğluna “Kır at altındayken seni kimse tutamaz.” der ve Bolu Beylerinden intikamını almasını ister (Kaplan vd., 1973: 11-13). Hikâyede, Ürüşan Baba’nın uğradığı haksızlık karşısında harekete geçtiği ve tecrübelerinden de faydalanarak intikam hazırlığı yaptığı görülür. Bu durum, haksızlık sorununun karşı koyma ve mücadele etme yoluyla çözülmesi olarak yorumlanabilir.

Kirmanşah Hikâyesi’nde Yemen kızı, evleneceği kişiyi belirlemek için girdiği mücadelelerde pek çok kişinin ölümüne neden olur. (Alptekin, 1999: 143). İnsanların bu şekilde ölmesinden rahatsız olan Kirmanşah, Yemen’e gidip bu davayı bitirmek üzere harekete geçer (Alptekin, 1999: 148). Hikâyenin devamında (25.11.) Kirmanşah, meydan okuyup alt ettiği Yemen kızına “Kanını dökmeyeceğim, davandan vazgeçeceğine yemin et seni serbest bırakayım.” der. Yemen kızı onunla evlenmek istediğini söyleyince de “Bu işi Allah rızası için, insanlar ölmesin diye yaptım.” diyerek teklifi reddeder (Alptekin, 1999: 160-164). Hikâyede, suçsuz insanların yok yere ölmesi bağlamında haksızlık sorunu ile karşılaşılır. Sorunun tarafı olan Kirmanşah, güç kullanma ve mücadele etme yoluyla bu sorunu çözer.

2.9.2. “Haksızlık” Sorununun “İletişim” Yoluyla Çözülmesi

Eşref Bey Hikâyesi’nde (20.16.) Mehmed Şah, huzuruna çağırıp ifadelerini aldığı Eşref Bey ve yanındaki delikanlının idam edilmesini emreder. Bunun üzerine meclisteki bazı kimseler iki suçsuz insanın idam edilmesinin yanlış olduğunu, ayrıca idam gerçekleşirse Eşref Bey’in babası Deli Murat ile karşı karşıya geleceklerini ve birçok insanın zarar göreceğini söylerler. Böylece Eşref Bey ile delikanlı idam edilmekten kurtulur (Sakaoğlu vd.; 1999: 32-33). Hikâyede, suçsuz insanların cezalandırılacak ve zarar göreceği olması bağlamında olası haksızlık sorunu ile karşılaşılır. Bu olası sorun, Mehmed Şah’ın meclisindeki kimseler tarafından öğüt verme ve uyarma yolu ile gerçekleşmeden engellenerek çözülmüş olur.

Âşık Garip hikâyesinde (3.32.) şairler paşaya sazlarının Deli Mehmed tarafından zorla alındığını söylerler. Paşa buna çok sinirlenir ve tarafları yüzleştirir. Böylece, şairlerinin Âşık Garip’e meydan okuduklarını, yarışmayı kaybedip sazlarından olduklarını öğrenir ve

şairlerin öldürölmesi emrini verir. Bunun üzerine Deli Mehemed, şairlerin öldürölmemesini rica eder. Paşa “Ya ne yapalım?” diye sorunca da sürgün edilmeleri tavsiyesinde bulunur. Paşa da şairleri sürgüne gönderir (Türkmen, 2018: 185). Hikâyenin bu kısmında, işlenen suç oranla cezanın ağır olması yani haksızlık, Deli Mehemed tarafından sorun kabul edilir. Deli Mehemed, haksızlığa uğradığı ve cezalandırılma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı hâlde kendisine iftirada bulunanların ağır bir cezaya çarptırılmasına razı olmaz. Paşanın sorması üzerine de işlenen suç için nispeten daha uygun ve adil olduğu düşünöllebilecek bir ceza önerir. Böylece haksızlık sorunu, ikna etme ve öğüt verme yoluyla çözölür.

Kirmanşah Hikâyesi’nde (25.14.) Hazreti Pir, savaş eğitimi verdiği Kirman Şah’a “Mağrur olma, gücünün yettiği adamı sızlatma, önce iyiliğe ve dine davet et, kabul etmezse o zaman öldür.” şeklinde öğütler verir (Alptekin, 1999: 170). Hikâyenin bu kısmında, insanlara zorbalık edilmesi ve haksız yere zarar verilmesi bağlamında olası haksızlık sorunu öğüt verme yoluyla engellenip çözölmeye çalışılır.

II. BÖLÜM: HİKÂYELERDEKİ SORUN-ÇÖZÜM YAPISININ İŞLEVSEL AÇIDAN İNCELENMESİ

1. İŞLEVSEL HALK BİLİMİ KURAMI

Halk bilimi çalışmalarını farklı bir yöne taşıması açısından önemli bir yaklaşım olan *işlevsel yöntem*, esas itibarıyla antropoloji alanında kendini göstermiştir. Bu alanın halk bilimine yakınlığı dolayısıyla da halk bilimi ve özellikle halk edebiyatı alanlarında çalışma yapan antropologlar tarafından geliştirilmiştir. Bronislaw K. Malinowski, Franz Boas, Ruth Benedict, Margerat ve Mellville Herkovits gibi ünlü antropologlar bu yaklaşımın temsilcileri arasında bulunur (Ekici, 2007: 124). İşlevsel kuramın halk bilimine girişi Franz Boas ve öğrencileri aracılığıyla olmuştur. Franz Boas, uzun yıllar *Amerikan Folklor Kurumunda* (American Folklore Society) çalışan, çalışmalarını yine yıllarca editörlüğünü yaptığı ve öğrencileriyle beraber yayın politikalarını kontrol ettikleri *Amerikan Foklor Dergisi*'nde (Journal of American Foklore) yayımlayan ve esas çalışma alanı itibarıyla *Kültürel Ödünçleme Kuramı* doğrultusunda çalışmaları olan kültürel bir antropologdur (Çobanoğlu, 2010: 243).

İşlevselcilik kuramının iki kurucusundan biri olan Bronislaw Kaspar Malinowski, halkbilimi çalışmalarına doğrudan ve dolaylı şekilde katkıda bulunmuştur. Özellikle, 1926 yılında yayımlanan *İlkel Psikoloji'de Mit* (Myth in Primitive Psychology) isimli çalışmasında *bağlam* (context) ve *icra* (performance) gibi kavramlar üzerine yaptığı tanımlamalar ve bu kavramların işlevsel açıdan önemini ortaya koyan çözümlemeleri ile 1970'lerde ortaya çıkan *Performans Teori* tarafından kullanılan bazı kavramsal yapıların kurucularından biri veya *Genç Türkler* (Young Turks) ismiyle de bilinen bir grup Amerikan halk bilimcinin öncülerinden biridir. Malinowski, *kültürü* aletler, tüketim malları; toplumsal gruplaşmalar için yapılan anayasal belgeler; insana özgü düşünceler, beceriler; inanç ve törelerin oluşturduğu bütünsel bir toplam olarak görür. İncelenen çok yalın yani basit veya ilkel bir kültür bile olsa kısmen maddi, kısmen insana özgü, kısmen de manevi büyük bir *aygıt* ile karşılaşılır. Söz konusu sorunlar insanın çeşitli organik ihtiyaçlarından ve hem dostu hem de düşmanı olan bir çevre içinde yaşamasından kaynaklanır. Organik veya temel ihtiyaçlar kültürün sorumluluk alanında en az yeri kaplar. Beslenme, üreme ve sağlığı koruma ihtiyaçlarından kaynaklanan sorunlar yeni, ikincil veya yapay bir çevre oluşturularak çözülür. Bu çevre sürekli yeniden üretilmeli, sürdürülmeli ve yönetilmelidir. Bu gereklilik, temelde topluluğun kültürel düzeyi, çevre ve grubun verimliliği ile ilgili yeni bir yaşam standardı ortaya çıkarır. Yeni yaşam standardı ise yeni ihtiyaç, buyruk ve belirleyicilerin insan davranışını zorlaması anlamına gelir. Kültürel

geleneğin kuşaktan kuşağa aktarılması gerekliliği aynı zamanda her kültürde eğitime yönelik yöntem ve mekanizmalar gerektirir. Kültürel başarının temelindeki iş birliği için düzen ve yasa korunmalı; töre, ahlak ve yasayı doğrulayan düzenlemeler olmalı; kültürün maddi temeli yenilenmiş ve işler durumda olmalıdır (Çobanoğlu, 2010: 244-245).

İşlevsellik, toplumun gruplar hâlinde örgütlendiği ve her grubun toplumsal bütünlüğün sürdürülmesine hizmet ettiği varsayımına dayanır. Ortak değerler ve kültürel kabullerin toplumsal düzeni sağlamadaki rolüne odaklanan işlevsellik, antropoloji ve sosyoloji gibi alanlarda etkili olmasının yanı sıra folklor alanında da kuramsal bir yaklaşım olarak kabul görmüştür. Temsilcileri tarafından toplumsal birlik, iş birliği, denge ve uyumun toplum işleyişindeki önemine dikkat çekilen işlevsellik tarihî açıdan da temelde pozitivist felsefe geleneği ile ilgilidir (Yolcu, 2019: 172).

Malinowski daha çok psikolojik ve bireysel özelliklere sahip bireyci işlevselliğe odaklanır. İşlevsellik kuramının diğer kurucusu olarak görülen Alfred Reginald Radcliffe-Brown ise toplumsal ve yapısal işlevselciliğe yönelir (Çobanoğlu, 2010: 243-244; Yolcu, 2019: 173). Radcliffe-Brown toplum hayatı ile organik hayat arasındaki benzerliklere dayalı organizmal model temelinde bir yaklaşım sergiler. Ona göre işlev, organizmanın yapısı ile yaşam süreci arasındaki bağlantıdır ve toplumsal yaşamın sürekliliğini sağlar. Malinowski ise bu görüşten farklı olarak kültürel işlevi biyolojik ihtiyaçlarla ilişkilendirir. Bir örnekle açıklamak gerekirse ilkel toplumlar da eşî hamile olan erkekler için konulan yasakları Malinowski, babanın şartlar gereği tehlike altındaki anne ve çocuk için ortaya çıkan endişesini azaltma çabası olarak açıklar. Radcliffe-Brown ise bu görüşün aksine söz konusu yasakların babanın endişesini ortaya çıkarmak hatta artırmak amaçlı konulduğunu savunur. Ona göre yasaklar sayesinde hissedilen endişe, aile gibi toplumsal kurumların birbirine daha sıkı bağlanmasını sağlar (Oring, 2012: 267-269). Örnekte görüldüğü üzere her iki antropolog da yasakların bir işlevi olduğu konusunda hem fikirdir fakat söz konusu işlevin açıklanması noktasında birbirlerinden ayrılırlar.

Malinowski, bütün kültürel kurumların temel işlevinin, insanlar için ortak olan biyolojik ve psikolojik ihtiyaçları karşılamak olduğunu savunur. Malinowski'ye göre doğa ve kültür arasında mekanik bir ilişki yoktur. Kültür doğal ve biyolojik ihtiyaçlara göre şekillenir ve sonrasında kültürel ihtiyaçlar da ortaya çıkar. Burada sadece birtakım gereksinimlerin karşılanması değil aynı zamanda toplumsal kurumlar arasında bir uyum da söz konusudur. Örneğin din geleneğe saygı, çevreyle uyum, zorluklar ve ölüm korkusuna karşı mücadelede cesaret ve güven gibi akılcı tutumları sağlama ve pekiştirme işlevlerini üstlenir. Malinowski'ye

göre her biyolojik ihtiyaç bir kültürel sisteme yol açar. İhtiyaçların karşılanmasına yarayan kültürel uygulamalar da yeni kültürel ihtiyaçları ortaya çıkarır (Haviland vd., 2008: 134; Yolcu, 2019: 174). Bu bağlamda Malinowski, temel ihtiyaçlar ve kültür tepkilerini şöyle sıralar:

Temel İhtiyaç

1. Metabolizma
2. Üreme
3. Bedensel rahatlık
4. Güvenlik
5. Hareket
6. Büyüme
7. Sağlık

Kültürün Tepkisi

1. Beslenme sistemi
2. Akrabalık
3. Konut
4. Koruma
5. Faaliyetler
6. Eğitim
7. Hijyen (Malinowski, 1992: 105).

İşlev konusunda Malinowski'nin bireyci ve Radcliffe-Brown'un toplumcu bakışının dışında işlevin topluma olumsuz etkilerinin de olabileceğinin ileri sürüldüğü *bozuk ve örtük* işlev kuramı yaklaşımını benimseyenler de vardır. Bu yaklaşımın temsilcilerinden Robert K. Merton, işlevi sistemin uyum sorununa çözüm üreten sonuçlar, bozuk işlevi ise uyum ve bütünlüğü azaltan hatta bozan sonuçlar olarak tarif eder. Toplumda bozuk işlevlerin de var olduğunu savunan Merton'a göre örneğin din bütünleştirici bir işleve sahiptir fakat bunun yanında toplumsal çatışmalara sebep olabilecek bazı bozuk işlevleri de bünyesinde barındırır. Namus kavramı bir değer olarak aile ve evlilik kurumuna olumlu katkılar sağlarken yine bu kavram kaynaklı ve bozuk işleve sahip namus cinayetleri olumsuz sonuçlara neden olur. Merton işlevi ayrıca *açık* ve *örtük işlev* olarak sınıflandırır. Bunlardan ilki kurumların açıklanan amaç ve görevleri, ikincisi ise yine kurumların etkinliklerinden ortaya çıkan ek sonuçları gösterir. Örneğin bir atasözünde aile değerlerinin yüceltilmesi açık işlev, toplumsal denetimi sağlamak adına bireysel özgürlüğün kısıtlanması ise örtük işlevdir (Yolcu, 2019: 178).

Halk bilimi çalışmalarında işlevsel kuramın hareket noktası metinden ziyade metinlerin üretim, aktarım ve tüketim bağlamı olmuştur. İşlevsel halk bilimi kuramı, bir halk edebiyatı ürününün üretim, aktarım ve tüketim nedenleri üzerine odaklanır (Ekici, 2007: 124). İşlevsel kuramı folklor çalışmalarına uygulayan isimler arasında yer alan William Bascom, halk edebiyatı ürünlerinin toplumsal ve bireysel katkılarına işaret eder ve folklor çalışmalarında metin kadar bağlamı da dikkate alır (Dorson, 2006: 34-35; Yolcu, 2019: 179). Bascom, folklorun işlevlerini ana hatlarıyla dört madde hâlinde sıralar:

1. Eğlenme, eğlendirme ve hoşça vakit geçirme işlevi
2. Değerlere, toplum kurallarına ve törelere destek verme işlevi

3. Eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktarılması işlevi

4. Toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma mekanizması (Bascom, 2005: 125-151; Demirtaş 2022: 183-184).

İlhan Başgöz; folklorun çatışmaları büyütme, başkaldırmalara destek olma, kurulu düzene ve değerlere direnmeleri arkalama, onları yıkmaya kalkışanlara güç verme bağlamında “protesto” merkezli beşinci işlevinin de olduğundan bahseder (1996: 2). Fakat beşinci madde olarak ileri sürülen bu işlev (protesto işlevi), yukarıda dördüncü maddede belirtilen toplumsal ve bireysel baskılardan kurtulma mekanizması içerisinde değerlendirilebilir (Ekici, 2007: 125-126).

Halk hikâyeleri, halkın gereksinimleri doğrultusunda üretilen, aktarılan ve tüketilen halk anlatılarından biri olarak yukarıda bahsedilen işlevlere sahiptir. Halk hikâyelerinin sorun-çözüm yapısı da bu işlevlerin yerine getirilmesine katkı sağlar.

2. HİKÂYELERDEKİ SORUN-ÇÖZÜM YAPISININ İŞLEVLERİ

Hikâyelerin sorun-çözüm yapısı, okuyucu veya dinleyiciye birtakım mesajların verilmesini sağlar. Bunları genel hatlarıyla şu sorular üzerinden okumak mümkündür:

- Hayatta ne gibi durum veya olaylar sorun kabul edilmeli?
- Hayatta insanın karşısına ne gibi sorunlar çıkabilir?
- Karşılaşılan sorunlar karşısında nasıl hareket edilmeli veya edilmemeli?

Hikâyelerdeki sorun-çözüm yapısı okuyucu veya dinleyiciye bu soruların cevaplarını verir. Bu bakımdan toplumsal ve bireysel birtakım ihtiyaçları karşılar. Hikâyelerdeki sorun-çözüm yapısının bu bağlamda üstelendiği işlevler Bascom tarafından belirlenen dört işlev içerisinde değerlendirilebilir durumdadır. Bu yüzden konunun işlevsel açıdan incelemesi, bahsi geçen dört işleve göre yapılmıştır.

Söz konusu incelemeye geçmeden önce, hikâyelerin sorun-çözüm yapısı ile verilen temel mesajları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Tehlikelere ve zor durumlara karşı cesur ve kararlı şekilde mücadele edilmelidir.
- Zorluklara karşı kararlılıkla mücadele edenlere bir şekilde yardım gelecektir.
- Tehlikede ve zor durumda olan kimselere yardım edilmelidir.
- Tehlikelere karşı önlem alınmalı ve tedbirli davranılmalıdır.
- Tehlikeli durumlar iletişim yoluyla aşılabılır.

- Tehlike karşısında bazen anlaşma yoluna gitmek gerekebilir.
- Tehlikeli durumlar uzlaşma ve barış yoluyla engellenebilir.
- Tehlikeli veya zor durumlar düşünme yoluyla aşılabılır veya engellenebilir.
- Tehlike ve zorluk karşısında bazen kadere teslim olmak gerekir.
- Toplumsal baskılar karşısında boyun eğilmemeli, mücadele edilmelidir.
- Toplumsal kabullere dair bazı sorunlar mücadele yoluyla aşılabılır.
- Toplumun gözünde saygın olmak önemlidir ve bunu sağlamak/korunmak için mücadele etmek gerekir.
- Evlenecek kişiler arasında yaş, din, statü ve kültür bakımından denklik olması gerekir.
- Vefa, sadakat, büyüklere saygı, onur, şeref vb. toplumsal/ahlaki değerler önemlidir ve korunmalıdır.
- Otoriteye saygı önemlidir ve bunun aksi durumlarla mücadele edilmelidir.
- Aile bütünlüğü önemlidir ve buna zarar verebilecek kişilere/durumlara karşı mücadele edilmelidir.
- Toplumsal kurallara ve kabullere uyulması gerekir.
- Toplumsal kural, kabul veya değerlere uymayan durumlar iletişim yoluyla aşılabılır veya engellenebilir.
- Saygınlığa zarar verebilecek durumlar iletişim yoluyla engellenebilir.
- Zor ve umutsuz durumlar sabır, çaba, iyilik, dua ve ibadetle çözüme kavuşabilir.
- İyilik, karşı tarafı kırmamak için bir şekilde gizlenerek yapılmalıdır.
- Kibir, kandırma ve kötü niyetli davranışlar bir şekilde cezalandırılır.
- Kimseyi kırmamaya özen gösterilmeli, yanlışlıkla buna sebep olunursa da barış yoluna gidilmelidir.
- Saygınlığı korumak, bazen rakiple anlaşıp yakınlık kurarak sağlanabilir.
- Üzüntülü ve zor zamanlarda dertleşip yardımlaşmak önemlidir ve çözüm yolunda büyük katkı sağlar.
- Gezip dolaşmak, şiir söylemek/dinlemek, başkalarıyla iletişim kurmak vb. aktiviteler üzüntü ve bunalım anlarında insanı rahatlatılabilir.
- Bazen üzüntü ve bunalıma neden olan durumlara karşı aktif şekilde mücadele etmek gerekir.
- Ölüm, ayrılık gibi durumlara karşı kadere rıza gösterme, yas tutma gibi gelenek ve inanca dair yöntemlere başvurmak insanı rahatlatılabilir.

- Üzüntü ve bunalıma neden olabilecek durumlara karşı tedbirli davranmak gerekir.
- Üzüntü ve bunalıma sebep olan/olacak durumlar düşünme yoluyla aşılabılır/engellenebilir.
- Çaresiz kalınan durumlarda bile mutlaka bir çıkış yolu ortaya çıkar veya bulunabilir.
- Zor ve umutsuz durumlarda düşünme yoluyla çözüm üretilebilir.
- Çaresiz kalındığında bazen uzlaşma ve barış yoluna gidilebilir.
- Bir konuda doğru olanın belirlenmesi, sınama ve sorma, sorgulama gibi iletişim yollarıyla sağlanabilir.
- Bilgisizlik ile ilgili sorunlar yardım yoluyla çözülebilir.
- Belirsizlik ve bilgisizliği ortadan kaldırmak için arama, araştırma gibi eylemlere girişmek gerekir.
- Belirsizlik ve bilgisizlik karşısında gelenek ve inanca dair yöntemlere başvurulabilir.
- Belirsizlik ve bilgisizlik durumlarında sebep-sonuç ilişkisi kurma, tecrübelerden faydalanma, akıl yürütme gibi düşünme yollarıyla çözüm geliştirilebilir.
- Toplumu ilgilendiren önemli kararlarda çoğunluğun destek ve kabulü sağlanmalıdır.
- Adalet, iyilik, dürüstlük, hoşgörü gibi toplumsal ve ahlaki değerler benimsenmeli ve korunmalıdır.
- Hayatta; kıskançlık, düşmanlık, kötü niyet, hile, ara bozuculuk gibi olumsuz özellikler taşıyan insanlar ve davranış tarzlarıyla karşılaşılabilir. Bunlara karşı bilinçli ve dikkatli olunmalıdır.
- Toplumsal ve ahlaki değerlerin dışına çıkan olumsuz davranışlar kabul edilmemeli ve bunlarla mücadele edilmelidir.
- Olumsuz davranışlara karşı bazen affetme, anlaşma gibi uzlaşma ve barış yoluna başvurulabilir.
- İkna ve kendini ifade etme güçlüğü kararlılık ve mücadele ile aşılabılır.
- İkna ve kendini ifade etme güçlüğü karşısında pazarlık, şiir, hediyeleşme gibi çeşitli iletişim yöntemlerine başvurulabilir.
- İkna ve kendini ifade etme güçlüğüne aşmak için bazen yardım almak gerekebilir.
- İkna ve kendini ifade etme güçlüğü için düşünme yoluyla çözüm geliştirilebilir.
- Anlaşmazlıkların bir şekilde çözülmesi ve huzur ortamının sağlanması gerekir.
- Anlaşmazlıkların çözümü için ara buluculuk, pazarlık, yarışma, açıklama yapma gibi çeşitli iletişim yöntemlerine başvurulabilir.

- Anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak için bazen mücadele yöntemine başvurmak gerekebilir.
- Bazı anlaşmazlıkların çıkması alınacak önlemlerle engellenebilir.
- Anlaşmazlıkların giderilmesi için bazen yardım yoluna başvurmak gerekebilir.
- Haksızlıklar öğüt verme, uyarma, ikna etme gibi çeşitli iletişim yollarıyla giderilebilir veya engellenebilir.
- Haksızlık kabul edilmemeli ve adalet için mücadele edilmelidir.

2.1. EĞLENME, EĞLENDİRME VE HOŞÇA VAKİT GEÇİRME İŞLEVİ

Hikâyelerdeki karakterlerin birtakım sorunlarla karşılaşmaları ve bu süreçte neler yaşanacağı konusu, hikâyenin kurgusu açısından birer çatışma unsuru olmasının yanında okuyucu veya dinleyici açısından da birer merak unsurudur. Okuyucu veya dinleyici, hikâyedeki karakterler açısından ortaya çıkan sorunların çözülüp çözilemeyeceğini, nasıl çözüleceğini veya söz konusu sorun karşısında ne yapılacağını merak eder. Bütün bunlar, hikâyenin anlatıcı açısından aktarım sürecini, okuyucu/dinleyici açısından da tüketim sürecini daha eğlenceli ve cazip hâle getirir.

Bu bakımdan; hikâyelerdeki sorun-çözüm yapısının, halk edebiyatı ürünlerinden biri olan halk hikâyelerinin eğlenme, eğlendirme ve hoşça vakit geçirme işlevine katkıda bulunduğunu veya hizmet ettiğini söylemek mümkündür.

Bay Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi'nde (7. 13. ve 7.14.) Deli Karçar, kız kardeşini Bamsı Beyrek'e verme şartı olarak bin aygır, bin erkek deve, bin koç, bin köpek ve bin pire ister. Dede Korkut ve Bay Büre bunları tedarik eder. Deli Karçar getirilenleri beğenir. Sıra pirelere geldiğinde Dede Korkut Deli Karçar'ı pirelerin bulunduğu yere götürür. Deli Karçar, burada pirelerin üzerine üşüşmesiyle bunalır ve Dede Korkut'tan yardım ister. Dede Korkut suya atlamasını tavsiye ederek onu kurtarır. Böylece düğün hazırlıklarına başlanır (Ergin; 2021: 126-129). Hikâyede gerek Deli Karçar'ın istekleri gerekse Dede Korkut'un Deli Karçar'ı pirelerin içinde zor durumda bırakması kısımları mizahi durumlar içerir. Bu bakımdan hikâyenin bu sorun-çözüm bağlamının eğlenme, eğlendirme ve hoşça vakit geçirme işlevi gördüğü söylenebilir.

2.2. DEĞERLERE, TOPLUM KURALLARINA VE TÖRELERE DESTEK VERME İŞLEVİ

Hikâyelerde, toplumsal değerlerin sorun-çözüm yapısı üzerinden desteklendiği görülür. Bu destekleme iki şekilde karşımıza çıkar. Bunlardan ilki toplumsal değerler konusundaki bazı yoksunlukların, eksikliklerin hikâyedeki karakterler açısından sorun olarak kabul edilmesidir. Bu şekilde söz konusu toplumsal değerlerin önemi vurgulanır ve bu noktadaki eksikliklerin giderilmesi gerektiği mesajı verilir. İkincisinde ise sorun olarak kabul edilen durum veya olaylar karşısında sunulan çözüm yöntemleri ile bazı toplumsal değerlerin, kuralların önemini vurgulama ve bunları önerme söz konusudur. Sonuç olarak her iki şekilde de adalet, saygı, iyilik, sadakat, vefa gibi toplumsal değerler, bunların önemine dikkat çekilip eksikliklerinin kabul edilemez olduğu ve yaşatılması, benimsenmesi gerektiğine dair mesajlarla desteklenir.

Bu başlık altında bahsedilmesi gereken bir diğer konu hikâyelerde yine sorun-çözüm yapısı üzerinden toplumsal düzen bağlamında toplum kuralları ve törenin desteklenmesidir. Aile bütünlüğünün bozulması, otoriteye karşı gelme, suç kapsamındaki çeşitli faaliyetler ile gibi toplumsal düzeni bozucu durum ve eylemler hikâyelerde olumsuzlanır ve bunların karşısında durularak toplumsal düzeni destekleyen mesajlar verilir. Bunlara toplum kurallarının ve törenin dışına çıkılması açısından hikâyelerin sorun-çözüm yapısında yer alan bekârlık, çocuksuzluk, kendini kanıtlama, töreye karşı gelme gibi pek çok durum veya olayı da eklemek mümkündür.

Celâli Bey ve Mehmet Bey Hikâyesi'nde (4.23.) Arap Pehlivan, Celâli Bey'den önce Mehmet Bey'in elini öper. Bunun üzerine Celâli Bey "Neden yaşıma hürmet edip evvel benim elimi öpmedi?" diye sinirlenir. Arap Pehlivan "Senden evvel beni bu adam yenmiştir; o sebepten önce onun elini öptüm." diye durumu açıklar ve af diler (Boratav, 2018: 324). Hikâyenin bu kısmında, büyüğe karşı hürmetsizliğin sorun kabul edildiği görülür. Bu bağlamda, büyüklere saygının önemi vurgulanır ve saygısızlıktan kaçınılması gerektiği mesajı verilir.

Gül ile Ali Şîr Hikâyesi'nde (22.1.) Mîr Ali Şîr, fakirlerin maddi anlamdaki çaresizlik sorununu onları kırmayacak bir şekilde yardım ederek çözmeye çalışır (Boratav, 2018: 266-267). Hikâyenin bu kısmında, fakirleri gözetme ve iyilik gibi kavramların önemi vurgulanarak toplumsal değerlerin desteklendiği görülür. Ayrıca iyilik yapılırken karşı tarafı kırııcı hareketlerden kaçınılması ve bu konuda hassas olunması gerektiği yönünde mesajların verildiği de söylenebilir.

Kirmanşah Hikâyesi'nde (25.1.) Şiraz'ın Tiflis vilayetindeki Hurşud isimli hükümdar çocuğu olmadığı için üzüntülüdür. Bir gün veziriyle birlikte derviş kılığında dolaşmaya çıktıkları sırada yanlarına bir başka derviş olarak Hz. Hızır gelir. Hz. Hızır padişahı ve derdini bilince Hurşud Şah ondan derdine de çare bulmasını ister. Hz. Hızır padişahı bazı isteklerde bulunur: padişah o gece eşiyle abdest alıp namaz kıldıktan sonra birlikte olacak, evladının müjdesini veren kişiyi ve yardıma muhtaç kimseleri sevindirecek, yedi kurban kesip ihtiyaç sahiplerine dağıtacak ve geçilmeyen suların üzerine köprü, susuz kalan yerlere çeşmeler yaptıracaktır. Bu olaydan sonra padişahın bir oğlu olur ve padişah bundan sonraki istekleri de yerine getirir (Alptekin, 1999: 131-141). Hikâyenin bu kısmında, çocuksuzluk sorununun alınan dinî-mitolojik yardım yoluyla çözülmesi söz konusudur. Bu sırada Hz. Hızır'ın istekleri ve padişahın bunları yerine getirmesi bağlamında toplumsal değerlerin desteklendiği görülür.

Âşık Garip hikâyesinde (3.10. ve 3.11.) bir grup delikanlı, kendisi ve ailesi için bir bezirgândan yardım isteyen Âşık Garip'e yardım edilmemesini sorun olarak görür ve bezirgâna saldırmaya kalkar. Bu kargaşa durumu da mahalleli tarafından sorun kabul edilir ve ara buluculukla çözülür (Türkmen, 2018: 153-155). Hikâyede gerek delikanlılar gerekse mahalleli açısından sorun kabul edilen durumlar ve bunların çözümü için sergilenen tavırlar bağlamında yardıma muhtaç insanlara yardım edilmesi, anlaşmazlıkların giderilmesi ve toplumsal düzenin korunmasına dair mesajlar verildiği söylenebilir. Aynı hikâyenin devamında (3.13.) Canım Hoca'nın karısı, eşinin eve gelmemesine Âşık Garip'in neden olduğunu düşünür ve onun ailesini döverek evden kovar (Türkmen, 2018: 160-161). Hikâyenin bu kısmında, aile bütünlüğünün önemine vurgu yapıldığı ve söz konusu bütünlüğün bozulmasına neden olan unsurların karşısında durulması gerektiğine dair mesaj verildiği söylenebilir.

Eşref Bey Hikâyesi'nde (20.20.) bir anlaşmazlık dolayısıyla toplumsal düzen bozulur ve iki taraf savaş durumuna gelir. Bu durumu sorun olarak gören Şah-ı Duhter, vekaleten tahtında oturan kardeşini tahtan indirir ve yerine geçer. Tarafları sorgulayıp dinledikten sonra da ortadaki anlaşmazlığı sonlandırarak toplumsal düzeni yeniden sağlar (Sakaoğlu vd., 1999: 41-46). Hikâyenin bu kısmında, toplumsal düzeni destekler nitelikte mesajlar verildiği söylenebilir.

Tayyarzâde Hikâyesi'nde (33.14.) Sultan Murat, dolandırıcılık faaliyetlerinde bulunan ve insanlara zarar veren bir batakhaneyi basarak suçluları cezalandırır. Bu sayede hem otoritesini korur hem de toplumsal düzeni sağlar (Aytaç, 2011: 137-140). Bu sorun-çözüm bağlamında toplumsal düzeni destekleyici mesajlar verildiği söylenebilir.

Celâli Bey ve Mehmet Bey Hikâyesi'nde (4.3.) İsfahan yakınlarında bir mağarayı zapt edip eşkıyalık yapmaya başlayan Celâli Bey ile Mehmet Bey'in toplumsal düzeni bozucu faaliyetlerde bulunduğu görülür. Bu durum gerek İsfahan halkı gerekse İsfahan Şahı tarafından sorun olarak kabul edilir ve bir şekilde bu faaliyetleri sonlandırmak üzere harekete geçilir (Boratav, 2018: 307-309). Hikâyenin bu kısmındaki saygısızlık sorununun karşı koyma-mücadele yoluyla çözümü bağlamında toplumsal düzeni bozucu faaliyetlerin kabul edilemez olduğuna ve bu tür faaliyetlerin önüne geçilmesi gerektiğine dair mesaj verildiği söylenebilir.

İç Oğuz'a Dış Oğuz'un Asi Olup Beyrek'in Öldüğü Hikâye'de (16.10.) Salur Kazan, asilik eden Dış Oğuz beylerine karşı koyar. Savaş meydanında karşısına çıkan Aruz Koca'ya alçaklıkla er öldürmenin cezasını vereceğini söyleyerek harekete geçer ve onu ölümle cezalandırır. Sonunda Dede Korkut gelip yiğitleri kutlar. Kopuz çalarak söylediği şiirde dünyanın kimseye kalmayacağını vurgular ve dua eder (Ergin, 2021: 249-250). Hikâyede Dış Oğuz'un İç Oğuz'a baş kaldırması konu edilir. Bu minvalde Beyrek'in alçaklıkla öldürülmesi olumsuzlanarak mertlik gibi bazı toplumsal değerlerin önemine vurgu yapılır. Sonrasında, bir şekilde otoriteye karşı gelenler Salur Kazan tarafından cezalandırılır. Bu bağlamda, otoritenin dolayısıyla toplumsal düzenin önemi vurgulanır ve bunu bozma girişimlerine en sert şekilde karşı durulması gerektiğine dair mesajlar verilir.

2.3. EĞİTİM VEYA KÜLTÜRÜN GELECEK KUŞAKLARA AKTARILMASI İŞLEVİ

Hikâyelerin sorun-çözüm yapısının; okuyucu/dinleyiciye yönelik olarak umut ve cesaret aşılama, toplumsal kimlik kazandırma, yol göstericilik, anlatıcının ara söz ile doğrudan mesaj vermesi, olumsuz karakterler üzerinden yapılan bilgilendirme ve uyarılar gibi konular bağlamında eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktarılması işlevini yerine getirdiği görülür. Bu konuları maddeler hâlinde şöyle açıklamak mümkündür.

- Hikâyelerde karakterler en zor sorunları bile aşmayı başarırlar. Çaresiz kalınan durumlarda ise dinî-mitolojik veya gerçek yardım alırlar. Bu bağlamda hikâyelerde, umutsuzluğa yer verilmediğini ve okuyucu/dinleyiciye bir şekilde umut ve cesaret aşılandığını söylemek mümkündür.
- Bilindiği üzere, sorun kavramı görecelidir. Hayatta karşılaşılan herhangi bir durum veya olay bir kesim için sorun teşkil ederken başka bir kesim açısından sorun kabul edilmeyebilir. Hikâyelerde sorun-çözüm yapısı yoluyla toplum olarak nelerin sorun

olarak görülmesi ve değiştirilmesi gerektiği bağlamında okuyucu/dinleyiciye toplumsal kimlik aşılandığı söylenebilir.

- Hikâyelerde karakterlerin karşılaştıkları sorunlar için başvurduğu çözüm yöntemleri, benzer durum veya olaylara karşı okuyucu/dinleyiciye önerilen davranış tarzları olarak da yorumlanabilir. Bu bakımdan hikâyelerin sorun-çözüm yapısının okuyucu/dinleyici açısından bir yol gösterici işlevi gördüğü söylenebilir.
- Bazı hikâyelerin sorun-çözüm bağlamında, anlatıcının araya girip doğrudan ve açık şekilde mesaj verdiği görülür. Bu durum, hikâyelerin sorun-çözüm yapısı üzerinden okuyucu/dinleyiciye birtakım mesajlar verildiği düşüncesini destekler ve bu yapının eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktarılması gibi işlevler üstlendiğini gösterir niteliktedir.
- Hikâyelerde sorun-çözüm yapısı üzerinden olumsuz karakterlere dair bilgilendirme ve uyarılar yapılır. Bu bağlamda, sorun-çözüm yapısının olumsuz karakterler konusunda eğitim ve bilgi birikimin aktarımını sağladığı söylenebilir.

Bundan sonraki kısımda, burada ilk dört maddede geçen konular örnekler üzerinden incelenecektir. Son maddede yer alan olumsuz karakterler üzerinden yapılan bilgilendirme ve uyarılar konusu ise “Sorunun Tarafı Olarak Olumsuz Karakterler ve Çözüm Yöntemleri” başlığı altında ayrıca değerlendirilecektir.

Kazan Bey’in Oğlu Uruz Bey’in Tutsak Olduğu Hikâye’de (8.11., 8.13. ve 8.12.) oğlunu aramaya çıkan Burla Hatun izleri takip eder ve yaralanıp baygın düşen Salur Kazan’a ulaşır. Kazan Burla Hatun’u tanımaz. Yiğit bir er zannettiği Burla Hatun’dan atını ve silahlarını kendisine vermesini ister. Burla Hatun onu cesaretlendirip “Çal kılıcını yetiştin Kazan!” der. Bu sırada Oğuz beyleri de yardıma yetişir. Abdest alıp namaz kıldıktan ve Hz. Muhammed’e salavat getirdikten sonra saldırdıkları kâfiri bozguna uğratırlar. Böylece Uruz tutsaklıktan kurtulur (Ergin, 2021: 173-176). Hikâyede Salur Kazan tutsak alınan oğlunu kurtarmak için mücadeleye girişir. Bu mücadele sırasında yaralanıp baygın düşmesine rağmen yanına gelen yiğit bir er zannettiği Burla Hatun’dan atını ve silahını isteyerek düşmana saldırmaya çalışır. Bu davranış tarzı okuyucu veya dinleyiciye kararlılık ve cesaret aşılandığının göstergesidir. Yine Salur Kazan ve oğlu Uruz’un tehlike karşısında çaresiz kaldığı anlarda yardım almaları ve Salur Kazan’ın Burla Hatun tarafından cesaretlendirilmesi en zor durumlarda bile cesur ve kararlı davranıldığında mutlaka bir yardımın geleceğine ve bir şekilde söz konusu zorluğun aşılabacağına dair mesajlar içermektedir.

Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi'nde (10.4.) Kanlı Turalı, tekürün kızını almak için aslan, boğa ve deve ile mücadele etmeye karar verir. Babası Kanlı Koca tehlikelerinden bahsettiği mücadeleden onu vazgeçirmeye çalışır. Fakat Kan Turalı “Bu kadar işten korkan yiğit mi olur! Alp ere korku vermek ayıp olur.” diyerek anne babasıyla vedalaşır ve yola koyulur (Ergin, 2021: 185-187). Hikâyenin bu kısmında, Kan Turalı'nın zorlu ve tehlikeli bir mücadele karşısında geri atmaması ve söylemleri bağlamında okuyucu veya dinleyiciye cesaret aşılandığı ve korkaklığın olumsuzlandığı görülür. Hikâyenin devamında (10.6.) Kan Turalı, ilk mücadele için boğanın karşısına çıkar. Bu sırada onun için endişelenip umutsuzluğa kapılarak ağlamaya başlayan yiğitlerinden ağlamayı bırakıp kendisini övmelerini ister. Bunun sonrasında da boğayı alt etmeyi başarır (Ergin, 2021: 188-190). Hikâyenin bu kısmında ise tehlike karşısında umutsuzluğa yer verilmediği görülür. Ayrıca zorlukların cesaret ve kararlılıkla aşılabileceğine dair mesaj verilir.

Kazılık Koca Oğlu Yigenek Hikâyesi'nde (11.4.) Yigenek seferden önceki gece bir rüya görür. Rüyasında dayısı Emen ona “Çok güçlüydüm, defalarca kaleye saldırdım fakat alamadım. Gitme!” der. Yigenek ise “Sen adı belli yiğitlerle değil, ulufecilerle yoldaşlık ettiğin için kaleyi alamadın.” diye karşılık verir. Yigenek yanındaki bey yiğitlere bu şekilde rüyasını anlattıktan sonra “Hasmından dönmese, kaçmasa erlik güzel.” der (Ergin, 2021: 201-203). Hikâyenin bu kısmında, Yigenek rüyasında gördüğü dayısının uyarılarını dikkate almaz. Çünkü dayısı ona mücadeleye girmemesini tavsiye etmektedir. O ise bu konuda kararlılık ve cesaret gösterir. Yoldaşlarına söylediği “Hasmından dönmese, kaçmasa erlik güzel.” sözü de yine düşmandan ve mücadeleden kaçmamak gerektiği yönünde bir mesaj olarak görülebilir.

Elif ile Mahmut Hikâyesi'nde (18.7.) Mahmut ve arkadaşı yolda zorba bir Arap'a (Zülf-i Perişan) rastlar. Arkadaşı can korkusuna kapılır fakat Mahmut hiç korkmadan sarayına girip meydan okuduğu Arap'ı alt eder ve zorbalığa son verir (Gümüş, 2019: 259-262). Hikâyenin bu kısmında, okuyucu veya dinleyici açısından rol model konumundaki başkarakter üzerinden, tehlike ve zorbalık karşısında cesurca mücadele edilmesi gerektiğine dair mesaj verildiği söylenebilir.

Şah İsmail Hikâyesi'nde (31.13.) Ethem Şah ile Türkmen Beyi savaşmaya başlayınca Şah İsmail “Benim yüzümden kan dökülüyor.” diye üzülür. Dua edip Allah'tan güç ister. Böylece Güllüzar'ı alacak ve savaşı bitirecektir. Nihayetinde duası kabul olan Şah İsmail'e Allah tarafından büyük bir güç verilir (Sakaoğlu vd., 1973: 173-175). Hikâyede anlaşmazlık sorununun yardım yoluyla çözülmesi bağlamında, iyi niyetle girilen zorlu işlerde kişinin gücü yetmese bile Allah'ın ona yardım edeceğine dair mesaj verildiği söylenebilir.

Ferhat ile Şirin hikâyesinde (21.11.) Hürmüz Şah, Ferhat'ın şiirlerinden etkilenir ve onu huzuruna çağırır. Mehmine Bânû'nun yaptığı haksızlığı, zulmü öğrenince sinirlenip Ferhat'a yardım etmeye karar verir. Ferhat'ı giydirip kuşattıktan sonra bir mektupla Mehmine Bânû'dan Şirin'i Ferhat'a vermesini ister (Özarslan, 2019: 177-178). Hikâyede, Hürmüz Şah'ın hem âşıkların ayrı kalmasına hem de haksızlık ve zulme karşı durduğu görülür. Bu bağlamda, haksızlık ve zulmün sorun olarak kabul edilmesi, karşısında durulması ve bu konudaki mağduriyetlerin giderilmesi gerektiğine dair mesaj verilerek toplumsal kimlik oluşumuna katkı sağlandığı yorumu yapılabilir.

Hurşit ile Mahmihri Hikâyesi'nde (23.14.) gurbette olan Hurşit su dolduran bir kadına rastlar. Kadın Hurşit'e nereli olduğunu sorar. Hurşit ise bir garip olduğunu söyler. Kadın "Oğlum beni analığa kabul eder misin?" diye sorar. Hurşit kabul edince de onu evinde ağırlar (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 120-121). Hikâyede birinin kimsesiz bir garip oluşu ona rastlayan kadın tarafından sorun olarak görülür. Kadın, bu kimsesiz ve garip kişiyi oğlu gibi görüp sahiplenir. Bu sorun-çözüm bağlamıyla hikâyenin toplumsal kimlik inşasına katkıda bulunduğu söylenebilir. Hikâyenin devamında (23.17.) Kara Han'ın hizmetine almak istediği Hurşit "Gülü seven dikenini sever, beni seven böyle sevsin." diyerek iç ağası kıyafetini giymeyi kabul etmez (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 127). Hikâyenin bu kısmında, okuyucu/dinleyiciye kişilikten ödün verilememesi gerektiği sezdirilerek toplumsal kimliğin desteklendiği yorumu yapılabilir.

Celâli Bey ve Mehmet Bey Hikâyesi'nde (4.5.) Bir gün Celâli Bey "Her kuş erbabıyla uçar." sözünden hareketle oğlu Mehmet Bey'in Şahın ve kendisinin huzurunda oturup kalkmasının uygun olmadığını söyleyerek Şahtan oğluna ayrı bir konak yeri göstermesini ister (Boratav, 2018: 309). Hikâyenin bu kısmında bir ata sözünden bahsedilerek yaş, düşünce ve karakter gibi hususlardaki denklik konusuna vurgu yapılır ve buna dikkat edilen bir yaşan biçimi önerisinde bulunulur. Bu vurgu ve yönlendirmenin okuyucu ve dinleyiciye toplumsal kimlik aşılama konusunda mesajlar içerdiği yorumu yapılabilir. Ayrıca hikâyede bir atasözünün kullanılması da kültürel birikimin gelecek nesillere aktarılması noktasında katkı sağlamaktadır.

Âsumân ile Zeycân Hikâyesi'nde (2.15.) Zeycân'ın babası olan hükümdar yüzünden kavuşamayan âşıklar, Erzurum Paşası'ndan yardım istemeye karar verirler. Erzurum Paşa'sının görevlendirdiği bölükbaşı İbrahim Ağa, Zeycân'ın babasını yakasından tutup kadı karşısına çıkarır. Hükümdarın kızını vermek için önce Âsumân'a söz verdiği fakat sonrasında başkasıyla evlendirmek istediği anlatılıp kadıya danışılır. Kadı "Kız kimi isterse hak onundur." der ve Zeycân'a üç kez sorulur. Zeycân'ın her seferinde "Âsumân'ı isterim." demesi üzerine âşıklar evlendirilir (Kaya ve Koz, 2000: 54-61). Hikâyede, verilen sözün tutulması gerektiğine dair

mesaj verilir ve bunun aksi durum sorun kabul edilerek olumsuzlanır. Ayrıca adalet arayışı ve bu konuda Zeycân'ın isteğinin esas alınması da kimlik inşası bakımından dikkat çekicidir.

Âşık Garip hikâyesinde (3.28.) başlık parası kazanmak için gurbete çıkan Âşık Garip, Baba Yusuf'un kahvehanesine ortak olur. Müşteri sayısını artırmak için kahvehaneye bakım yapar ve işe iki yeni yardımcı alır. Âşık Garip'in şiirini duyan halk kahvehaneyi doldurur. İlk gün müşterilerden ücret alınmaz. Ertesi gün müşteri sayısı daha da artar (Türkmen, 2018: 179-181). Hikâyenin bu kısmında, Âşık Garip'in başlık parasını kısa sürede kazanabilmek için yaptıkları şu şekilde yorumlanabilir: Bir kahvehaneye ortak olur ve buraya bakım yaparak hizmet kalitesini artırır. Sonrasında, müşteri sayısının aratacağını hesap ederek ve yine hizmet kalitesini düşünerek çalışan sayısını artırır. Âşıklık yeteneğini kullanır ve ilk gün müşterilerden ücret talep etmeyerek bir nevi kampanya yapar. Nihayetinde de başarıya ulaşır. Tüm bunlar, maddi yetersizlik bağlamında benzer bir sorun için gerçek hayatta da geçerli olabilecek ve uygulanabilecek tarzıdır. Dolayısıyla hikâyenin bu sorun-çözüm bağlamı okuyucu/dinleyici için yol göstericilik işlevini yerine getirir.

Köroğlu'nun Zuhuru hikâyesinde (26.9.) on üç yaşına giren Ali, bir yıldır yolunu kesip elindeki yemeğin bir kısmına el koyan serserilerin zorbalığına katlanmaktadır. Bir gün sokakta garip bir köpeğin, etrafına üşüşen diğer köpekleri alt edişine şahit olur. "Benim yiğitliğim bu köpek kadar da mı yok!" diye düşünür ve bir dahaki yemek yolculuğu için yanına bir değnek alır. Yine yolunu kesen serserilere bu sefer karşı koyar. Onlarla giriştiği mücadele sonunda serserilerden bazıları yaralanır diğerleri de kaçır. Ali böylece yemeği serserilere vermez ve eksiksiz şekilde eve götürür (Kaplan vd., 1973: 8-9). Hikâyenin bu sorun-çözüm bağlamında, karakterin karşı karşıya kaldığı sorunu *hangi yolla çözdüğü* bilgisi direkt verilmez. Bunun yerine ve yanında karakterin *çözüme nasıl ulaştığı* bilgisi de aktarılır. Dolayısıyla burada okuyucu veya dinleyiciye çözüm önerisinde bulunmanın yanı sıra sorunlara nasıl çözüm üretilebileceği konusunda da yol gösterme işlevi söz konusudur.

Kirmanşah Hikâyesi'nde (25.3.) Hurşud Şah, çocuğu olmadığı için üzüntülüdür. Onu teselli etmeye çalışan veziri, şehrin etrafında gezmeyi teklif eder. Derviş kılığında gezmeye çıkarlar. Vezir "İçindeki kederi bu su alır gider, dikkatle suya bak." diyerek padişahı bir akarsu kenarına oturtur (Alptekin, 1999: 131-141). Hikâyenin bu kısmında, üzüntü-bunalım sorununa karşı gezmek, dolaşmak ve suya bakmak şeklinde bir çözüm önerisinde bulunulur. Ayrıca hikâyenin anlatıcısı bu noktada şöyle bir ara söze yer verir:

[İşde haggat insan oğlunun, beni ademin dünyada iki şey gamini götürür.

“Nedir bu gam?”

Rakı içersin, yükü yükü üstüne bağlarsın sakın içme! İçdiğinde benim bu gamim def olsun... Yok... Eyce beter olur. Kumar oynarsın eyce beter, gezmeye çıkarsın, eyce beter. Ya dünyada senin gam gasavetin, bir akar suyun kenarında otur, o suya dikkatle, o suyun hışıltısına seyret. Allah'ın cemalini, o su bir görmüş, bir de akıyor, bir daa göre. Hele akıyor. Bir de göğ çimende otur. Allah'ın yokdan halk ettiği nebatete seyret. Her bir çiçeğin rengi ayrı. Kokusu da ayrı, eyer dikkatle bunlara nezer eder bakarsansa, kadirsen Yâ Rabbi, gendi içinden çekersense, hele bak ne gader türlü türlü varlığı halk etmişsen. Her bir çiçeğin rengi bir türlü, kokusu bir türlü, gendi bir türlü, bunları bitirip, itiren sensin deyip, eğer dikkatle nazar edersen gamın gasavetin gider. İşde dünyada iki şey gam götürür. Başka bir şeyler deyil. Çalgı ey çeker, kumar eyce, işret eyce, dağınık gezem dersin eyce seleyi suya verirsin. Verme insanoğlu, işde bu iki şeyi unutma. Gam gasaveti bu iki hal götürür.] (Alptekin, 1999: 134).

Ara sözden de anlaşılacağı üzere hikâyede üzüntü ve bunalım karşısında bahsi geçen içki, kumar gibi olumsuz durumlardan uzak durulması gerektiği; gezme, dolaşma ve su kenarına oturup suyu seyretmenin insanın içini ferahlatacağı şeklinde bir yol göstericilik söz konusudur.

2.3.1. Sorunun Tarafı Olarak Olumsuz Karakterler ve Çözüm Yöntemleri

Hikâyelerin sorun-çözüm yapısı ile buradaki olumsuz karakterler ve eylemleri üzerinden okuyucu veya dinleyiciye birtakım mesajlar verilir. Olumsuz karakterlerin sorunun tarafı olduğu sorunlarda, olumsuz karakterlerin hangi durum veya olayları sorun olarak gördüğü ve bu sorunlara karşı hangi çözüm yöntemlerine başvurduğu verilmiş olur. Böylece olumsuz karakterlerin varlığına işaret edilir. Olumsuz karakterlerin anlatıcı ve okuyucu/dinleyici açısından nasıl sorunlar teşkil edebileceği sezdirilir. Kısacası okuyucu veya dinleyici olumsuz karakterler ve eylemlerine karşı bilinçli hâle getirilir.

Hikâyelerin sorun-çözüm yapısında yer alan olumsuz karakterler, anlatıcı ve okuyucu/dinleyici açısından huzur ortamını hedef alırlar. Bunlar âşıkkların kavuşması, bir arada olması; birinin bir konuda iyi, başarılı olması, bir sırrın saklanması, huzur ortamının sağlanması gibi olay veya durumlardır. Bunların dışında, olumlu karakterler açısından sorun kabul edilen bilgisizlik, çaresizlik, ikna ve kendini ifade etme güçlüğü, saygısızlık, tehlike,

üzüntü-bunalım sorunlarıyla da karşı karşıya kaldıkları görülür. Olumsuz karakterler tüm bu sorunları engellemek veya ortadan kaldırmak için karşı koyma ve mücadele eylemine geçer ve bunu kötülük yoluyla gerçekleştirirler. Bunun istisnaları da vardır. Fakat bu istisnalar, geniş açıdan ve nihayetinde huzur ortamının hedef alınması, huzur ortamına karşı gerçekleştirilen eylemlerin bir parçası olması bağlamında kötülük olarak yorumlanabilir.

Bundan sonraki kısımda olumsuz karakterlerin tarafı olduğu sorunlar ve bunların çözülmesi konusu örneklerle incelenecektir.

2.3.1.1. Sorun: Âşıkların Kavuşması, Bir Arada Olması - Çözüm: Kötülük

Tahir ile Zühre hikâyesinde (32.7.) Padişahın hilekâr, bencil bir kölesi Tahir ile Zühre'nin buluşup söyleştiğini görür, kıskanır ve Zühre'nin anne-babasına söyler (Türkmen, 2015: 216). Hikâyede, padişahın kölesinin olumsuz kişi olduğu ve âşıkların bir arada olmasını hedef aldığı görülür. Bu durumu değiştirmek için de ara bozuculuk bağlamında kötülük yoluna başvurur.

Ferhat ile Şirin hikâyesinde (21.7.) Bir cadı kadın/gammazcı cariyeye Ferhat ile Şirin'in buluştuğunu Mehmîne Bânû'ya haber verir (Özarslan, 2019: 170). Hikâyede, olumsuz kişinin âşıkların bir arada olmasını sorun kabul ettiği ve bunu değiştirmek için ara bozuculuk bağlamında kötülük yoluna başvurduğu görülür.

Kerem ile Aslı hikâyesinde (24.42.) Kerem ile Aslı gece kaçmayı planlarlar. Manuk ise keşiş Kerem'i öldürtmeyi teklif eder. Keşiş de altın verdiği Mütesellim Ahmet Bey'den Kerem'i öldürmesini ister (Duymaz, 2021: 156). Hikâyede, âşıkların kavuşmasının olumsuz karakterler tarafından sorun olarak görüldüğü ve cana kastetme bağlamında kötülük yoluyla engellenmeye çalışıldığı görülür. Hikâyenin devamında (24.45.) kırk keşiş bir araya gelip Aslı için sihirli bir entari hazırlar. Âşıklar bu entarinin düğmelerini açamaz. Kerem aşk ateşiyle alev alır ve yanarak can verir. Bunun üzerine Aslı da kendini Kerem'in ateşine atıp canını teslim eder (Duymaz, 2021: 170). Hikâyenin bu son kısmında, yine olumsuz karakterlerin, âşıkların kavuşmasını son anda bile vazgeçmeden engellemeye çalıştığı görülür.

Arzu ile Kamber hikâyesinde cadı kadın ile Burgaib Sipahi sevenlerin kavuşmasına üzüldür. Bu konuda istişare eder ve bir ziyafetle Kamber'i zehirlemeye karar verirler (Şimşek, 1987: 192). Hikâyenin devamında (1.16.) zehirlenmekten bir şekilde kurtulan Kamber, bu sefer de bir eve hapsedilir. Kamber, buradan da kurtulup Rüstem Şah'tan yardım istemek için yola koyulur. Bunun üzerine telaşa kapılan Burgaib Sipahi durumu cadı kadınla istişare eder ve

Arzu'yu Araz beyi ile evlendirmeye karar verirler (Şimşek 1987: 195-196). Hikâyede, olumsuz karakterlerin âşıkların kavuşmasını sorun kabul ettiği ve bu durumu değiştirmek/engellemek adına cana kastetme, hapsedme, maşuku başkasıyla evlendirmeye çalışma bağlamında kötülük yoluna başvurdıkları görülür.

Bay Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi'nde (7.20.) Yalancı oğlu Yaltacuk, Deli Karçar'ın Bamsı Beyrek'in ölüm haberini getirene kardeşini vereceğine dair sözlerini duyar ve Beyrek'in daha önce kendisine hediye ettiği gömleği kana bulayarak onun öldüğü haberini getirir (Ergin, 2021: 131-133). Hikâyede, *rakip* konumunda olan ve âşıkların kavuşmasına engel teşkil eden Yalancı oğlu Yaltacuk'un hile yapma ve yalan söyleme bağlamında kötülük yoluna başvurduğu görülür.

Sürmeli Bey Hikâyesi'nde (30.5.) Sürmeli Bey, nişanlısı Telli Senem'den haber getirmek üzere hizmetindeki İshak'ı Menemenci köyüne gönderir. İshak, bu sırada gördüğü Telli Senem'in Sürmeli Bey'e değil kendisine layık olduğunu düşünür. Sürmeli Bey'e "Seninkinin düşüp kalkmadığı adam kalmamış." diyerek Telli Senem'e iftira atar (Köse, 1996: 92-95). Hikâyede, İshak'ın maşuka göz koyması ve onu elde edebilmek için iftira atma bağlamında kötülük yoluna başvurması söz konusudur. Bu bağlamda, *rakip* tarafından âşıkların kavuşması açısından huzur ortamının hedef alındığı söylenebilir.

Elif ile Mahmut Hikâyesi'nde (18.23.) Mahmut'un babası Şah Murat, kendisini ziyaretleri sırasında oğlunun âşık olduğu Elif'i görünce vezirini çağırıp "Elif'i kendime alacağım." der ve Mahmut'un öldürülmesini ister. Sonrasında, herkesin önünde öldüremeyeceğini anladığı Mahmut'un kalede gizlice boğulmasını emreder (Gümüş, 2019: 282-289). Hikâyede, oğlunun sevdiği kıza göz koyan Şah Murat'ın *rakip* konumunda olduğu ve kötülük yoluyla âşıkların kavuşması bağlamında, anlatıcı ve okuyucu/dinleyici açısından, huzur ortamını hedef aldığı görülür.

Gül ile Ali Şîr Hikâyesi'nde (22.4.) Padişah Hüseyin Baykara şehri dolaşırken veziri Ali Şîr'in nişanlısı Gül'ü görüp âşık olur ve elçi göndererek Gül'e talip olur (Boratav, 2018: 272). Hikâyede, Hüseyin Baykara Gül'ün Ali Şîr ile nişanlı olduğundan haberdar değildir. Fakat yine de maşuka talip olması açısından *rakip* konumundadır ve âşıkların kavuşmasına engel teşkil eder. Bu bakımdan, anlatıcı ve okuyucu/dinleyici açısından huzur ortamını hedef aldığı yorumu yapılabilir.

Celâli Bey ve Mehmet Bey Hikâyesi'nde (4.25.) Gül-Eser ile Mehmet Bey, Zengi'ye gitmeye karar verirler. Zengi hükümdarı Gül-Eser'in dayısıdır. Mehmet Bey burada Gül-Eser'i

dayısından isteyecektir. Fakat Zengi hükümdarı ölmüş yerine de oğlu Kara-Çöl geçmiştir. Gül-Eser'i gören Kara-Çöl "Bu kız bana münasiptir." diye düşünerek devlet erkânını toplar ve Mehmet Bey'in öldürülmesini ister (Boratav: 328-329). Hikâyede, *rakip* konumundaki olumsuz kişinin âşıkların kavuşmasını hedef aldığı ve cana kastetme bağlamında kötülük yoluna başvurduğu görülür.

Şah İsmail Hikâyesi'nde (31.28.) Ethem Şah, oğlu Şah İsmail'in nikahlısı olan Güllüzar ve Gülperi'ye göz koyar. Onları elde edebilmek için de oğlunu öldürmeye karar verir. Güllüzar ile Gülperi'ye "Oğlum önceden böyle güçlü değildi. Sırrı nedir öğrenin." der. Onlar da Şah İsmail'in sırrını öğrenip baba bildikleri Ethem Şah'a anlatırlar. "Kılıcı kınına girerse uykuya dalar uyanamazmış. Yedi kat zincirleri kırar da Hazreti Pir'in verdiği kılıklardan kurtulamazmış." derler. Ethem Şah "Oğlum sizi kandırmış. Deneyin bakalım öyle mi?" diyerek onlara fitne öğretir. Kızlar denemek için killa Şah İsmail'i bağlayınca da baskınla oğlunu ele geçirir. Gözlerini oyar ve kılıcını da kabzasına sokup denize atar. Neden böyle yaptığını soran halkı da "Oğlum hata işlerde bulunmuş. Söylesem parçalarsınız bu yüzden söyleyemem." diye kandırır (Sakaoğlu vd., 1997: 198-205). Hikâyede, oğlunun nikahlılarına göz koyması açısından *rakip* konumunda olan Ethem Şah, âşıkların kavuşmasını hedef alır ve hile yapma, yalan söyleme, cana kastetme bağlamında kötülük yoluna başvurur.

2.3.1.2. Sorun: Birinin Bir Konuda İyi Olması - Çözüm: Kötülük

Sürmeli Bey Hikâyesi'nde (30.9.) sarayın baş ağası olarak hizmette kusur etmeyen Sürmeli Bey kısa sürede Toraman Paşa tarafından daha çok sevilir. Sarayın diğer hizmetlileri bu durumdan rahatsız olur. "Daha dün geldi başımıza ağa kesildi. Onu buradan attırmalıyız." diye düşünürler. Toraman Paşa'nın hanımına gidip "Yeni gelen uşak size âşık olmuş." diye iftira atarlar (Köse, 1996: 99-100). Hikâyede, olumsuz karakterlerin Sürmeli Bey'in başarısını sorun kabul ettiği ve bu durumu değiştirmek için iftira atma bağlamında kötülük yoluna başvurdıkları görülür.

Âsumân ile Zeycân Hikâyesi'nde (2.13.) Kâbub şehrindeki kahvehane sahipleri Âsumân yüzünden işlerinin kötüleştiğini söyleyerek onu bir adaya atması için bir cadı kadından yardım isterler. Cadı kadın bir yolunu bularak Âsumân'ı adaya götürür ve kandırıp kuyuya düşürür (Kaya ve Koz, 2000: 51-52). Hikâyede, maddi kayıp nedeniyle Âsumân'ın başarısı olumsuz karakterler tarafından sorun kabul edilir ve bu soruna karşı kötülük yoluna başvurulur.

Kirmanşah Hikâyesi'nde (25.13.) Ehmed Şah, yeğeni Kirmanşah'ın ilerlemesi ve büyük bir kahraman oluşundan mutluluk duyar fakat oğulları Kirmanşah'ı kıskanırlar. “Biz niye onun gibi ilerleyemedik!” diye annelerine danışırlar. Anneleri de “Fırsatını bulup Kirmanşah'ı öldürün.” diye oğullarını kışkırtır (Alptekin, 1999: 169). Hikâyede, Kirmanşah'ın başarılı olması olumsuz karakterler tarafından sorun olarak görülür ve cana kastetme bağlamında kötülük yoluna başvurulur. Hikâyenin anlatıcısı bu kısımda şu ara söze yer verir:

[Lâkin, hagigat aynasından şu cevabı vereyim ki, bizden evvel dünyaya gelenler ne demiş, ne müderris söz konuşmuş:

Bu dünyada yaman adam çoğ olur,

Her yiğidin göğnü gözü tok olur,

Bizi yok isdeyen, gendi yok olur,

Her zaman, âlemi var isder gönül.

Eyle işde, arkadaş, gelin birbirimize daima eylik isdeyelim. Birbirimiz ile ey geçinip, ey birbirimize hayın bakarsıksa Allah gazap verir.

Lâkin, kime anladırsan efendi? Kime söylersen, kim anlar, kim dinler? Evet, işde, bizden evvel dünyaya gelenler birbiri ile neden geçinmiş, idare etmiş? Birbiri ile ey olduğu için. Çünkü, iki ataş bir arada yanmaz. Muhaggak ki, birbirini helâk eder, düşürür. Bu sebepten, kötülükleri, fenalıkları, galbimizden sökerek eyliklere dökelim, idare edelim. Bögünkü gördüğümüz yarın ölmüş diyorlar. Eşidirik bu ölümlü dünyayı beyle kederinen geçirmeyelim, eylik ile geçirelim.

Son sözün hülalesi budur ki, bir insan öldükten sonra, geride üç beş adam rahmet vere, ağılıya, “eyidi” diye, “gurtulduk” demiye. Bunun için, üç günnük bu dünyaya eylik ile geldik, eylik ile gidelim. Kötülükden ne çıkar? Ama, kim inanır, kim dinner? Çok adamlar ile garşılaştım, kendini beğenmiş, gafayi yuhari dikmiş, “ben benem” diye gediyo. Beyle bir adamı yoluna düzeltmek imkanı olur mu? Olmaz. Çünkü, her taraftan şaşırmış, gine ona ne lâzım? “Allah eyi etsin” demek lazım.] (Alptekin, 1999: 169-170).

Anlatıcı bu konuşması ile okuyucu/dinleyiciye iyilik ve kötülük konularında doğrudan ve açık şekilde mesaj verir. Bu ara söz, sorun-çözüm yapısının okuyucu/dinleyiciye birtakım mesajların verilmesinde kullanıldığını ve özellikle olumsuz karakterlere dair bilgilendirme, uyarı bağlamında eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktarılması işlevi taşıdığını gösterir.

2.3.1.3. Sorun: Bir Sırrın Saklanması - Çözüm: Kötülük

Arzu ile Kamber hikâyesinde (1.6.) Cadı kadın, Arzu ile Kamber'in kardeş olmadıkları sırrını bilmemelerini sorun kabul eder. Onları birbirine âşık ederek huzur ortamını bozmak ister. Bu yüzden Arzu ile Kamber'e kardeş olmadıklarını, Burgaib Sipahi'ye de Arzu ile Kamber'in birbirine âşık olduğunu söyler (Şimşek, 1987: 189). Hikâyede, bir sırrın saklı kalması ve her şeyin yolunda olması cadı kadın tarafından sorun kabul edilir ve bu durumu değiştirmek için sırrı açıklama ile kötülük yoluna başvurulur.

2.3.1.4. Sorun: Huzur Ortamının Sağlanması - Çözüm: Kötülük

Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Hikâye'de (6.4.) Salur Kazan'ın ava çıktığını casusundan haber alan Şöklî Melik harekete geçerek Salur Kazan'ın evini yağmalar ve ailesini esir alır (Ergin, 2021: 96-99). Hikâyede, düşman konumundaki olumsuz karakterlerin fırsatçılık edip “haince” bir saldırıda bulunarak kötülük ettiği ve o an için söz konusu olan barış ve huzur ortamını hedef aldığı yorumu yapılabilir.

Âsumân ile Zeycân Hikâyesi'nde (2.2.) Âsumân ile Zeycân aynı hocada okurlar ve birbirlerinden ayrılmazlar. Bir cadı kadın hükümdara gidip onların kardeş olup olmadığını sorar. Kardeş olmadıklarını öğrenince de bir arada olmalarının yanlış olduğunu ima eder. Bunun üzerine Zeycân başka bir hocaya verilir. Yıllar sonra bir cuma günü yine cadı kadın Âsumân'ın karşısına çıkıp “Sana abdest alacak yer göstereyim.” diyerek onu sarayın bahçesine götürür. Burada Âsumân ile Zeycân birbirini görür ve sevdaya düşerler (Kaya ve Koz, 2000: 23-24). Hikâyede, olumsuz kişi konumundaki cadı kadının önce bir arada olan Âsumân ile Zeycân'ı birbirinden ayırdığı sonrasında da onların birbirine âşık olmalarını sağladığı görülür. İki durumda da olumsuz kişi tarafından huzur ortamının hedef alındığı ve kötülük yoluyla bozulmaya çalışıldığı söylenebilir.

Tayyarzâde Hikâyesi'nde (33.10.) bir batakhane'nin başındaki Gevherli Hanım bilgi toplama, iyi davranma ve göz boyama gibi yollarla insanları tuzağa düşürür ve onların malına, canına kasteder (Aytaç, 2011: 135-136). Bu bağlamda, olumsuz karakterlerin maddi nedenlerle huzur ortamını hedef aldığı ve bunun için kötülük yoluna başvurduğu söylenebilir.

2.3.1.5. Sorun: Tehlike - Çözüm: Kötülük

Begil Oğlu Emren Hikâyesi'nde (13.9.) Tekür ve adamları savaş meydanında Begil'in atını görünce korkarlar. Fakat atın üzerinde Begil değil de "kuş kadar bir oğlan" olduğunu fark edince onu korkutmaya ve aşağılayıcı sözlerle moralini bozmaya çalışırlar (Ergin, 2021: 221-222). Hikâyede, savaş durumunda dolayısıyla tehlikeyle karşı karşıya olan Tekür ve adamlarının Begil'in oğlu Emren'i aşağılayıp korkutmaya ve onun moralini bozmaya çalışırlar. Bu bağlamda, olumsuz karakterlerin tehlike sorunu karşısında hile yaparak kötülük yoluna başvurduğu söylenebilir.

Celâli Bey ve Mehmet Bey Hikâyesi'nde (4.33.) Mehmet Bey'in Kara Çöl'ün elinde ve tehlikede olduğu haberini alan Celâli Bey ve Arap Pehlivan Zengi'ye giderek Kara-Çöl'ü alt eder ve Mehmet Bey kurtulur. Fakat Kara-Çöl "Bunların muhakkak bir arayanı gelir." diye düşünüp bir yazı yazmıştır. Yazıda İsfahan Şahı Kara-Çöl'den Mehmet Bey'i öldürüp Gül-Eser'i almasını ister (Boratav, 2018: 340-344). Hikâyenin bu kısmında, *rakip* konumundaki olumsuz kişi Kara Çöl'ün olası tehlike sorununa karşı hile yaparak önlem aldığı bu bağlamda da kötülük yoluna başvurduğu görülür.

Kerem ile Aslı hikâyesinde (24.14.) Aslı'nın anne ve babası zindana atılır. Amcası Manuk da yakalanır fakat yalan söyleyerek kurtulur (Duymaz, 2021: 80). Hikâyenin bu kısmında, olumsuz kişi Manuk'un karşı karşıya kaldığı tehlike sorununu yalan söyleyeme bağlamında kötülük yoluyla çözdüğü görülür.

Uşun Koca Oğlu Segrek Hikâyesi'nde (14.10.) Tekür, Segrek'le baş edemeyince üçüncü seferde daha fazla asker göndermek ister fakat askerler "Hepimizi öldürür." diye karşı çıkar. Bunun üzerine Tekür, zindandaki Egrek'in gönderilmesi emrini verir. Kâfirler Egrek'e "Bir deli yiğit geldi çobanların, çocukların ekmeğini alır. O deliyi öldürürsen serbest kalacaksın." derler. Egrek kabul edince kendisine at, kılıç verilir ve üç yüz kafirle Segrek'in üzerine gönderilir (Ergin, 2021: 229-233). Hikâyede, tehlikeyle karşı karşıya kalan kâfirlerin yalan söyleme, pazarlık ederek birini kötüye kullanma bağlamında kötülük yoluna başvurdukları görülür.

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi'nde (5.10.) kırk namerdin kötülükleri yüzünden yaralan Boğaç Han sağlığına kavuşur. Bunu öğrenen kırk namert ne yapmaları gerektiğini aralarında tartışır ve "Oğluyla görüşürse bizi öldürür." diye düşündükleri Dirse Han'ı tutsak alırlar (Ergin, 2021: 90-91). Hikâyede, olumsuz karakterler durumundaki kırk namerdin olası tehlike sorununa karşı kötülük yoluna başvurduğu görülür.

İç Oğuz'a Dış Oğuz'un Asi Olup Beyrek'in Öldüğü Hikâye'de (16.4.) Aruz, Salur Kazan'a asi olduğunu Kılbaş'a söyledikten sonra saldırı tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Dış Oğuz beylerini çağırıp durumu onlara anlatır ve ne düşündüklerini sorar. Beyler “Sen Kazan’a düşmansan biz de düşmanız.” derler (Ergin, 2021: 245-246). Sonrasında (16.5.) Aruz “Beyrek bizden kız almıştır ama Kazan’ın emrinde ve en güvendiği kişidir. Bizi barıştır diye çağıralım. Bize uyarsa ne hoş, yok uymazsa ben tutayım siz öldürün.” der. Bu bahaneyle Aruz’un evine gelen Beyrek’e kendilerine katılıp Kazan’a asi olması istenir. Beyrek bunu kabul etmeyince de Aruz tarafından ağır şekilde yaralanır (Ergin, 2021: 246-248). Hikâyede, Kazan’a asi olduğunu ifade ederek tehlikeyle karşı karşıya kalan Aruz’un girişimi ile Dış Oğuz beylerinin asilik konusunda birlik olduğu görülür. Bundan sonra Aruz, yalan söyleyerek çağırdıkları Beyrek’i yanlarına çekmeye çalışır. Bunda başarılı olamayınca da onun canına kasteder. Başta Aruz olmak üzere Dış Oğuz beyleri gerek otoriteye başkaldırmaları gerekse yalan söyleme, cana kast etme gibi eylemlerde bulunmaları bakımından ve anlatıcı, okuyucu/dinleyici açısından olumsuz karakterler olarak yorumlanabilir. Bu bağlamda, olumsuz karakterlerin tehlike sorununa karşı kötülük yoluna başvurduğu söylenebilir.

2.3.1.6. Sorun: Saygısızlık - Çözüm: Kötülük

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi’nde (19.47.) Kara Vezir Emrah’ı Selvi Han ile birlikte yakalar ve öldürülmesini emreder (Bali, 1973: 176-179). Hikâyenin bu kısmında Selvi Han Kara Vezir’in oğlu Ali ile nişanlıdır. Dolayısıyla Emrah’ın Selvi Han ile birlikte yakalanması, ahlaki kuralların ihlali bağlamında saygısızlık sorunu olarak karşımıza çıkar. Olumsuz kişi konumundaki Kara Vezir’in karşı karşıya kaldığı bu saygısızlık sorununu cana kastetme bağlamında kötülük yoluyla çözmeye çalıştığı söylenebilir.

Ferhat ile Şirin hikâyesinde (21.8.) Mehmine Bânû sırrın saklanması için cadı kadın/gammazcı cariyeyi önce tembihler sonra da öldürtür (Özarslan, 2019: 170). Hikâyenin bu kısmında, olumsuz kişi durumundaki Mehmine Bânû’nun, sırrın açıklanması ihtimali bağlamında olası saygısızlık sorununu öldürme bağlamında kötülük yoluyla çözdüğü görülür.

Celâli Bey ve Mehmet Bey Hikâyesi’nde (4.10.) Gül-Eser reddedildiği için Mehmet Bey’e öfkeli. Mehmet Bey’in kendisini sürekli taciz ettiği ve yardımcılarını öldürdüğü yönünde bir yazı yazdırarak İsfahan Şahına gönderir (Boratav, 2018: 313-314). Hikâyenin bu kısmında Gül-Eser aslında olumsuz kişi değildir. Fakat reddedilme bağlamında karşı karşıya kaldığı saygısızlık sorununu yalan söyleme ve iftira atma bağlamında kötülük yoluyla çözmeye

çalışır. Bu durum, hikâyede Gül-Eser üzerinden saygısızlığa karşı olumlu karakterlerin de bazen kötülük yoluna başvurabileceği ve buna karşı tedbirli olunması gerektiği mesajının verilmesi şeklinde yorumlanabilir.

Sürmeli Bey Hikâyesi'nde (30.10.) Toraman Paşa'nın eşi Sürmeli Bey'i çağırıp ona âşık olduğunu söyler. Sürmeli Bey "Ekmeğini yediğim yere ihanet etmem, sen benim annem yerindesin." diyerek ona karşı çıkar. Toraman Paşa'nın eşi Sürmeli Bey'i ilişkiye zorlayıp tehdit ederek ikna etmeye çalışır. Başarılı olamayınca da "Sürmeli Bey bana tecavüz etti." diye iftirada bulunur (Köse, 1996: 100-101). Hikâyede, olumsuz kişinin reddedilme bağlamında saygısızlık sorunu karşısında iftira atarak kötülük yoluna başvurduğu görülür.

Yusuf ile Züleyha hikâyesinde (35.1.) Hz. Yakub'un beş oğlundan en küçüğü olan Yusuf'un akıllı, güzel ve son evlat olması gibi nedenlerle babasının gözünde ayrı bir yeri vardır. Kardeşleri bu durumdan rahatsız olur ve "Babamız neden bizi Yusuf kadar sevmiyor! Nasıl bir tuzak kurup Yusuf'u yok edelim ki kimse bizi ayıplamasın, cezalandırmasın?" diye aralarında tartışırlar. Sonunda, Yusuf'u ava çıkarıp orada yok etmeyi babalarını da bir yalanla kandırmayı kararlaştırırlar (Sakaoğlu vd., 1999: 154-155). Hikâyede, olumsuz karakterlerin saygı eksikliği ve ayıplanma ihtimali bağlamında saygısızlık sorunu ile karşı karşıya kaldıkları ve bu sorunu cana kastetme, yalan söyleme bakımından kötülük yoluyla çözmeye çalıştıkları görülür.

Arzu ile Kamber hikâyesinde (1.31.) Arzu düğün gecesi Araz Beyi'ne onu istemediğini söyler. Bey buna sinirlenerek Arzu'yu öldürmeye kalkar. Beyi ayırıp oradan uzaklaştırırlar. Kırk kız teselli için Arzu'nun yanına gönderilir. Arzu kırk gün yasının olduğunu, tamamlandıktan sonra beyi kabul edeceğini söyler. Bunun üzerine bey kırk gün yas ilan eder (Şimşek, 1987: 214). Hikâyede, *rakip* durumundaki olumsuz kişinin reddedilme bakımından saygısızlık sorunu ile karşı karşıya kaldığı ve bunu önce cana kastetme bağlamında kötülükle çözmeye çalıştığı görülür. Sonrasında da ise uzlaşma-barış yoluna başvurur. Fakat nihayetinde, anlatıcı ve okuyucu/dinleyici açısından, âşıkların kavuşmasını hedef alması bakımından saygısızlık sorununu kötülükle çözmeye çalıştığı yorumu yapılabilir.

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi'nde (5.5.) Boğaç Han tahta çıktıktan sonra babasının kırk yiğidini anmaz olur. Eski itibarını kaybeden kırk yiğit aralarında bir plan yapıp yirmi kişilik iki gruba ayrılır. Bu gruplar sırayla getirdikleri yalan haber, türlü iftira ve dedikoduyla Dirse Han'ı oğluna karşı kışkırtırlar. Dirse Han "*Varun getirün öldüreyim, böyle oğul mana gerekmez...*" dediğinde ise biz oğlunu getiremeyiz onu ancak avda öldürebilirsin diye akıl verirler. Bunun üzerine Dirse Han oğlunu da yanına alarak ava çıkar. Kırk namert av

sırasında da iki tarafı yalan haberlerle yönlendirerek Dirse Han'ın oğlunu vurmasına sebep olurlar (Ergin, 2021: 83-86). Hikâyede olumsuz kişi durumundaki kırk namert, saygı eksikliği bakımından karşı karşıya kaldıkları saygısızlık sorununu yalan söyleme, iftira atma, cana kast etme vb. bağlamında kötülük yoluyla çözmeye çalışır.

Köroğlu'nun Zuhuru hikâyesinde (26.3.) Bolu Beyleri iki bakımsız tayla gelen Ürüşan Baba'nın kendileriyle alay ettiğini düşünürler ve yapılan açıklamalara inanmazlar. "Bolu Beylerinin gücü yetmemiş, iki bakımsız tay almışlar diye millet bize güler." diye öfkelenirler ve sonunda Ürüşan Baba'nın gözlerine mil çekilir (Kaplan vd., 1973: 4-5). Hikâyede, olumsuz kişi durumundaki Bolu Beylerinin aşağılanma, ayıplanma ihtimali bağlamında karşı karşıya kaldıkları saygısızlık sorununu haksız yere cezalandırma bakımından kötülük yoluyla çözmeye çalıştıkları görülür.

2.3.1.7. Sorun: İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü - Çözüm: Kötülük

Yusuf ile Züleyha hikâyesinde (35.3.) kardeşleri Yusuf'u öldürmeye kıyamaz ve bir kuyuya atar. Orada öleceğini düşünürler. Gözlerine sürdükleri sarımsak sayesinde ağlayarak babalarının yanına giderler. Yusuf'un kanlı gömleğini gösterip "Kardeşimizi kurtlar parçaladı." derler (Sakaoğlu vd., 1999: 157-158). Hikâyede, kardeşleri Yusuf'u öldürmeye kıyamadıkları için onun naaşını gösterip babalarını Yusuf'un öldüğüne ikna etme imkânından mahrum kalırlar. Babalarını Yusuf'un öldüğüne ikna edebilmek için de hile yapma, yalan söyleme bağlamında kötülük yoluna başvururlar. Cana kastetmiş olmaları ayrı bir kötülük konusudur.

Hurşit ile Mahmihri Hikâyesi'nde (23.9.) Mahmihri'nin kardeşleri topraklarında konaklamak için Yegân Sultandan izin almaya gider. İki taraf da hediyeleşir ve Sultan, Mahmihri'yi oğluna ister. Kardeşler kabul eder ve kırk gün süre isterler. Fakat otuz gün sonunda zorla yanlarına aldıkları Mahmihri ile birlikte kaçarlar. (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 109-110). Hikâyede, olumsuz karakterler durumundaki Mahmihri'nin kardeşlerinin, Yegân Sultan'ı topraklarında kalma konusunda ikna edebilmek için yalan söyleme, kandırma gibi kötülük yollarına başvurdıkları görülür.

2.3.1.8. Sorun: İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü - Çözüm: Yardım

Âşık Garip hikâyesinde (3.38.) Şah Velet, Şah Senem tarafından reddedilince etrafındakilere akıl danışır. Aracı bir koca kadın kullanması tavsiye edilir. Altın karşılığında anlaştığı bir koca kadın da Şah Senem'i bir şekilde ikna edip Şah Velet'le nişanlar (Türkmen,

2018: 191-192). Hikâyede, *rakip* konumunda olan olumsuz kişi Şah Velet'in, Şahsenem'i ikna etme bağlamında ikna ve kendini ifade etme güçlüğü ile karşı karşıya kaldığı ve bu sorunu danışma ve aracı kullanma bağlamında yardım yoluyla çözdüğü görülür. Bu durum, Şah Velet'in nihayetinde aldığı yardım sayesinde âşıkların kavuşmasını engellemesi bağlamında kötülük olarak da yorumlanabilir.

2.3.1.9. Sorun: Bilgisizlik - Çözüm: Kötülük

Tahir ile Zühre hikâyesinde (32.25.) Arap köle, kadın kılığındaki Tahir'i tanır. Bir türkü söyleyerek laf atar. Tahir dönüp bakınca da onun Tahir olduğundan emin olur (Türkmen, 2015: 241). Hikâyede, daha önce âşıkların bir arada olmasını hedef alarak ara bozuculuk yapan olumsuz kişi durumundaki Arap kölenin, karşısındaki kişinin Tahir olup olmadığından emin olamama bakımından karşı karşıya kaldığı bilgisizlik sorununu hile yapma, kandırma bağlamında kötülük yoluna başvurarak çözdüğü söylenebilir.

Kerem ile Aslı hikâyesinde (24.12.) Kerem'in şehrine geldiğini öğrenen Şerîf İmam, onun kerametini yoklamak için birkaç adamla birlikte bir oyun kurar. Canlı birini tabuta koyup Kerem'i karşılarlar. Kerem cenaze namazını kılmaya kalkınca canlı adamın namazı kılınır mı diye Kerem'e saldırırlar (Duymaz, 2021: 73). Hikâyenin bu kısmında, olumsuz karakterler olarak nitelendirilebilecek Şerîf İmam ve yanındakilerin bilgisizlik sorunu karşısında oyun kurup hileli bir sınama biçimine yönelerek kötülük yoluna başvurdıkları söylenebilir. Nitekim sonrasında Kerem'in bedduası ile yok olurlar.

Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Hikâye'de (6.10.) esirler arasında Burla Hatun tespit edilemeyince Şökli Melik, Burla Hatun'un oğlu Uruz'un etinin pişirilip kırk bey kızına verilmesini emreder ve "Kim yemezse Burla Hatun odur." der (Ergin, 2021: 106). Hikâyede, olumsuz kişi durumundaki Şökli Melik ve kâfirlerin karşı karşıya kaldıkları bilgisizlik sorununu kötülük yoluyla çözmeye çalıştığı görülür.

2.3.1.10. Sorun: Çaresizlik - Çözüm: Kötülük

Âsumân ile Zeycân Hikâyesi'nde (2.5.) Hükümdar, kızının şiirine karşılık vermesi için bir şair bulmak ister. "Eğer yenerse kızımı ona vereyim." der ve acem şairi kılığındaki Âsumân'dan kızıyla söyleşmesini ister. Âşıklar karşılıklı söyleşir ve sonunda Âsumân Zeycân'ı alt eder. Hükümdar "Bir âlime danışalım, söyledikleriniz gerçek ise kızımı sana vereyim." der. Danıştıkları âlim söylenenleri doğrular ve kızın Âsumân'a verilmesi gerektiğini söyler.

Hükümdara “Yoksa vebalini çekersin.” der. Fakat hükümdar sözünde durmaz ve acem şairi kılığındaki Âsumân’ın Murat Suyu’na atılmasını emreder (Kaya ve Koz, 2000: 31-37). Hikâyede, olumsuz kişi durumundaki hükümdarın, kızını Âsumân’a vermekle sözünü tutmak arasında çaresiz kaldığı görülür. Hükümdar, bu çaresizlik sorununu çözmek için cana kast etme bağlamında kötülük yoluna başvurur.

Âşık Garip hikâyesinde (3.3.) bir mirasyedi grup yalan ve oyunlarla kandırdıkları Hoca Maksud’un tüm parasını bitirirler (Türkmen, 2018: 141-145). Hikâyenin bu kısmında, mirasyedi grubun geçim derdi bağlamında karşı karşıya oldukları çaresizlik sorununu hile yapma, yalan söyleme ve dolandırıcılık bağlamında kötülük yoluyla çözdüğü söylenebilir.

2.3.1.11. Sorun: Üzüntü-Bunalım - Çözüm: Kötülük

Tahir ile Zühre hikâyesinde (32.29.) Zühre’ye âşık olan ve bunu gizleyen Arap köle, Zühre’yi Tahir’in mezarı başında ölü bulunca hançerini çıkarıp intihar eder (Türkmen, 2015: 245). Hikâyede, Arap kölenin *rakip* durumunda olduğu ve gizli âşığı olduğu Zühre’nin ölümü üzerine intihar ettiği görülür. İntihar konusu Allah’a asilik anlamında saygısızlık ve kötülük olarak yorumlanabilir. Bu bağlamda, olumsuz kişinin üzüntü-bunalım sorunu karşısında intihar etme ve Allah’a saygısızlık bağlamında kötülük yoluna başvurduğu söylenebilir.

2.4. TOPLUMSAL VE KİŞİSEL BASKILARDAN KURTULMA MEKANİZMASI

Hikâyelerde sorun-çözüm yapısı kapsamında birtakım toplumsal baskı ve kabullere dair eleştirel mesajların verildiği yorumu yapılabilir. Bu bakımdan hikâyelerin sorun-çözüm yapısının toplumsal ve bireysel baskılardan kurtulma mekanizması işlevine katkıda bulunduğu veya hizmet ettiği söylenebilir.

Sürmeli Bey Hikâyesi’nde (30.3.) Beğriboğlu bir gün Menemenci köyünün beyine misafir olur. Menemenci Beyi’nin kızını görüp beğenir ve oğlu Arif’e ister. İsteği kabul görünce de üç kese altın vermek ister. Menemenci Beyi ise “Bizde para ile kız vermek yoktur. Bizde para ile hayvan sopası satılır. Allah’ın emri Peygamberin kavli kâfi gelir.” der (Köse, 1996: 90-92). Hikâyede, Menemenci Beyi’nin başlık parası teklifini sorun olarak görmesi ve buna karşı çıkması söz konusudur. Bu durum, toplumsal baskı ve kabuller kapsamında değerlendirilebilecek bir uygulamanın yani başlık parasının eleştirilmesi olarak yorumlanabilir. Buradan hareketle, hikâyedeki bu sorun-çözüm bağlamının hem eleştiri getirmesi hem de

eleştiriye imkân sağlaması bakımından toplumsal ve bireysel baskılardan kurtulma mekanizması işlevin gördüğü söylenebilir.

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi'nde (19.35. ve 19.37.) Emrah, bey kızı olan Selvi Han'ın küçük bir eve gelin gitmesinin toplum tarafından ayıplanacağını düşünerek sevdiği için bir köşk yaptırmaya karar verir. Bu da düğünün ertelenmesi yani âşıkların kavuşamaması anlamına gelir ki hikâyenin devamında Selvi Han söz konusu evliliği bir aşağılanma olarak gören kardeşleri tarafından kaçırılır (Bali, 1973: 150-154). Gerek Emrah'ın ayıplanma kaygısı gerekse Selvi Han'ın kardeşlerinin aşağılanma endişesi, âşıklar arasında statü uyumsuzluğu bağlamında toplumsal baskı ve kabullerle ilgilidir ve hikâyede âşıkların ayrılmasına sebep olan sorun olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda, toplumsal baskı ve kabullerin sorun olarak gösterilip olumsuzlandığı ve eleştirildiği söylenebilir.

Yusuf ile Züleyha hikâyesinde (35.9.) Züleyha'nın bir köleye âşık olduğu haberini duyan saray hanımları toplanıp “Sen kral hanımısın, bir köleyi sevmen ayıp olmaz mı?” diyerek Züleyha'yı ayıplarlar. Züleyha hanımların önüne birer bıçak ve salatalık koydurur ve onlardan salatalığı soymalarını ister. Bu sırada da onların karşısına Yusuf'u çıkarır. Hanımlar Yusuf'un güzelliğinden öylesine etkilenir ki hepsi elini keser. Bunun üzerine Züleyha “Ey hanımlar, Yusuf'un cemalini ben aylardır görürüm siz ise bir dakika dayanamadınız ve beni ayıplarsınız.” der. Böylece hanımlar “Evet, biz şimdiye kadar aklımızı kaçırdık.” diyerek Züleyha'ya hak verirler (Sakaoğlu vd., 1999: 161-162). Hikâyenin bu sorun-çözüm bağlamında, toplumsal baskı, kabul ve ön yargıların yanlışlığına işaret edildiği ve eleştirildiği söylenebilir.

Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Hikâye'de (6.7.) Kâfirlerin arkasından yola düşen Salur Kazan ile Karaçuk Çoban bir ağacın dibinde yemek yerler. Bu sırada Salur Kazan eğer yola çobanla devam ederse kâfirleri çoban sayesinde yendiğine dair söylenti çıkacağını düşünür ve Karaçuk Çoban'ı bir ağaca bağlayarak kendisiyle gelmesini engellemeye çalışır. Fakat Karaçuk Çoban bağlı olduğu ağacı kökünden sökerek arkasına alır ve Salur Kazan'ın peşine düşer. Bunu gören Salur Kazan çobana şu soruyu sorar: “*Mere çoban bu ağaç ne ağaçdur?*” Çobanın cevabı ise şöyle olur: “*Ağam Kazan bu ağaç ol ağaçdur kim sen kâfiri basarsın, karnun açığur, men sana bu ağaç-ile yimek pişirürin...*” Bu cevap Salur Kazan'ın hoşuna gider ve Karaçuk Çoban'ın kendisi ile gelmesine izin verir (Ergin, 2021: 104-105). Salur Kazan'ın toplum tarafından ayıplanma kaygısıyla Karaçuk Çoban'ı engellemeye çalışması toplumsal baskının sebep olduğu bir sorun olarak karşımıza çıkar. Karaçuk Çoban'ın davranışı ve söylemiyle Salur Kazan'ı ikna etmesi ise onun söz konusu toplumsal baskı ve ön yargıyı kırması

anlamını taşır. Bu bağlamda, toplumsal baskı ve ön yargının kırılması gerektiğine dair mesaj verildiği ve eleştirildiği söylenebilir.

III. BÖLÜM: HİKÂYELERİN SORUN-ÇÖZÜM YAPISI

1. ARZU İLE KAMBER

1.1.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: İhtiyar bir kethüda
Çözüm şekli	: İletişim

1.2.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Halil Çelebi
Çözüm şekli	: Yardım, İletişim

1.3.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: İhtiyar kethüda ve eşi
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Halil Çelebi, zamanı geldiği hâlde, bekâr ve çocuksuzdur. İhtiyar bir kethüda, Halil Çelebi'ye dünyanın faniliğinden bahsederek evlat sahibi olmasını ve böylece ardında bir eser bırakmasını nasihat eder. Bunu uygun görerek üzerine düşünen Halil Çelebi, kethüdadan kendisine bir eş bulmasını ister. Kethüda evinde bu konuyu düşünürken eşi ona ne düşündüğünü sorar. Kethüda durumu anlatır. Eşi, kızının küçük olduğunu söyleyerek başka bir adamın kızını aday gösterir. Halil Çelebi bu adayı görmeden kabul etmeyeceğini söyler. Köylerine misafir olarak gelen Halil Çelebi'ye kızı usule uygun şekilde gösterirler. Halil Çelebi bu kızla tez zamanda evlenerek çocuk sahibi olur (Şimşek, 1987: 187-188).

1.4.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Oduncular ve Burgaib Sipahi
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Halil Çelebi'nin eşi yolda haramilerin saldırısına uğrar ve öldürülür. Çocuğu ise sağ kurtulur. Olay yerindeki çaresiz çocuğun ağlama seslerini duyan oduncular onu yanlarına alır ve durumu Burgaib Sipahi'ye bildirirler. Burgaib Sipahi çocuğu evlat edinir (Şimşek, 1987: 188).

1.5.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Burgaib Sipahi

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Burgaib Sipahi, Kamber'in evlatlık olduğunu yani Arzu ile Kamber'in kardeş olmadıklarını bilmelerini istemez. Halkı davet ederek ikramda bulunur. Dualardan sonra da bu sırrın açıklanmaması konusunda halkı uyarır ve sırrı açıklayan olursa onu en büyük düşman kabul edeceği tehdidinde bulunur. Uzun süre kimse sırrı açıklamaz (Şimşek, 1987: 188).

1.6.

Sorunun sınıfı : Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Cadı kadın

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Cadı kadın, Arzu ile Kamber'in kardeş olmadıkları sırrını bilmemelerini sorun kabul eder. Onları birbirine âşık ederek huzur ortamını bozmak ister. Bu yüzden Arzu ile Kamber'e kardeş olmadıklarını, Burgaib Sipahi'ye de Arzu ile Kamber'in birbirine âşık olduğunu söyler (Şimşek, 1987: 189).

1.7.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Kamber

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Arzu Kamber'e âşıktır; fakat Kamber bunu uygun görmez. Arzu Kamber'in göğsüne elini koyar. Kamber kardeşi bildiği Arzu'nun bu hareketine şiddetle karşılık verir (Şimşek, 1987: 198).

1.8.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Arzu

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Arzu Kamber'e karşı sevgisine karşılık bulamayınca cadı kadından yardım ister. Cadı kadın Arzu'nun bileziğine tılsım yazar. Bu tılsımlı bilezik sayesinde Arzu ile Kamber arasındaki sevgi artar (Şimşek, 1987: 189).

1.9.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Cadı kadın
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

1.10.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Burgaib Sipahi
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Tılsımlı bilezik sayesinde Arzu ile Kamber arasındaki sevgi artar. Cadı kadın Burgaib Sipahi'den onları gözetlemesini ister. Arzu ile Kamber arasındaki yakın ilgiyi gören Burgaib Sipahi buna engel olmak için cadı kadından yardım ister. Cadı kadın çobanın hastalandığı bahanesi ile bu görevi Kamber'e vermeyi teklif eder. Kamber çobanlık yapmaya gönderilir. Böylece âşıklar bir süre birbirinden ayrılır (Şimşek, 1987: 189-190).

1.11.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik, İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü
Sorunun tarafı	: Arzu
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, İletişim

1.12.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Kamber
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Arzu bileziğini kaybeder. Kamber'e bileziğini görüp görmediğini sorar. Kamber bileziğin ayırt edici bir özelliğini sorar. Arzu bileziğinin üzerinde "Arzu Kamber" yazdığını söyler. Kamber bileziği bulan için ne müjde verdiğini sorar. Arzu müjdenin kendisi yani Arzu olduğunu söyler. Böylece bileziğin Kamber'de olduğunu öğrenir (Şimşek, 1987: 190-191).

1.13.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Cadı kadın ve Burgaib Sipahi
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

1.14.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Arzu
Çözüm şekli	: İletişim

1.15.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Kamber
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Cadı kadın ile Burgaib Sipahi sevenlerin kavuşmasına üzülür. Bu konuda istişare eder ve bir ziyafetle Kamber'i zehirlemeye karar verirler. Kamber Arzu'nun selam almamasından ve düşünceli oluşundan rahatsız olur. Sebebini sorar. Arzu Kamber'e yemeğin zehirli olduğunu söyler. Kamber "başa gelen çekilir" diyerek sakinliğini korur ve Arzu'yu teselli eder. Yemeğin bir parçasını köpeğe verir. Köpeğin ölmesiyle yemeğin zehirli olduğu anlaşılır ve Kamber kurtulur (Şimşek, 1987: 192-194).

1.16.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Burgaib Sipahi ve cadı kadın
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

1.17.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Kamber
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Gelenek-İnanç, Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Zehirlenmekten kurtulan Kamber bir eve hapsedilir. Buradan bir şekilde kaçarak Rüstem Şah'tan yardım istemek için yola düşer. Bunun üzerine Burgaib Sipahi telaşa kapılır ve durumu cadı kadınla istişare eder. Arzu'yu Araz beyi ile evlendirmeye karar verirler. Kamber yolda Araz Beyi'ne uğrayarak beddua eder. Daha sonra Kamber şiiri ile etkilediği Rüstem Şah'ın huzuruna çıkar. Durumu anlatır ve yardım ister. Rüstem Şah bir ferman yazıp adamlarını da yanına vererek Kamber'e yardım eder (Şimşek 1987: 195-201).

1.18.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Rüstem Şah'ın adamları ve Kamber

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Rüstem Şah'ın adamları ve Kamber şehre yaklaşınca bilgi almak için önden bir kâhya gönderirler. Şehir meşalelerle aydınlatılmıştır ve halk eğlence içindedir. Kâhya Burgaib Sipahi'ye durumu anlatıp Rüstem Şah'ın adamları ve Kamber'in gelmek üzere olduğunu söyler. Burgaip Sipahi Kâhya'yı yalan söylemekle itham edip cezalandırır. Kâhya kendi derdine düşer ve dönüş yapmaz (Şimşek, 1987: 201).

1.19.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Burgaib Sipahi

Çözüm şekli : Uzlaşma-Barış

1.20.

Sorunun sınıfı : Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Cadı kadın

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

1.21.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Kamber

Çözüm şekli : Gelenek-İnanç

1.22.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik, Tehlike

Sorunun tarafı : Rüstem Şah'ın adamları

Çözüm şekli : İletişim, Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Burgaip Sipahi, Rüstem Şah'ın adamları ve Kamber'in geldiğini öğrenince korkuya kapılır. Geldiklerinde iyilikle karşılayıp özür dilemeyi kararlaştırır. Sonra durumu cadı kadına danışır. Cadı kadın, bir bağış/ödül şartıyla, Kamber ve yanındakileri geri gönderebileceğini söyler. Şehirdeki eğlenceyi durdurarak yufka, helva ve soğan hazırlattırır. Gözüne soğan sürüp ağlıyor numarası yaparak Kamber'in yoluna çıkar. Arzu'nun öldüğünü, onun helvasını dağıttığını söyleyerek ve sihir yaparak Kamber'i kandırır. Kamber Arzu'nun kabrini görmek ve Kuran okumak ister. Sonra Arzu'nun sözde kabri üzerinde

kendinden geçer. Rüstem Şah'ın adamları tarafından bulunur. Kendine gelir, durumu anlatır. Rüstem Şah'ın adamları şehre girip haberi doğrulamak isterler; fakat Kamber sihrin etkisiyle “Emr-i Hüdâ bu imiş.” diyerek durumu kabullenir ve onların geri dönmesini ister. Rüstem Şah'ın adamları emri yerine getiremedikleri için cezalandırılmaktan korkarlar. İstişare ederek Kamberi yanlarında götürmeyi kararlaştırırlar (Şimşek, 1987: 201-203).

1.23.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım, Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Rüstem Şah
Çözüm şekli	: İletişim, Gelenek-İnanç

1.24.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Kamber
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Rüstem Şah, Kamber'in muradına eremediğine üzülür. Allah sizlere ömür versin, diyerek teselli etmeye çalıştığı Kamber'i üç kızından biriyle evlendirmek ister. Kamber Arzu'nun bileziğini gösterip ahdi olduğunu söyler ve başkasıyla evlenmeyi kabul etmez. Rüstem Şah bilezik hangi kızının koluna olursa onunla Kamber'i evlendirmeyi düşünür; fakat bilezik şahın kızları dâhil hiçbir kızın koluna olmaz. Rüstem Şah yine de Kamber'i küçük kızıyla evlendirmeye karar verir. Kamber şaha karşı gelemmez; fakat nikâh gecesini oradan kaçar (Şimşek, 1987: 203-204).

1.25.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Kamber
Çözüm şekli	: Gelenek-İnanç

1.26.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Arzu
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Arzu'nun kabrini ziyaret için kılık değiştirerek Nehenk şehrine giden Kamber burada Arzu'nun ölmediği ve düğününün yapıldığı haberini alır. Kendini şair olarak tanıtır ve düğüne katılır. Şiir söyleyerek Arzu ile haberleşir başından geçenleri aktarır ve

cadı kadına beddua eder. Arzu Kamber'e birlikte kaçmayı teklif eder; fakat bunu başaramazlar (Şimşek, 1987: 204-207).

1.27.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı : Kamber
Çözüm şekli : Gelenek-İnanç
Sorun-çözüm bağlamı : Arzu'nun başkasıyla evlenmesi karşısında çaresiz kalan Kamber sabah namazını kılar ve şiir söyler (Şimşek, 1987: 208).

1.28.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık
Sorunun tarafı : Kamber
Çözüm şekli : Gelenek-İnanç

1.29.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik
Sorunun tarafı : Burgaib Sipahi
Çözüm şekli : Uzlaşma-Barış
Sorun-çözüm bağlamı : Burgaib Sipahi derviş kılığındaki Kamber'in şiirlerinden etkilenir. Huzuruna çağırarak ne dilerse yapacağını söyler. Kamber, Arzu gelinin atını çeken kişi olmak ister. Burgaib Sipahi bunu alayla ve sertlikle reddedince de beddua eder. Kamber'in bedduası tutar ve Burgaib Sipahi onun isteğini kabul etmek zorunda kalır (Şimşek, 1987: 208-209).

1.30.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı : Arzu ve Kamber
Çözüm şekli : İletişim, Gelenek-İnanç
Sorun-çözüm bağlamı : Kamber Arzu gelinin atını çeker. Yolda şiir söyleyerek dertleşirler. Arzu ahitlerini hatırlatır, dua eder ve onu bekleyeceğini söyler. Kamber de Arzu'ya dua eder, ona kavuşmayı diler ve kaderini kabullenerek vedalaşır (Şimşek, 1987: 210-213).

1.31.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Bey (Araz Beyi)

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Arzu düğün gecesi beyine onu istemediğini söyler. Bey buna sinirlenerek Arzu'yu öldürmeye kalkar. Beyi ayırırlar ve oradan uzaklaştırırlar. Kırk kız teselli için Arzu'nun yanına gönderilir. Arzu kırk gün yasının olduğunu, tamamlandıktan sonra beyi kabul edeceğini söyler. Bunun üzerine bey kırk gün yas ilan eder (Şimşek, 1987: 214).

1.32.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım, Saygısızlık

Sorunun tarafı : Kamber

Çözüm şekli : Gelenek-İnanç, Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Kamber dağlarda ağlayıp gezerken bir şehre uğrar ve atı ile kendini siyaha boyatır. Bir bahçenin duvarını yıkıp girer. Burada şiir söyleyip ağlar. Bahçenin sahibi gelir ve Kamber'e vurur. Kamber karşılık vermez. İkinci saldırıda yine karşılık vermeden kendisini savunur. Kamber'in yiğitliğini gören bahçe sahibi onu kızlarından biriyle evlendirmek ister. Kamber gönlünün Arzu'da olduğunu söyleyerek evlenmeyi kabul etmez. Kızlardan biri ısrarla Kamber'den kendisini de yanında götürmesini ister. Kamber kızların duasını isteyerek oradan hızla ayrılır. Israrcı kız arkasından gitse de yetişemez ve ağlayarak geri döner (Şimşek, 1987: 214-222).

1.33.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Kamber

Çözüm şekli : İletişim

1.34.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Arzu

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Arzu ile Kamber aşk acısı ile ağlayıp gezerken Araz suyu civarında karşılaşır ve şiirle konuşurlar. Kamber siyaha boyandığı için Arzu onu tam olarak tanıyamaz. Şiirle sorular sorarak karşısındakinin Kamber olup olmadığını anlamaya çalışır. Kamber de kendisini hemen tanıtmayıp sorular sorarak Arzu'nun kendisine sadık kalıp

kalmadığını anlamaya çalışır. Arzu karşısındakinin Kamber olduğunu, Kamber de Arzu'nun sadakatini anlar (Şimşek, 1987: 222-228).

1.35.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik, Tehlike

Sorunun tarafı : Arzu

Çözüm şekli : İletişim, Yardım

1.36.

Sorunun sınıfı : İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü, Çaresizlik

Sorunun tarafı : Kamber

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Arzu Kamber'e aşkında samimiyse Araz suyunu geçmesini söyler. Kamber bunun tehlikeli olduğunu ve atının da yorgun olduğunu söyler. Arzu ısrar edince Kamber kendini tehlikeye atarak suyu geçmeye çalışır; fakat başaramaz. Suyun ortasında bir saza tutunarak kalır. Arzu ip atarak ona yardım etmeye çalışır; fakat bu çare olmaz. Kamber Arzu'dan Hz. Hızır'ı çağırmasını ister. Arzu Hz. Hızır'dan yardım ister. Hz. Hızır gelerek Kamber'i kurtarır (Şimşek, 1987: 228-231).

1.37.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Kamber

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Kamber Hz. Hızır'ın yardımıyla suyun karşısına geçer; fakat zayıf düşmüştür. Arzu'nun dizine yatar ve evliliğinde kendisine sadık kalıp kalmadığını şiirle sorgular. Arzu da şiirle ona sadık kaldığını söyler (Şimşek, 1987: 231-233).

1.38.

Sorunun sınıfı : Tehlike, Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Arzu

Çözüm şekli : İletişim, Gelenek-İnanç

1.39.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Kamber

Çözüm şekli : Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Kamber Arzu'nun dizinde yatarken Araz Beyi ve askerleri onlara yaklaşır. Bunu gören Arzu, Kamberi uyarır; fakat Kamber kaderine razı olur. Canını alması için Allah'a dua ederek canını teslim eder. Bunun üzerine Arzu sevgilisi için ağıt yakar. Hem Kamber için dua eder hem de canını alması için Allah'a yakarır. Bu yakarışın sonunda o da canını teslim eder (Şimşek, 1987: 234-236).

1.40.

Sorunun sınıfı : Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Cadı kadın

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

1.41.

Sorunun sınıfı : Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Araz Beyi ve toplum

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Cadı kadın Arzu ile Kamber'in yine birlikte olduğunu görüp Araz Beyine haber eder. Araz Beyi ile beraber toplanıp gelenler Arzu ile Kamber'in can verdiğini görür. Araz Beyi pişman olur ve tüm olanların sorumlusu olarak cadı kadını görür. Âşıkları birbirine yakın mezarlara defnederler. Cadı kadını da cezalandırmak için üç defa suya atarlar; fakat su onu kabul etmez. Bunun üzerine onu âşıkların mezarları yanında ateşe atalar. Arzu ile Kamber'in mezarı birbirine yaklaşırken cadı kadının kemiğinden bir parça iki mezarın arasına düşer. Böylece cadı kadın, birinde beyaz diğerinde kırmızı gül biten mezarların arasında bir karaçalı olup âşıkların kavuşmasına engel olmaya devam eder (Şimşek, 1987: 236-237).

2. ÂSUMÂN İLE ZEYCÂN HİKÂYESİ

2.1.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Padişah ve kethüdası

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Padişah ve kethüdası çocukları olmadığı için üzgündür. Padişah bir gün yanlarına gelen dervişe danışır. Derviş bunun kolay olduğunu söyler. Padişah ve kethüdası dervişin söylediği şekilde Murat Suyu'nun kenarında sabah namazını kıldıktan sonra bir kurban kesip suya bırakırlar. Sonrasında zuhur eden narı da paylaşırlar. Derviş, olacak çocukların ismini erkekse Âsumân, kız ise Zeycân koymalarını ve onları ayırmamalarını ister. Beraber dua ettikten sonra da ortadan kaybolur. Dokuz ay on gün sonra padişahın bir kızı kethüdanın da bir oğlu olur (Kaya ve Koz, 2000: 21-22).

2.2.

Sorunun sınıfı : Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Cadı kadın

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele; Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Âsumân ile Zeycân aynı hocada okurlar ve birbirlerinden ayrılmazlar. Bir cadı kadın hükümdara gidip onların kardeş olup olmadığını sorar. Kardeş olmadıklarını öğrenince de bir arada olmalarının yanlış olduğunu ima eder. Bunun üzerine Zeycân başka bir hocaya verilir. Yıllar sonra bir cuma günü yine cadı kadın Âsumân'ın karşısına çıkıp "Sana abdest alacak yer göstereyim." diyerek onu sarayın bahçesine götürür. Burada Âsumân ile Zeycân birbirini görür ve sevdaya düşerler (Kaya ve Koz, 2000: 23-24).

2.3.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Âsumân ile Zeycân

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Aşk acısı çeken Âsumân okuyup yazmaktan el çekince annesi ona ne olduğunu sorar ve durumu öğrenir. Bunun üzerine Âsumân'ın babası Derviş İsmail, hükümdarın huzuruna çıkıp "Çocukları kavuşturalım." der. Fakat hükümdar bu isteği hoş karşılamaz. Yanındakilerin de "Kızını hizmetkârın oğluna mı vereceksin!" demeleri üzerine Zeycân'ı Âsumân'a vermeyeceğini bildirir. Âsumân ile Zeycân bu haberi alınca büyük bir üzüntüye kapılırlar. Yatsı namazını kılıp dua ederek Allah'tan âşıklık isterler. Rüyalarında her

ikisine de pirlar tarafından bade içirilir. Böylece âşık olan Âsumân ve Zeycân şiir söyleyip teselli bulmaya çalışır (Kaya ve Koz, 2000: 24-29).

2.4.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Zeycân

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Aşk ve ayrılık yüzünden üzüntülü olan Zeycân babasından Murat Suyu'na gitmek için izin ister. Bey emir verir ve hep beraber Murat Suyu'na gidilir. Zeycân burada babasına hitaben şiir söyler (Kaya ve Koz, 2000: 29-31).

2.5.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Hükümdar

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Hükümdar, kızının şiirine karşılık vermesi için bir şair bulmak ister. “Eğer yenerse kızımı ona vereyim.” der. Bu sırada Zeycân'ın Murat Suyu yakınlarında olduğunu öğrenen Âsumân da oraya gitmektedir. Hükümdar acem şairi kılığındaki Âsumân'dan kızıyla söyleşmesini ister. Âşıklar karşılıklı söyleşir ve sonunda Âsumân Zeycân'ı alt eder. Hükümdar “Bir âlime danışalım, söyledikleriniz gerçek ise kızımı sana vereyim.” der. Danışıkları âlim söylenenleri doğrular ve kızın Âsumân'a verilmesi gerektiğini söyler. Hükümdara “Yoksa vebalini çekersin.” der. Fakat hükümdar sözünde durmaz ve acem şairi kılığındaki Âsumân'ın Murat Suyu'na atılmasını emreder (Kaya ve Koz, 2000: 31-37).

2.6.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Âsuman

Çözüm şekli : Yardım

2.7.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Zeycân

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Ölüm emri verilen Âsumân, abdest alıp iki rekât namaz kıldıktan ve dua ettikten sonra Zeycân'la son kez söyleşir. Bu söyleşme sırasında Zeycân karşısındaki âşığın Âsumân olduğunu anlar. Kıymetli eşyalar vadettiği bölükbaşı ağalardan

Âsumân'ın salıverilmesini ister. Ağalar da vadedilenleri alıp Âsumân'ı serbest bırakırlar (Kaya ve Koz, 2000: 37-39).

2.8.

Sorunun sınıfı	: Tehlike, Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Âsumân
Çözüm şekli	: Önlem, Uzlaşma-Barış

2.9.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Zeycân
Çözüm şekli	: Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Âsumân ölümden kurtulunca bir süre Zeycân'la konakta kalır. Ayrılık vakti gelince de karşılıklı konuşurlar. Âsumân, ölüm tehlikesi devam ettiği için o diyardan uzaklaşma kararı alır. Zeycân'dan sadakat sözü ister. Yedi yıla kadar yolumu gözle, ömrüm olursa yine gelirim, der. Zeycân ise babasına beddua eder. Âsumân'a da dua edip sadakat sözü verir. Âsumân, annesi ve babası ile de vedalaşp dua istedikten sonra gurbet yoluna düşer (Kaya ve Koz, 2000: 39-43).

2.10.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Âsumân
Çözüm şekli	: Yardım
Sorun-çözüm bağlamı	: Âsumân yolda kışa tutulur. Dua ederek Allah'tan yardım ister. Bunun üzerine, sırtını dayadığı kaya yarılr. Âsumân geceyi bu kayanın içinde geçirir. Sabah olunca, şiirle yine Allah'a yakarır ve uykuya dalar. Hz. Hızır gelip önüne ateş yakarak vs. Âsumân'ın ısınmasını sağlar. Sonrasında Âsumân, Hz. Hızır sayesinde yolundaki dağ, su gibi engelleri aşp tayyimekân yaparak Kâbub şehrine ulaşır (Kaya ve Koz, 2000: 43-46).

2.11.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Âsumân
Çözüm şekli	: Gelenek-İnanç
Sorun-çözüm bağlamı	: Âsumân bir kahvehanede söylediği şiirle ayrılık acısını dile getirir ve teselli bulmaya çalışır. Sonrasında bezirgânların onun için yaptığı kahvehanede çalıp söylemeye başlar (Kaya ve Koz, 2000: 47-49).

2.12.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Âsumân ile Zeycân

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Âsumân bir gün rüyasında memleketi Kulazehoş'ta düğün olduğunu görür ve kaygılanır. Sabahında Hz. Hızır gelir ve haber getirmek için Kulazehoş'a gider. Gerçekten de Zeycân'ın Kadıoğlu ile düğünü yapılmaktadır. Hz. Hızır burada Zaycân ile görüşüp konuşur. Zeycân, Âsumân'a bir mektup yazarak Hz. Hızır'a teslim eder (Kaya ve Koz, 2000: 49-51).

2.13.

Sorunun sınıfı : Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Kahvehaneciler ve cadı kadın

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

2.14.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Âsumân

Çözüm şekli : Yardım, Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Kâbub şehrindeki kahvehane sahipleri Âsumân yüzünden işlerinin kötüleştiğini söyleyerek onu bir adaya atması için bir cadı kadından yardım isterler. Cadı kadın bir yolunu bularak Âsumân'ı adaya götürür ve kandırıp kuyuya düşürür. Âsumân Allah'a yakarır yardım ister. Hz. Hızır döndüğünde Âsumân'ı bulamaz ve aldığı haberle ulaştığı cadı kadını sorgular. Cadı kadının yaptığı sihirler Hz. Hızır'a işlemez. Hz. Hızır onu kırbaça cezalandırır. Böylece cadı kadın Âsumân'ın yerini gösterir ve aynı kuyuya düşer. Âsumân cadı kadını saçından tutup yere çalar ve kuyudan kurtulur (Kaya ve Koz, 2000: 51-53).

2.15.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Âsumân ile Zeycân

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Âsumân Zeycân'ın mektubunu aldıktan sonra Kulazehoş'a gider. Düğünde şairlerle konuşup dikkat çekince hükümdar tarafından konağa davet edilir. Âsumân da cariyeye kılığına girer ve ses çıkarmamak için ayağına keçe bağlayarak bu âşığı dinlemeye gider. Şiirini dinledikten sonra da onun Âsumân olduğunu anlar. Âsumân'la bir

şekilde buluşur ve “Babamın karşısında bin yıl dursan da beni sana vermez.” der. Ondan Erzurum Paşası’na gidip durumu anlatmasını ister. Erzurum Paşa’sı dinlediği Âsumân’a altı kese altın verip bir de ferman yazar. Âsumân ile birlikte Kulazehoş’a giden bölükbaşı İbrahim Ağa Zeycân’ın babasını yakasından tutup kadı karşısına çıkarır. Hükümdarın kızını vermek için önce Âsumân’a söz verdiği fakat şimdi başkasıyla evlendirmek istediği anlatılıp kadıya danışılır. Kadı “Kız kimi isterse hak onundur.” der. Zeycân’a üç kez sorulur. Zeycân her seferinde “Âsumân’ı isterim.” der. Bunun üzerine Âsumân ile Zeycân evlendirilir (Kaya ve Koz, 2000: 54-61).

3. ÂŞIK GARİP

3.1.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Maksud Hoca

Çözüm şekli : Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Maksud Hoca hastalanır ve mahalleliyi yanına çağırıp oğluna göz kulak olmaları için vasiyette bulunur. Oğluna da ölümünden sonra yapılması gerekenleri vasiyet eder (Türkmen, 2018: 140).

3.2.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Hoca Maksud

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Maksud Hoca'nın ölümünden sonra oğlu okuma yazma bilmediği için senet işlerini nasıl yapacağını bilemez. Annesi şehrin ileri gelenlerini toplamasını tavsiye eder ve durumu onlara danışır. Misafirler bu işleri kendilerinin çözeceklerini söylerler. Oğluna da babasının ismi verilir (Türkmen, 2018: 141).

3.3.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Mirasyediler

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

3.4.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Hoca Maksud ve annesi

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Bir mirasyedi grup yalan ve oyunlarla kandırdıkları Hoca Maksud'un tüm parasını bitirirler. Dolandırılan Hoca Maksud'a annesi yardım eder ve onun bir sanat öğrenmesi gerektiğini söyler. Hoca Maksud başarısız çıraklık deneyimlerinin sonunda âşıklık sanatını öğrenmeye karar verir (Türkmen, 2018: 141-148).

3.5.

Sorunun sınıfı : Anlaşmazlık

Sorunun tarafı : Hoca Maksud'un annesi

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Hoca Maksud annesinin giyinip kuşanmasından ve evi temizlemesinden hareketle onun yeniden evleneceğini düşünür ve ağlamaya başlar. Annesi ise oğlunun üzülmeye sebebini sorup böyle bir şey olmadığını, Berat Gecesi için hazırlık yaptığını söyler (Türkmen, 2018: 148).

3.6.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Hoca Maksud

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Uzun süredir ısraklık yapan Hoca Maksud, arkadaşlarının arasında, saz çalamadığını söyleyince ayıplanır ve bu duruma çok üzülür. Abdest alıp yatsı namazını kıldıktan sonra iki rekât da hacet namazı kılar ve kendisine şairlik vermesi için Allah'a dua eder. O gece rüyasında Şah Senem'in elinden bade içer. Şah Senem'e de Hoca Maksud'un elinden bade içirilir (Türkmen, 2018: 149).

3.7.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Âşık Maksud'un annesi

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

3.8.

Sorunun sınıfı : İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü

Sorunun tarafı : Âşık Maksud

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Âşık Maksud Tiflis'e gitmeye karar verir. Annesi ve kardeşinin buna razı olup olmayacağını düşünerek dertlenir. Annesi onun düşünceli olduğunu görüp derdini sorar. Âşık Maksud da bir şiirle derdini döker. Annesi önce kabul etmez fakat Âşık Maksud beraber gitmeyi teklif ederek ve kararlılık göstererek onu ikna eder (Türkmen, 2018: 151-153).

3.9.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik, İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü
Sorunun tarafı	: Âşık Maksud ve ailesi
Çözüm şekli	: Yardım, İletişim

3.10.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Delikanlılar
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

3.11.

Sorunun sınıfı	: Anlaşmazlık
Sorunun tarafı	: Mahalleli
Çözüm şekli	: Uzlaşma-Barış

Sorun-çözüm bağlamı : Âşık Maksud ve ailesi Tiflis'e ulaşır. Hava kötüdür ve kalacak yerleri yoktur. Bir camiye giderek yardım almayı düşünürler fakat camiye kimse gelmez. Bunun üzerine yardım aramaya çıkan Âşık Maksud, karşılaştığı bir bezirgândan yardım ister. Bezirgân ona inanmaz. Yardım isteğini üç kez dile getirmesine rağmen cevap alamayan Âşık Maksud sazını çıkarıp derdini şiirle anlatmaya çalışır. Bu sırada oradan geçen bir grup delikanlı, Âşık Maksud'un şiirini dinler ve muhtaç birine yardım edilmemesine sinirlenerek bezirgâna saldırmaya kalkar. Mahalleli araya girip durumu açıklığa kavuşturur ve Canım Hoca ismindeki bezirgân Âşık Maksud ve ailesini misafir eder (Türkmen, 2018: 153-155).

3.12.

Sorunun sınıfı	: Anlaşmazlık
Sorunun tarafı	: Âşık Garip ve âşıklar
Çözüm şekli	: İletişim, Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Âşık Garip kahvehanede sazını en üste asar. Âşıklar bunu hadsizlik olarak görür ve yarışmayı teklif eder. Âşık Garip söylenenlerin yazılmasını ister ve şiiriyle diğer âşıkları alt eder (Türkmen, 2018: 157-158).

3.13.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Canım Hoca'nın karısı

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Canım Hoca'nın karısı Âşık Garip yüzünden kocasının eve gelmediğini düşünür ve Âşık Garip'in annesi ve kardeşini döverek evden kovar (Türkmen, 2018: 160-161).

3.14.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Âşık Garip ve ailesi

Çözüm şekli : Yardım

3.15.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik, Saygısızlık

Sorunun tarafı : Hoca Sinan

Çözüm şekli : Yardım, İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Ailesiyle birlikte ortada kalan Âşık Garip derdini şiirle anlattığı Hoca Sinan'dan yardım ister. Hoca Sinan onları konağına alır, konaktakileri de misafirleri incitecek herhangi bir söz söylenmemeleri konusunda uyarır (Türkmen, 2018: 161-162).

3.16.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Âşık Garip ve Şah Senem
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

3.17.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Toplum
Çözüm şekli	: Gelenek-İnanç

3.18.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Âşık Garip ve sevenleri
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Yardım

3.19.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Âşık Garip
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Âşıklar görüşüp anlaşırlar. Âşık Garip Şah Senem'i istemesi için annesini Hoca Sinan'ın evine gönderir. Âdete göre, bekâr kız olan evde görücü için bir sandalye bulunmuş. Âşık Garip'in annesi bu sandalyeye oturarak kız istemeye geldiğini belli eder. Hoca Sinan kızı vermeyi kabul eder ve kırk kese akçe ister. Âşık Garip bu haberi alınca gurbete çıkıp çalışmaya karar verir. Başlık için yardıma hazır olan Hoca Sinan ve Şah Senem'in yanı sıra Deli Mehmet ve kahvehanesindekiler de Âşık Garip gurbete çıkmasını diye kırk kese akçeyi aralarında toplamak isterler. Fakat Âşık Garip yapılan iyiliğin sonradan başa kakılabileceğini düşünerek yardım kabul etmez ve gurbete çıkar (Türkmen, 2018: 163-165).

3.20.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: İhtiyar ve Âşık Garip
Çözüm şekli	: İletişim, Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Âşık Garip gurbet yolunda karşılaştığı ihtiyara başlık için gurbete çıktığını anlatır. İhtiyar ise ona sevdiği kızı kaybetme ve emeklerinin boşa gitmesi ihtimalini hatırlatır. Gurbete çıkmadan önce sevdiğiyle ahitleşmesini ve ona nişan vermesini

nasihat eder. Bunun üzerine Âşık Garip Şah Senem ile buluşup ahitleşir, nişan alıp nişan verir (Türkmen, 2018: 165-174).

3.21.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Âşık Garip'in annesi ve kardeşi
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Gelenek-İnanç

3.22.

Sorunun sınıfı	: İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü, Tehlike
Sorunun tarafı	: Âşık Garip
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Âşık Garip gurbete çıkmadan önce annesi ve kardeşinden helâllik ister. Annesi ve kardeşi kendilerini acındırarak onu kararından vazgeçirmeye çalışırlar. Kardeşi ayrıca Şah Senem'e beddua eder. Âşık Garip şiiriyle onları ikna etmeye çalışır ve kararlılığını ortaya koyar. Şah Senem'e edilen bedduayı da kabul etmez ve ona dua eder (Türkmen, 2018: 175-176).

3.23.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Âşık Garip
Çözüm şekli	: Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Âşık Garip gurbete çıkarken sazını evin duvarına asar ve annesine sazının düşmesinin veya bir telinin kırılmasının oğlunun ya döndüğüne ya da öldüğüne işaret edeceğini söyler (Türkmen, 2018: 177).

3.24.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Âşık Garip
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Âşık Garip gurbete çıkmak üzere arkadaşlarıyla vedalaşırken karındaşlığı Sakıbe'ye ölmesi hâlinde Şah Senem'in düğününe gidip gitmeyeceğini sorar. Sakıbe kırk gün dışarıya çıkmayacağını söyler. Âşık Garip bu cevaptan memnuniyet duyar ve "Dostluk böyle günde belli olur." der (Türkmen, 2018:177).

3.25.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Âşık Garip ve arkadaşları
Çözüm şekli	: İletişim
Sorun-çözüm bağlamı	: Âşık Garip vedalaşırken arkadaşlarına gurbetin zorluklarından bahseden bir şiir söyler. Deli Mehmet ve arkadaşları onu dua ederek yolcu eder (Türkmen, 2018: 177-178).

3.26.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Âşık Garip
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı	: Gurbete çıkan Âşık Garip Erzurum'a varır ve burada çalıp söylemeye başlar. Fakat aldığı bahşişleri başlık parasını biriktirmek için yeterli görmez. Kahveciye danışarak şairlerin itibar gördüğü bir yer sorar. Kahveciden Halep ve Tiflis cevabını alır ve Halep'e gitmeye karar verir (Türkmen, 2018: 178).

3.27.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Âşık Garip
Çözüm şekli	: İletişim
Sorun-çözüm bağlamı	: Âşık Garip Halep'te Aslandede Oğlu Baba Yusuf'un kahvehanesine gider. Kahvehane sahibinin kâmil biri olup olmadığını anlamak için hesabı altınla ödemek ister. Aslandede Oğlu Baba Yusuf altını kabul etmeyince de onun adaletli, olgun biri olduğunu anlar (Türkmen, 2018: 179).

3.28.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Âşık Garip
Çözüm şekli	: Düşünme
Sorun-çözüm bağlamı	: Âşık Garip Aslandede Oğlu Baba Yusuf'un kahvehanesine ortak olur. Müşteri sayısını artırmak için kahvehaneye bakım yapar ve işe iki yeni yardımcı alır. Âşık Garip'in şiirini duyan halk kahvehaneyi doldurur. İlk gün müşterilerden ücret alınmaz. Ertesi gün müşteri sayısı daha da artar (Türkmen, 2018: 179-181).

3.29.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Paşanın şairleri
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

3.30.

Sorunun sınıfı	: Anlaşmazlık
Sorunun tarafı	: Âşık Garip
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Halep paşasının vekilharcı Âşık Garip'i dinler ve paşanın şairlerine onu över. Bu övgüye katlanamayıp gücenen şairler Âşık Garip'e meydan okur. Âşık Garip sözünün inkâr edilmemesi için yazılmasını ister. Sonunda yarışmayı Âşık Garip kazanıp şairlerin sazını ellerinden alır (Türkmen, 2018: 181-184).

3.31.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Halep paşası
Çözüm şekli	: İletişim
Sorun-çözüm bağlamı	: Halep paşası sıkıntılı olduğunu söyleyerek şairlerinden saz ve sözleriyle kendisini teselli etmelerini, avutmalarını ister (Türkmen, 2018: 185).

3.32.

Sorunun sınıfı	: Haksızlık
Sorunun tarafı	: Deli Mehmed
Çözüm şekli	: İletişim

3.33.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Halep paşası
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Şairler paşaya sazlarının Deli Mehmed tarafından zorla alındığını söylerler. Paşa buna çok sinirlenir ve tarafları yüzleştirir. Böylece şairlerinin Âşık Garip'e meydan okuduklarını ve yarışmayı kaybederek sazlarından olduklarını öğrenir. Şairlerin öldürülmesi emrini verir. Fakat Deli Mehmed şairlerin öldürülmemesini rica eder. Paşa “Ya ne yapalım?” diye sorunca da sürgün edilmelerini tavsiye eder. Paşa da şairleri sürgüne gönderir (Türkmen, 2018: 185).

3.34.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Halep paşası
Çözüm şekli	: İletişim

3.35.

Sorunun sınıfı	: Anlaşmazlık
Sorunun tarafı	: Halep paşası, Âşık Garip ve Deli Mehmed
Çözüm şekli	: Uzlaşma-Barış

Sorun-çözüm bağlamı : Paşa, Âşık Garip'in şairliğini ölçmek için ondan bir şiir söylemesini ister. Şiiri beğenir ve Âşık Garip'in kendi şairi olmasını ister. Kabul edilmeyince de "Ya ne yapalım?" diye sorar. Deli Mehmed Âşık Garip'in gece paşanın huzurunda gündüz ise kahvehanede çalıp söylemesini tavsiye eder. Paşa bunu kabul eder (Türkmen, 2018: 186-188).

3.36.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Şah Velet ve Kel Oğlan
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele; Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Şah Senem'e talip olan Şah Velet, Halep'te Âşık Garip ile karşılaşır ve Tiflis'e götürmek için bir mektup emanet alır. Yolda mektubu açarak Âşık Garip'in de Şah Senem'i istediğini öğrenir. Hizmetkârı Kel Oğlan Âşık Garip'in annesine parçalayıp kana buladığı gömleği göstererek oğlunun öldüğünü söyler (Türkmen, 2018: 188-189).

3.37.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Şah Senem
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Şah Senem Âşık Garip'in ölüm haberini alınca bunu söyleyen Kel Oğlan'ı sorgular. Doğruyu söylemesini ister. Doğru söylerse duasını yalan söylerse bedduasını dile getirir. Kel Oğlan yine yalan söyler ve sokağın ortasında düşüp ölür (Türkmen, 2018: 190-191).

3.38.

Sorunun sınıfı : İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü

Sorunun tarafı : Şah Velet

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Şah Velet, Şah Senem tarafından reddedilince etrafındakilere akıl danışır. Aracı bir koca kadın kullanması tavsiye edilir. Altın karşılığında anlaştığı bir koca kadın da Şah Senem'i bir şekilde ikna edip Şah Velet'le nişanlar (Türkmen, 2018: 191-192).

3.39.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Şah Senem

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Âşık Garip'in kardeşi, kör annesi ve Şah Senem bir kervandan haber almak için yola koyulur. Bezirgân onları dilenci sanıp hizmetkârı ile para gönderir. Buna sinirlenen Şah Senem paraları yere çalıp bezirgâna bir avuç altın verir. Bezirgâna söyle bütün malımı burada yaksın iki katı altın vereyim, der. Böylece bezirgân onları yanına davet eder (Türkmen, 2018: 192).

3.40.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Âşık Garip'in kardeşi, annesi

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

3.41.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Bezirgân ve Şah Senem

Çözüm şekli : Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Âşık Garip'in kardeşi ve kör annesi bezirgâna şiir ile kendilerini acındırarak Âşık Garip'ten haber sorarlar. Bezirgân şair olmadığını ve onları anlamadığını söyler. Şah Senem ona Âşık Garip'in dolu içtiği tası verir. Tasa su koymasını ve üç İhlâs bir Fatiha okuyup içmesini söyler. Bezirgân bunları yapar ve Şah Senem'le konuşmaya başlar (Türkmen, 2018: 192-195).

3.42.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Bezirgân

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Bezirgân ve Şah Senem şiirle söyleşir. Bezirgân Şah Senem'i sınamak için "Ne yapacaksın o hayırsızı. Seni oğluma alayım." der. Şah Senem'in cevaplarından da onun samimi ve aşkının gerçek olduğunu anlar (Türkmen, 2018: 194-195).

3.43.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım, Tehlike

Sorunun tarafı : Bezirgân

Çözüm şekli : Yardım

3.44.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Âşık Garip

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Bezirgân Şah Senem'e Âşık Garip'i bulacağı sözünü verir ve bunun için şehir şehir dolaşır neredeyse tüm malını harcar. Sonunda Âşık Garip'i bulur. Ona ailesinin yasta olduğunu ve sevdiğinin de Şah Velet'le nişanlandığını söyler. Paşanın şairi Âşık Garip "Ben paşaya kimsesiz olduğumu söyledim. Şimdi sılaya döneceğimi duyarsa kellemi vurur." der. Bezirgân "Allah kerimdir. Her şeyin bir çaresi bulunur." diyerek onu teselli eder ve hediyeler sunduğu paşadan Âşık Garip'in sılaya dönmesi için izin ister. Paşa önce ölüm emri verir fakat bezirgânın "Önce benim kellemi vur." diyerek araya girmesiyle Âşık Garip'i bağışlar. Âşık Garip'ten dinlediği şiir sonrasında da ona iyi bir at verir ve dua eder (Türkmen, 2018: 195-199).

3.45.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Âşık Garip

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Sıla yolundayken Âşık Garip'in atı ölür. Âşık Garip erenlerin ismini de zikrederek Allah'tan yardım ister. Fakat bir yardım gelmeyince yoluna devam eder. Sonrasında karşısına bir ırmak çıkar. Bu ırmağı geçemez ve yine dua eder. Yardım gelmeyince tekrar Allah'a yakarır. Sonunda bir nefer ortaya çıkar ve onu atına alarak varacağı yere kısa

sürede ulaştırır. Bu ihtiyarın Hz. Hızır olduğu anlaşılır. İhtiyar, Âşık Garip'ten üç İhlas bir Fatiha okuyarak atının sağ ayağının altından toprak almasını ister. Bu toprağı kör olan annesinin gözüne sürünce onun iyileşeceğini söyler (Türkmen, 2018: 203-207).

3.46.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı : Âşık Garip
Çözüm şekli : Gelenek-İnanç
Sorun-çözüm bağlamı : Âşık Garip Tiflis'e ulaştığında bülbüllerin ötüşünden hareketle sevdiklerinden ayrı kaldığı ve yaşadıkları aklına gelir ve efkârlanır. Sazını eline alıp bülbüle hitaben şiirler söyler (Türkmen, 2018: 207-209).

3.47.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik
Sorunun tarafı : Âşık Garip
Çözüm şekli : İletişim
Sorun-çözüm bağlamı : Âşık Garip Tiflis'te kimliğini saklar. Âşık Garip'in çırağı olduğunu ve ustasının yakında geleceğini söyler. Odasına girdiğinde duvardaki sazının teli kırılır fakat kim olduğu yine de anlaşılmaz. Üzüntülü annesini şiirle teselli etmeye çalışır. Kimliğini gizleyerek; sınıdığı kız kardeşinin sadakatini, düğünde bulunan arkadaşı Sakıbe'nin vefasızlığını öğrenir (Türkmen,2018: 209-214).

3.48.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık
Sorunun tarafı : Şah Senem
Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı : Şah Senem, Âşık Garip gelmezse Şah Velet ile düğününün gecesinde zehir içeceğini söyler (Türkmen, 2018: 213).

3.49.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Âşık Garip
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

3.50.

Sorunun sınıfı	: Anlaşmazlık
Sorunun tarafı	: Aksakal ihtiyarlar
Çözüm şekli	: Uzlaşma-Barış

3.51.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Âşık Garip
Çözüm şekli	: Uzlaşma-Barış

3.52.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Âşık Garip ve annesi
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Âşık Garip düğünde vefasızlığına şahit olduğu arkadaşı Sakıbe'yi söylediği şiirle hicveder. Şah Senem'in de sadakatini sorgular. Şah Senem'le karşılıklı konuşurlar. Aksakal ihtiyarlar araya girerek tarafları uzlaştırmaya çalışır. Âşık Garip Şah Velet ile yüzleşerek hesaplaşır. Kız kardeşiyle evlenmesini teklif eder. Şah Velet kabul eder. Âşık Garip annesinin yanına gider. Hz. Hızır'ın atının ayağının altından aldığı toprağı kör olan annesinin gözlerine sürer. Gözleri açılan annenin de izniyle Âşık Garip'in kız kardeşi ile Şah Velet evlendirilir. Nihayetinde Âşık Garip ile Şah Senem de evlenerek birbirlerine kavuşurlar (Türkmen, 2018: 216-221).

4. CELÂLİ BEY VE MEHMET BEY HİKÂYESİ

4.1.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Halk (Aydın halkı)
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

4.2.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Celâli Bey ve Mehmet Bey
Çözüm şekli	: Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Köroğlu kırklara karışıp ortadan kaybolunca adamları dağılır. Bunlardan Celâli Bey ile oğlu Mehmet Bey Aydın'a döner ve kimseye göz açtırmazlar. Baskıdan bunalan halk bir toplantı yapar ve onlarla zor kullanarak baş edemeyeceklerini düşünüp bir gece ansızın konaklarını ateşe vermeyi kararlaştırırlar. Mehmet Bey bunu öğrenip babasına bildirir. Babası Celâli Bey ise “Merdane gözün dört aç, düşmanın karınca ise bile!” sözünden hareketle o diyardan ayrılma kararı alır. Mallarını satıp konağı da ateşe vererek oradan ayrılırlar (Boratava, 2018: 306-307).

4.3.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: İsfahan Şahı ve halk
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

4.4.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Celâli Bey ve Mehmet Bey
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Celâli Bey ile Mehmet Bey İsfahan şehrinin yakınlarında bir mağarayı zapt edip eşkıyalık yapmaya başlar. Halkın şikâyetiyle İsfahan Şahı onların üzerine kırk adamını gönderir. Tehlikeyi fark eden Mehmet Bey “*‘İş başa düşünce bakma kuzuya/Kaç kuzulu ceylan yad avcı geldi.’* mefhumunca artık tedarikli bulun!” diyerek babasını uyarır. Celâli Bey ile Mehmet Bey kırk adamı esir alarak İsfahan Şahına götürür. Şah bundan etkilenip onları yanına alır (Boratav, 2018: 307-309).

4.5.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Celâli Bey

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Bir gün Celâli Bey “Her kuş erbabıyla uçar.” sözünden hareketle oğlu Mehmet Bey’in Şahın ve kendisinin huzurunda oturup kalkmasının uygun olmadığını söyleyerek Şahtan oğluna ayrı bir konak yeri göstermesini ister. Şah da Mehmet Bey için ayrı bir konak hazırlatır (Boratav, 2018: 309).

4.6.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Gül-Eser

Çözüm şekli : İletişim

4.7.

Sorunun sınıfı : İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü

Sorunun tarafı : Nezaket

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Şahın Gül-Eser isminde amca kızı vardır. Gül-Eser’in yanındaki kızlardan Nezaket, Mehmet Bey’i görüp âşık olur. Nezaket’i solgun gören Gül Eser ona nedenini sorar. Nezaket derdini şiirle anlatır. Gül-Eser Nezaket’e “Bu Mehmet Bey asilzade ise gittiği yolu bırakmaz. Eğer gittiği yoldan değil de başka yerden gelirse serserinin biridir.” der (Boratav, 2018: 309-310).

4.8.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Gül-Eser

Çözüm şekli : Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Gül-Eser, Nezaket sayesinde Mehmet Bey’i görünce ona âşık olur. O zamanlar şöyle bir âdet varmış: Bir oğlan veya kız eğer birini beğenirse onun başına yerine göre altın, gümüş veya lastik bir top atarmış. Karşıdakinin de gönlü var ise topu alır, öpüp başına koyar ve sahibine teslim edermiş. Aksi hâlde topa ayağıyla vurup yoluna devam edermiş. Gül-Eser de Mehmet Bey’e bir altın top atar. Mehmet Bey topa ayağıyla vurup yoluna devam eder. Gül-Eser Mehmet Bey’in oranın âdetini bilmediğini düşünerek derdini şiirle anlatır fakat yine olumsuz yanıt alır (Boratav, 2018: 311).

4.9.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : İsfahan Şahı ve Celâli Bey

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Şaha Sırp kalesinden “Sekizinci gün payitahtındayım, hazır ol!” diye bir ferman gelir. Şah, hazırlığı olmadığı için düşüncelidir. Celâli Bey Şah’tan durumu öğrenip fermanı getiren elçiye “Şahın sekiz gün demiş, ben dört güne payitahtındayım, hazır olsun!” der ve tek başına yola çıkar (Boratav, 2018: 312).

4.10.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Gül-Eser

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

4.11.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Şah

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Gül-Eser reddedildiği için Mehmet Bey’e öfkeli. Mehmet Bey’in kendisini sürekli taciz ettiği ve yardımcılarını öldürdüğü yönünde bir yazı yazdırarak İsfahan Şahına gönderir. Şah durumu vezirleriyle istişare eder ve Mehmet Bey’in idamına karar verilir. Keloğlan, Celâli Bey ve oğlunun yaptıklarını hatırlatıp “Celâli Bey gelince tahtını başına yıkar!” diye uyarınca idamdan vazgeçilir. Şah “Bu haber duyulursa kelleniz gider!” diye oradakileri tehdit eder (Boratav, 2018: 313-314).

4.12.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Mehmet Bey

Çözüm şekli : Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Keloğlan Gül-Eser’in yazdıklarını, Mehmet Bey için idam kararı alındığını ve sayesinde bu karadan vazgeçildiğini Mehmet Bey’e anlatır. Mehmet Bey bu söylenenlerden sonra babasının ve şahın yüzüne bakamayacağını söyleyip kimsenin bilmediği bir memlekete gitmeye karar verir. Arkadaşlarıyla birlikte yola çıkarlar (Boratav, 2018: 315).

4.13.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Mehmet Bey

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Mehmet Bey ve arkadaşları yolda bir âşıkla karşılaşır. Mehmet Bey onun da kendilerine katılmasını isteyip günlük ücret teklif eder. Âşık Aydın, Mehmet Bey'in heybetine bakıp “Beyim, senin bana hazine vermedense ahababın sopası daha tatlıdır.” diyerek onlara katılmayı reddeder. Buna sinirlenen Mehmet Bey âşığı adamlarına dövdürüp bağlatarak atının arkasına alır ve yola devam ederler (Boratav, 2018: 316-317).

4.14.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Mehmet Bey

Çözüm şekli : Düşünme

4.15.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Âşık Aydın

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Mehmet Bey ve arkadaşları üç yol ayrımına gelir. Yolların başında bazı yazılar vardır. Birincisinde “Bu yol selamet yoludur, giden gelir.”, ikincisinde “Giden gelirse de biraz güçlük çeker.” ve üçüncüsünde “Burası giden gelmez yoludur.” yazar. Mehmet Bey “Zaten ana yok, babamın yüzüne de bakamayacağım, bir bekleyenim de yok.” diye düşünüp hesap ederek üçüncü yoldan gitmeye karar verir. Bu yoldaki tehlikeleri bilen Âşık Aydın şiir söyleyerek onları uyarır fakat Mehmet Bey yolundan dönmez (Boratav, 2018: 317).

4.16.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Arap
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

4.17.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Âşık Aydın
Çözüm şekli	: İletişim

4.18.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Mehmet Bey
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Mehmet Bey ve yanındakiler yolda kimsesiz bir konağa rastlar. Konaktaki hazır yemekleri vs. tüketip yine hazırda bulunan kuzuyu da keserler. Mehmet Bey ve arkadaşları dinlenirken Âşık Aydın da kuzuyu pişirmeye başlar. Bu sırada korkunç bir arap ortaya çıkıp “Baban mı kazanmıştı o kuzuyu? Arısını öldür de balını öyle ye.” der. Âşık Aydın “Şimdi arkadaşlarımı uyandırırsam kuzu hazır değil diye beni döverler. En iyisi türkü söyleyerek uyandırayım. Böylece ben âşığım diyerek kendimi savunabilirim.” diye düşünüp arkadaşlarını şiirle uyarmaya çalışır fakat başaramaz. Arap, âşığa saldırdığı sırada Mehmet Bey uyanır. Mehmet Bey aklını kullanarak Arap’ın tuzaklarına düşmez ve onu yakalayıp esir alır (Boratav, 2018: 318-321).

4.19.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Celâli Bey
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Düşünme

4.20.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Devlet büyükleri/toplum
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Celâli Bey Sırp ülkesine İsfahan Şahının bayrağını dikip döner. Şah onu cihan pehlivanı yapar. Celâli Bey İsfahan’da oğlunu arar, bulamayınca hüznülenip

ağlamaya başlar. Devlet büyükleri onu teselli etmeye çalışır. Celâli Bey sonunda oğlunun başına gelenleri öğrenip onu bulmak için yola çıkar. Üç yol ayrımında “Zaten dünyanın tadını alamadık, oğlumu da kaybettim.” diye düşünerek giden gelmez yoluna atını sürer ve sonunda konağa ulaşır (Boratav, 2018: 321-322).

4.21.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Âşık Aydın
Çözüm şekli	: Yardım

4.22.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Arap
Çözüm şekli	: Uzlaşma-Barış

Sorun-çözüm bağlamı : Arap iplerinden kurtulmaya başlayınca Âşık Aydın “Yetir Mevlâm Celâliyi” diye türkü söylemeye başlar. Celâli Bey yetişip Arap ile kavgaya tutuşur. Arap kavgayı kaybeder ve “Er bastığını kesmez, yiğit yiğidi alt eder ama canına kıymaz; gün olur ki lazım olur.” diyerek af diler. Celâli Bey de onu affeder (Boratav, 2018: 322-323).

4.23.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Celâli Bey
Çözüm şekli	: Karşı Çıkma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı	: Arap Pehlivan önce Mehmet Bey’in elini sonra da Celâli Bey’in elini öper. Celâli Bey “Neden yaşıma hürmet edip evvel benim elimi öpmedi?” diye sinirlenir. Arap Pehlivan “Senden evvel beni bu adam yenmiştir; o sebepten önce onu elini öptüm.” diye durumu açıklar ve af diler (Boratav, 2018: 324).

4.24.

Sorunun sınıfı	: Anlaşmazlık
Sorunun tarafı	: Gül-Eser
Çözüm şekli	: İletişim
Sorun-çözüm bağlamı	: Bir gün Nezaket Mehmet Bey’i görür ve Gül-Eser’e “Âşığıyla hamama gidiyordu.” diye haber verir. Gül-Eser kendisine dargın olan Mehmet Bey’i konağına davet eder. Âşık Aydın Mehmet Bey adına şiirle karşılık verir. Bu söyleşmenin sonunda Mehmet Bey ile Gül-Eser barışır (Boratav, 2018: 324-328).

4.25.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Kara-Çöl
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

4.26.

Sorunun sınıfı	: Haksızlık
Sorunun tarafı	: Devlet erkânı
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Gül-Eser ile Mehmet Bey Zengi'ye gitmeye karar verirler. Zengi hükümdarı Gül-Eser'in dayısıdır. Mehmet Bey burada Gül-Eser'i dayısından isteyecektir. Fakat Zengi hükümdarı ölmüş yerine de oğlu Kara-Çöl geçmiştir. Gül-Eser'i gören Kara-Çöl "Bu kız bana münasiptir." diye düşünerek devlet erkânını toplar ve Mehmet Bey'in öldürülmesini ister. Devlet erkânı suçsuz birinin cezalandırılmasını uygun görmez. Kara-Çöl'ün tehdidinden sonra bir vezir Mehmet Bey'in cirit oyununda tahrik edilerek suç işlemesinin sağlanmasını teklif eder. Kara-Çöl bu fikri uygun bulur (Boratav: 328-329).

4.27.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Kara-Çöl
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

4.28.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Gül-Eser
Çözüm şekli	: Düşünme

Sorun-çözüm bağlamı : Mehmet Bey ciritte birini öldürür. Kara-Çöl, Mehmet Bey'in idamını ister. Gül-Eser Mehmet Bey'i kurtarmak için Kara-Çöl'e bir yazı gönderir. Yazısında Mehmet Bey'in kırk gün işkenceden sonra öldürülmesini ister. Böyle olursa Kara-Çöl'le evleneceğini aksi hâlde kendi canına kıyacağını belirtir. Kara-Çöl bu isteğe uyup Mehmet Bey'in kündeyle çekilmesi emrini verir (Boratav, 2018: 332-333).

4.29.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım, Ayrılık-Gurbet
Sorunun tarafı	: Âşık Aydın
Çözüm şekli	: Yardım

4.30.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Gül-Eser
Çözüm şekli	: İletişim

4.31.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Mehmet Bey
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Âşık Aydın, Mehmet Bey'i bulamayınca onun için endişelenip yola düşer. Zengi'ye ulaşır ve birinden yaşananları öğrenir. Kara-Çöl'ün yanına gidip şiirler söyler. Gül-Eser'le de görüşür. Dertleşip söyleştiği Gül-Eser'i teselli etmeye çalışır. Yardım getirmek amacıyla bir bahane bulup Kara-Çöl'ün yanından ayrılır. Yolda Mehmet Bey'i görür. Mehmet Bey, Âşık Aydın'dan babasına haber vererek yardım getirmesini ister (Boratav, 2018: 333-340).

4.32.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü Bunalım
Sorunun tarafı	: Âşık Aydın, Celâli Bey ve Arap Pehlivan
Çözüm şekli	: Yardım

4.33.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Kara-Çöl
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Âşık Aydın'dan haberi alan Celâli Bey ve Arap Pehlivan Zengi'ye giderek Kara-Çöl'ü alt eder ve Mehmet Bey kurtulur. Fakat Kara-Çöl "Bunların muhakkak bir arayanı gelir." diye düşünüp bir yazı yazmıştır. Yazıda İsfahan Şahı Kara-Çöl'den Mehmet Bey'i öldürüp Gül-Eser'i almasını ister. Mehmet Bey bu fermanın sahte olduğunu söyler. Kara-Çöl'ü İsfahan'da şahın huzuruna çıkarırlar. Böylece yalanı ortaya çıkan

Kara-Çöl öldürölür. Her şeyi öğrenen İsfahan Şahı da kırk gün kırk gece düğün kurulmasını emreder ve Mehmet Bey ile Gül-Eser kavuşur (Boratav, 2018: 340-344).

DEDE KORKUT KİTABI

5. DİRSE HAN OĞLU BOĞAÇ HAN HİKÂYESİ

5.1.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık
Sorunun tarafı : Han Bayındır/toplum
Çözüm şekli : İletişim
Sorun-çözüm bağlamı : Han Bayındır her yıl olduğı gibi bir toy düzenler. Bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere de kara otağ kurdurur ve şöyle der: *“Kimün ki oğlı kızı yok kara otağa kondurun, kara kiçe altına döşen, kara koyun yahnısından önine getirün, yir-ise yisün yimez-ise tursun gitsün... Oğlı olanı ağ otağa kızı olanı kızıl otağa kondurun, oğlı kızı olmayanı Allah Ta‘âlâ kargayupdur, biz dahı kargaruz bellü bilsün...”* (Ergin, 2021: 77-78).

5.2.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık
Sorunun tarafı : Dirse Han
Çözüm şekli : Gelenek-İnanç, Yardım

5.3.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık
Sorunun tarafı : Dirse Han’ın hatunu
Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Han Bayındır’ın toyuna katılan Dirse Han çocuk sahibi olmadığı için kara otağa kondurulur, altına kara keçe döşenir ve önüne kara koyun yahnisi getirilir. Bu durumdan rahatsızlık duyan Dirse Han, bunun nedenini sorar. Kendisine Han Bayındır’ın emri söylenince de evine dönüp olanları anlattığı hatununu tehdit içerikli, sert bir dille sorgular. Allah senin yüzünden mi yoksa benim yüzümden mi bize bir oğul vermez, der. Hatunu ise bunun için sinirlenip acı sözler söylemek yerine iyilikler yapmak ve ağzı dualı kimselerden dua, dolayısıyla Allah’tan yardım istemek gerektiğini söyler. Dirse Han bu söylenenleri yapar ve nihayetinde bir oğlu olur (Ergin, 2021: 78-81).

5.4.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Dirse Han'ın oğlu (*Boğaç*)

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Düşünme

Sorun-çözüm bağlamı : Dirse Han'ın oğlu arkadaşlarıyla oyun oynarken Bayındır Han'ın güçlü boğası meydana salıverilir. Diğer çocuklar kaçır fakat Dirse Han'ın oğlu boğaya karşı durur. Kendisine doğru saldırıya geçen boğanın alnına yumruğunu dayar ve mücadele başlar. İki tarafın da galip gelemediği bu çekişme sırasında Dirse Han'ın oğlu şöyle düşünür: “*Bir tama direk ururlar, ol tama tayak olur, ben bunun alnına niye tayak olurın tururın...*” Bu düşünce ile yumruğunu boğanın alnından çeken Dirse Han'ın oğlu boğa karşısında galip olur ve boğanın başını keser. Bunun üzerine gösterdiği kahramanlıktan dolayı Dirse Han'ın oğluna Dede Korkut tarafından *Buğaç* ismi verilir. Dirse Han da oğluna taht ve beylik verir (Ergin, 2021: 81-83).

5.5.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Kırk yiğit

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Boğaç Han tahta çıktıktan sonra babasının kırk yiğidini anmaz olur. Eski itibarını kaybeden kırk yiğit aralarında bir plan yapıp yirmi kişilik iki gruba ayrılır. Bu gruplar sırayla getirdikleri yalan haber, türlü iftira ve dedikoduyla Dirse Han'ı oğluna karşı kışkırtırlar. Dirse Han “*Varun getirün öldüreyim, böyle oğul mana gerekmez...*” dediğinde ise biz oğlunu getiremeyiz onu ancak avda öldürebilirsin diye akıl verirler. Bunun üzerine Dirse Han oğlunu da yanına alarak ava çıkar. Kırk namert av sırasında da iki tarafı yalan haberlerle yönlendirerek Dirse Han'ın oğlunu vurmasına sebep olurlar. Dirse Han oğlunu vurduktan sonra bu yaptığından pişmanlık duyar ve oğluna sarılıp ağlamak ister; fakat kırk namert buna izin vermez (Ergin, 2021: 83-86).

5.6.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Dirse Han'ın hatunu
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Düşünme

5.7.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Kırk namert
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Dirse Han'ın hatunu av dönüşünde oğlunu göremeyince endişelenir. Dirse Han'a bu durumun nedenini sorar. Elindeki tüm imkânları kullanarak harekete geçeceğini ve oğlunu bulmadan vazgeçmeyeceğini dile getirir. Dirse Han cevap veremez. Kırk namert araya girerek Dirse Han'ın sarhoş olduğu için cevap veremediğini, Boğaç'ın yaşadığını ve yakın zamanda avdan döneceğini söylerler. Buna rağmen Dirse Han'ın hatunu duramaz ve kırk kızı da yanına alarak oğlunu aramaya çıkar. Arama sırasında bir derenin içine kargaların inip çıktığını görür ve bu sayede oğlunu bulur (Ergin, 2021: 86-88).

5.8.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Boğaç Han
Çözüm şekli	: Yardım

5.9.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik, Tehlike
Sorunun tarafı	: Boğaç Han'ın annesi
Çözüm şekli	: Gelenek-İnanç, Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Boğaç Han babası tarafından vurulduktan sonra dağda yaralı şekilde mahsur kalır. Burada Boğaç Han'ın yardımına Hz. Hızır yetişir. Hz. Hızır yarasını üç defa sıvazladığı Boğaç Han'a “Korkma, bu yaradan sana ölüm yoktur. Dağ çiçeği ile annenin sütü sana merhemdir.” dedikten sonra kaybolur. Boğaç Han'ın annesi kanlar içinde yerde yatarken bulduğu oğluna bunun nasıl olduğunu sorar. Yakarıшта bulunarak ‘Kazılık Dağı’na” beddua eder. Bunun üzerine kendine gelen Boğaç Han annesine “Bu suç babamdandır.” der. Hz. Hızır'ın yardımından ve söylediklerinden bahseder. Boğaç Han'ın annesi Hz. Hızır'ın söylediklerini yerine getirir. Sonrasında Boğaç Han hekimlere teslim edilir ve hayatta olduğu Dirse Han'dan saklanır (Ergin, 2021: 88-90).

5.10.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Kırk namert

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Boğaç Han sağlığına kavuşur. Dirse Han'ın bundan haberi yoktur; fakat kırk namert, Boğaç Han'ın yaşadığını öğrenir. Ne yapmaları gerektiğini aralarında tartışırlar. “Oğluyla görüşürse bizi öldürür.” diye düşündükleri Dirse Han'ı tutsak almaya karar verir ve bunu gerçekleştirirler (Ergin, 2021: 90-91).

5.11.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Dirse Hanın Hatunu

Çözüm şekli : Yardım

5.12.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Boğaç Han

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Dirse Han'ın tutsak edildiğini hatunu öğrenir ve oğluna bildirir. “Baban sana kıydıysa da sen babana kıyma.” diye nasihat edip yol göstererek Dirse Han'ı kurtarmasını ister. Bunun üzerine Boğaç Han kılıcını, yayını, kırk yiğidini vs. yanına alarak babasının ardınca yola çıkar. Kırk namertle girdiği mücadele sonunda da babasını tutsaklıktan kurtarır (Ergin, 2021: 91-94).

5.13.

Sorunun sınıfı : Haksızlık

Sorunun tarafı : Dirse Han

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Babasını kurtarmak için yola çıkan Boğaç Han kırk namerde yetişir. Kırk namert gelen bu yiğidi de Dirse Han'la birlikte kâfire teslim etmeyi kararlaştırır. Bunu duyan Dirse Han kırk namerde şöyle der: “*Kırk yoldaşum aman, Tanrının birliğine yoktur güman, menüm elümi şişün, kolça kopuzum elüme virün, ol yiğidi döndüreyim gerek beni öldürün gerek dirgürün, koyuvirün...*” Kırk namert Dirse Han'ın bu isteğini kabul eder. Dirse Han kopuz eşliğinde söyledikleriyle oğlu olduğunu bilmediği bu yiğidi geri dönmeye ikna

etmeye çalışır. Boğaç Han ise “Babamı kırk namerde bırakmam.” diye karşılık verdikten sonra savaşa girip Dirse Han’ı kurtarır (Ergin, 2021: 91-94).

6. SALUR KAZAN’IN EVİNİN YAĞMALANDIĞI HİKÂYE

6.1.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım, Tehlike
Sorunun tarafı	: Salur Kazan
Çözüm şekli	: İletişim, Önlem

6.2.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Aruz Koca
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Salur Kazan, düzenlediği toy sırasında hareketsizlikten şikâyet ettiği Oğuz beylerine ava çıkmayı teklif eder. Av teklifi beyler tarafından kabul görür fakat Aruz Koca, Salur Kazan’a yurdunun düşmana çok yakın olduğunu hatırlatarak ordusunun başına kimi koyacağını sorar. Salur Kazan evini üç yüz yiğit ile oğlu Uruz’un koruyacağını açıklar ve Oğuz beyleri ile birlikte ava çıkar (Ergin; 2021: 95-96).

6.3.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik, Tehlike, Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Karaçuk Çoban
Çözüm şekli	: Önlem, Karşı Koyma-Mücadele, Gelenek-İnanç

6.4.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Kâfirler
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Salur Kazan’ın ava çıktığını casusundan haber alan Şökli Melik harekete geçerek Salur Kazan’ın evini yağmalar ve ailesini esir alır. Bununla yetinmeyen kâfirler, Salur Kazan’ın on bin koyununu da ele geçirmek isterler. Koyunların başında duran Karaçuk Çoban ise gördüğü kötü rüya üzerine bazı tedbirler alır. Kâfirler, Karaçuk Çoban’a Salur Kazan’ın evini yağmaladıklarını ve ailesini esir aldıklarını uzun uzun anlatıp övündükten sonra şöyle seslenir: “Teslim ol ve bize katıl, seni öldürmeyelim. Şökli Melik’ten sana beylik alıverelim.” Karaçuk Çoban ise onları küçümseyen bir karşılık verir ve meydan okur. Böylece

başlayan mücadele sırasında iki kardeşi şehit olur. Fakat Karaçuk Çoban kararlılıkla ve tüm imkânları sonuna kadar kullanarak devam ettirdiği mücadelenin sonunda kâfirleri püskürtmeyi başarır. Kardeşlerini toprağa verdikten sonra da oturup ağlayarak “Salur Kazan, bu işlerden haberin yok mudur?” diye seslenir (Ergin, 2021: 96-99).

6.5.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik, Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Salur Kazan
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Gelenek-İnanç

6.6.

Sorunun sınıfı	: Haksızlık, Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Karaçuk Çoban
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Salur Kazan avdayken kötü bir rüya görür. Kardeşi Kara Göne'den bu rüyayı yorumlamasını ister. Kara Göne'nin olumsuz yorumlarıyla daha da kaygılanan Salur Kazan avın devam etmesini isteyerek tek başına evine döner. Evinin yağmalandığını gördükten sonra büyük bir üzüntüye kapılır. Sırasıyla yurdu, karşılaştığı su, kurt ve Karaçuk Çoban'ın köpeği ile söyleşip onlardan haber sorar. En sonunda karşılaşmış olduğu Karaçuk Çoban'dan evinin ve ailesinin başına gelenleri öğrenir ve üzüntüden kendini kaybeder. Karaçuk Çoban'a sinirlenip beddua eder. Hem kardeşlerini kaybeden hem de bu şekilde suçlanan Karaçuk Çoban ise düşmana karşı verdiği mücadeleyi anlatıp “Bunun suçu bende midir?” diye sorar. “Silahlarını ver, senin uğruna öleyim veya evini kurtarayım.” der. Salur Kazan kahırlanıp yola düşünce de kardeşlerinin intikamını kâfirlerden almak için onun peşinden gider (Ergin, 2021: 99-104).

6.7.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Salur Kazan
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

6.8.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Karaçuk Çoban
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Kâfirlerin arkasından yola düşen Salur Kazan ile Karaçuk Çoban bir ağacın dibinde yemek yerler. Bu sırada Salur Kazan eğer yola çobanla devam ederse kâfirleri çoban sayesinde yendiğine dair Oğuz beyleri arasında söylenti çıkacağını düşünür. Bu düşünceden hareketle Karaçuk Çoban'ı bir ağaca bağlayarak kendisiyle gelmesine engel olmaya çalışır. Fakat Karaçuk Çoban bağlı olduğu ağacı kökünden sökerek arkasına alır ve Salur Kazan'ın peşine düşer. Bunu gören Salur Kazan çobana şu soruyu sorar: “*Mere çoban bu ağaç ne ağaçdur?*” Çobanın cevabı ise şöyle olur: “*Ağam Kazan bu ağaç ol ağaçdur kim sen kâfiri basarsın, karnun açığur, men sana bu ağaç-ile yimek pişirürin...*” Bu cevap Salur Kazan'ın hoşuna gider ve Karaçuk Çoban'ın kendisi ile gelmesine izin verir (Ergin, 2021: 104-105).

6.9.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Burla Hatun
Çözüm şekli	: Düşünme

Sorun-çözüm bağlamı : Salur Kazan'dan öç alma ve ona daha fazla kötülük etme amacındaki kâfirler, Burla Hatun'un kendilerine hizmet etmesini isterler. Bunu duyarak endişelenen Burla Hatun kırk ince belli kızın içine girerek şöyle der: “*Kankınıza yapışurlar-ise Kazan hatunı kankınızdur diyü, kırk yirden avaz viresiz...*” Burla Hatun'un bu söylediği uygulanır ve böylece kâfirler Burla Hatun'un kim olduğunu bilemez (Ergin, 2021: 105-106).

6.10.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Şöklı Melik/kâfirler
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

6.11.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Burla Hatun
Çözüm şekli	: Yardım

6.12.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Uruz
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Esirler arasında Burla Hatun tespit edilemeyince Şöklı Melik, Uruz'un etinin pişirilip kırk bey kızına verilmesini emreder ve "Kim yemezse Burla Hatun odur." der. Bunu duyan Burla Hatun oğlu Uruz'a durumu anlatıp "Ne yapayım?" diye danışır. Uruz, aksinin dile getirilmesine bile sert şekilde karşı çıkarak annesinden Burla Hatun olduğunun ortaya çıkmasına kesinlikle izin vermemesini, ailenin şeref ve haysiyetini korumasını ister. Bunun üzerine çok üzülen Burla Hatun ağlamaya başlar ve Uruz annesini "Annem babam sağ olsun, yine benim gibi bir oğul bulursunuz." diye teselli etmeye çalışır (Ergin, 2021: 106-108).

6.13.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Uruz
Çözüm şekli	: Gelenek-İnanç
Sorun-çözüm bağlamı	: Burla Hatun'u tespit planı çerçevesinde işkenceye götürülen Uruz ağaç ile söyleşmek ister. Ağacın kutsiyetinden bahseder ve bir nevi ilahi yardım talebinde bulunur (Ergin, 2021: 108-109).

6.14.

Sorunun sınıfı : Tehlike, Saygısızlık

Sorunun tarafı : Salur Kazan ve Karaçuk Çoban

Çözüm şekli : Düşünme, Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Uruz işkence göreceği sırada Salur Kazan ve Karaçuk Çoban yetişip kâfirlere saldırır. Salur Kazan saldırı sırasında zarar görmesinden endişe ettiği annesini kâfirlerden ister. “Aldıklarınız sizin olsun. Annemi verin, savaşmadan geri döneyim.” der. Şöklî Melik bunu kabul etmez ve Salur Kazan’ın annesini biri ile evlendirmekten bahseder. Karaçuk Çoban buna sinirlenir ve Şöklî Melik’in kızı üzerinden misliyle karşılık verir (Ergin, 2021: 109-112).

6.15.

Sorunun sınıfı : Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Salur Kazan vd.

Çözüm şekli : Yardım, Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Salur Kazan’ın annesini almak üzere düşmanla söylesildiği sırada Oğuz beyleri yardıma gelir. Birlikte abdest alıp namaz kıldıktan ve adı görklü Muhammed’e salavat getirdikten sonra kâfirle savaşır. Salur Kazan’ın aman dileyenleri öldürmediği bu savaş sonunda kâfirler bozguna uğrattılır. Böylece Salur Kazan’ın ailesi ve malları kurtulur (Ergin, 2021: 112-115).

7. BAY BÜRE BEY OĞLU BAMSİ BEYREK HİKÂYESİ

7.1.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Bay Büre
Çözüm şekli	: Yardım

7.2.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Bay Bican
Çözüm şekli	: Yardım

7.3.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Salur Kazan/Oğuz beyleri
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Oğuz beyleri Bayındır Han'ın sohbetinde toplanır. Toplantıda diğer beylerin oğullarının hazır bulunduğunu gören Bay Büre ağlamaya başlar. Salur Kazan Bay Büre'ye neden ağladığını sorar. Bay Büre bir gün öldüğünde yerinde, yurdunda kimsenin kalmayacağını söyleyerek “Benim de bir oğlum olsa, sevinsem, kıvansam, güvenssem.” der. Bunun üzerine Oğuz beyleri yüzlerini göğe kaldırıp ellerini açarak “*Tanrı Ta‘âlâ sana bir oğul virsün...*” şeklinde dua ederler. Bu sırada Bay Bican da dua isteyerek “Allah bana da bir kız versin.” der. Oğuz beyleri onun için de “*Allah Ta‘âlâ sana da bir kız vire...*” şeklinde dua ederler. Bay Bican “Beyler tanık olun, bir kızım olursa Bay Büre'nin oğluna beşik kertmesi olsun.” der. Bu olaydan bir süre sonra Bay Büre'nin bir oğlu, Bay Bican'ın da bir kızı olur (Ergin, 2021: 116-117).

7.4.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Bay Büre'nin oğlu
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

7.5.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Bir bezirgân
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Bay Büre, bezirgânlarını oğluna hediyeler almaları için Rum iline gönderir. Bu süre zarfında Bay Büre'nin oğlu büyür ve erdemli bir yiğit olur fakat o zamanda bir kahramanlık göstermeyen yiğide isim verilmemektedir. Bay Büre'nin bezirganları dönüş yolunda kâfirlerin saldırısına uğrar. Saldırıdan kurtulan bir bezirgân Bay Büre'nin oğluna rastlar. Onun Bay Büre'nin oğlu olduğunu bilmez fakat Oğuz beyi olduğunu durumundan anlar. Saldırıya uğradıklarını, kardeşinin esir olduğunu ve mallarının yağmalandığını anlatıp yardım ister. Bunun üzerine Bay Büre'nin oğlu “Beni seven yiğitler gelsin.” diyerek harekete geçer ve kâfirleri yenilgiye uğratıp malları kurtarır. Sonrasında bezirgânlar, mallarını kurtaran Oğuz beyinin Bay Büre Bey'in oğlu olduğunu öğrenirler ve gösterdiği kahramanlığı anlatırlar. Bunun üzerine Dede Korkut gelir ve Bay Büre'nin oğluna Bamsı Beyrek ismini verir (Ergin, 2004: 117-121).

7.6.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Banu Çiçek
Çözüm şekli	: İletişim

7.7.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Bamsı Beyrek
Çözüm şekli	: Düşünme

Sorun-çözüm bağlamı : Bamsı Beyrek avlanırken Bay Bican'ın kızı Banu Çiçek'in otağına rastlar ve Banu Çiçek'i görmek ister. Banu Çiçek Bamsı Beyrek'in karşısına çıkıp kim olduğunu öğrendikten sonra şöyle der: “Banu Çiçek sana görünmez. Ben onun dadısıyım. Seninle yarışalım. Eğer beni yenersen Banu Çiçek'i de yenersin.” Kabul eden Bamsı Beyrek at yarışı ve ok atışını kazanır. Güreşte ise bir süre iki taraf da birbirini alt edemez. Bunalan Bamsı

Beyrek bu kıza yenilirse itibarını kaybedeceğini, ayıplanacağını düşünür. Bu düşünce ile gayrete gelen Bamsı Beyrek “...kavradı kızun bağdamasın aldı, emçeginden tutdı.” Kızın bu durumdan çekinmesi ile de güreşi kazanmayı başarır ve karşısındakinin Banu Çiçek olduğunu öğrenir (Ergin, 2021: 121-123).

7.8.

Sorunun sınıfı : İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü, Bilgisizlik
Sorunun tarafı : Bamsı Beyrek
Çözüm şekli : İletişim, Gelenek-İnanç
Sorun-çözüm bağlamı : Banu Çiçek ile tanışan Bamsı Beyrek evine gelir. Babasının bugün ne gördüğünü sorması üzerine de şöyle bir cevap verir: “*Ne göreyim, oğlı olan ivermiş, kızı olan köçürmüş.*” Bu cevaptan oğlunun evlenmek istediğini anlayan Bay Büre, nasıl bir kız istediğini sorar. Bamsı Beyrek’in bu soruya cevabı ise şöyledir: “*Baba mana bir kız alıvir kim men yirümden turmadın ol turmah gerek, men kara koç atuma binmedin ol binmeh gerek, men karımuma varmadın ol mana baş getürmek gerek, bunun gibi kız alıvir baba mana...*” Bay Büre bu tariftten de oğlunun Banu Çiçek ile evlenmek istediğini anlar (Ergin, 2021: 123-124).

7.9.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik
Sorunun tarafı : Bay Büre ve Bamsı Beyrek
Çözüm şekli : Yardım

7.10.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik
Sorunun tarafı : Oğuz beyleri
Çözüm şekli : Yardım

7.11.

Sorunun sınıfı : Tehlike, Çaresizlik
Sorunun tarafı : Dede Korkut
Çözüm şekli : Önlem, Gelenek-İnanç

7.12.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik
Sorunun tarafı : Deli Karçar
Çözüm şekli : Uzlaşma-Barış, Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Oğlunun evlenmek istediğini öğrenen Bay Büre, Banu Çiçek'in Deli Karçar isminde bir kardeşi olduğunu ve kız kardeşini dileyeni öldürdüğünü söyler. Bamsı Beyrek'in bu durumda ne yapılması gerektiğini sorması üzerine de Oğuz beylerine danışıp buna göre hareket etmek gerektiğini belirtir. Toplanan Oğuz beyleri kız istemeye Dede Korkut'un gitmesine karar verir. Dede Korkut kaçma kovalama durumu olursa diye iki iyi at ister ve yola koyulur. Banu Çiçek'i kardeşinden ister. Deli Karçar saldırmak üzere hazırlanınca da çareyi kaçmakta bulur. Atının biri yorulunca diğerine geçip kaçmaya devam eder fakat yine de yakalanır. Tanrı'ya sığınarak dua okuduğu sırada Deli Kaçar'da saldırmak üzere kılıcını kaldırır. Dede Korkut “*Çalar-isen elün kurusun...*” diye beddua eder. Dede Korkut'un bu sözü kabul olur ve Deli Karçar'ın eli asılı kalır. Deli Karçar aman dileyip “Elimi eski hâline getir ben de kardeşimi Bamsı Beyrek'e vereyim.” der. Bunu üç defa tekrarlar ve tövbe eder. Dede Korkut'un duasıyla birlikte de eski sağlığına kavuşur (Ergin 2021: 124-126).

7.13.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik
Sorunun tarafı : Deli Karçar
Çözüm şekli : Düşünme, Yardım

7.14.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık, İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü
Sorunun tarafı : Dede Korkut ve Bay Büre
Çözüm şekli : Yardım, Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Kız kardeşini vereceğine dair söz veren Deli Karçar kardeşi için bin aygır, bin erkek deve, bin koç, bin köpek ve bin pire gibi sağlanması güç isteklerde bulunur. Dede Korkut ve Bay Büre bunları tedarik eder. Deli Karçar getirilenleri beğenir. Sıra pirelere geldiğinde Dede Korkut Deli Karçar'ı pirelerin bulunduğu yere götürür. Burada pirelerin üzerine üşüşmesiyle bunalan Deli Karçar Dede Korkut'tan yardım ister. Dede Korkut suya atlamasını tavsiye ederek onu kurtarır. Böylece düğün hazırlıklarına başlanır (Ergin; 2021: 126-129).

7.15.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Bamsı Beyrek

Çözüm şekli : Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Oğuz zamanında evlenen yiğit, gerdek çadırını nereye kuracağını attığı okun düştüğü yere göre belirlemektedir. Bamsı Beyrek de okunu atar ve çadırını okun düştüğü yere kurar (Ergin, 2021: 129).

7.16.

Sorunun sınıfı : Anlaşmazlık

Sorunun tarafı : Bamsı Beyrek

Çözüm şekli : Uzlaşma-Barış

Sorun-çözüm bağlamı : Bamsı Beyrek'e Banu Çiçek'ten hediye olarak kızıl bir kaftan gelir. Bamsı Beyrek'in bu kızıl kaftanı giymesinden yoldaşları hoşnut olmazlar. Bamsı Beyrek neden üzüldüklerini sorduğunda da onun kızıl kaftan giydiğini kendilerinin ise ak kaftan giydiklerini bu yüzden üzüldüklerini dile getirirler. Bunun üzerine Bamsı Beyrek kaftanı her gün sırayla giymeyi en sonunda da bir dervişe vermeyi teklif eder (Ergin, 2021: 129).

7.17.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Bamsı Beyrek'in bir yiğidi

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

7.18.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Bamsı Beyrek'in ailesi ve yakınları

Çözüm şekli : Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Bamsı Beyrek ve yiğitleri düğün gecesi kâfirlerin saldırısına uğrar. Durumu fark eden bir yiğit "Beyrek'e canım kurban olsun." diyerek kâfirlere karşı koyar ve şehit düşer. Diğer yiğitler ve Bamsı Beyrek ise esir alınır. Bamsı Beyrek'in annesi, babası, yoldaşları, Banu Çiçek vs. baskın yapıldığını anlayınca çok üzülür ve yas tutar (Ergin; 2021: 130-131).

7.19.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Deli Karçar
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

7.20.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Yalancı Oğlu Yaltacuk
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

7.21.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Banu Çiçek vd.
Çözüm şekli	: Gelenek-İnanç

7.22.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Bay Büre
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Bamsı Beyrek'in kaçırılmasının üzerinden on altı yıl geçer. Deli Karçar bir gün Bayındır Han'ın huzuruna gelip "Beyrek diri olsa gelirdi. Bir yiğit diri haberini getirse altınlar akçeler verirdim. Ölü haberini getirene kız kardeşimi verirdim." der. Bunu duyan Yalancı oğlu Yaltacuk, Bamsı Beyrek'in daha önce kendisine hediye ettiği gömleği kana bulayarak onun öldüğü haberini getirir. Kanlı gömleği gören Banu Çiçek çok üzüлp ağıt yakar. Bamsı Beyrek'ten umutlar kesilir. Bay Büre Bey ise bezirgânlarına Bamsı Beyrek'in, ölü veya dirisinin, bulunması emrini verir (Ergin, 2021: 131-133).

7.23.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik, Tehlike
Sorunun tarafı	: Bamsı Beyrek
Çözüm şekli	: Yardım, Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Gece gündüz yolda olan bezirgânlar Bayburt Hisarı'na gelir. Bamsı Beyrek onları görüp kopuz eşliğinde söylediği şiirle haber sorar. Banu Çiçek'in Yalancı oğlu Yaltacuk ile evleneceğini öğrenir ve büyük bir üzüntüye kapılır. Kâfir beyinin kızı Bamsı Beyrek'e âşıktır ve her gün onu ziyarete gelir. Bamsı Beyrek'i üzüntülü görünce sebebini sorar. Durumu öğrenince de ona yardım eder. Böylece tutsaklıktan kurtulan Bamsı Beyrek atının

üzerinde kâfirlere seslenerek yiğitlerini almaya geleceğini, onlara zarar verilmesi hâlinde on katını ödettireceğini söyler ve yola koyulur (Ergin, 2021: 133-137).

7.24.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Çobanlar

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Yolda düğüne giden bir ozanın kopuzuyla atını değiştiren Bamsı Beyrek babasının otağına yakın bir yerde yola taş yığan çobanlara rastlar ve bunu neden yaptıklarını sorar. Çobanlar, olanları anlattıktan sonra Bamsı Beyrek'in nişanlısı Banu Çiçek'in Yaltacuk'la evlenmesine razı olmadıklarını ifade edip Yaltacuk'u öldürmek için hazırlık yaptıklarını söylerler (Ergin, 2021: 137-138).

7.25.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Bamsı Beyrek

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Eski bir deve çuvalını sırtına geçiren Bamsı Beyrek deli bir ozan gibi düğüne katılır. Kimsenin kendisini tanımasını istemez. Böylece dostunu, düşmanını ayırt edebileceğini düşünür (Ergin, 2021: 142). Düğünde söyleştiği Banu Çiçek'in sadakatini anladıktan sonra da kim olduğunu ona açıklar (Ergin, 2021: 148-149).

7.26.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Bay Büre

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Bamsı Beyrek'in döndüğü müjdesi anne babasına verilir. Ağlamaktan gözleri görmez olan Bay Büre yanına gelen oğlunu tanıyamaz ve şöyle der: *“Oğlum idüğün andan bileyim, sırça parmağını kanatsun, kanını destmala dürtün, gözüme süreyin, açılacak olur-ise oğlum Beyrekdür...”* Bunların yapılmasıyla beraber *“Allah Ta‘âlânun kudreti-y-ile”* Pay Püre'nin gözleri açılır ve oğlu Bamsı Beyrek'i görür (Ergin 2021: 150-151).

7.27.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Bamsı Beyrek
Çözüm şekli	: Uzlaşma-Barış

7.28.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Yalancı oğlu Yaltaçuk
Çözüm şekli	: Uzlaşma-Barış

Sorun-çözüm bağlamı : Bamsı Beyrek'in yaşadığını öğrenen Yalancı oğlu Yartaçuk korkuya kapılır ve kaçarak sazlıklara saklanır. Bunun üzerine Bamsı Beyrek sazlığı ateşe verir. Sazlıkta yanacağını anlayan Yartaçuk saklandığı yerden çıkarak bağışlanmasını diler. Bamsı Beyrek onu affeder (Ergin, 2004: 151).

7.29.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Bamsı Beyrek vd.
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Bamsı Beyrek yoldaşları tutsak iken evlenemeyeceğini söyleyerek Oğuz beylerini de yanına alarak Bayburt'a gider. Abdest alıp namaz kıldıktan ve adı görklü Muhammed'i hayırla andıktan sonra kâfirle savaşırlar. Bu büyük savaş sonunda Bamsı Beyrek yoldaşlarına kavuşur (Ergin, 2021: 152).

8. KAZAN BEY'İN OĞLU URUZ BEY'İN TUTSAK OLDUĞU HİKÂYE

8.1.

Sorunun sınıfı	: İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü, Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Uruz
Çözüm şekli	: İletişim

8.2.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Salur Kazan
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Salur Kazan bir toy sırasında sağında ve solunda oturan kardeşi Kara Göne ve dayısı Aruz'a bakıp sevinir fakat karşısındaki oğlu Uruz'a baktığında ise üzüntüye kapılır. Uruz bu durumun sebebini sorar ve "Eğer söylemezsen yiğitlerimi alır giderim. Haça elimi basar, kâfir kızını alırım. Bir daha da senin karşına gelmem." der. Salur Kazan, Kara Göne ve Aruz'un birçok kahramanlık yaptığını fakat oğlu Uruz'un on altı yaşına girmesine rağmen henüz bir kahramanlık göstermediğini söyler ve "Yarın ben öldüğümde tahtımı sana vermezler diye düşünüp ağladım." der. Bunun üzerine Uruz babasına şöyle cevap verir: "Hüneri oğul babadan mı görür öğrenir, yoksa babalar oğuldan mı?.. Senden ne gördüm ki ne öğreneyim?" Bu cevap Salur Kazan'ın hoşuna gider. Oğluyla beraber ava çıkar (Ergin; 2021: 153-156).

8.3.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Düşman/kâfirler
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

8.4.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Salur Kazan vd.
Çözüm şekli	: Yardım, Düşünme

Sorun-çözüm bağlamı : Salur Kazan ve oğlu avdayken kâfirlerin casusu teküre "Atımızı otlatmayan Kazan ve oğlu şimdi avda yiyip içiyor." diye haber verir. Bunun üzerine kâfirler saldırıya geçer. Kazan tarafında, yaklaşan toz bulutu üzerine yorumlar yapılır. Sonunda Kazan "Geyik olsa bir veya iki bölük olurdu. Bu düşmandır." diyerek durumu anlar ve harekete geçer (Ergin, 2021: 157).

8.5.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Salur Kazan

Çözüm şekli : Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Yaklaşan toz bulutunun düşman olduğu anlaşılır. Salur Kazan oğlu Uruz'un bu görüntüyle ilgili sorularını yanıtlar. Saldırının ciddiyetini ve oğlunun tecrübesizliğini dile getirerek Uruz'un savaşmasına izin vermez. "Yüksek bir yerden seyret, öğren hem bize pusu ol!" der. O dönemde oğul babasının sözünden çıkmamaktadır. Uruz da babasının sözünü dinler ve yoldaşlarıyla birlikte yüksek bir yerde konuşlanır (Ergin, 2021: 157-160).

8.6.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Salur Kazan

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Uruz savaşın heyecanına kapılır ve babasının sözünü dinlemekten vazgeçip saldırıya geçer. Fakat tecrübesizliğinden dolayı yakalanıp tutsak alınır. Onu korumak isteyen yoldaşları da şehit olur. Salur Kazan'ın bundan haberi yoktur. Düşmanın yenildiği için geri çekildiğini zanneder. Oğlunu bıraktığı yerde bulamayınca beyleri "Korkup kaçmıştır." derler. Salur Kazan çok öfkelenir ve "Varıp onu paralayayım. Bir daha kimse arkadaşını koyup kaçmasın." der (Ergin, 2021: 161-162).

8.7.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Burla Hatun

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Salur Kazan evine döner. Burla Hatun Uruz'u göremeyince endişelenir ve söyleştiği Salur Kazan'a "Oğlum nerede?" diye sorar. Söylemezsen beddua ederim, der. Oğlunun başına gelebilecekleri sıralar ve "Asker alıp oğlumu sonuna kadar arayayım. Yoksa yas mı tutayım?" diye sorgular (Ergin, 2021: 162-166).

8.8.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Salur Kazan

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Oğlunun eve dönmediğini anlayan Salur Kazan “Korkma, avdadır.” diye Burla Hatun’u sakinleştirmeye çalışır. Yedi gün süre ister ve “Bulursam bulurum, bulamazsam Tanrı verdi, Tanrı aldı neyleyim.” der. Geri döner ve Burla Hatun’a duyurmadan şöyle emir verir: “Doksan tümen genç Oğuz arkamdan gelsin, oğlan tutsaktır beyler bilsin.” Savaş alanına gelince de Uruz’un gerçekten esir alındığı anlaşılır. Buna çok üzülen Kazan, kâfirlerin izlerini takip etmeye başlar (Ergin, 2021: 166-167).

8.9.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Uruz

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

8.10.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Salur Kazan

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Salur Kazan kâfirlere yetişir. Uruz babasının geldiğini ve kâfirlerin onu ve kendisini öldürme planı yaptıklarını öğrenir. Babasıyla söyleşerek onu savaşmadan geri dönmeye ikna etmeye çalışır. Fakat Salur Kazan bunu kabul etmez. Abdest alıp namaz kılar, Allah’tan yardım ister ve Hz. Muhammed’e salavat getirip saldırıya geçer. Fakat düşmanı bir türlü yenemez. Göz kapağına aldığı kılıç darbesiyle gözüne kan dolar ve çaresiz kalır (Ergin, 2021: 167-172).

8.11.

Sorunun sınıfı	: Tehlike, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Salur Kazan
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

8.12.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Burla Hatun ve Oğuz beyleri
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

8.13.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Uruz
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Oğlunu aramaya çıkan Burla Hatun izleri takip eder ve yaralanıp baygın düşen Salur Kazan'a ulaşır. Kazan Burla Hatun'u tanımaz. Yiğit bir er zannettiği Burla Hatun'dan atını ve silahlarını kendisine vermesini ister. Salur Kazan o hâldeyken bile düşmana saldırmak için yardım istemektedir. Burla Hatun ise onu cesaretlendirip "Çal kılıcımı yetiştin Kazan!" der. Bu sırada Oğuz beyleri de yardıma yetişir. Abdest alıp namaz kıldıktan ve Hz. Muhammed'e salavat getirdikten sonra saldırdıkları kâfiri bozguna uğratırlar. Böylece Uruz tutsaklıktan kurtulur (Ergin, 2021: 173-176).

9. DUHA KOCA OĞLU DELİ DUMRUL HİKÂYESİ

9.1.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Deli Dumrul
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı	: Deli Dumrul, kuru çay üzerine bir köprü yaptırır. Bu köprüden geçenden otuz üç, geçmeyenden ise döve döve kırk akçe alır. Bunu yapmasındaki sebep ise erliğini, yiğitliğini ispatlamak ve ününü yaymaktır (Ergin, 2021: 177).

9.2.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Deli Dumrul
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

9.3.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Allah
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı	: Deli Dumrul yakınındaki obada bir yiğidin öldüğünü öğrenir ve bunu kimin yaptığını sorar. “Allah’tan buyruk geldi, Azrail o yiğidin canını aldı.” cevabı verilince de “Azrail kimdir ki adamın canını alır! Allah’ım! Azrail’i bana göster. Savaşıp yiğidin canını kurtarayım. Bir daha başka yiğitlerin canını almasın.” der. Deli Dumrul’un bu sözü Allah tarafından hoş karşılanmaz ve Azrail’e Deli Dumrul’un canını alması buyrulur (Ergin, 2021: 177-178).

9.4.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Azrail
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı	: Azrail kimseye görünmeden gelip Deli Dumrul’un karşısına çıkar. Deli Dumrul onun heybetinden çok etkilenir ve “Ne heybetli kocasın, söyle bana. Kötülüğüm, belâm dokunur bugün sana!” der. Azrail “Canını almaya geldim. Verir misin, yoksa benimle savaşır mısın?” diye meydan okur. Deli Dumrul kılıcıyla hamle yaptığı sırada da güvercine dönüşerek pencereden uçup gider. Deli Dumrul “Azrail’in gözünü korkuttum,

kaçtı. Ben onu bırakır mıyım!” diyerek peşine düşer. Bir iki güvercin öldürüp evine dönerken Azrail tekrar karşısına çıkıp göğsüne çöker (Ergin, 2021: 178-179).

9.5.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik
Sorunun tarafı : Deli Dumrul
Çözüm şekli : Uzlaşma-Barış, Yardım
Sorun-çözüm bağlamı : Azrail göğsüne çöküp canını alacakken Deli Dumrul “Seni bilmiyordum, canımı alma Azrail!” diye yalvarmaya başlar. Azrail kendisine değil, Allah’a yalvarması gerektiğini Deli Dumrul’a hatırlatır. Canı veren ve alanın Allah olduğunu öğrenen Deli Dumrul Azrail’in aradan çıkmasını isteyip “Baki kalan settar Tanrı! Canımı alacaksan sen al, Azrail’e bırakma.” diye Allah’a yalvarır. Bu sözler Allah tarafından hoş karşılanır ve Deli Dumrul canının yerine can bulması şartıyla bağışlanır (Ergin, 2021: 179-180).

9.6.

Sorunun sınıfı : Tehlike
Sorunun tarafı : Deli Dumrul
Çözüm şekli : Yardım
Sorun-çözüm bağlamı : Deli Dumrul’un tövbesi üzerine Azrail, Allah’ın emrini şöyle aktarır: “Deli Dumrul canı yerine can bulsun, onun canı kurtulsun!” Deli Dumrul Azrail’e “Yaşlı annemle babam var. Gel gidelim. Onlardan biri canını versin, benim canımı bırak.” der. Bundan sonra Deli Dumrul, sırası ile babası ve annesiyle söyleşip kendisi adına can ister. Hem baba hem de anne oğulları için her şeyi yapabileceklerini fakat can veremeyeceklerini söylerler (Ergin, 2021: 180-182).

9.7.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı : Deli Dumrul
Çözüm şekli : Gelenek-İnanç
Sorun-çözüm bağlamı : Azrail, anne ve babasından yüz bulamayan Deli Dumrul’un canını almaya gelir. Çaresiz kalan Deli Dumrul Azrail’den son kez aman diler. “Eşim ve iki oğlum var. Onlara söyleyeceklerimi söyleyeyim, ondan sonra canımı al.” der. Atını sürüp eşi ve çocuklarının yanına gider. Eşine başından geçenleri anlattıktan sonra malını, mülkünü miras bıraktığını; istediği biriyle evlenip çocuklarını öksüz bırakmamasını vasiyet eder (Ergin, 2021: 182-183).

9.8.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Deli Dumrul'un eşi
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

9.9.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Deli Dumrul
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Deli Dumrul'un eşi vasiyet edilenleri kabul etmez ve “Benim canım sana kurban olsun.” der. Azrail, hatunun canını almaya gelince Deli Dumrul da ona kıyamaz ve “Görklü Tanrı! İyilikler yapayım. Alacaksan ikimizin canını al veya ikimizi de bağışla.” diye dua edip yalvarır. Bunun üzerine Allah, Azrail'e Deli Dumrul'un anne babasının canını almasını, Deli Dumrul ile eşine de yüz kırk yıl ömür verdiğini buyurur (Ergin, 2021: 183-184).

10. KANLI KOCA OĞLU KAN TURALI HİKÂYESİ

10.1.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Kanlı Koca
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

10.2.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Kan Turalı
Çözüm şekli	: Gelenek-İnanç, Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Oğuz zamanında Kanlı Koca denilen bir er vardır. Onun da Kan Turalı adında bir oğlu vardır. Kanlı Koca “Atam öldü ben onun yerine geçtim. Yarın da oğlum benim yerime geçer. Gözüm görürken oğlumu evlendireyim.” der. Oğlu Kan Turalı evleneceği kızın kendisi gibi kahraman olmasını ister ve özelliklerini şöyle sıralar: “Ben yerimden kalkmadan o kalkmış olmalı, ben atıma binmeden o binmiş olmalı, ben kâfir eline varmadan o varmış ve baş getirmiş olmalı.” Kanlı koca oğluna “Kızı bulmak senden evlendirmek benden.” der. Kan Turalı İç Oğuz'u gezer fakat istediğini gibi bir kız bulamaz. Bunun üzerine Kanlı Koca

“Öyle sabahtan öğleye, öğleden akşama gidip gelmekle kız bulunmaz.” diyerek oğlu için kız aramaya kendisi çıkar (Ergin, 2021:184-185).

10.3.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Tekür
Çözüm şekli	: İletişim

10.4.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Kan Turalı
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

10.5.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Kanlı Koca
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Kanlı Koca İç Oğuz’u, Dış Oğuz’u gezer fakat oğlunun istediği gibi bir kız bulamaz. Sonunda Trabzon’a gelir. Buradaki tekürün kızı tam da aradıkları gibidir. Fakat tekür, kızını aslan, boğa ve deveden oluşan üç canavarı yenip öldürebilene verecektir. Başarısız olan ise ölümle cezalandırılmaktadır. Kanlı Koca durumu oğluna anlatır. Kan Turalı babasına “Madem bunu bana söyledin gidip mücadele etmem gerek. Yoksa ayıplanırım.” der. Kanlı Koca tehlikelerden bahsederek oğlunu kararından vazgeçirmeye çalışır fakat başaramaz. Kan Turalı “Bu kadar işten korkan yiğit mi olur! Alp ere korku vermek ayıp olur.” diyerek anne babasıyla vedalaşır ve yola koyulur (Ergin, 2021: 185-187).

10.6.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Kan Turalı
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Düşünme

10.7.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Kırk yiğit
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Kan Turalı yiğitleriyle birlikte Trabzon'a gider. Tekürün huzuruna çıkar ve kızı Selcen Hatun'u almaya geldiğini söyler. Bunun üzerine onu karşılaştacağı ilk canavar olan boğanın karşısına çıkarılırlar. Kâfirler boğanın Kan Turalı'yı öldüreceğini düşünür. Kırk yiğit de ağlamaya başlar. Kan Turalı, yiğitlerinden ağlamayı bırakıp kopuzuyla kendisini övmelerini ister. Sonrasında adı görklü Muhammed'e salavat getirir ve boğa ile mücadeleye başlar. Mücadelede iki taraf da üstünlük sağlayamaz. Boğanın alnına yumruğunu dayayan Kan Turalı bu sırada şöyle düşünür: "Bu dünyayı erenler akıllarıyla bulmuşlar, bunun önünden çekileyim, hünerimi ardından göstereyim." Bu düşünce ile harekete geçen Kan Turalı boğayı öldürmeyi başarır (Ergin, 2021: 188-190).

10.8.

Sorunun sınıfı : Tehlike
Sorunun tarafı : Kan Turalı
Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

10.9.

Sorunun sınıfı : Tehlike
Sorunun tarafı : Kırk yiğit
Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Boğayı öldüren Kan Turalı'nın karşısına ikinci canavar olan aslan çıkarılır. Kan Turalı yine ağlamaya başlayan yiğitlerinden kendisini övmelerini ister. Allah'tan yardım isteyip adı görklü Muhammed'e salavat getirir ve kılıcı olmadığı için koluna bir kepenek dolayarak saldırdığı aslanı alt eder (Ergin, 2021: 190-191).

10.10.

Sorunun sınıfı : Tehlike, Saygısızlık
Sorunun tarafı : Kan Turalı
Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

10.11.

Sorunun sınıfı : Tehlike
Sorunun tarafı : Kırk yiğit
Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Öncesinde boğa ve aslanla karşılaşan Kan Turalı, üçüncü canavar olan deveyle mücadelesinde yorgunluktan ayağı kayarak yere düşer. Bu sırada altı cellât gelip deveyi öldüremezse onu öldürmek için hazırda bekler. Bunun üzerine kırk yiğit yine

şiiirle beylerini övüp cesaretlendirerek Selcen Hatun'un işaret ettiğini, devenin burnundan yenik düşeceğini haber verir. Kan Turalı "Eğer devenin burnuna yapışırsam yarın Oğuz ilinde deveden kız sayesinde kurtulduğum konuşulur." diye düşünür. Yiğitlerinden yine övgü ister, adı görklü Muhammed'e salavat getirir ve saldırdığı deveyi kendi gücü ve yöntemiyle alt eder (Ergin, 2021: 191-192).

10.12.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Kan Turalı

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Kan Turalı üç canavarı da yenince tekür, kızını onunla evlendirmek ister. Fakat Kan Turalı annesinin, babasının yüzünü görmeden gerdeğe girmeyeceğine dair yemin eder ve yola koyulur (Ergin, 2021: 192-193).

10.13.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Selcen Hatun

Çözüm şekli : Önlem, Karşı Koyma-Mücadele

10.14.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Kan Turalı

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Kan Turalı, Oğuz sınırına ulaştıklarında yiğitlerini anne babasına haber vermeleri için önden gönderir. Bulundukları yerin güzelliğini fark edince de Selcen Hatun'la birlikte orada biraz konaklamak ister. Kan Turalı uykuya dalar. Selcen Hatun ise olası bir saldırıya karşı yüksek bir yere çıkıp etrafı gözler. Bu sırada, kızını verdiği için sonradan pişman olan babası tekürün askerlerini fark edip Kan Turalı'yı uyarır. Uyanan Kan Turalı, abdest alıp namaz kıldıktan ve adı görklü Muhammed'e salavat getirdikten sonra düşmana karşı harekete geçer. Selcen Hatun da ona katılır (Ergin, 2021: 193-194).

10.15.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Kan Turalı'nın anne babası
Çözüm şekli	: İletişim

10.16.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Selcen Hatun
Çözüm şekli	: Düşünme

Sorun-çözüm bağlamı : Selcen Hatun düşmanla mücadeleden sonra geri döner fakat Kan Turalı'yı bulamaz. Bu sırada Kan Turalı'nın anne babası gelir. Kan Turalı yerine kanlı kılıcıyla Selcen Hatun'u görünce oğulları için endişelenip Selcen Hatun'dan haber sorarlar. Selcen Hatun, nerede bir toz bulutu veya karga, kuzgun varsa eşinin de orada olabileceğini düşünerek yüksek bir yere çıkıp gözlem yapar. Bir derenin içinde toz bulutunun yükseldiğini görür ve oraya gider. Kan Turalı'yı gözünden yaralanmış hâlde kâfirlerle çarpışırken bulur (Ergin, 2021: 194-195).

10.17.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Kan Turalı
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

10.18.

Sorunun sınıfı	: Anlaşmazlık
Sorunun tarafı	: Selcen Hatun
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Kan Turalı'nın yaralı hâlde kâfirlerle mücadele ettiğini görünce Selcen Hatun da saldırıya geçer. Kan Turalı onu tanıyamaz ve "İzinsiz benim düşmanıma nasıl saldırırsın, geri dön!" diye çıkışır. Selcen Hatun ise şiirle kendisini tanıtır ve "Düşmanın bir ucu senin bir ucu benim olsun." der. Böylece birlikte girdikleri bu mücadeleyi kazanırlar (Ergin, 2021: 195-196).

10.19.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık, Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Kan Turalı
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, İletişim

10.20.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık, İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü, Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Selcen Hatun
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Kâfirleri alt ettikten sonra Selcen Hatun Kan Turalı'yı atının tergisine alır ve yola çıkarlar. Bu durum Kan Turalı'nın gücüne gider. Selcen Hatun'a "Güçsüz düşen Kan Turalı'yı kurtardım diye Oğuz ilinde övünürsün. Seni öldüreceğim." der. Selcen Hatun "Övünürse er övünsün, kıyma bana." diye onu ikna etmeye çalışır. Kan Turalı'nın hâlâ onu öldürmesi gerektiğini söylemesi üzerine ise "Ben alttan aldıkça üste çıkıyorsun." der ve Kan Turalı'ya meydan okur. Kıyamadığı için temrensiz okla Kan Turalı'ya doğru bir atış yapar. Başının çok yakınından geçen bu ok atışından sonra Kan Turalı Selcen Hatun'a güzel sözler söyleyerek onun canına asla kıyamayacağını, sadece onu denediğini açıklar. Selcen hatun da aynı şekilde Kan Turalı'ya kıyamayacağını, attığı okun temrensiz olduğunu ve onu denediğini söyler. Böylece anlaşılan Kan Turalı ile Selcen Hatun'un Oğuz ilinde düğünleri yapılır (Ergin, 2021: 196-198).

11. KAZILIK KOCA OĞLU YİGENEK HİKÂYESİ

11.1.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Toplum
Çözüm şekli	: Önlem
Sorun-çözüm bağlamı	: Bayındır Han'ın veziri Kazılık Koca Düzmürd Kalesine düzenlediği akında Arşın oğlu Direk Tekür'e yenilerek esir düşer. Aradan on altı yıl geçer. Kazılık Koca'nın küçük oğlu Yigenek bu zaman zarfında büyüüp bir yiğit olur. Yigenek babasını öldü bilmektedir. Ona babasının tutsak olduğu söylenmez (Ergin, 2021: 199-200).

11.2.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Yigenek
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

11.3.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Bayındır Han
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Yigenek, Kara Göne oğlu Budak ile girdiği bir tartışma sırasında babasının tutsak olduğunu öğrenir. Bu haberle sarsılan Yigenek akına çıkıp babasını kurtarmak için Bayındır Han'dan asker ve izin ister. Han Bayındır, daha önce, Yigenek'in dayısı Emen'e eski veziri Kazılık Koca'yı kurtarması için asker vermiştir. Emen birçok kez kaleye saldırmış fakat Kazılık Koca'yı kurtaramamıştır. Bayındır Han, Yigenek'e de akın izninin yanı sıra yirmi dört sancak beyini yoldaş olarak verir (Ergin, 2021: 200-201).

11.4.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Yigenek
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Yigenek seferden önceki gece bir rüya görür. Rüyasında Dede Korkut'tan öğüt alır ve dayısı Emen'i görür. Emen ona “Çok güçlüydüm, defalarca kaleye saldırdım fakat alamadım. Gitme!” der. Yigenek ise “Sen adı belli yiğitlerle değil, ulufecilerle yoldaşlık ettiğin için kaleyi alamadın.” diye karşılık verir. Yigenek yanındaki bey yiğitlere bu şekilde rüyasını anlattıktan sonra “Hasmından dönmese, kaçmasa erlik güzel.” der (Ergin, 2021: 201-203).

11.5.

Sorunun sınıfı	: Tehlike, Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Yigenek
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

11.6.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Kazılık Koca
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Yigenek sancak beyleri ile beraber Düzmürd Kalesine ulaşır. Bunu gören tekür kalenin dışına çıkar ve savaşmak için er ister. Tekür sırayla karşısına çıkan yirmi dört sancak beyini de alt eder. Bunun üzerine Yigenek, Allah’a sığınıp dua ettikten sonra tekürün karşısına çıkar ve onu alt edip öldürür. Böylece babası Kazılık Koca’yı tutsaklıktan kurtarmış olur (Ergin, 2021: 203-205).

12. BASAT’IN TEPEGÖZ’Ü ÖLDÜRDÜĞÜ HİKÂYE

12.1.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Oğuzlar

Çözüm şekli : Önlem

12.2.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Oğuzlar, Aruz Koca

Çözüm şekli : Yardım

12.3.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Dede Korkut

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Oğuzlar bir gece düşman saldırısına uğrayınca bulundukları yerden göç ederler. Bu kaçış sırasında Aruz Koca’nın oğlu düşer ve bir aslan tarafından beslenir. Tehlike geçince Oğuz tekrar yurduna döner. Bir gün ormandan aslana benzeyen bir insanın çıktığı ve hayvanlara saldırdığı haberi alınır. Aruz Koca bunun kaybolan oğlu olabileceğini düşünür. Çocuğu ormandan çıkarıp yurda getirirler fakat çocuk her seferinde tekrar aslan yatağına döner. Bunun üzerine Dede Korkut gelip çocuğa “Oğlum, sen insansın. Hayvanla arkadaşlık etme.” der ve ona Basat ismini verir (Ergin, 2021: 206-207).

12.4.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Çoban (Konur Koca oğlu Saru Çoban)

Çözüm şekli : Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Aruz Koca'nın çobanı bir gün pınarda perilere rastlar. Birini yakalayıp cinsel münasebette bulunur. Bir sene sonra yine aynı pınara gelen çoban burada bir yığınak bulur. Peri kızı “Çoban, emanetini al ama Oğuz'un başına kötülük getirdin.” der. Çoban taş attıkça yığınak büyür. Bu varlık karşısında korkuya kapılan çoban sonunda yığınağı bırakıp kaçar (Ergin, 2021: 207-208).

12.5.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik, Saygısızlık

Sorunun tarafı : Aruz Koca

Çözüm şekli : Yardım, Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Bayındır Han ve beyleri gezerken pınardaki acayip yığınağa rastlarlar. Beyler tekme attıkça yığınak büyür ve sonunda içinden gövdesi insan, tepesinde bir gözü olan bir oğlan çıkar. Aruz Koca bu çocuğu oğlu Basat ile beraber beslemek için evine götürür ve adı da Tepegöz olur. Tepegöz'ü beslemek için tutulan dadıların sütü ona yetmez. Hatta birkaç dadı canından olur. Tepegöz büyüyünce de arkadaşlarına zarar vermeye başlar. Çaresiz kalan Aruz Koca Tepegöz'ü döver, cezalandırır ve sonunda da evinden kovar (Ergin, 2021: 208).

12.6.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Oğuzlar

Çözüm şekli : Uzlaşma-Barış

12.7.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Dede Korkut

Çözüm şekli : Uzlaşma-Barış

Sorun-çözüm bağlamı : Tepegöz kovulduktan sonra bir dağa çıkıp haramilik yapmaya ve insanları yemeye başlar. Oğuzlar ona karşı koymaya çalışır fakat annesinin verdiği yüzük sayesinde tenine ok, kılıç işlemeyen Tepegöz'ü alt etmeyi başaramazlar. Oğuzlar göç etmeye kalktıklarında da Tepegöz tarafından engellenir. Sonunda çaresiz kalır ve Dede Korkut'tan

yardım isterler. Dede Korkut Tepegöz ile pazarlık edip anlaşır. Buna göre Tepegöz’e yemesi için günde iki adam ve beş yüz koyun verilecektir. Ayrıca Yünlü Koca ile Yapağılı Koca da Tepegöz’e hizmet edecektir (Ergin, 2021: 208-209).

12.8.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Bir anne
Çözüm şekli	: Yardım

12.9.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım, Tehlike
Sorunun tarafı	: Basat
Çözüm şekli	: Gelenek-İnanç, Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Kapak Han iki oğlundan birini Tepegöz’e kurban vermiş ve şimdi sıra ikinci oğluna gelmiştir. Oğlanın annesi çaresizlik içinde “Şimdi akından geldi. Belki bana bir esir verir de oğlum kurtulur.” diye Basat’tan yardım ister. Tepegöz’ün yaptıklarını ve en son Basat’ın ağabeyi Kıyan Selçük’ü öldürdüğünü söyler. Basat kardeşi için çok üzülür ve ağıt yakar. Çaresiz anneye de oğlunu kurtarması için bir esir verir (Ergin, 2021: 209-210).

12.10.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Basat
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

12.11.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Kazan Bey, Aruz Koca
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Oğuz beyleri Basat’ın dönüşü üzerine bir ziyafet düzenler. Basat burada Oğuz beylerine Tepegöz ile savaşağını söyler. Kazan Bey Tepegöz’ü kendisinin de yenemediğini söyleyip “Anne babanı sızlatıp ağlatma.” diyerek Basat’ı kararından vazgeçirmeye çalışır. Yine babası Aruz Koca da “Oğul ocağımı ıssız koyma, gitme.” diye onu ikna etmeye çalışır. Fakat Basat Tepegöz ile savaşma kararından vazgeçmez (Ergin, 2021: 211).

12.12.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Basat
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

12.13.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Tepegöz
Çözüm şekli	: Uzlaşma-Barış

Sorun-çözüm bağlamı : Basat Tepegöz'ün bulunduğu yere gidip ona ok ile saldırır. Fakat attığı oklar Tepegöz'e işlemez ve yakalanır. Tepegöz'ün aşçılığını yapan Yünlü Koca ile Yapağılı Koca'ya "Bunun ölümü nedendir?" diye sorar. Onlar da "Bilmeyiz ama gözünden başka yerde et yok." cevabını verir. Bunun üzerine Basat adı görklü Muhammed'e salavat getirerek gözüne saldırdığı Tepegöz'ü kör eder ve kaçıp mağaradaki koyunların arasına karışır. Tepegöz onun nerede olduğunu anlar. Mağaranın kapısında durup koyunları birer birer çıkarmaya başlar. Basat kestiği bir koçun derisi altında hile ile mağaradan çıkmayı başarır. Tepegöz "Oğlan, kurtuldun mu?" diye sorunca da "Allah kurtardı." cevabını verir. Tepegöz bu sefer yüzüğünü verme bahanesiyle Basat'a saldırır ve Basat yine kurtulur. Bunun üzerine Tepegöz Basat'tan hazinesini mühürlemesini ister ve onu hazinenin bulunduğu kümbete sokar. Tepegöz tam kümbeti yıkacağı sırada Basat'ın "Lâilâhe illallah Muhammedün Resûlullah." demesiyle kümbet yarılr ve yedi yerden kapı açılır. Böylece kurtulan Basat yine Tepegöz'e "Allah kurtardı." cevabını verir. Tepegöz, Basat'tan bir mağaraya girmesini ister. "Orada asılı duran kinsız kılıç benim başımı keser." der. Basat mağarada yukarı aşağı hareket eden kılıcı almakta tedbirli davranır. "Kolayca yapışmayayım." diye düşünür. Önce kılıcıyla sonra da bir ağaçla almayı dener fakat kılıç her ikisini de parçalar. Bunun üzerine kılıcın asılı olduğu zinciri okuyla vurur ve kılıca ulaşır. Tepegöz Basat'ın kılıcı aldığını anlayınca gözünü kör ettiği için ona beddua eder ve kim olduğunu sorar. Basat kendini tanıtır. Tepegöz "Demek kardeşiz." diyerek af diler. Basat ise yaptığı kötülükleri hatırlattığı Tepegöz'ü kendi kılıcıyla boynunu vurarak öldürür (Ergin, 2021: 211-215).

13. BEGİL OĞLU EMREN HİKÂYESİ

13.1.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Bayındır Han
Çözüm şekli	: Yardım

13.2.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Dede Korkut
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Bayındır Han'ın Oğuz beylerine ziyafet verdiği sırada Gürcistan'dan haraç olarak bir at, bir kılıç ve çomak gelir. Bayındır Han bunu görünce üzülür. Dede Korkut neden üzüldüğünü sorunca da bu az miktardaki haracı beylere bölüştürdüğünde kimsenin memnun kalmayacağını söyler. Dede Korkut “Hepsini bir yiğide verelim, Oğuz eline karakolluk yapsın.” der. Kimse buna razı olmaz fakat Begil adlı yiğit kabul eder. Oğuz'dan göç edip Gürcistan sınırında karakol görevi yapmaya başlar (Ergin, 2021: 216).

13.3.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Begil
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

13.4.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Begil'in hatunu/eşi
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Begil yılda bir kez Bayındır Han'ın divanına katılır. Yine bu ziyaretlerinden birinde Salur Kazan Begil'in avcılığından bahsederek “Bu hüner atın mıdır, erin midir?” diye beylere sorar. Beyler “Erindir.” diye cevaplar. Han ise “Yok, at işlemese er övünmez. Hüner atındır.” der. Bu söz Begil'in hoşuna gitmez. Alplar içinde aşağılandığını söyleyerek Bayındır Han'ın verdiği bahşişi iade edip divandan ayrılır. Evine geldiğinde onu üzüntülü gören hatunu hâlini sorar. Begil durumu anlatıp Oğuz'a baş kaldırdığını söyler. Hatunu ise “Padişahlar Tanrı'nın gölgesidir, padişaha baş kaldıranın işi rast gitmez, ava çık gönlün açılsın.” diyerek onu sakinleştirmeye çalışır. Begil eşinin tavsiyesine uyarak ava çıkar (Ergin, 2021:216-218).

13.5.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik, Tehlike
Sorunun tarafı	: Begil
Çözüm şekli	: Gelenek-İnanç, Önlem

13.6.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Emren ve annesi
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Begil avda düşer ve ayağı kırılır. “Ulu oğlum, kardeşim yok!” diye ağlar. Ayağını sarıp tek başına obasına döner. Oğlu babasına tek başına dönmesinin sebebini sorar. Begil ayağının kırıldığını kimseye söylemez. Bir süre sonra hatunu divana da çıkmayan Begil’in rahatsızlığını fark eder ve hâlini sorar. Begil hatununa ayağının kırıldığını söyler. Hatunun da hizmetçiye söylemesiyle haber yayılır (Ergin, 2021: 218-219).

13.7.

Sorunun sınıfı	: Tehlike, Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Begil
Çözüm şekli	: Yardım

13.8.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Emren
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Begil’in ayağının kırıldığını casusu sayesinde öğrenen Tekür askerlerine saldırı emri verir. Begil de casusundan düşmanın saldıracağı haberini alır. Hemen oğlu Emren’i yanına çağırıp olanları anlatarak Bayındır Han’a gitmesini ve yardım getirmesini ister. Emren yardım için Oğuz’a gitmeyi kabul etmez. Babasının atını, savaş malzemelerini ister ve düşmanın karşısına kendisinin çıkacağını söyler. Begil oğlunun isteğini yerine getirir ve savaş meydanına çıkmasına izin verir (Ergin, 2021: 219-221).

13.9.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Tekür
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele; Kötülük

13.10.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık, Tehlike
Sorunun tarafı	: Emren
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Tekür ve adamları meydanda Begil'in atını görünce korkarlar. Fakat atın üzerinde Begil değil de "kuş kadar bir oğlan" olduğunu fark edince onu korkutmaya ve aşağılayıcı sözlerle moralini bozmaya çalışırlar. Emren ise babasının atını, savaş malzemelerini ve yiğitlerini överek korkmadığını gösterir. Bunun üzerine düşman "Begil nerede ve sen kimsin?" diye sorar. Emren Begil'in oğlu olduğunu söyler fakat babasının ayağının kırık olduğunu düşmandan saklar. Babası Begil'in evinde Oğuz beyleriyle yiyip içtiğini ve savaş için kendisini gönderdiğini söyler ve meydan okur (Ergin, 2021: 221-223).

13.11.

Sorunun sınıfı	: Tehlike, Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Emren
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Emren ile Tekür savaşmaya başlar. İki taraf da galip gelemeyiz fakat Emren iyice güçsüz düşer. Çaresizlik içindeyken dua edip Allah'tan yardım ister. Bunun üzerine Tekür "Senin bir Tanrın varsa benim yetmiş iki puthanem var." der. Emren "Sen putlarına yalvarıyorsan ben âlemleri yoktan var eden Allah'ıma sığındım!" karşılığını verir. Emren'in duası kabul olur ve Allah "Ya Cebrail! Git, şu kuluma kırk er kuvveti verdim." buyurur. Emren bu güçle Tekürü alt eder. Tam öldüreceği sırada Tekür aman dileyip şehadet getirerek Müslüman olur (Ergin, 2021: 223-224).

14. UŞUN KOCA OĞLU SEGREK HİKÂYESİ

14.1.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Ters Uzamış
Çözüm şekli	: İletişim

14.2.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Egrek
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Oğuz boyundan Uşun Koca adında birinin iki oğlu vardır. Uşun Koca'nın büyük oğlu Egrek; Bayındır Han'ın divanına rahatça girip çıkmak gibi *törenin* dışına çıkan aşırı davranışlar sergileyen bir yiğittir. Egrek yine bir gün teklifsizce divana girip oturur. Ters Uzamış adlı bir bey “Uşun Koca oğlu! Bu beylerin hepsi oturduğu yeri kılıcının hakkıyla almıştır. Sen kan mı döktün, aç mı doyurdun?” der. Bu çıkış Segrek'in ağırına gider ve Kazan Bey'den izin alarak akına çıkar (Ergin, 2021: 225).

14.3.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Egrek'in annesi babası vd.
Çözüm şekli	: Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Akın sırasında Egrek'in yolu Alınca Kalesi'ne düşer. Egrek ve yiğitleri Tekür'ün buradaki korusunda zırhlarını çıkarıp konaklarken baskına uğrar. Altıyüz kâfirin düzenlediği bu baskında Egrek'in yiğitleri öldürülür. Egrek ise Alaca Kalesi'nde Tekür tarafından tutsak edilir. Egrek'in tutsak olduğu haberi evine gidince herkes yas tutar, annesi ve babası ağlaşırlar (Ergin, 2021: 225-226).

14.4.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım, Tehlike
Sorunun tarafı	: Segrek'in anne babası vd.
Çözüm şekli	: Önlem

14.5.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Bir çocuk
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

14.6.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Segrek
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Egrek'in kardeşi Segrek büyür ve gözü pek bir yiğit olur. Ağabeyinin tutsak olduğu ondan saklanır. Segrek bir gün kavga eden iki çocuğu ayırmak için birer tokat atar. Çocuklardan biri buna kırılır ve Segrek'e "Kardeşin Alınca Kalesi'nde esirdir. Hünerin varsa git onu kurtar!" der. Segrek bunu öğrenince çok üzülür. Annesinin yanına gider ve onun ağzını aramak için "Egrek isminde bir yiğit geldi. Uzun zamandır tutsakmış. Herkes onu karşılamaya gider. Ben de gideyim mi, ne dersin?" der. Annesi çok sevinip "Ne duruyorsun oğul! Git, elini öpüp kardeş diye boynuna sarıl!" deyince Segrek çocuğun söylediklerinin doğru olduğunu anlar ve annesine çıkışır (Ergin, 2021: 226-227).

14.7.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Segrek
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

14.8.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Segrek'in anne babası vd.
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Segrek, ağabeyinin tutsak olduğunu öğrenince onu kurtarmaya karar verir. Babası ve annesi her ne kadar bu haberi yalanlayıp kendilerini acındırarak onu ikna etmeye çalışsalar da başarılı olamazlar. Durumu Kazan'a anlatıp danışır. Onun öğüdü ise Segrek'in evlendirilerek gitmesini engellemek olur. Bunun üzerine Segrek hemen evlendirilir.

Gerdek gecesi Segrek gelin ile kendi arasına kılıcını koyup “Ağabeyimin yüzünü görmeden, ölmüş ise kanını almadan gerdeğe girmem.” diye yemin eder. Beni üç yıla kadar bekle eğer hâlâ gelmezsem öldüğümü anla ve istediğin biriyle evlen, der. Gelin de uğraşır fakat Segrek’i kararından döndüremez. Durumu Segrek’in anne babasına bildirir. Son çabaları da sonuçsuz kalınca anne babası Segrek’e dua eder ve gitmesine izin verirler. Segrek anne babasının elini öpüp yola çıkar (Ergin, 2021: 227-229).

14.9.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Segrek

Çözüm şekli : Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Segrek gece gündüz at sürüp ağabeyinin tutsak olduğu koruya gelir. Burada Tekür’ün altı çobanını öldürür. Atının yularını eline dolayıp uykuya dalar. Bu sırada casus tarafından Tekür’e haber verilir. Tekür tutup getirsinler diye altmış askerini Segrek’in üzerine gönderir. Atının yuları çekmesiyle uyanan Segrek saldırıyı fark eder ve adı görklü Muhammed’e salavat getirerek düşmanı püskürtüp kaleye sokar. Dönüp yine atının yularını eline dolayarak uykuya dalar. Tekür bu sefer yüz asker gönderir. Atının uyarısıyla uyanan Segrek yine salavat getirip düşmanı kaleye sokar ve önceki gibi dönüp uykuya dalar. Fakat bu kez atı yularından kurtulup kaçır (Ergin, 2021: 229-230).

14.10.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Tekür

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

14.11.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Egrek ve Segrek

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Tekür Segrek’le baş edemeyince üçüncü seferde üç yüz asker göndermek ister fakat askerler “Hepimizi öldürür.” diye karşı çıkar. Bunun üzerine Tekür zindandaki Egrek’in gönderilmesi emrini verir. Kâfirler Egrek’e “Bir deli yiğit geldi çobanların, çocukların ekmeğini alır. O deliyi öldürürsen serbest kalacaksın.” derler. Egrek kabul edince kendisine at, kılıç verilir ve üç yüz kafirle Segrek’in üzerine gönderilir. Askerler korktuğu için Segrek’in yanına Egrek tek başına gider. Atı kaçıdığı için Segrek’in bundan haberi olmaz. Egrek

uyuyan bu yiğidin yanındaki kopuzu alarak onu tehlikeye karşı uyaran bir şiir söyler. Bu sırada Segrek uyanır. Egrek ve Segrek kopuz eşliğinde söyleşirken kardeş olduklarını anlarlar. Sonra dönüp birlikte saldırdıkları kâfirleri alt edip kaleye sokarlar. Böylece düşmanın elinden kurtulan Egrek ve Segrek eve döner (Ergin, 2021: 229-233).

15. SALUR KAZAN'IN TUTSAK OLUP OĞLU URUZ'UN ÇIKARDIĞI HİKÂYE

15.1.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Kazan'ın beyleri
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

15.2.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Tekür
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Salur Kazan bir gün Trabzon Tekürünün hediye ettiği şahinle ava çıkar. Av sırasında Kazan'ın şahini Toman'ın kalesine gider. Kazan buna çok üzülür ve şahinin peşinden gider. Yolda Kazan'ın uykusu gelince beyler geri dönmeyi teklif eder fakat Kazan “Biraz daha ileri gidelim.” der. Kaleyi görür ve orada uykuya dalar. Tekür, casusu sayesinde durumu öğrenir ve askerleriyle Kazan'ın üzerine gelir. Kazan'ın beyleri düşmanı fark edince “Kazan'ı bırakıp gidersek bizi orada öldürürler. En iyisi burada ölmek.” diye düşünerek savaşır. Kâfirler Kazan'ın yirmi beş beyini burada şehit eder ve uykuda olan Kazan'ı bağlayıp esir alırlar (Ergin, 2021: 234).

15.3.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Salur Kazan
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Salur Kazan yolda uyanır. Bu sırada elindeki organları koparır. Arabanın üzerine oturur ve gülmeye başlar. Kâfirler neden güldüğünü sorduğunda ise “Bu arabayı beşiğim sizi de dadım sandım.” der. Kâfirler Kazan'ı kaleye götürüp bir kuyuya atarlar (Ergin, 2021: 234-235).

15.4.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Salur Kazan
Çözüm şekli	: Düşünme

15.5.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Tekür ve karısı
Çözüm şekli	: Uzlaşma-Barış

Sorun-çözüm bağlamı : Salur Kazan'ın nasıl biri olduğunu merak eden Tekürün karısı, kuyuya gelip Kazan'a "Yerin altında hâlin nedir? Şimdi ne yer ne içersin, neye binersin?" diye sorar. Kazan "Ölülerine yemek verdiğin zaman ellerinden alıyorum. Ölülerinizin yorgasına biniyorum." der. Tekür'ün karısı "Yedi yaşında bir kızcağızım ölmüştür, ona binme!" diye yalvarır. Kazan ise hep ona bindiğini söyler. Tekürün karısı korku ve endişeye kapılır ve durumu Teküre anlatır. Salur Kazan'ın kuyudan çıkarılmasını ister. Tekür, beylerini toplar ve Kazan'ın onları övüp Oğuzları kötülemesi, bir daha onlara düşmanlık etmemesi şartıyla serbest bırakılmasını ister (Ergin, 2021: 235).

15.6.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Salur Kazan
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Kâfirler Salur Kazan'ı kuyudan çıkarır. "Bize düşmanlık etmeyeceğine yemin et, bizi öv, Oğuz'u kötüle seni serbest bırakalım." derler. Kazan "Vallahi billahi doğru yolu görürken eğri yoldan gelmeyeyim." deyince istedikleri yeminin edildiğini sanırlar. Bundan sonra Kazan "Ben yeryüzünde adam övmem, bir adam getirin üstüne binip sizi öveyim." der. Getirilen adamın üstüne binip onu öldürdükten sonra da kopuzunu ister ve soylamaya başlar: "Övünülecek çok işler yaptım ama yine de övünmedim, övünen erleri hoş görmedim. Kendi kökümü kötülemem, Oğuz dururken sizi övmem. Elinize geçmişken öldürün beni." der. Ardından da köklerinden, oğlu Uruz ve kardeşi Kara Göne'nin varlığından bahseder ve "Öldürürseniz öldürün beni, öldürmezseniz Allah'ın izniyle ben sizi öldürürüm." der. Bunun üzerine kâfirler onu öldürmek ister fakat "Oğlu, kardeşi var. Bunu öldürmek olmaz." diyerek tekrar hapsederler (Ergin, 2021: 235-239).

15.7.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Uruz'un ailesi vd.
Çözüm şekli	: Önlem

15.8.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Uruz
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Salur Kazan'ın tutsaklığı sırasında oğlu Uruz büyür. Babasının durumu ona söylenmez. Bayındır Han'ı babası bilir. Bir gün yolda karşılaştığı birinden babasının Kazan olduğunu ve kâfirler tarafından tutsak edildiğini öğrenir. Annesine gelip çıkışır. Annesi, bunu zarar görmesinden korktuğu için sakladığını söyler. “Amcan Kara Göne'ye danışalım.” der. Konuyu birlikte istişare ederler. Uruz babasını kurtarmak istediğini söyler. Bu yönde hemfikir olurlar ve hazırlıkları tamamlayıp yola çıkarlar (Ergin, 2021: 239).

15.9.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Oğuzlar
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Uruz ve Oğuz beyleri, Kazan'ı kurtarmak için yoldayken kâfirlerin elindeki Ayasofya Kilisesine gelirler. Attan inip tacir kılığına girerler fakat kâfirler onlardan şüphelenir. Kaleye kaçıp kapıları kapatan kâfirler Oğuzları taşa tutar. Bunun üzerine Uruz'un çağrısıyla harekete geçen Oğuzlar, kale kapısını kırıp içeri girer ve Ayasofya'yı ele geçirir (Ergin, 2021: 240).

15.10.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Tekür vd.
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Tekür, Oğuzların geldiğini ve Ayasofya'yı ele geçirdiğini casusundan öğrenir. Beylerini toplayıp durumu istişare eder. İstişare sonunda Oğuzların karşısına Kazan'ı çıkarma kararı alınır. Tekür, karşısına getirilen Kazan'a “Üzerimize gelen düşmandan bizi kurtarırsan seni serbest bırakırız. Haraç vermeyi de kabul ederiz. Sen de bizimle düşmanlık etmeyeceğine yemin et.” der. Kazan yine “Vallahi billahi doğru yolu

görürken eğri yoldan gelmeyelim.” diye yemin eder, kâfirler de “İyi yemin etti.” diye sevinirler. Böylece Kazan savaş alanına çıkmayı kabul etmiş olur (Ergin, 2021: 240).

15.11.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Salur Kazan
Çözüm şekli	: İletişim

15.12.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Uruz vd.
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Oğuzlar savaş alanına gelir. Salur Kazan askerlerin önünde ak boz atlı, ak bayraklı birini ve onun ardında da kardeşi Kara Göne’yi görür. Meydana çıkıp er ister ve karşı tarafa kendini tanıtmaz. Karşısına Beyrek gelir. Salur Kazan ona ak boz atlı yiğidin kim olduğunu sorar. Beyrek “Beyimiz Kazan’ın oğludur.” der ve meydan okur. Kazan, içinden “Elhamdülillah oğlum büyük er olmuş.” der ve Beyrek’le mücadeleye başlar. Beyrek bu mücadelede Kazan’a yenilerek geri döner. Kazan bundan sonra sırasıyla karşısına gelen Dülek Evren ve Alp Rüstem’i de alt eder ve yine er ister. Bunun üzerine Uruz ansızın saldırıya geçer ve babasını omzundan yaralar. İkinci hamleyi yapacağı sırada Salur Kazan “Babana kıyma oğul!” diye kendini tanıtır. Uruz’un gözleri yaşla dolar ve attan inip babasının elini öper. Oğuz beyleri de gelip Kazan’ın elini öper. Hep birlikte kâfirlere saldırırlar. Kaleyi ele geçirirler. Kilisesini yıkıp yerine mescit yaparlar. Böylece Uruz babası Salur Kazan’ı kâfirlerin elinden kurtarmış olur (Ergin, 2021: 240-243).

16. İÇ OĞUZ'A DIŞ OĞUZ'UN ASİ OLUP BEYREK'İN ÖLDÜĞÜ HİKÂYE

16.1.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Dış Oğuz beyleri

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Oğuz töresi gereği Salur Kazan her yıl evini İç Oğuz ve Dış Oğuz'a yağmalatmaktadır. Kazan yine bir gün evini yağmalatır fakat bu yağmalamada Dış Oğuz beyleri bulunmaz. Kazan'ın evini sadece İç Oğuz'a yağmalattığını duyan Aruz, Emen ve diğer Dış Oğuz beyleri aralarında anlaşır ve Kazan'ın toplantılarına katılmazlar, ona düşmanlık beslerler (Ergin, 2021: 243-244).

16.2.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Salur Kazan

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Salur Kazan Dış Oğuz beylerinin toplantılara katılmadığını görünce Kılbaş'a bunun nedenini sorar. Kılbaş "Evini yağmalattığında Dış Oğuz yoktu. Bu yüzden gelmezler." der. Kazan "Düşmanlık beslerler öyle mi?" diye sorar. Kılbaş, Dış Oğuz'a gidip onların dostluğunu düşmanlığını sorgulamayı teklif eder. Kazan da kabul eder (Ergin, 2021: 244).

16.3.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Kılbaş

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Kılbaş, Kazan'ın dayısı Aruz'un evine gider. "Kazan sıkıntıda. Üzerime düşman geldi, dayım Aruz bana gelsin, dedi." der. Aruz ise "Suçumuz neydi ki biz yağmada birlikte olmadık? Kazan ancak başı sıkıştığında dayısı Aruz'u hatırlar. Biz Kazan'a düşmanınız, belli bilsin!" der. Bunun üzerine Kılbaş "Üzerimize düşman gelmedi. Senin dostluğunu, düşmanlığını sınınamaya geldim. Kazan'a düşman olduğunu öğrendim." der ve oradan ayrılır (Ergin, 2021: 244-245).

16.4.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Aruz ve diğer Dış Oğuz beyleri

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Aruz, Kılbaş ile görüşmesinden sonra sıkıntıya düşer. Dış Oğuz beylerini çağırıp durumu onlara anlatır ve ne düşündüklerini sorar. Beyler “Sen Kazan’a düşmansan biz de düşmanız.” derler. Aruz’un getirdiği Kuran-ı Kerim’e el basıp “Senin dostuna dost, düşmanına düşmanız.” diye yemin ederler (Ergin, 2021: 245-246).

16.5.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Aruz

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

16.6.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Beyrek

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Dış Oğuz beyleri toplantıdayken Aruz “Beyrek bizden kız almıştır ama Kazan’ın emrinde ve en güvendiği kişidir. Bizi barıştır diye çağıralım. Bize uyarsa ne hoş, yok uymazsa ben tutayım siz öldürün.” der. Beyrek’i bu bahaneyle çağırırlar. Beyrek barıştırma teklifini kabul edip Aruz’un evine gelir. Aruz “Dış Oğuz beyleri olarak biz Kazan’a başkaldırdık, yemin ettik. Seni bu yüzden çağırdık.” der. Kuran-ı Kerim getirerek “Sen de yemin et.” derler. Beyrek Ben Kazan’a başkaldırmam.” diye yemin eder ve Kazan’ın iyiliklerine, cömertliğine değinerek ona vefasızlık etmeyeceğini belirtir. Bunun üzerine sinirlenen Aruz, Beyrek’i sakalından tutar fakat beyler kıyıp öldüremezler. Beyrek “Aruz böyle yapacağını bilseydim hazırlıklı gelirdim.” der ve aldatarak adam tutmanın erkekliğe sığmayacağını belirtir. Aruz bu kez tehditkâr şekilde Beyrek’i yemin etmesi için ikna etmeye çalışır. Aruz ise yemin ederek Kazan uğruna ölümü göze aldığını, yüz parçaya ayrılrsa da kararından dönmeyeceğini söyler. Bunun üzerine Aruz Beyrek’i daha sıkı şekilde tutar. Beylerin yine tepkisiz kalması üzerine de kendisi kılıcını çekip Beyrek’i ağır şekilde yaralar (Ergin, 2021: 246-248).

16.7.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Beyrek

Çözüm şekli : İletişim, Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Aruz Beyrek'i yaraladıktan sonra bütün beyler dağılır. Beyrek'i de bir adamla evine gönderirler. Beyrek son anlarında yiğitlerine "Hemen Kazan'a gidip olanları anlatın. Sen sağ ol, Beyrek öldü, deyin. Kanımı yerde koymasın. Aruz oğlu Basat gelmeden yetişsin. Geride kalanlarımı sahipsiz bırakmasın. Hakkını helal etsin." der (Ergin, 2021: 248-249).

16.8.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım, Saygısızlık

Sorunun tarafı : Beyrek'in ailesi vd.

Çözüm şekli : Gelenek-İnanç, İletişim

16.9.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Kılbaş ve Kara Göne

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Beyrek'in haberi anne babasına ulaşır. Beyrek'in atının kuyruğu kesilir ve herkes Beyrek için yas tutar. Kazan'a gidip "Dış Oğuz beyleri sana asi olmuş, bilemedik." diye olanları anlatırlar. Beyrek'in vasiyetini de iletirler. Kazan çok üzülür ve yedi gün odasından çıkmayıp yas tutar. Kılbaş ve kardeşi Kara Göne sonunda Kazan'a gidip "Sen sağ ol beyim. Bir yiğit senin için başını verdi. Kanımı yerde koymasın, demiş. Gidip düşmanı haklayalım. Ağlamakla bir şey olmaz." derler. Bunun üzerine Kazan hemen savaş hazırlıklarına başlanması için emir verir (Ergin, 2021: 249-250).

16.10.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Salur Kazan
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

16.11.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Dede Korkut
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Kazan tarafında hazırlıklar tamamlanıp yola çıkılır. Dış Oğuz beylerine de Kazan'ın geldiği haber edilir. Onlar da savaş düzeninde Kazan'ın karşısına çıkar. Aruz Koca Kazan'a meydan okur. Kazan ise alçaklıkla er öldürmenin cezasını vereceğini söyleyerek harekete geçer. Mızrak darbesiyle Aruz'u atından düşürür ve Kara Göne'ye Aruz'un başını kestirir. Kazan böylece Beyrek'in öcünü almış olur. Bunu gören Dış Oğuz beyleri Kazan'ın elini öpüp af dilerler. Kazan onları affeder fakat Aruz'un evini, yurdunu yağmalatır ve kendi otağını kurup gücünü gösterir. Dede Korkut gelip yiğitleri kutlar. Kopuz çalarak söylediği şiirde dünyanın kimseye kalmayacağını vurgular ve dua eder (Ergin, 2021: 249-250).

17. SALUR KAZAN'IN YEDİ BAŞLI EJDERHAYI ÖLDÜRDÜĞÜ HİKÂYE

17.1.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Salur Kazan
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Salur Kazan beyleri ile birlikte avdayken bir ulak gelir ve “On bin düşman üstüne geliyor.” der. Kazan bu kadar düşmanı tehdit olarak görmez. Sonrasında gelen haberlerle doksan bine ulaşan düşman sayısını da az bulur ve umursamaz. Düşman sayısının yüz bin olduğu söylendiğinde ise abdest alıp namaz kılarak Allah'a sığınır ve “Ya Muhammed! Ya Ali, medet!” diyerek harekete geçer. Öncü birliklerin başına geçecek isimleri belirler. Kendisi merkezde durur, İç Oğuz beylerini sağdan Dış Oğuz beylerini soldan harekete geçirir. Yedi gün yedi gece savaştığı düşmanı yenilgiye uğratarak Aras ve Kars Kalesi'ni alır. Kılbaş'ı Akça Kale Sürmeli'de yönetici yapar. Altı bey oğlunu kendisi gibi bey ilan eder. Bütün bunlardan sonra bile övünmez (Ekici, 2019: 200-201).

17.2.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Salur Kazan

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Salur Kazan yine beyleriyle Ak Minkan'da avlanmaya gider. İkinci vakti “Ben yalnız başıma bir av avlayıp gelirim.” diyerek beylerini orduya geri gönderir. Hava kararınca kadar yol alır fakat bir şey avlayamaz. Bunun üzerine Allah’a el açıp “Beylerimden av avlayayım diye ayrıldım. Yurduma beni avsız gönderme.” diye dua eder. Sonrasında etrafı incelemeye başlar. Kara Dağ’ın eteğinde yedi yerde ışıklar ve buralardan çıkan dumanlar görür. Bunları ordusunun meşale ışıkları zanneder ve o yönde yola koyulur (Ekici, 2019: 201).

17.3.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Lala Kılbaş

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Kılbaş, Salur Kazan’ın tek başına av yerinde kaldığını öğrenince yerinde duramaz ve onun ardınca yola çıkar (Ekici, 2019: 201).

17.4.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Salur Kazan

Çözüm şekli : Yardım

17.5.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Lala Kılbaş

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Salur Kazan ışıkların olduğu yere ulaştığında yedi başlı bir ejderhayla karşılaşır. Korkudan ne yapacağını bilemez. Ejderhayla mücadeleye niyetlendiği sırada yanına gelen Kılbaş’ı fark eder. “Bu ejderhanın üstüne varalım mı, yoksa sessizce kaçalım mı?” diye ona fikrini sorar. Lala Kılbaş “Kazan dedikleri er yiğittir. Ejderhanın üstüne gitme desem belki bana kızar.” diye düşünür ve Kazan’ı övüp cesaretlendirerek “Ejderha dediklerinin aslı bir yılanır, üstüne gitmelisin.” der (Ekici, 2019: 202).

17.6.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Salur Kazan

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Salur Kazan ejderhanın yanına gider. Ejderhanın uyuduğunu görünce “Uyurken öldürmek mertlik olmaz.” diye düşünür ve bir ok atarak onu uyandırır. Uyanan ejderha kuyruğunu savurup dağı sarsar, ateş püskürtüp yerleri yakar ve nefesini içine çekip her şeyi kendine doğru sürüklemeye başlar. Ejderhanın ağzına doğru sürüklenen Kazan; Allah’ın yüceliğinden, kudretinden, birliğinden bahsedip iyilikler yapacağını söyleyerek “Ey Perverdigâr! Bana bir kurtuluş yolu göster.” diye dua eder. Bundan sonra ejderha ile Kazan arasında bir kaya ortaya çıkar. Kazan bu kaya ve kendi çabaları sayesinde ejderhanın ağzına sürüklenmekten kurtulur (Ekici, 2019: 202-203).

17.7.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Salur Kazan

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Ejderhanın heybetinden Kazan’ın gözü bulanır ve kan çanağına döner. Kazan gözüne kızarak “Ejderha dedikleri bir yılandır, bunda ne var ki bulanırsın, kanlanırsın!” diye söylenir ve gözlerini oymaya niyetlenir. Fakat “Gözümü oyarsam, Kazan bahane bulamayıp gözlerini çıkarmış derler.” diye düşünüp bundan vazgeçer (Ekici, 2019: 203).

17.8.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Salur Kazan

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Kazan ejderhayı oklamaya başlar. Ejderha can çekişmeye başlayınca kılıcıyla üstüne yürüyüp yedi başını da gövdesinden ayırır. Sonra da ölen ejderhanın üstünde bağdaş kurup oturur. Kılbaş bu hâlde gördüğü Kazan’ı kutlar. Kazan ise “Canım Lala! Ejderhayı ben öldürmedim. Senin bana verdiğin cesaret ve güç öldürdü.” der (Ekici, 2019: 203).

17.9.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Bayındır Han, Kara Budak vd.

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Kazan ejderhanın derisini yüzdürerek eşyaları, kendisi ve atı için diktirip kullanır. İki kafa dersini de başına takar. Bu hâlde Bayındır Han'ı görmek üzere yola çıkar. Bayındır Han'a "Kazan ejderha olup gelir." diye haber ulaşır. Herkes "Kazan insanken emrinden çıkmazdık. Şimdi ejderha olmuştur, hepimizi yutar. Bir tepeden onu ok yağmuruna turalım." der. Bayındır Han bunları dinledikten sonra şöyle der: "Kazan er yiğittir. Belki bir ejderha öldürdü ve onun donuna girdi. Ola ki ejderha olduysa ne kavim ne kardeş tanır." Bunun üzerine Kara Budak "Kazan'ın karşısına ben çıkayım. Eğer ejderha olduysa evvela beni yutsun." diyerek Bayındır Han'dan izin ister (Ekici, 2019: 203-204).

17.10.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Kara Budak

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Kara Budak Kazan'ı karşılamaya gider. Sesi duyulacak bir uzaklıkta durur. Okunu hazır edip Kazan'a şöyle seslenir: "Ejderha olduğunu söylüyorlar. Olmadıysan benimle söyleş. Yoksa seni öldürürüm. Ejderha öldürdüysen, gazan mübarek olsun, avından bir delil ver bana." Kazan atından inip kılıcını Kara Budak'ın beline bağlar. Böylece Kazan'ın bir ejderha öldürdüğü anlaşılır (Ekici, 2019: 204).

18. ELİF İLE MAHMUT HİKÂYESİ

18.1.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Şah Murat

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Bağdat'ta bir padişah olan Şah Murat'ın çocuğu olmaz. Bu konuda Allah'a yalvarıp yakaran Şah Murat bir gün efkârlanarak veziriyle sahraya çıkar. Burada bir dervişle karşılaşır. Derviş "Padişahım derdine çare bulmaya geldim." diyerek Şah Murat'a bir muska verir. Sonrasında Şah Murat'ın bir oğlu olur. Çocuğa yine derviş tarafından Mahmut ismi verilir (Gümüş, 2019:247-248).

18.2.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Mahmut

Çözüm şekli : İletişim

18.3.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Şah Murat

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Mahmut av sırasında bir ceylanın peşine takılır ve bir mağarada zikir hâlindeki kırk dervişle karşılaşır. Burada resmini gördüğü bir kıza âşık olur. Dervişler ona bade içirerek resimdeki Elif isminde, azledilmiş bir peri kızı olduğunu ve Hutem'de bulunduğunu söyler. Mahmut aşk acısı çekmeye başlar. Babası derdini sorar fakat bir cevap alamaz. Bunun üzerine iç ağalarına oğlunun derdini öğreneni ödüllendireceği vaadinde bulunur. Mahmut iç ağası ile dolaşırken şairlere rastlar ve o da saz çalıp şiir söylemeye başlar. Sonrasında "Şu sudan buyurun." diye sarhoş da edilen Mahmut'un şiirlerinden aşk acısı çektiği ve kime âşık olduğu anlaşılır (Gümüş, 2019: 250-254).

18.4.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Şah Murat ve Vezir
Çözüm şekli	: Düşünme

18.5.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Mahmut
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Şah Murat oğlunun âşık olduğu Elif'i alma konusunda vezirine danışır. Vezir Elif'i getirmenin mümkün olmadığını söyler. Mahmut'a yedi güzel kız gösterip Elif'in bunlardan biri olduğunu söyleyelim, beğendiğini alsın, der. Fakat Mahmut durumu anlar ve Elif'i bulmaya karar verir. Babası oğlu için endişelenip onu bu kararından vazgeçirmeye çalışır. Mahmut babası ve annesini ikna eder. Onları teselli için şiir söyler ve Hutem yoluna düşer (Gümüş, 2019: 254-259).

18.6.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Bir yolcu
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Mahmut Hutem yolunda bir yolcu ile karşılaşır. Yolcu "Oğlum bu yaban yerlerde, gençlik hâlinle ve yalnız başına nereye gidersin?" diye sorar. Mahmut durumu anlatıktan sonra da ona katılır (Gümüş, 2019: 259).

18.7.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Mahmut
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Mahmut ve arkadaşı yolda zorba bir Arap'a (Zülf-i Perişan) rastlar. Arkadaşı can korkusuna kapılır fakat Mahmut hiç korkmadan Arap'ın sarayına girer ve ona meydan okur. Arap ile girdiği kavgayı kazanır ve zorbalığa son verir (Gümüş, 2019: 259-262).

18.8.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Zülf-i Perişan

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Mahmut kavganın sonunda Zülf-i Perişan'ın güzel bir kız olduğunu görür. Zülf-i Perişan Mahmut'tan canını bağışlamasını ve kendisiyle evlenmesini ister. Zira kendisini yenilgiye uğratan kişiyle evlenmek için kendi kendine söz vermiştir. Mahmut, Zülf-i Perişan'ın canını bağışlar fakat evlenme teklifini geri çevirir (Gümüş, 2019: 262).

18.9.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Mahmut

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

18.10.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Timur Hindî

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Mahmut ve iki arkadaşı yolda yine zorbalık eden Timur Hindî'ye rastlar. Mahmut Timur Hindî ile de mücadeleye girer ve onu alt ederek zorbalığa son verir. Mücadelenin sonunda Timur Hindî'nin Zülf-i Perişan'ın kardeşi ve güzel bir kız olduğu anlaşılır. Timur Hindî de kendisini alt eden kişiyle evleneceğini ahdetmiştir. Mahmut'tan canını bağışlamasını ve kendisiyle evlenmesini ister. Mahmut onun canını bağışlar fakat evlilik teklifini kabul etmez (Gümüş, 2019: 262-264).

18.11.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Mahmut

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Mahmut Elif'in nerede olduğunu bulamaz. Yanındaki arkadaşlarından birinin remilci olduğunu öğrenince ondan yardım ister. Remilci, bir ulu dağın üzerine çıkarak Elif'in sarayını görebileceklerini söyler. Mahmut bu şekilde Elif'i bulur (Gümüş, 2019: 264).

18.12.

Sorunun sınıfı : İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü, Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Mahmut ve Elif

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Mahmut Elif'in sarayına ulaşır. Elif de önceden mana âleminde gördüğü Mahmut'a âşıktır fakat saraya gelenin Mahmut olduğunu bilmez. Şiirle söyleşerek Mahmut Elif'i ikna eder, Elif de karşısındakinin Mahmut olduğunu anlar ve böylece kavuşurlar (Gümüş, 2019: 264-268).

18.13.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Mahmut

Çözüm şekli : Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Mahmut ava çıkmak ister fakat sevdiğinden ayrı kalmaya dayanamayıp geri döner. Elif saçından bir miktar kesip Mahmut'a vererek "Aklına geldiğimde saçıma bakıp beni görmüş gibi olursun." der. Böylece Mahmut ava çıkabilir (Gümüş, 2019: 268).

18.14.

Sorunun sınıfı : Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Ezderhan Padişahı

Çözüm şekli : Yardım

18.15.

Sorunun sınıfı : Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Cadı

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Elif'in saçı denize düşüp Ezderhan padişahının eline geçer. Padişah saçın sahibine âşık olur ve onu bulmak için bir cadıdan ödül vaadiyle yardım ister. Cadı büyü yaparak Elif'in sarayını bulur. Mahmut yol üzerindeki kadına burada ne yaptığını sorar. Cadı "Hacca giderken hastalandım ve kervan beni burada bıraktı." der. Mahmut ona acıyarak saraya alır. Cadı iyi davranışlarda bulunarak Elif'in güvenini kazanır. Bir gün "Mahmut savaşta hiç yara almaz. Seni gerçekten seviyorsa sana sırrını söyler." diyerek Elif'i kandırır. Mahmut Elif'e sırrının palasında olduğunu, eğer yabacının eline geçip kınından çıkarılırsa kırk günün

sonunda öleceğini söyler. Cadı bu sırrı öğrenip Mahmut'un palasını kınından çıkarır ve bir kuyuya atar. Elif'i de kandırıp kaçıır (Gümüş, 2019: 269-271).

18.16.

Sorunun sınıfı : Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Ezderhan padişahı

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

18.17.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Elif

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Elif kaçırıldıktan sonra Ezderhan padişahı ile nikahlanır fakat teslim olmaz. Padişah sebebini sorar ve şiirle söyleşirler. Padişah Elif'i sözle ikna edemeyince ölüm emri verir. Bunun üzerine Elif teslim olmak için kırk gün mühlet ister. Bu süre içerisinde Mahmut ortaya çıkmazsa kendini öldürmeyi düşünür (Gümüş, 2019: 271-273).

18.18.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Mahmut'un arkadaşları

Çözüm şekli : Yardım

18.19.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Mahmut

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Arkadaşları Mahmut'tan haber alamayınca onu merak ederler. Remilci olanları görür ve Mahmut'un yanına giderler. Dalgıç arkadaşı Mahmut'un palasını kuyudan çıkarır ve kınına takarlar. Böylece Mahmut kendine gelir. Olanları arkadaşlarından öğrenip yola düşer (Gümüş, 2019:273-274).

18.20.

Sorunun sınıfı : Tehlike, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Mahmut

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Mahmut cadıyı bularak öldürür (Gümüş, 2019: 274-275).

18.21.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Mahmut ve Elif

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Mahmut Ezderhan padişahının sarayından Elif'i kaçıır. Yolda yorgun düşen Mahmut, Elif'in dizinde dinlenmeye başlar. Padişah ise Elif ile Mahmut'un peşine asker gönderir. Elif gelen askerleri görünce endişelenir. Mahmut söylediği şiirle hem Elif'i teselli eder hem de Allah'tan yardım ister. Mahmut askerlerle girdiği savaşı tek başına kazanır (Gümüş, 2019: 275-276).

18.22.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Mahmut ve Elif

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Yolda Elif ile Mahmut yorgun düşüp yine uykuya dalarlar. Haramiler Mahmut'un palasını aldıktan sonra onları uyandırır. Harami başı "Bu oğlanı kuyuya atın ve bu kız ancak bana müstahaktır." der. Mahmut kuyuya atılır ve şiiriyle yakararak Allah'tan yardım ister. Elif ise harami başına teslim olmaz. Ölüm emri verilince af diler ve türkü söylemek için süre ister. Karşılıklı söyleştiği haramiyi ikna edemeyince de Allah'tan yardım ister. Elif ile Mahmut'un duası kabul olur ve haramiler uykuya dalar. Harami başı gördüğü rüyadan etkilenerek âşıkları serbest bırakır ve tövbe eder (Gümüş, 2019: 277-281).

18.23.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Şah Murat
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

18.24.

Sorunun sınıfı	: Haksızlık, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Toplum/halk ve Mahmut'un arkadaşları
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

18.25.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Mahmut
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Elif, Mahmut ve arkadaşları yolda Timur Hindî ve Zülf-i Perişan'ı da yanlarına alarak Buhara'ya giderler. Mahmut'un babası Şah Murat Elif'i görünce âşık olur. Vezirini çağırıp "Elif'i kendime alacağım." diyerek Mahmut'un öldürülmesini ister. Vezir başta kabul etmese de padişahın tehdidi sonrası bir plan yapar. Mahmut'u kandırıp sırrını öğrenen padişah palasını elinden alır ve öldürülmesini emreder. Mahmut söylediği şiirle padişahı kararından vazgeçirmeye çalışır fakat başaramaz. İdam edileceği sırada devlet adamları ve halk onu kurtarır. Padişah Mahmut'u herkesin önünde öldüremeyeceğini anlayarak kalede gizlice boğulmasını emreder. Kale dizdarı Mahmut'u tanır ve başına gelenleri dinleyip ona yardım eder. Mahmut'un mektubunu arkadaşlarına ulaştırır. Timur Hindî ve Zülf-i Perişan Mahmut'u kurtarıp padişahın karşısına çıkar. Mahmut burada palasını geri alır. Mahkeme sırasında Zülf-i Perişan "Oğluna hayrı olmayan padişahın âleme hayrı hiç olmaz." diyerek Şah Murat'ı öldürür ve Mahmut'u padişah ilan eder (Gümüş, 2019: 282-289).

19. ERCİŞLİ EMRAH İLE SELVİ HAN HİKÂYESİ

19.1.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Âşıklar
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

19.2.

Sorunun sınıfı	: İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü
Sorunun tarafı	: Âşık Abbas
Çözüm şekli	: Düşünme

19.3.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Şeyhoğlu Şah Abbas
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Şeyhoğlu Şah Abbas İsfahan hükümdarıdır. Divanında çalıp söyleyen kırk âşık vardır ve bunların da ustası Âşık Abbas'tır. Âşıklar bir gün ustalarına “Şahtan başka kimse bizi dinlemedi, görmedi. İzin al da gurbete çıkıp sanatımızı gösterelim.” der. Âşık Abbas bunu doğru bulur ve “Şahın keyifli olduğu bir anda söyleyeyim ki reddedilmesin.” der. Âşık Abbas uygun bir zamanda durumu şaha bildirir. Şeyhoğlu Şah Abbas bu isteği kabul ederek âşıklara altı ay izin verir ve “Âşıklarım istedikleri divanhaneye girerek çalıp söyleyebilirler. Buna muhalefet eden karşısında beni bulur. Adalet dışına çıkarlarsa da bana bildirin.” diye bir ferman yazdırır. Âşık Abbas'ı da “Fermanı kötüye kullanıp adalet dışına çıkma!” diye uyarır (Bali, 1973: 91-92).

19.4.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Âşık Abbas
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Şeyhoğlu Şah Abbas'tan izin alan âşıklar sanatlarını icra edip kendilerini göstermek için İsfahan'dan ayrılır. Âşık Abbas diğer âşıklara ilk önce nereye gidelim diye sorar. Âşıklar “Ustamız sensin, sen bilirsin.” der. Bunun üzerine Âşık Abbas zengin ve güçlü hükümdar olan Kara Vezir'in yönetimindeki Gence'ye gitmeyi önerir ve buraya doğru yol alırlar (Bali, 1973: 92).

19.5.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Kara Vezir

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Âşıklar Gence'ye ulaşır. Âşık Abbas Kaza Vezir'e fermanı verir ve ondan ya karşılaştıkları âşık ya da para ister. Kara Vezir onların karşısına âşık çıkarmayı kabul edip ilan verdirir. Bu söz mücadelesi için yaklaşık yüz kişi toplanır. Kara Vezir bunların gerçekten yetenekli olup olmadığını anlamak için “Eğer başarılı olursanız ödüllendiririm fakat başarısız olursanız cezalandırılırsınız.” der. Bunun üzerine toplanan kişilerin hepsi mücadeleden vazgeçip oradan ayrılır. Bunun üzerine Kara Vezir “Gence’de yetenekli bir âşık yok mudur?” diye meclisine sorar. Meclisten biri Âşık Ahmet ismini ortaya atınca da onun çağırılması emrini verir (Bali, 1973: 93-94).

19.6.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Kara Vezir

Çözüm şekli : İletişim

19.7.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Âşık Ahmet

Çözüm şekli : Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Âşık Ahmet Kara Vezir'in huzuruna getirilir. Kara Vezir olanları anlattıktan sonra ona İsfahan âşıklarının karşısına çıkmasını teklif eder. Başarılı olursa ödüllendirileceğini aksi hâlde ise cezalandırılacağını söyler. Âşık Ahmet ise başarılı olacağını düşünerek teklifi hemen kabul eder. Kara Vezir'in “Büyük söz söyleme, düşünüp karar ver.” uyarısına rağmen teklifi kabul ettiğini söyler. Âşık Ahmet sonradan düşünüp gerçekten teklifi kabul etmede acele ettiğini anlar. Onların rakibi olacağını açık etmeden İsfahan âşıklarını görüp değerlendirmeye karar verir. İsfahan âşıklarının sözlerini dinledikten sonra da onları yenemeyeceğini anlar ve bir bahaneyle yanlarından ayrılır. Evini barkını toplayıp kaçmaya karar verir (Bali, 1973: 95-97).

19.8.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Miloğlu Ahmet Bey
Çözüm şekli	: İletişim

19.9.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Âşık Ahmet
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Âşık Ahmet ailesiyle birlikte Gence'den kaçıp Van'ın Erciş köyüne ulaşır. Bu köyün ağası Miloğlu Ahmet Bey onun âşıklığını beğenir ve köyde kalmasını ister. “Meclisimde çal söyle fakat gıybet etme.” diye de uyarı da bulunur. Âşık Ahmet böylece Erciş köyüne yerleşir. Oğlu Emrah on dört yaşına girer. Âşık Ahmet de oğluna “Kötü söz söyleyip kimseyi incitme. Herkesle iyi geçin.” diye nasihatlerde bulunur (Bali, 1973: 97-100).

19.10.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Âşık Ahmet
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Emrah babasıyla birlikte Miloğlu Ahmet Bey'in meclisine gitmek ister. Fakat Âşık Ahmet “Yok oğlum, orası ehil yeri sen bir cahilsin. Emsallerinle otur.” diye ona izin vermez (Bali, 1973: 101).

19.11.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Emrah
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Emrah izin alamadığı hâlde babasının arkasından Miloğlu Ahmet Bey'in meclisine gider. Miloğlu Ahmet Bey Emrah'ı fark edip meclise alır. Bir saz verir ve çalıp söylemesini ister. Daha önce eline saz almayan Emrah sazı kırınca babası Âşık Ahmet sinirlenir ve oğluna bir tokat atar. Emrah meclisten ayrılıp bir çeşme başına gelir. Burada abdest alıp “Ey yokları var eden Allah, herkesin muradını veren sensin. Ya bana bilgi ver ya da emanetini al.” diye dua eder. Bunun üzerine Hazreti Pir gelir ona sonuncusu Miloğlu Ahmet Bey'in kızı Selvi Han aşkına olmak üzere bade içirir. Selvi Han'a da yine Hazreti Pir tarafından Emrah aşkına bade sunulur (Bali, 1973: 101-104).

19.12.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Miloğlu Ahmet Bey

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Âşık Ahmet sazı kırdı diye oğluna vurduktan sonra haksızlık ve meclise saygısızlık ettiği gerekçesiyle Miloğlu Ahmet Bey tarafından meclisten kovulur (Bali, 1973: 104-105).

19.13.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Miloğlu Ahmet Bey vd.

Çözüm şekli : Uzlaşma-Barış

Sorun-çözüm bağlamı : Miloğlu Ahmet Bey Âşık Ahmet'i meclisten kovduktan sonra oradakiler "Bey, asıl saygısızlığı sen yaptın. Âşık Ahmet'in kalbini kırdın. Yaptığın iyilikleri de boşa çıkardın." derler. Hatasını anlayan Miloğlu Ahmet Bey pişman olur ve özür dileyip Âşık Ahmet'le barışmak için adam gönderir. Bu sırada Âşık Ahmet de evde bulamadığı oğlunu aramaya çıkmıştır. Meclisten gelenlerle karşılaşır ve hep birlikte Emrah'ı aramaya başlarlar. Âşık Ahmet çeşme başında baygın şekilde buldukları Emrah'a bade sunulduğunu anlar. Emrah meclise getirilir ve burada çalıp söyler. Âşık Ahmet, oğlu Emrah'ın kendisinden çok daha iyi bir âşık olduğunu kabul eder. Miloğlu Ahmet Bey ise "Artık Emrah benim de oğlum sayılır." diyerek onun mecliste çalıp söylemesini ister (Bali, 1973: 105-108).

19.14.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Miloğlu Ahmet Bey vd.

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Selvi Han bade içtikten sonra bayılır. Durum babasına bildirilir. Miloğlu Ahmet Bey hemen köyün imamını çağırır. İmam Selvi Han'ın sevdaya düştüğünü vakti geldiğinde ayılacağını söyler (Bali, 1973: 108-109).

19.15.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Selvi Han

Çözüm şekli : Yardım

19.16.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Nazlı

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Selvi Han Emrah'a âşık olduğunu babası ve annesine utancından söyleyemez. Sır cariyesi Nazlı'ya derdini açar ve ağlamaya başlar. Nazlı da Selvi Han'ı "Ağlama, dur bakalım, gün doğmadan neler doğar." diye teselli etmeye çalışır ve onu sevdiğiyle buluşturur (Bali, 1973: 109-111).

19.17.

Sorunun sınıfı : Anlaşmazlık

Sorunun tarafı : Emrah

Çözüm şekli : Uzlaşma-Barış

Sorun-çözüm bağlamı : Selvi Han ilk buluşmalarında Emrah'ın söylediği şiiri yanlış anlayıp ona küser. Bunun üzerine Emrah yine söylediği bir şiirle Selvi Han'ın gönlünü alır (Bali, 1973: 111-112).

19.18.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Şeyhoğlu Şah Abbas
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

19.19.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Van Valisi
Çözüm şekli	: Yardım

19.20.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Nene
Çözüm şekli	: Düşünme

Sorun-çözüm bağlamı : Şeyhoğlu Şah Abbas meclisinden birinin “Van kalesini kimse alamamıştır.” sözü üzerine harekete geçip kaleyi kuşatma altına alır. Van valisi yiyecek azaldığı için şehirdeki herkesin yiyeceğini paylaşmasını ister. Paylaşmayanların da cezalandırılacağını söyler. Buna rağmen kalede yiyecek kalmayınca üç güne kadar kuşatma bitmezse kale kapılarını açma kararı alır. Bu haberi duyan bir nene şehre düşmanın girmesine razı olmaz. Valiyle görüşüp kale burcuna alçı ve kireç konulmasını ve bunların işaret ettiği zamanda burçtan dökülmesini ister. Elindeki son yiyecekleri yanına alıp kaleden çıkar. Taze yiyecekleri bir yıldır kaleyi kuşatan Şeyhoğlu Şah Abbas’a sunar ve kalede yiyecek sorunu olmadığını, yeni un konulacağı için ambarın dibindeki eski unların burçtan döküldüğünü söyler. Şeyhoğlu Şah Abbas bunları görünce ne kadar beklerse beklesin kalenin teslim olmayacağını düşünür ve kuşatmayı kaldırır (Bali, 1973: 113-118).

19.21.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Emrah
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Şeyhoğlu Şah Abbas’ın ordusu dönüş yolunda şahtan habersiz talana başlar. Bu sırada da iki asker Erciş köyünden Selvi Han ile Nazlı’yı kaçırrır. Bunu öğrenen Emrah çok üzülür ve sevdiğinin ardından bir şiir söyler. Babası “Yavrum herkes üzgün, ne yapalım mukadderat böyleymiş.” diye onu teselli etmeye çalışır. Emrah ise “Selvi Han’ı düşmanın elinden alacağım. Ya onu bulurum ya da uğrunda ölürüm.” der. Âşık Ahmet oğlunu

bu kararından vazgeçirmek için uğraşsa da başaramaz ve sonunda razı olur. Emrah üzülen anne babası için de bir şiir söyleyip onlarla helalleştikten sonra yola koyulur (Bali, 1973: 118-120).

19.22.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık
Sorunun tarafı : Şeyhoğlu Şah Abbas
Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı : Şeyhoğlu Şah Abbas ordusunun ondan habersiz talana başladığını öğrenince çok sinirlenir ve emir verip orduyu toplar. Selvi Han ile Nazlı'yı kaçıran askerlerin ölüm emrini verir ve kızları yanına alır (Bali, 1973: 120).

19.23.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı : Selvi Han ve Nazlı
Çözüm şekli : Yardım

19.24.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı : Yakup Han
Çözüm şekli : Düşünme

Sorun-çözüm bağlamı : Şeyhoğlu Şah Abbas yol üzerinde tanıştığı Yakup Han'ı veziri yapmak için rızası olmadığı hâlde yanına alır. Çok beğendiği Selvi Han'la da İsfahan'a varmadan evlenmek ister. Yakup Han bu haberi verince Nazlı kaçırıldıklarını anlatıp Yakup Han'dan yardım ister. Yakup Han onları evladı sayar ve yardım etmeyi kabul eder. Şeyhoğlu Şah Abbas'a Selvi Han'ın yol üzerinde değil İsfahan'da evlenmek istediğini yoksa canına kıyacağını söyler. İsfahan'a varıldığında ise Selvi Han "Adıma bir bağ dikilip ürün verince evlenirim, yoksa canıma kıyarım." der. Yakup Han bu isteği Şah'a iletir. Şeyhoğlu Şah Abbas "Bu yedi yıl sürer. Selvi Han'ı görmeden nasıl dururum?" der. Yakup Han ise "Selvi Han'ın bir resmini yaptırır divanhaneye asarız, yedi yıl çabuk geçer. Canına kıyarsa hiç kavuşamazsın." diye onu ikna eder (Bali, 1973: 121-124).

19.25.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Emrah

Çözüm şekli : Yardım

19.26.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Yakup Han'ın annesi

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Emrah yedi yıl boyunca Selvi Han'ı arar fakat bulamaz. Dönüş yolunda Yakup Han'ın sarayına uğrar. Burada Yakup Han'ın annesi ona Selvi Han'ın İsfahan'da olduğunu ve Seyhoğlu Şah Abbas'la düğününün yapılacağını söyler. Oğlu Yakup Han'a hitaben “Bir insanı muradına erdirmenin mükafatını sen de bilirsin. Âşıkları kavuşturamazsan annelik hakkımı sana helal etmem.” diye bir mektup yazarak Emrah'a verir ve onu İsfahan'a yolcu eder (Bali, 1973: 124-127).

19.27.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Emrah

Çözüm şekli : Yardım

19.28.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Yakup Han

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Emrah İsfahan'a ulaşır. Seyhoğlu Şah Abbas'ın âşıklarını mat ettikten sonra Yakup Han'a annesinin mektubunu teslim eder. Yakup Han canı pahasına ona yardım edeceğini söyler. Emrah, Seyhoğlu Şah Abbas'ın huzurunda Selvi Han'a aşkını ilan eden bir şiir söyleyince ölüm emri verilir. Yakup Han araya girip bir bahaneyle Emrah'ı ölümden kurtarır (Bali, 1973: 127-135).

19.29.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Emrah

Çözüm şekli : Yardım

19.30.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Şeyhoğlu Şah Abbas

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Emrah dünyadaki şahlığın geçiciliğinden bahsettiği ikinci şiiriyle Şeyhoğlu Şah Abbas'ı düşüncelere sevk eder. Şeyhoğlu Şah Abbas Emrah'ın âşıklığını sorgular. Emrah badeli yani Allah vergisi âşık olduğunu söyler. Fakat sonrasında Selvi Han'ın amcasının kızı olduğu yalanını da söyler. Şeyhoğlu Şah Abbas bunu Selvi Han'a sorup doğrulatmak ister. Yalanının ortaya çıkacağını anlayan Emrah Allah'a sığınır ve rüzgârla Selvi Han'a haber gönderir. Selvi Han bu ilhamla Emrah'ın söylediğini doğrular. Şeyhoğlu Şah Abbas Emrah'a iki sırrını daha sorar. Emrah bunları da bilir. Bunun üzerine Şeyhoğlu Şah Abbas Emrah ile Selvi Han aşkının Allah vergisi olduğuna inanır ve onları evlendireceğini ilan eder (Bali, 1973: 135-138).

19.31.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Emrah

Çözüm şekli : Yardım

19.32.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Şeyhoğlu Şah Abbas

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Şeyhoğlu Şah Abbas'ın Selvi Han'ı Emrah'a vermesine on iki vezir itiraz eder. Bunun kötü bir örnek olacağını ve sorunlar çıkaracağını savunurlar. “Emrah vereceğimiz zehri içsin, ölmezse gerçek âşık olduğuna inanırız.” derler. Şeyhoğlu Şah Abbas vezirlere “Emrah zehri içmeyi kabul edip ölürse de kalırsa da sizin kellenizi alırım.” der. Emrah zehri Selvi Han'ın elinden içmek şartıyla bunu kabul eder. Selvi Han tereddüt etmeden zehri sunar. Emrah buna kırılır ama zehri içer. Bu sırada Allah'ın emri ile Hazreti Pir müdahale eder ve Emrah zehirden etkilenmez. Şeyhoğlu Şah Abbas itiraz eden on iki veziri için ölüm emri

verir (Bali, 1973: 138-143). Âşıkların düşmanı çok olur diye “Her kim bu âşıklara engel olup onları ayırmaya kalkarsa karşısında beni bulur.” şeklinde bir ferman yazar ve Yakup Han’ı Emrah ile Selvi Han’ın memleketleri Erciş’te düğünlerini yapmak üzere görevlendirir (Bali, 1973: 146-147).

19.33.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Emrah

Çözüm şekli : Önlem

19.34.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Allah

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Yakup Han, Emrah, Selvi Han ve Nazlı’nın bulunduğu kabile önce Yakup Han’ın memleketine ulaşır. Emrah Yakup Han’ın memleketinde kalıp hasret gidermesini ister. “Biz gideriz. Ferman da var Selvi Han’ı kim elimden alabilir.” diye büyük konuşur. Bu durum Allah katında hoş karşılanmaz ve hikâyenin devamında Emrah’ın işleri yolunda gitmez. Yakup Han önce bunu kabul etmez. “Şeyhoğlu Şah Abbas’a ne derim?” der. Emrah, Şeyhoğlu Şah Abbas’a hitaben “Yakup Han görevini yerine getirdi. Ben de bir yıl sonra huzurunuzda gelirim.” diye bir mektup yazar ve Yakup Han’ı memleketinde kalmaya ikna eder (Bali, 1973: 148-150).

19.35.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Emrah

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

19.36.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Selvi Han

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Emrah, Selvi Han ve Nazlı Erciş’e ulaşır. Emrah, bey kızı Selvi Han’ın küçük bir eve gelin gitmesinin dedikoduya sebep olacağını düşünür ve düğünden evvel Selvi Han için bir köşk yaptırmaya karar verir. Selvi Han düğünün ertelenmesine razı olmaz.

“Bir an evvel düğünümüzü yapıp kavuşalım.” der. Fakat Emrah onu bir şekilde ikna eder (Bali, 1973: 150-152).

19.37.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Selvi Han’ın kardeşleri

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Selvi Han’ın kardeşleri bacılarının Emrah ile evlenmesini istemezler. Bunu bir aşağılanma kabul ederler. Bütün mallarını satarak Selvi Han’ı kaçırmaya karar verirler. Emrah’a “Selvi Han bizi ziyaret etmedi. Gelsin de bir yüzünü görelim.” diye bir mektup yazarlar. Selvi Han ziyarete gelince de onu bağlayıp kaçıırırlar (Bali, 1973: 153-154).

19.38.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Emrah

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

19.39.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Âşık Ahmet

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Emrah Selvi Han’ın kaçırıldığını öğrenince çok üzülür ve ağlamaya başlar. Anne babası onu teselli etmeye çalışır. Emrah ise Selvi Han’ı bulmak için gurbete çıkmaya karar verir. Âşık Ahmet “Seni beklemeye ömrüm yeter mi? Gitme!” der ve onu kararından vazgeçirmek için bir şiir okur. Emrah vazgeçmeyince de onunla birlikte gelmek ister. Böylece Emrah ile babası Selvi Han’ın ardından yola düşer (Bali, 1973: 155-156).

19.40.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Selvi Han

Çözüm şekli : Düşünme

19.41.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Nazlı

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Selvi Han ve kardeşleri Gence şehrine gider. Selvi Han burada Kara Vezir'in oğlu Ali ile nişanlanır. Selvi Han bu duruma çok üzülür. Nazlı ise “Çekilen çilenin mükafatı büyüktür, sabret.” diye onu teselli eder. Nazlı sayesinde teselli bulan Selvi Han düğün için bir halı dokuyacağı bahanesiyle yedi yıl süre ister. Aksi hâlde canına kıyacağını söyler. Kara Vezir yedi yıl beklemeyi kabul eder. Sonrasında Selvi Han ile Nazlı “Emrah daha önce Yakup Han'ın annesi sayesinde bizi bulmuştu. Emrah gelirse burada olduğumuzu nereden bilecek?” diye düşünerek Kara Vezir'den bir istekte daha bulunurlar. Nazlı, Kara Vezir'e Selvi Han'ın ağzından “Cariyem ile benim tasvirlerimiz sarayın bahçesine asılsın ki gelen giden görsün.” diye bir mektup yazar. Böylece her ikisinin tasviri sarayın çeşitli yerlerine asılır (Bali, 1973: 160-162).

19.42.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik
Sorunun tarafı : Emrah
Çözüm şekli : İletişim

19.43.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik
Sorunun tarafı : Tahsin Bey
Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Emrah ile babası Halep'e yakın bir bahçedeki köşke girer. Burada Halep tüccarı Tahsin Bey ile eşini uyurken görürler. Tahsin Bey'in eşi Selvi Han'a çok benzemektedir ve adı da Selvi'dir. Emrah onu sevgilisi zanneder ve sadakatsizlik ettiğini düşünür. Babası saldırıya uğrayacaklarını düşünerek geri dönmeyi teklif eder fakat Emrah onları uyandırır. Tahsin Bey Emrah'la konuşup ona “Eğer sevgilin buysa alıp gidebilirsin ama değilse kendi sevgilini ara.” der. Emrah Tahsin Bey'in eşini yakından görünce onun Selvi Han olmadığını anlar. Emrah ile babası Tahsin Bey'in yardımıyla Selvi Han'ın Halep'te olmadığını öğrenince oradan ayrılır (Bali, 1973: 162-166).

19.44.

Sorunun sınıfı	: İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü
Sorunun tarafı	: Selatin Peri
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

19.45.

Sorunun sınıfı	: İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü
Sorunun tarafı	: Emrah
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Selatin Peri rüyasında Hazreti Pir elinden bade içerek Emrah’a âşık olur. Yine Hazreti Pir’in dediği üzere Veran Bağlarını kurup burada sevdiğini bekler. Emrah ile babasının yolu bu bağlara düşer. Emrah önce Selatin Peri’ye inanmaz fakat elini tutunca onun gerçekten de bade içip âşık olduğunu anlar. Selvi Han’ı bulmak üzere izin ister. Selatin Peri ise “Selvi Han’ı bulunca beni unutursun.” diyerek izin vermez. Emrah Selatin Peri ile konuşup onu geri döneceğine dair ikna eder (Bali, 1973: 166-170).

19.46.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Nazlı
Çözüm şekli	: Düşünme

Sorun-çözüm bağlamı : Emrah ve babası Âşık Ahmet Gence şehrine ulaşır. Âşık Ahmet burada Selvi Han ile Nazlı’nın tasvirlerini görür. Tasviri almaya kalktığı anda ise nöbetçi kızlar tarafından yakalanır. Nazlı Âşık Ahmet’i tanır ve kurtarmak ister. “Eğer tanıdığımı belli edip sahip çıkarsam kim olduğu anlaşılır.” diye düşünür. “Bu hırsızın cezasını Selvi Han ile verelim.” diyerek Âşık Ahmet’i tanımıyor gibi yapar ve kızların elinden kurtarır. Sonrasında kızlara “Bu hırsızın bir de arkadaşı varmış. Onu da getirin. Selvi Han cezalandıracak dersiniz size karşı gelemesin.” diyerek Emrah’ı da yanlarına getirtir (Bali, 1973: 171-174).

19.47.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık, Tehlike
Sorunun tarafı	: Kara Vezir
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük; Önlem

19.48.

Sorunun sınıfı	: Haksızlık
Sorunun tarafı	: Kara Vezir'in maiyeti
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

19.49.

Sorunun sınıfı	: İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü
Sorunun tarafı	: Emrah
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Kara Vezir Emrah'ı Selvi Han ile birlikte yakalar ve öldürülmesini emreder. Fakat maiyeti "Hiç âdet olmuş mu ki suçlu ifadesi alınmadan öldürülsün." diyerek buna karşı çıkar. Emrah sorgulandığında ise yaşananları anlatıp "Selvi Han benimdir, Şeyhoğlu Şah Abbas'tan fermanım var." der fakat fermanı gösteremez. "Ben elinizdeyim, bir elçi fermanı getirsin veya Şeyhoğlu Şah Abbas'a bildirin, yalan söylüyorsam öldürün." der. Bunun üzerine Kara Vezir Emrah'ı zindana attırır ve meclisini toplar. Mecliste "Şeyhoğlu Şah Abbas'a bağlıyız, doğruysa bizi cezalandırır." düşüncesi hâkim olur ve Şeyhoğlu Şah Abbas'a bir mektup yazılarak doğrusu sorulur (Bali, 1973: 176-179).

19.50.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Kara Vezir
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Kara Vezir Emrah'ın söylediklerinin doğru olup olmadığını Selvi Han'ın kardeşlerine sorar. Onlar durumu doğrular ve "Şeyhoğlu Şah Abbas'a mektup gönderme, bizi öldürür." der. Bunun üzerine Kara Vezir mektubun Şeyhoğlu Şah Abbas'a gitmesini engeller. Elçi Şeyhoğlu Şah Abbas'a yazılan mektubu imha eder ve sahte bir cevap mektubuyla döner. Kara Vezir'in yazdığı bu sahte mektupta Şeyhoğlu Şah Abbas Emrah'ı tanımadığını ve cezalandırılmasını söylemektedir. Böylece meclis Emrah'ın öldürülmesine karar verir (Bali, 1973: 179-181).

19.51.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Âşık Ahmet
Çözüm şekli	: Yardım

19.52.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Şeyhoğlu Şah Abbas
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

19.53.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Yakup Han
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Âşık Ahmet oğlunu kurtarmak için Şeyhoğlu Şah Abbas'tan yardım ister. Şeyhoğlu Şah Abbas olanları öğrenince Yakup Han'a "Niye yalan söyledin? Hani Emrah'ı muradına kavuşturmuştun." diye çıkışır. Yakup Han ise "Şahım, ataların sözüdür ki suç ölende mi kalanda mıdır? Emrah böyle olsun istedi. Suçun büyüğü Emrah'tadır." diyerek kendini savunur ve pişmanlığını dile getirir. Şeyhoğlu Şah Abbas "Emrah'ı kurtar. Bu dediğini doğrularsa seni affederim." der. Bunun üzerine Yakup Han hemen Gence'ye doğru yola çıkar (Bali, 1973: 182-183).

19.54.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Emrah
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Kara Cellat ile Deli Cellat Emrah'ı öldürmeye götürdüğü sırada Emrah şiir söyleyerek Allah'tan yardım ister. Deli Cellat bundan etkilenir ve Emrah'ın canını bağışlamak ister. Buna karşı çıkan Kara Cellat'ı da öldürür. Bu sırada Yakup Han yetişir. Emrah'ı yanına alıp Kara Vezir'in sarayına gider ve hesap sorar. Şeyhoğlu Şah Abbas adına sahte mektup düzenlediği ortaya çıkan Kara Vezir'i öldürtür (Bali, 1973: 183-186).

19.55.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik, Tehlike, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Şeyhoğlu Şah Abbas

Çözüm şekli : İletişim, Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Emrah, Selvi Han ve Yakup Han Şeyhoğlu Şah Abbas'ın huzuruna çıkar. Şeyhoğlu Şah Abbas Emrah'ı sorgular. Emrah “Yakup Han'ın düğününü yapmadan dönmesini ben istedim. Büyükleme karşılık da büyük çileler çektim.” diyerek Yakup Han'ın suçsuzluğunu ifade eder. Bunun üzerine Şeyhoğlu Şah Abbas Yakup Han'ı affeder. Emrah'ın annesi ve ikinci sözlüsü Selatin Peri'nin İsfahan'a getirilmesini emreder. Emrah burada önce Selvi Han ile sonrasında da Selatin Peri ile nikahlanır (Bali, 1973: 186-187).

20. EŞREF BEY HİKÂYESİ

20.1.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Şahoğlu Şah Abbas

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

20.2.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Deli Murat

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Hükümdar Şahoğlu Şah Abbas'ın Gence'ye gönderdiği hanlardan hiçbiri şehirde düzeni sağlayamaz. Şahoğlu Şah Abbas, meclisi toplayarak bu konuda fikir alışverişinde bulunur. Mecliste, Gence'ye han olarak Deli Murat isimli bir yeniçeri bezirgânı önerilir. Deli Murat, şehirdeki yönetim zayıflığının nedenlerinden bahseder ve bu görevi kabul etmek istemez. Israr edilince de tam yetkili olma şartını ileri sürer. Bunun üzerine hükümdar, güvendiği Deli Murat'ı tam yetkiyle Gence'ye han ilan eder (Sakaoğlu vd., 2000: 2-5).

20.3.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Deli Murat

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Bir türlü düzenin sağlanamadığı Gence'ye han olan Deli Murat, ilk önce kendi meclisini oluşturur. Onlara sır tutma, emrine uyma konularında uyarıda bulunur. Şehri birlikte düzeltereklerini ve doğruluktan ayrılmadıkları sürece Allah'ın kendilerine yardım edeceğini söyler. Hanlık makamında kendi ekibini görevlendirir. Halka zulmeden kırk kişiyi öldürür ve cesetleri şehirdeki herkesin görmesini sağlar. Halka tam yetkili olduğunu göstererek ve duyurarak egemenliğini güçlendirir. Emirlerinin uygulanmasıyla da şehirde düzeni sağlamayı başarır (Sakaoğlu vd., 2000: 6-11).

20.4.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Deli Murat

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Deli Murat aynı günde hem Gence'ye şah olduğu hem de bir oğlunun olduğu müjdesini alır. Oğlunun ismi Eşref koyulur. Deli Murat, oğlu dört yaşına girince onunla birlikte ihtiyaç sahiplerinin çocuklarını da sünnet ettirir (Sakaoğlu vd., 1999: 12-14).

20.5.

Sorunun sınıfı : Tehlike, İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü

Sorunun tarafı : Âşıkların aileleri ve Eşref Bey

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Pirlar tarafından bade içirilen Eşref Bey ve Gandehar'da bulunan Mehmed Şah kızı Zöhre Banu birbirlerine âşık olurlar. Kendinden geçen âşıkların durumu ailelerini endişelendirir. Her iki ailenin de çağırdığı hocalar Kur'an okuduktan sonra korkulacak bir şey olmadığını Eşref Bey'in, Zöhre Banu'nun sevdaya düştüğünü söylerler. Eşref Bey kendine geldikten sonra babasından utandığı için durumu annesine anlatır (Sakaoğlu vd., 1999: 15-18).

20.6.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Eşref Bey
Çözüm şekli	: Yardım

20.7.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım, Anlaşmazlık
Sorunun tarafı	: Abdullah Hoca
Çözüm şekli	: Yardım, İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Deli Murat ve Mehmet Şah birbirlerine küs oldukları için çocuklarının evlenmesine karşı çıkarlar. Her iki âşık da yemeden içmeden kesilir fakat babaları geri adım atmaz. Eşref Bey babasını ikna etmesi için Abdullah hocadan yardım ister. Abdullah hoca da Deli Murat'ı ikna edemez. “Yine kızı alma ama Mehmet Şah ne diyecek görelim. Mektupla kızı isteyelim.” der. Mehmet Şah mektubu yırtıp olumsuz cevap verir. Bunun üzerine Abdullah Hoca Deli Murat’a “Kötü şeyin sonu iyiye çevrilmiştir.” diye öğütler verir (Sakaoğlu vd., 1999: 18-22).

20.8.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Deli Murat ve Mehmet Şah
Çözüm şekli	: Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Mehmet Bey kızının kaçırılması veya kaçmasından, Deli Murat ise oğlunun Gandehar’a gidip zarar görmesinden korkarak çare için meclise danışır. Mecliste alınan karar doğrultusunda her iki hükümdar da şehirleri Gence ve Gandehar arasındaki gidiş gelişleri yasaklarlar (Sakaoğlu vd., 1999: 23-24).

20.9.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım, Saygısızlık
Sorunun tarafı	: İyi insanlar, toplum
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı	: İyi insanlar, Eşref Bey ile Zöhre Banu’nun kavuşamamasına üzülür fakat ellerinden bir şey gelmez. Âşıkların kavuşmasına engel olarak kadere karşı durduklarını düşündükleri Deli Murat ile Mehmet Şah’ı ayıplarlar (Sakaoğlu vd., 1999: 25).

20.10.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Zöhre Banu
Çözüm şekli	: Yardım

20.11.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Cariye
Çözüm şekli	: Yardım

20.12.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Delikanlı (Hamal)
Çözüm şekli	: Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Aşk acısı çeken Zöhre Banu yakın cariyesi ile dertleşir. “Derdime bir çare yok mu?” diye ona danışır. Cariye, Zöhre Banu’yu teselli eder. Alışverişi bahane edip elbisesinden Gence’li olduğunu anladığı bir hamalı Zöhre Banu’ya getirir. Hamal, parasızlıktan dolayı Gandehar’da kalan ve memleket hasreti çeken Gence’li bir delikanlıdır. Ceza korkusuyla da Gence’li olduğunu saklar. Cariye, nereli olduğunu sorup sırrını açıklamasını ister. Delikanlı “Doğruyu söyleyeyim. Eğer düşmanlık ederlerse inkâr ederim.” diye düşünüp Gence’li olduğunu söyler. Bunun üzerine cariye ve Zöhre Banu imzaladıkları bir mektubu Eşref Bey’e götürmesi karşılığında ona istediği kadar altın verir. Delikanlı bu teklifi kabul eder ve onlara Eşref Bey’i getireceğine dair söz verir (Sakaoğlu vd., 1999: 25-28).

20.13.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Delikanlı
Çözüm şekli	: Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Delikanlı memleketi olduğu için Gence’ye sorunsuz şekilde girer. Samimi bir arkadaşına danışıp o yokken yaşananları ve Eşref Bey’in yerini öğrenir. Eşref Bey’i bulup تنها bir yerde mektubu ona teslim eder. Üzüntülü Eşref Bey’in derdiyle dertlenir ve onu teselli eder. Seni Zöhre Banu’ya götüreceğim ama dediklerimi yapacaksın, der. Kimseye bir şey söylememesini ister. Tekrar buluştuklarında da kadın kılığına soktuğu Eşref Bey ile birlikte Gandehar şehrine girmeyi başarır (Sakaoğlu vd., 1999: 28-31).

20.14.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Delikanlı
Çözüm şekli	: Önlem, Gelenek-İnanç

20.15.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Mehmed Şah
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

20.16.

Sorunun sınıfı	: Haksızlık
Sorunun tarafı	: Meclis (bazı kimseler)
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Gandehar’da delikanlı “Sen burada bekle. Ben Zöhre Banu’dan ne yapacağımızı öğreneyim.” diyerek Eşref Bey’i bir kahvehaneye oturtur. Eşref Bey’in isteği üzerine ona bir saz alır ve “Diline sahip ol.” diye onu uyarır. Fakat Eşref Bey orada Zöhre Banu’ya aşkını açık eden bir şiir söyler. Bunu haber alan Mehmed Şah emir verir ve Eşref Bey ile delikanlı yakalanıp huzura getirilir. Delikanlı “Kadere razı olmak lazım.” diye düşünerek yaşananları anlatır. Mehmed Şah bu ifadedden sonra her ikisinin de meydanda idam edilmesini emreder. Meclisten bazı kimseler iki suçsuz insanın idam edilmesinin yanlış olduğunu, ayrıca idam gerçekleşirse Deli Murat ile karşı karşıya geleceklerini ve daha fazla insanın zarar göreceğini söylerler. Böylece Eşref Bey ile delikanlı idam edilmekten kurtulup zindana atılır (Sakaoğlu vd.; 1999: 31-33).

20.17.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Eşref Bey
Çözüm şekli	: Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Zindanda aşk acısı çeken Eşref Bey eşya alemine derdini döker, sızlanır. Yanındaki delikanlı da dâhil bu yakarışları duyan herkes onun durumuna üzülür (Sakaoğlu vd., 1999: 34).

20.18.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Deli Murat ve meclisi
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

20.19.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Mehmet Şah ve meclisi
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Deli Murat’a oğlunun Gandeher’da zindanda olduğu ve idam edileceği haberi gider. Deli Murat durumu meclisine danışır. Meclis haberin doğru olup olmadığını anlamak için Mehmed Şah’a mektup yazılmasını teklif eder. Deli Murat “Oğlumu esir aldığını duydum. Oğlumu bırak yoksa Gandeher kapılarına dayanırım.” diye bir mektup yazar. Mehmet Şah ise Eşref Bey’i esir aldığını doğrulayarak “Kırk gün içinde gelip alamazsan oğlunu idam edeceğim.” diye Deli Murat’a meydan okur. Böylece Eşref Bey’in gerçekten esir olduğu anlaşılır. Deli Murat yine meclisine danışır ve savaş hazırlıklarına başlanır. Mehmet Şah’ın meclisinde de olası bir saldırıya karşı tedbirli olunması kararı alınır ve savaş düzenine geçilir (Sakaoğlu vd., 1999: 34-39).

20.20.

Sorunun sınıfı	: Anlaşmazlık
Sorunun tarafı	: Şah-ı Duhter
Çözüm şekli	: Uzlaşma-Barış

Sorun-çözüm bağlamı : İsfahan tahtının gerçek sahibi Şah-ı Duhter’dir. Kardeşi Şah Abbas vekaleten tahtta oturmaktadır. Şah-ı Duhter müfettişi Edib Bey’den Gence ve Gandeher arasındaki savaş durumunu ve sebebini öğrenir. “Senin bunlardan niye haberin yok!” diye tahtından indirdiği kardeşi Şah Abbas’ın yerine geçer. Meclise danışır ve iki şehre ordu göndermek yerine Mehmed Şah, Zöhre Banu, Deli Murat ve Eşref Bey’i huzuruna çağırır. Cellatların da hazır bulunduğu sorgulamada Eşref Bey ile Zöhre Banu’nun gerçek âşıkler olduğu babaları da dâhil herkes tarafından anlaşılır. Böylece âşıkler kavuşur (Sakaoğlu vd., 1999: 41-46).

21. FERHAT İLE ŞİRİN

21.1.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Şirin ve Ferhat

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Ferhat ile Şirin birbirlerine âşık olur. Şirin, bir padişah kızı ile nakkaş oğlunun bir araya gelemeyeceğini düşünerek üzülür (Özarslan, 2019: 163-166). Padişah Mehmine Bânû buldukları bir kuyudaki suyu sarayına taşımak ister fakat bunun için aradaki dağın delinmesi gerekir. Ferhat, bu zorlu işe talip olur ve Mehmine Bânû'dan ağılık ister (Özarslan, 2019: 166).

21.2.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Padişah ve halk

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Padişah ve cariyeleri sayesinde büyük bir taşın altında bir kuyu bulunur. Kimse bu kuyunun suyunu içmeye cesaret edemez. Ölüme layık bir mahkûma bu su içirilir. Mahkûm ölmeyince suyun zararsız olduğu anlaşılır ve mahkûm serbest bırakılır (Özarslan, 2019: 166).

21.3.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Padişah

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Mehmine Bânû, buldukları suyu sarayına taşımak ister fakat bunun için saray ile su arasındaki dağı delip aşmak gerekir. Padişah, bu işi yapacak olanın ne muradı varsa yerine getireceğini duyurur (Özarslan, 2019: 166).

21.4.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Ferhat

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Ferhat dağı delme işine başlamadan önce, davet ettiği, salih kimselerden dua ister. Toplu dua sonrasında yine Allah'tan yardım isteyerek işe başlayan Ferhat tek hamlede büyük kayaları parçalar (Özarslan, 2019: 167).

21.5.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Şirin
Çözüm şekli	: İletişim
Sorun-çözüm bağlamı	: Aşk acısı çeken Şirin sevdiği Ferhat'ı çalışırken görmek ister. Sonrasında da cariyelerine “bir mikdar gezüb def-i sevda ideyim” der (Özarslan, 2019: 167).

21.6.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Şirin
Çözüm şekli	: Yardım
Sorun-çözüm bağlamı	: Aşk acısı çeken Şirin Ferhat'la buluşmak için cariyesinden yardım ister. Önce çaresizliğinden, onu annesi gibi bildiğinden bahsederek ricada bulunur. Cariye bunu olumsuz karşılayınca da “Bre mel'un, benim niyazım sana geçmedi!” diyerek sertleşir. Bunun üzerine cariye yumuşar ve yardım etmeyi kabul eder (Özarslan, 2019: 169).

21.7.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Cadı kadın/gammazcı cariye
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük
Sorun-çözüm bağlamı	: Bir cadı kadın/gammazcı cariye Ferhat ile Şirin'in buluştuğunu Mehmine Bânû'ya haber verir (Özarslan, 2019: 170).

21.8.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Mehmine Bânû
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük
Sorun-çözüm bağlamı	: Mehmine Bânû sırrın saklanması için cadı kadın/gammazcı cariyeyi önce tembihler sonra da öldürtür (Özarslan, 2019: 170).

21.9.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Ferhat
Çözüm şekli	: Yardım
Sorun-çözüm bağlamı	: Mehmine Bânû Şirin'den ayırmak için Ferhat'ı tutuklatır (Özarslan, 2019: 171). Ferhat zindanda gece gündüz ibadet eder, gözünden kan akıtır. Bunun

üzerine Mehmine Bânû Ferhat'ı salıvermesi konusunda uyarıldığı korkulu bir rüya görür. Ferhat serbest bırakılır ve kendisine bin altın verilir (Özarslan, 2019: 172).

21.10.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı : Ferhat
Çözüm şekli : İletişim
Sorun-çözüm bağlamı : Zindandan kurtulan Ferhat dağlara çıkar. Aşk acısı ile şiir söyler, sığındığı mağaraya Şirin'in resmini çizer (Özarslan, 2019: 172-173).

21.11.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı : Hürmüz Şah
Çözüm şekli : Yardım
Sorun-çözüm bağlamı : Hürmüz Şah Ferhat'ın şiirlerinden etkilenir ve onu huzuruna çağırır. Mehmine Bânû'nun yaptığı haksızlığı, zulmü öğrenince sinirlenip Ferhat'a yardım etmeye karar verir. Ferhat'ı giydirip kuşattıktan sonra bir mektupla Mehmine Bânû'dan Şirin'i Ferhat'a vermesini ister (Özarslan, 2019: 177-178).

21.12.

Sorunun sınıfı : Tehlike
Sorunun tarafı : Hürmüz Şah
Çözüm şekli : Önlem
Sorun-çözüm bağlamı : Mehmine Bânû Hürmüz Şah'ın isteğini kabul etmez ve savaş hazırlıklarına başlar. Hürmüz şah ise bu hazırlıkları öğrenmek için adamlarını gönderir. Hürmüz Şah'ın adamları kimliklerini gizleyerek Mehmine Bânû ve hazırlıkları hakkında bilgi toplar (Özarslan, 2019: 179).

21.13.

Sorunun sınıfı : Tehlike
Sorunun tarafı : Mehmine Bânû
Çözüm şekli : İletişim
Sorun-çözüm bağlamı : Savaş sırasında Ferhat meydana çıkıp meydan okuyunca Mehmine Bânû onu teslim alıp getirene Şirin'i vereceğini vadeder (Özarslan, 2019: 180).

21.14.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Ferhat ve tarafı
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı	: Ferhat savaş meydanında Mehmine Bânû'nun yedi pehlivanını alt eder. Bu sırada ona dua edilir (Özarslan, 2019: 181).

21.15.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Ferhat
Çözüm şekli	: Yardım
Sorun-çözüm bağlamı	: Ferhat ile Şirin buluşur. Şirin sonraki mücadelede Ferhat'ın zarar görmesinden endişe eder. Ferhat Allah'a sığındığını söyler. Şirin de Ferhat için dua eder (Özarslan, 2019: 181-182).

21.16.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Mehmine Bânû
Çözüm şekli	: Yardım
Sorun-çözüm bağlamı	: Mehmine Bânû savaşta Hürmüz Şah'ı yenemeyeceğini anlar. Vekillerini vezirlerini toplayıp konuyu istişare eder. Toplantıda işinin ehli bir büyücü önerilir (Özarslan, 2019: 183).

21.17.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Ferhat, Hüsrev vd.
Çözüm şekli	: Yardım
Sorun-çözüm bağlamı	: Şirin büyü yapılacağını Ferhat'a haber verir. Savaş meydanında Hüsrev muska ve dua ile büyülerden korunur (Özarslan, 2019: 184-185).

21.18.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Hüsrev

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Savaşta Hüsrev'e yine büyü yapılır. Büyü dua okunarak engellenmeye çalışılır. Hüsrev çaresiz kalınca da Ferhat ona yardım eder ve saldırı savuşturulur (Özarslan, 2019: 186).

21.19.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Hürmüz Şah vd.

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Hürmüz Şah savaşı kazanır fakat oğlu Hüsrev Şirin'e olan aşkından hasta olur. Hüsrev'in yardımcısı onları kavuşturmak için Ferhat'ı ortadan kaldırmak gerektiğini söyler (Özarslan, 2019: 187). Hürmüz Şah'a Kervan Dağı'nda bir su bulunduğu ve bu suyu getirmenin mümkün olmadığı söylenir. Hürmüz Şah, bu konuda tecrübeli olan Ferhat'a eğer suyu getirirse onu Şirin'le evlendireceğini söyler (Özarslan, 2019: 188).

21.20.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Ferhat

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Ferhat üzülmeye işe koyulur. Dua ve niyazları sayesinde her vuruşunda taşları toza çevirir (Özarslan, 2019: 188).

21.21.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Hürmüz Şah
Çözüm şekli	: Yardım

21.22.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Kötü yardımcı
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

21.23.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Ferhat
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Hürmüz Şah Şirin'i Ferhat'la evlendirmek ve sözünü tutmak ister. Fakat oğlu Hüsrev de Şirin'e olan aşkından hastadır. Zor durumda kalan Hürmüz Şah, oğlunun yardımcısına Hüsrev'i Şirin'den vazgeçmeye ikna etmesini söyler. Kötü yardımcı ise Hüsrev'in Şirin'e kavuşmazsa intihar edeceğini söylediğini, Ferhat'ı ortadan kaldırabileceğini belirtir. Kılık değiştirip helva ile Ferhat'ın yanına gider ve ona Şirin'in öldüğü yalanını söyler. Bu haberi alan Ferhat canına kıyar (Özarslan, 2019: 192,195-196).

21.24.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Şirin
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Şirin'e Ferhat'ın ölüm haberi verilir. Şirin inanmaz ve Ferhat'ı görmek ister. Yardımcısı Gülbeyaz'a eğer ölürse Mehmine Bânû'ya haber vermesini ve Ferhat'ın yanına gömülmesini vasiyet eder (Özarslan, 2019: 196). Ferhat'ın öldüğünü görünce de ona dua eder, yardımcısına vasiyetini hatırlatır ve hançeriyle intihar eder (Özarslan, 2019: 197).

22. GÜL İLE ALİ ŞİR HİKÂYESİ

22.1.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik, Saygısızlık

Sorunun tarafı : Ali Şîr

Çözüm şekli : Yardım, Önlem

22.2.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Padişah Hüseyin Baykara

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Semerkant şehrinin padişahı Hüseyin Baykara'nın göçebe beylerinden Mîr Ali Şîr bir gün sürüsünü fakirlere dağıtmak için şehre gelir. Fakat bu iyiliği açık açık yapmak istemez. Bu yüzden mallarını fakirlere satacağını duyurup ücretini de padişah öldükten sonra alacağını söyler. Bunu duyan padişah sinirlenip onu huzuruna çağırır ve neden böyle yaptığını sorar. Ali Şîr kötü bir niyetinin olmadığını açıklayarak mallarını alan fakir fukaranın erken ödeme yapmamak için her gün padişaha uzun ömür dileyeceğini söyler. Padişah bu cevaptan hoşlanır ve onu vezir tayin eder (Boratav, 2018: 266-267).

22.3.

Sorunun sınıfı : İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü

Sorunun tarafı : Ali Şîr

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Ali Şîr, bir gün çamaşır asarken gördüğü Gül'e âşık olur. Ona şiirle açılır ve söyleşirler. Komşularına sorarak onun Hoca Salih'in kızı olduğunu öğrenir. Utandığı için konuyu padişaha ve diğer vezirlere açamaz. Sonunda "Öksüz çocuk göbeğini kendi keser." sözünden hareketle kendi işini kendi yapmaya karar verir. Hoca Salih'in evine gidip derdini şiirle anlatır ve kızı ister. Hoca Salih konuyu eşi ve kızıyla görüşür. Gül de kabul edince Allah'ın adı anılarak nişan şerbeti içilir (Boratav, 2018:267-271).

22.4.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Padişah Hüseyin Baykara
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

22.5.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Hoca Salih
Çözüm şekli	: Önlem

22.6.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Gül
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Padişah Hüseyin Baykara şehri dolaşırken Gül'ü görüp âşık olur. Kim olduğunu öğrenir ve Hoca Salih'e elçi göndererek Gül'e talip olur. Hoca Salih, Ali Şîr'e zarar geleceğini düşünerek kızının nişanlı olduğunu elçiye söylemez. Sultan Süleyman'ın bir kıssasından hareketle "Önemli olan kızımın kararı ve mutluluğu... Mutsuz olursa mahşere kadar bana bedduacı olur." diye düşünerek kızına danışmaya karar verir. Gül ise Ali Şîr ile sözlü olması dolayısıyla bu durumu uygunsuz bulur ve padişahın teklifini reddeder (Boratav, 2018: 272).

22.7.

Sorunun sınıfı	: Üzünmtü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Padişah
Çözüm şekli	: Yardım

22.8.

Sorunun sınıfı	: Üzünmtü-Bunalım, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Ali Şîr
Çözüm şekli	: Gelenek-İnanç

22.9.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Gül
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Padişah aşk acısıyla efkârlanıp çare için Ali Şîr'e danışır. Ali Şîr arada kalır ve nasip olsa böyle olmazdı diye düşünerek kadere razı olmaya karar verir. Hoca Salih'e durumu anlatıp Gül'den vazgeçtiğini söyler. Hoca Salih durumu kızına danışınca Gül, Ali Şîr ile görüşür ve ondan bazı isteklerde bulunur. Gül'ün isteği ile aktardan alınan şişelerdekenden birini Ali Şîr diğerini de Gül içer. Gül "Benim içtiğim kırk günlük bir zehir idi, senin içtiğin de seni zürriyetinden kesecek bir ilaç!" der. Sonrasında nikâhlandığı padişah'tan da kırk gün kendisinden uzak durmasını ister (Boratav, 2018: 273-275).

22.10.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Padişah

Çözüm şekli : İletişim

22.11.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Ali Şîr ve Gül

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Gül bir süre sonra hastalanır. Padişah ne yapacağını bilemez ve biraz gönlünü eğlendirmek için ava çıkmaya karar verir. Gül'ün isteğiyle Ali Şîr hasta olduğunu bahane ederek ava katılmaz. Kadın kılığına girip Gül ile buluşmaya gider. Gül'ün hasta hâlini görünce üzülür ve iki âşık ayrılacakları için üzülüp şiirle konuşurlar. Gül Ali Şîr'e ölünce tabutunu taşıması arkasından Kur'an okuyup dua etmesini vasiyet eder. Sonrasında Ali Şîr padişaha yakalanmamak için bir kazanın içine saklanır. Padişah onu yakalar fakat çok sevdiği için görmezden gelir (Boratav, 2018: 276-279).

22.12.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Ali Şîr

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Ali Şîr yaşadıklarından sonra ne yapacağını bilemez. Dervişlerle görüşür ve bir dervişle kıyafetlerini değiştirip Mekke-i Mükەرreme yoluna düşer (Boratav, 2018: 279).

22.13.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Sultan Hüseyin

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Gülü ölüm hâlinde gören Sultan Hüseyin çok üzülür ve Ali Şîr ile görüşüp dertleşmek ister fakat ona ulaşamaz. Velilerin kerameti sayesinde onun Mekke-i Mükerreme yolunda olduğunu öğrenir. Bir mektupla arkasından haber gönderir ve dönmesini ister. Ali Şîr padişahın şiirinde söyledikleri sayesinde dönmeye ikna olur (Boratav, 2018: 279-281).

22.14.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Ali Şîr, Sultan Baykara ve toplum

Çözüm şekli : İletişim, Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Bir süre sonra Gül ölür. Padişah ve Ali Şîr şiirle söyleşerek dertleşir. Etrafındakiler Allah'ın takdiri diyerek ve dualar ederek onları teselli etmeye çalışır. Ali Şîr Gül'ün mezarı başında şiirle içini döker, Kur'an okuyup dualar eder (Boratav, 2018: 281-286).

23. HURŞİT İLE MAHMİHRİ HİKÂYESİ/ DER BEYÂN-I HÛRŞİD BEG

23.1.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Hurşit

Çözüm şekli : Yardım

23.2.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Kırklar

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Yegân Sultan oğlu Hurşit'i evlendirmek ister. Hurşit kendine benzer güzel bir kızla evlenmek istediğini söyler. Böyle bir kız bulunamayınca da gururlanıp “Ben evlenmem.” der. Hurşit’e rüyasında kırklar tarafından “Sen güzelliğinle gururlanırmışsın, bunu da mı beğenmezsin?” diye Uçman beyinin tek kızı olan Mahmihri’nin tasviri gösterilir. Hurşit Mahmihri’ye âşık olur ve kendinden geçer. Kırklar “Bu senin nasibindir. Yedi ay tamamlanınca kavuşursun. Fakat bizimle görüştüğünü ve kızı sana gösterdiğimizi kimseye söyleme.” derler (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 91-92).

23.3.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım, Saygısızlık

Sorunun tarafı : Hurşit

Çözüm şekli : İletişim

23.4.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Bezirgân

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Aşk acısı çeken Hurşit şiir söyleyip turnalarla söyleşir. Sonrasında da yine âşık olan bir bezirganla söyleşir. Bezirgân Hurşit’ten derdini sorup sabırlı olmasını ister. Hurşit konuştuklarını kimseye söylememesi için bezirganı uyarır (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 92-97).

23.5.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Padişah

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Hurşit aşk acısından sararıp solduğu için babası “Oğlumun derdine derman bulun.” diye âlimlerden yardım ister fakat bir sonuç alınamaz. Yedi bekri Hurşit’in derdini bulmaya talip olur. Padişah izin verince de onu sarhoş edip derdini söyletmeye çalışırlar. Hurşit’in söylediği şiirler âlimlere danışılır fakat onlar da doğru şekilde anlayamazlar (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 97-101).

23.6.

Sorunun sınıfı : İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü

Sorunun tarafı : Hurşit

Çözüm şekli : İletişim

23.7.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Mahmihri

Çözüm şekli : Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Hurşit velilerin söylediği yedi aylık süre dolunca yola düşer. Mahmihri’yi rüyasında gördüğü yere gelir. Burada kurulmuş çadırlar görür. Bunlar Uçman’ı terk edip orada konaklayan Mahmihri, yedi kardeşi ve aşiretleridir. Mahmihri’nin babası vefat edince Kara Han Uçman’ı işgal etmiş ve Mahmihri’ye talip olmuştur. Onlar da Mahmihri’yi vermek istememiş ve kaçmışlardır. Kara Han’ın peşlerinde olduğu haberi gelince tüm erkekler ona karşı koymak için konakladıkları yerden ayrılmışlardır. Hurşit bu sırada çadırların yanına gidip Mahmihri’yi görür ve şiirle ona aşkını ilan eder. Mahmihri önce reddeder fakat söyleşmelerinden sonra birbirlerine hatıra/nişan verip ayrılırlar (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 101-109).

23.8.

Sorunun sınıfı	: İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü
Sorunun tarafı	: Yegân Sultan ve Mahmihri'nin kardeşleri
Çözüm şekli	: İletişim

23.9.

Sorunun sınıfı	: İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü
Sorunun tarafı	: Mahmihri'nin kardeşleri
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele; Kötülük

23.10.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Hurşit
Çözüm şekli	: Gelenek-İnanç, Karşı Koyma-Mücadele

23.11.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Mahmihri
Çözüm şekli	: Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Mahmihri'nin kardeşleri topraklarında konaklamak için Yegân Sultandan izin almaya gider. İki taraf da hediyeleşir ve Sultan, Mahmihri'yi oğluna ister. Kardeşler kabul eder ve kırk gün süre isterler. Fakat otuz gün sonunda zorla yanlarına aldıkları Mahmihri ile birlikte kaçarlar. Hurşit bu haberi alınca ne yapacağını bilemez. Akşam ve yatsı namazlarını kıldıktan sonra da yola çıkıp yaylaya gider ve gerçekten orada kimsenin kalmadığını görür. Yaylaya hitaben bir şiir söyler. Yaylada dolaşırken de Mahmihri'nin bıraktığı mektubu bulur. Mektupta Mahmihri zorla götürüldüğünü, üzüntüsünü ve onu Kara Han'a vereceklerini belirtir. Bunları öğrenen Hurşit “Ölmek olur, dönmek olmaz.” düşüncesiyle Uçman yoluna düşer (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 109-114).

23.12.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım, Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Hurşit
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Yardım

23.13.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Mahmihri
Çözüm şekli	: Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Hurşit Mahmihri ve ailesinin izini takip ettiği yolda şiir söyleyip dağlarla dertleşir. Hava bulutlanıp rüzgâr esmeye başlayınca bir yere sığınıp rüzgârla söyleşir ve rüzgâr kesilir. Ağaçlar yollara devrilmiş ve gidecek yer kalmamıştır. Hurşit “Yolları kaybettim, dağlarda kaldım.” diye ağaçlarla, çiçeklerle vs. söyleşerek yoluna devam eder. Sonunda bir yaylaya ulaşır. Mahmihri bu yayladan geçmiş ve buradaki çobana haber bırakmıştır. Hurşit çobanla söyleşip ondan bilgi aldıktan sonra yoluna devam eder (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 114-120).

23.14.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Bir kadın (Hasret Hatun)
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Hurşit Uçman şehrine ulaşır. Su dolduran bir kadına rastlar. Kadın Hurşit’e nereli olduğunu sorar. Hurşit ise bir garip olduğunu söyler. Kadın “Oğlum beni analığa kabul eder misin?” diye sorar. Hurşit kabul edince de onu evinde ağırlar (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 120-121).

23.15.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım, Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Hurşit
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Hurşit can sıkıntısından dışarı çıkıp has bahçeye gider. Buradan su içmek ister. Oradaki kızlara saygısızlık olmasın diye ve onların gönlünü almak için bir şiir söyleyerek su içmek istediğini belirtir (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 121-122).

23.16.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım, İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü
Sorunun tarafı	: Hasret Hatun
Çözüm şekli	: Yardım, Gelenek-İnanç
Sorun-çözüm bağlamı	: Hasret Hatun Hurşit'in şiirinden Mahmihri'ye âşık olduğunu anlar. Yardım edip sevdiğine kavuşturacağını söyleyerek onu teselli eder. Kara Han'ın hizmetindeki üç oğlunu hasta olduğu bahanesiyle çağırıp onlardan yardım ister. Oğulları önce kabul etmez. Fakat Hasret Hatun'un bedduası üzerine yardım etmeyi kabul ederler (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 123-126).

23.17.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Hurşit
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı	: Hasret Hatun'un oğulları Hurşit'i Kara Han'a amcamızın oğlu diye tanıtır. Kara Han Hurşit'i beğenir ve hizmetine almak ister. Hurşit "Gülü seven dikenini sever, beni seven böyle sevsin." diyerek iç ağası kıyafetini giymeyi kabul etmez (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 127).

23.18.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Hurşit
Çözüm şekli	: İletişim
Sorun-çözüm bağlamı	: Kahve odasında söylediği şiirler çok beğenilince Hurşit Kara Han'ın yanına götürülür. Kara Han gerçek kimliğini bilmediği bu âşığın nereden olduğunu vs. öğrendikten sonra Hurşit'in şiirlerinden söylemesini ister. Hurşit "Onun türküleri Mahmihri üzerinedir, bize gönül koyarsınız." diyerek uyarır. Kara Han izin verince de türkülerini söylemeye başlar (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 129-130).

23.19.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Hurşit ve Mahmihri
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı	: Hasret Hatun ve oğullarının yardımı sayesinde Hurşit Mahmihri ile birlikte kaçar. Yolda karşılaştıkları askerlere de birlikte karşı koyup alt ederler (Sakaoğlu-Duymaz, 1996: 132-133).

23.20.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Hurşit
Çözüm şekli	: Yardım, Karşı Koyma-Mücadele

23.21.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Mahmihri
Çözüm şekli	: Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Yegân Sultan oğlu Hurşit'i bulmaları için otuz atlı asker göndermiştir. Bu askerler emri yerine getirmeyip yolda eşkıyalık yapmaya başlamışlardır. Hurşit ile Mahmihri'yi de esir alırlar. Erkek kılığında olan Mahmihri'yi yanlarında tutup Hurşit'i öldürme kararı alırlar. Hurşit kendisini öldürecek olan Arap'tan şiiriyle affını diler. Karşısındakinin Yegân Sultan oğlu Hurşit olduğunu öğrenen Arap da ondan affını ister. Arap diğer adamları kanlı gömlekle kandırır ve Hurşit'in kılıcını ister. Hurşit, kılıcını aldıktan sonra otuz askeri de öldürür. Bu sırada Hurşit'in öldüğünü zanneden Mahmihri şiiriyle Arap'a beddua eder. Sonrasında Arap ile Hurşit Mahmihri'yi kurtarır ve âşıklar kavuşmuş olur (Sakaoğlu-Duymaz, 1996:133-135).

24. KEREM İLE ASLI

24.1.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Padişah ve keşiş

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Şiraz'da bir padişah ve keşişi Yahûd'un evlatları yoktur. Padişah, malımız mülkümüz kime kalacak diye sorunca keşiş seyahate çıkmayı teklif eder ve yola koyulurlar. Yolda bir dervişle karşılaşırlar. Padişah, bilgili dervişe dertlerini açıp çare sorar. Derviş, Allah'ın ihsanıyla dertlerine çare olabileceğini söyler. Çocukların biri kız biri erkek ve bunlar birbirine âşık olur, der. Asilîk edip onları birbirinden ayırmamalarını ister. Padişah ve keşişin, kutsal kitaplarına el basarak yemin etmelerinden sonra da ikiye böldüğü elmayı onlara verip ortadan kaybolur. Böylece, dervişin Hz. Hızır olduğunu anlayan padişahın Şâh-ı Gülşân isminde bir oğlu, keşişin de Meryem isminde bir kızı olur (Duymaz, 2021: 51-53).

24.2.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Aslı ve babası

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Kerem, Aslı'nın kapısına varıp şiir söylemeye başlar. Aslı, şehzadenin halktan bir kızın ayağına gelip şiir söylemesini uygun bulmaz ve Kerem'i geri dönmeye ikna etmeye çalışır. Keşiş de rezil olacaklarını söyleyerek Kerem'i oradan uzaklaştırmaya çalışır (Duymaz, 2021: 58-59).

24.3.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Keşiş ve kardeşi

Çözüm şekli : Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Keşişin sihirbaz, hileci kardeşi Manuk "'İsa tâifesi Dacıg'e yâr oldığın sen işitdin mi?" diyerek rezil olmadan kaçmayı teklif eder. Böylece keşiş, ailesiyle birlikte gece vakti kaçır (Duymaz, 2021: 60-61).

24.4.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Kerem ve ailesi
Çözüm şekli	: İletişim
Sorun-çözüm bağlamı	: Kerem Aslı'nın gittiğini öğrenir ve ayrılık acısıyla şiir söyler. Babası hâlini sorar ve onu teselli etmeye çalışır (Duymaz, 2021: 61-63).

24.5.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Padişah ve meclis
Çözüm şekli	: Düşünme

24.6.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Kerem
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı	: Kerem Aslı'yı bulmaya karar verir. Babası meclisi toplayıp durumu danışır. Kerem'i yolda yalnız bırakarak aldatıp korkutma kararı alınır. Yolda yalnız bırakılan Kerem dua edip şiir söyleyerek korkmadan yoluna devam eder (Duymaz, 2021: 63-64).

24.7.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Kerem
Çözüm şekli	: Gelenek-İnanç
Sorun-çözüm bağlamı	: Ayrılık acısı çeken Kerem şiirinde onu yârenden ayıranlara beddua eder (Duymaz, 2021: 66).

24.8.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Keşiş ve ailesi
Çözüm şekli	: Yardım
Sorun-çözüm bağlamı	: Keşiş ve ailesi Eylan şehrine varıp manastırı bulurlar. Buradaki büyük keşiş Koca Çınar'dan yardım isterler. Koca Çınar yardım etmeyi kabul eder ve Aslı'yı kendi oğluna ister (Duymaz, 2021: 68).

24.9.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Keşiş ve kardeşi Manuk

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Keşiş ve kardeşi Kerem'in geldiğini öğrenir. Manuk bir sihir yapar ve insanlar gaflet uykusuna dalar. Böylece keşiş ve ailesi Pek şehrine kaçar (Duymaz, 2021: 68).

24.10.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Hân Abbâs ve halk

Çözüm şekli : Yardım

24.11.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Koca Çınar (keşiş)

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Eylan şehrinde Hân Abbâs Kerem'i karşılar. Ayrılık acısı çeken Kerem'i teselli etmeye çalışırlar. Hân Abbâs keşiş Koca Çınar'ı sorgular. Koca Çınar durumu anlatır. Aslı ve ailesini bulamayınca da korkuya kapılır ve huzura Aslı diye kendi kızını getirir (Duymaz, 2021: 68).

24.12.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Şerîf İmam

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

24.13.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Kerem

Çözüm şekli : Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Pek şehrindeki Şerîf İmam Kerem'in geldiğini öğrenir. Kerametini yoklamak için birkaç adamla birlikte bir oyun kurar. Canlı birini tabuta koyup Kerem'i karşılarlar. Kerem cenaze namazını kılmaya kalkınca canlı adamın namazı kılınır mı diye Kerem'e saldırırlar. Tabuttaki adamın gerçekten öldüğü anlaşıncı da af dilerler fakat

Kerem'in bedduasıyla iki dağ birbirine kavuşur ve ortada Şerîf İmam ve yanındakilerden kimse kalmaz (Duymaz, 2021: 73).

24.14.

Sorunun sınıfı : Tehlike
Sorunun tarafı : Manuk
Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük
Sorun-çözüm bağlamı : Kerem Aslı ile buluşur. Aslı'nın anne ve babası zindana atılır. Amcası Manuk da yakalanır fakat yalan söyleyerek kurtulur (Duymaz, 2021: 80).

24.15.

Sorunun sınıfı : Tehlike
Sorunun tarafı : Aslı ve Kerem
Çözüm şekli : Yardım
Sorun-çözüm bağlamı : Osman Aga Aslı'yı Kerem'in memleketine göndereceğine söz verir. Aslı, sihirbaz amcası Manuk'un onları ayırmasından korkarak Kerem'in yanında olmak ister. Kerem durumu hocasına danışır ve akıl ister. Sofu Hoca Aslı ile Kerem'in beraber olmasını uygun görmez. Ya Aslı'yı bir hareme koyalım ya da sizi nikâhlayalım, der (Duymaz, 2021: 81-82).

24.16.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık
Sorunun tarafı : Kerem
Çözüm şekli : İletişim
Sorun-çözüm bağlamı : Kerem nikâh için Aslı'dan Müslüman olmasını ister fakat Aslı kabul etmez. Kerem buna çok üzülür ve şiirle derdini döker. Etrafındakiler Allah kerimdir diyerek onu teselli etmeye çalışır (Duymaz, 2021: 82-83).

24.17.

Sorunun sınıfı : Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı : Manuk
Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük
Sorun-çözüm bağlamı : Sihirbaz Manuk kılık değiştirip zindana giderek Aslı'nın anne ve babasını kurtarır. Onların yerine Osman Aga ve Kerem'i zincirler. Sihirle herkesi uyutup Aslı'yı haremden çıkarır ve hep birlikte Tiflis yolunu tutarlar (Duymaz, 2021: 83).

24.18.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Kerem

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Kerem Tiflis'te kendisine meydan okuyan bir Yörük şairi söylediği şiirle alt eder (Duymaz, 2021: 91-92).

24.19.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Kerem ve hocası

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Kerem ve hocası Kars'a giderken yol üçe ayrılır. Kerem hangi yolu seçeceği konusunda Allah'a yakararak bir şiir söyler. Hz. Hızır olduğu sonradan anlaşılacak bir haberci, ulak ortaya çıkar ve onları doğru yola yönlendirir (Duymaz, 2021: 94-98).

24.20.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Sürûrî Şah/Kerem'in ailesi

Çözüm şekli : İletişim

24.21.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Kerem

Çözüm şekli : Yardım

24.22.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Kerem

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Ulak, Şiraz'da Kerem'den haber getirene ödül vaat edildiğini söyleyerek bir mektup ister. Kerem mektup yazmayı kabul eder. Atından inerek ihtiyar ve yorgun habercinin ata binmesini ister. İhtiyar ise zayıf olduğunu ve ona zahmet vermek istemediğini söyleyerek ata beraber binmeyi teklif eder. Kerem yazdırdığı mektupta başından geçenleri anlattığı için dertlenir ve şiir söyler (Duymaz, 2021: 95-97).

24.23.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Kerem ve hocası

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Kerem ile hocası Murat Suyu'ndan bir geçit bulamaz. Kerem bir Murat Suyu'na seslenerek bir şiir söyler. Gözyaşının suya düşmesiyle Murat Suyu ortadan ikiye ayrılır. Böylece suyu geçerler ve Kars'a ulaşırlar (Duymaz, 2021: 98-99).

24.24.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Kerem ve Emin Paşa

Çözüm şekli : Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Kerem Aslı'nın yine sihirle kaçırılmasından korkar. Emin Paşa, haremde ulemaların olduğunu ve onlara sihir yapılamayacağı söyler. Böylece Aslı hareme gönderilir ve harem kapısına da Sofu Hoca bekçi konulur. Emin Paşa, misafirleri Şiraz yoluna koyulunca da Aslı'nın ailesini hapseder (Duymaz, 2021: 104-106).

24.25.

Sorunun sınıfı : Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Manuk

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Manuk, hapisten kaçır ve sihir yaparak Aslı'yı Kerem'in elinden alır. Ailecek Van yolunu tutarlar (Duymaz, 2021: 106-107).

24.26.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Kerem

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Kerem Aslı'dan ayrılmasına çok üzülür, şiirle yakarır ve Aslı'yı bulmak için Van yoluna düşer. Emin Paşa, Kerem'i geri döndürmeye çalışır. Sen zahmet çekme, Aslı'yı bulup sana teslim edelim, der. Fakat Kerem "Ben düştüm, beni Allah'tan başkası kaldıramaz." diyerek yola koyulur (Duymaz, 2021: 107-110).

24.27.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Kerem

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Kerem yolda rastladığı çobanla söyleşerek Aslı'dan haber sorar. Çoban, Aslı'nın Van'a gittiğini söyler (Duymaz, 2021: 111-112).

24.28.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Kerem

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Kerem karşılaştığı bir grup insanın ilgisizliğine üzülür ve bir şiir söyler. Böylece iki taraf iletişime geçer (Duymaz, 2021: 114-115). Kerem Van Paşası'na söylediği şiirde de “Gurbet elde kimse bakmaz yüzüme” diye şikâyet eder (Duymaz, 2021: 117).

24.29.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Kerem ve Van Paşası

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Van Paşası, Aslı'dan haber verene ödül vadeder. Böylece saray hizmetlilerinden biri Aslı'nın Çanlı Kilise'de olduğunu söyler (Duymaz, 2021: 117).

24.30.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Kerem

Çözüm şekli : Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Yolda giderken saray hizmetlisi Kerem'e “Çanlı Kilise'ye böyle girersen seni öldürürler.” diyerek kimliğini gizlemesini tavsiye eder. Kerem kiliseye zangoç kılığında girer (Duymaz, 2021: 118-119).

24.31.

Sorunun sınıfı	: Tehlike, Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Kerem ve yanındakiler
Çözüm şekli	: Yardım, İletişim
Sorun-çözüm bağlamı	: Kilisede Kerem'in zangoç olmadığını Aslı fark eder. Keşişler sopalarla saldırır. Bu sırada saray hizmetlisi "Buna nasıl cesaret edersiniz, Van Paşası'nın elinden kurtulamazsınız!" diyerek keşişleri tehdit eder. Kerem'in Şiraz Şahı'nın oğlu olduğunu söyler. Böylece keşişler geri çekilir ve af diler. Kerem de bir şiirle Aslı'ya sitem eder (Duymaz, 2021: 121-122).

24.32.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Manuk
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük
Sorun-çözüm bağlamı	: Manuk yine sihir yaparak Aslı'yı Kayseri'ye kaçıtır (Duymaz, 2021: 121).

24.33.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Çoban
Çözüm şekli	: İletişim
Sorun-çözüm bağlamı	: Kerem ve hocası kış günü Erzurum dağlarında yol alırken bir çobana rastlar. Çoban "Bu kışta nereye gidersiniz, buranın kışına güvenilmez." diyerek onları misafir etmek ister. Kerem kabul etmez. Durumu anlatır ve o gece dağı geçeceğini söyler fakat "inşallah" demez (Duymaz, 2021: 125).

24.34.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Kerem ve hocası
Çözüm şekli	: Yardım
Sorun-çözüm bağlamı	: Çobanın yardım teklifini geri çeviren Kerem, o gece dağı geçeceğini söyler fakat "inşallah" demez. Hocasıyla sığındıkları mağarada bir arslan çıkar. Kerem, kendilerine kıymaması için arslana bir şiirle yakarır. Arslan dile gelerek "Bana bir dua edin de cadının büyüünden kurtulup yavrularıma kavuşayım." der. Kerem ve hocası dua etmek üzere abdest alıp namaz kılar. Bu sırada onlara bir kişi daha katılır. Namaz bitince arslanın uçarak uzaklaştığını görürler. Arslan "Allah'ın lütfu ve Hz. Hızır'ın kuvvetiyle dileğim

gerçekleşti” der. Namaza katılan kişinin ortadan kaybolmasıyla da onun Hz. Hızır olduğu anlaşılır. Böylece Kerem ile hocası yola devam eder (Duymaz, 2021: 126-127).

24.35.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik
Sorunun tarafı : Kerem ve hocası
Çözüm şekli : Yardım
Sorun-çözüm bağlamı : Kerem ve hocası kar, fırtına yüzünden dağda mahsur kalır. Hocası umutsuzluğa kapılan Kerem’i teselli eder. Kerem şiirle yakarıшта bulunur. Bir kervan onlara rastlayıp yardım eder (Duymaz, 2021: 128-130).

24.36.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı : Kerem ve hocası
Çözüm şekli : İletişim
Sorun-çözüm bağlamı : Kerem ve hocası Erzurum’a ulaşır fakat Kerem hastadır. Hoca hancıdan birkaç misafirin Erzurum’a geldiğini öğrenir. Kerem’e teselli olsun diye de Aslı’dan haber aldığını söyler. Böylece Kerem iyileşir ve şiir söylemeye başlar (Duymaz, 2021: 131).

24.37.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı : Kerem
Çözüm şekli : Yardım
Sorun-çözüm bağlamı : Kerem konuştuğu kızlardan Aslı’nın Kayseri’de olduğunu öğrenir. Bu sırada babasının gönderdiği mektup ve altınlar kendisine ulaşır. Altın derdime çare olmaz, diye bir mektup yazarak bunları tekrar babasına gönderir. Altınların bir kısmını verdiği kızlardan dua ister. Kendisi de bir şiirle yakarıшта bulunur (Duymaz, 2021: 134-136).

24.38.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı : Kerem
Çözüm şekli : Yardım
Sorun-çözüm bağlamı : Ayrılık acısı çeken Kerem yolda turnalara, seher yeline ve Murat Suyu’na hitaben şiirler söyler. Kerem’in şiiriyle Murat Suyu coşunca bir balık çıkarak Aslı’nın Kayseri’de olduğunu haber verir (Duymaz, 2021: 136-139).

24.39.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Kerem

Çözüm şekli : Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Kerem yolda karşılaştığı Türkmenlere ve dağlara hitaben şiirler söyler. Şiirlerinde, onu yârinden ayıranlara bedduada bulunur ve gurbetten, ayrılıktan, adaletsizlikten şikâyet eder (Duymaz, 2021: 140-143).

24.40.

Sorunun sınıfı : Tehlike, Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Kerem ve derviş

Çözüm şekli : İletişim, Önlem, Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Kayseri’de Kerem hocasını bir hana yerleştirip sırrını saklaması için tembihler. Kendisi de Aslı’yı aramaya çıkar. Bir dervişten Aslı’nın manastırda olduğunu öğrenir. Derviş, Kerem’den kıyafetini değiştirmesini ister. Yoksa seni öldürürler, der. Kerem kimliğini gizleyerek manastıra girer. Aslı ile görüşür ve ona şiirler söyler. Kerem mahlasıyla söylediği bir şiir sonrası Aslı onun kovulmasını ister. Kerem birçok defa kılık değiştirip manastıra girmeyi dener fakat başaramaz (Duymaz, 2021: 141-149).

24.41.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Kerem

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Kerem dilenci kılığına girip keşişin evine gider. Aslı’yı görebilmek için onun annesine sağlam dişlerini çektirir. Kim olduğu anlaşıncı da Aslı ve annesi tarafından dövülüp dışarı atılır. Acı içindeki Kerem’in ettiği dua kabul olur. Bade içirilen Aslı Müslüman olur ve Kerem’den af diler (Duymaz, 2021: 149-153).

24.42.

Sorunun sınıfı : Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Manuk ve keşiş

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Kerem ile Aslı gece kaçmayı planlarlar. Manuk ise keşişe Kerem’i öldürtmeyi teklif eder. Keşiş de altın verdiği Mutesellim Ahmet Bey’den Kerem’i öldürmesini ister (Duymaz, 2021: 156).

24.43.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Hüsna Hanım
Çözüm şekli	: İletişim

24.44.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Kerem
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Ahmet Bey'in adamları Kerem ile Aslı'yı yakalayıp zincire vurur. Bey, hâkim efendiden Kerem'i asmak için hüküm ister ama hüküm verilmez. Buna sinirlenen Ahmet Bey durumu kardeşi Hüsna Hanım'a anlatır. Bu sırada hâkim efendi öldürüleceğini düşündüğü Kerem'e kaçmasını tavsiye eder fakat Kerem kaçmaz. Hüsna Hanım, suçluyu bulmak ve Kerem'in aşkını sınamak için bir oyun kurar. Güzel kıyafetli kırk kız ve kötü bir entari giymiş Aslı'yı Kerem'in karşısına çıkarır. Kerem'in gözü Aslı'dan başkasını görmeyince de aşklarının gerçek olduğunu anlar. Keşişten on kese akçe alıp Kerem ile Aslı'nın düğününü yapar (Duymaz, 2021: 160-167).

24.45.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Aslı'nın ailesi " <i>kâfirler</i> "
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

24.46.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Aslı
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Kırık keşiş bir araya gelip Aslı için sihirli bir entari hazırlar. Âşıklar bu entarinin düğmelerini açamaz. Kerem aşk ateşiyle alev alır ve yanarak can verir. Bunun üzerine Aslı da kendini Kerem'in ateşine atıp canını teslim eder (Duymaz, 2021: 170).

25. KIRMANŞAH HİKÂYESİ

25.1.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Hurşud Şah
Çözüm şekli	: Yardım

25.2.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Devlet adamları/toplum
Çözüm şekli	: Yardım

25.3.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Baş vezir
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Şiraz'ın Tiflis vilayetindeki Hurşud isimli hükümdar çocuğu olmadığı için üzüntülüdür. Bazı vezir çocukları yanında yardıma muhtaç çocukların da sünnet edilmesi için hükümdardan izin istenir. Hükümdar izin verir ama bir yandan da üzüntüsü artar. Baş veziri neden bu kadar üzüldüğünü sorup öğrenince “Allah'ın işi padişahım.” diye onu teselli etmeye çalışır ve Tiflis'in etrafında gezmeyi teklif eder. Derviş kılığında gezmeye çıkarlar. Vezir “İçindeki kederi bu su alır gider, dikkatle suya bak.” diyerek padişahı bir akarsu kenarına oturtur. Bu sırada bir başka derviş gelir bu Hz. Hızır'dır. Derviş, padişahı ve derdini bilince Hurşud Şah ondan derdine de çare bulmasını ister. Hz. Hızır padişahı bazı isteklerde bulunur: padişah o gece eşiyle abdest alıp namaz kıldıktan sonra birlikte olacak; evladının müjdesini veren kişiyi ve yardıma muhtaç kimseleri sevindirecek; yedi kurban kesip ihtiyaç sahiplerine dağıtacak; geçilmeyen suların üzerine köprü, susuz kalan yerlere çeşmeler yaptıracak ve çocuğunun ismini koymasına için Hz. Hızır'ı bekleyecektir. Bu olay sonrasında bir oğlu olan padişah sözünü tutup istenenleri yerine getirmiştir. Sonunda Hz. Hızır da gelip çocuğun adını Kirmanşah koyar (Alptekin, 1999: 131-141).

25.4.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Yemen padişahının kızı
Çözüm şekli	: İletişim

25.5.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Hurşud Şah
Çözüm şekli	: Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Yemen padişahının da bir kızı vardır. Pehlivanlar bu kızı alt edemez. Kız da babasına ancak kendisini alt edebilen biriyle evleneceğini söyler. Hurşud Şah, oğlu bu kıza meydan okumak ister ve bir zarar görür diye endişelenip bu Yemen kızından bahsedilmesini yasaklar (Alptekin, 1999: 143).

25.6.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Hurşud Şah
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Yemen’den gelen bir bezirgân Kirmanşah’a Yemen padişahının kızından bahseder. Hurşud Şah bunu öğrenip bezirganı huzuruna çağırır ve “Bunu söylemek yasaktı.” diye hesap sorar. Bezirgân yasaktan haberinin olmadığını ve pişmanlığını dile getirir. Hurşud Şah’ın meclisi “Dışarıdan gelen yolculara yasağı bildirmedi.” diyerek bezirganı haklı bulur ve bezirgân affedilir (Alptekin, 1999: 144-147).

25.7.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Kirmanşah
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Kirmanşah “Senede beş yüz kişi ölüyormuş, Allah rızası için gidip Yemen kızının davasını bitireyim.” diyerek babasından izin ister. Fakat bir türlü onu ikna edemez. Babasının rızası olmadan da Yemen’e gidemez. Bu yüzden gece yarısı abdest alıp dua eder. Bundan sonra Hurşud Şah gördüğü rüyanın etkisiyle Kirmanşah’a izin verir (Alptekin, 1999: 148-150).

25.8.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Kirmanşah

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Kirmanşah iki yardımcısıyla birlikte Yemen'e gider fakat orada çadırını kuracak bir yer bulamaz. Kimseyi de yerinden etmek istemez. Bunu gören bir pehlivan onu kendi çadırında misafir etmek ister. Kirmanşah kabul eder (Alptekin, 1999: 150-151).

25.9.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Kirmanşah

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Kirmanşah Yemen kızının güzelliğini duyunca onu görmek ister fakat saraya çıkmak zordur. Hazreti Pir Dede ona özel bir kement verir. Kirmanşah saraya bu kement sayesinde kolayca ve kimseye görünmeden girip çıkabilir (Alptekin, 1999: 152-153).

25.10.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Kirmanşah ve pehlivan

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Kirmanşahı misafir eden pehlivan üzüntülüdür. Çünkü ertesi gün Yemen kızıyla mücadele sırası ondadır. "Yarın beni göremezsın." diye Kirmanşah'a dert yanar. Kirmanşah "Mevla kerimdir, yine beraber oluruz." diye onu teselli etmeye çalışır (Alptekin, 1999: 157).

25.11.

Sorunun sınıfı	: Haksızlık
Sorunun tarafı	: Kirmanşah
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

25.12.

Sorunun sınıfı	: İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü
Sorunun tarafı	: Yemen kızı
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Kirmanşah, kendisini misafir eden pehlivanı kurtarmak için harekete geçip Yemen kızına meydan okur. “Kadına el kaldırmam.” diyerek ilk hamleyi kızıdan bekler. Mücadele sonunda da kızı alt eder. “Kanını dökmeyeceğim, davandan vazgeçeceğine yemin et seni serbest bırakayım.” der. Yemen kızı onunla evlenmek istediğini söyleyince de “Bu işi Allah rızası için, insanlar ölmesin diye yaptım.” diyerek teklifi reddeder. Kız “Cariyen olayım.” dediğinde de kabul görmez fakat “Allah aşkına...” dediği için Kirmanşah onu atına seyis olarak kabul eder. “Babanı gör, rızası olursa gel, yoksa gelme.” der. Yemen padişahı kızına izin verir (Alptekin, 1999: 160-164).

25.13.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Ehmed Şah’ın oğulları ve eşi
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele; Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Hurşud Şah’ın kardeşi Horasan hükümdarı Ehmed Şah yeğeni Kirmanşah’ın ilerlemesi ve büyük bir kahraman oluşundan mutluluk duymaktadır. Fakat oğulları Kirmanşah’ı kıskanır. “Biz niye onun gibi ilerleyemedik!” diye annelerine danışırlar. Anneleri de “Fırsatını bulup onu öldürün.” diye oğullarını kışkırtır (Alptekin, 1999: 169).

25.14.

Sorunun sınıfı	: Haksızlık
Sorunun tarafı	: Hazreti Pir
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Hazreti Pir, Kirmanşah’a kırk gün boyunca savaş eğitimi verir. “Mağrur olma”, “Gücünün yettiği adamı sızlatma, önce iyiliğe ve dine davet et, kabul etmezse o zaman öldür.” diye öğütler verir. “Başın dara düştüğünde beni çağır, yetişirim.” diye hatırlattıktan sonra da ortadan kaybolur (Alptekin, 1999: 170).

25.15.

Sorunun sınıfı	: Tehlike, Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Hurşud Şah vd.
Çözüm şekli	: Yardım, Karşı Koyma-Mücadele

25.16.

Sorunun sınıfı	: İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü
Sorunun tarafı	: Kirmanşah
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Pirler tarafından bade içirilen Kirmanşah ve Herat'ta bulunan Âdil Han kızı Mahperi birbirlerine âşık olurlar. Kendinden geçen âşıkların durumu ailelerini endişelendirir. Her iki ailenin de çağırdığı hocalar Kur'an okuduktan sonra korkulacak bir şey olmadığını Kirmanşah'ın, Mahperi'nin sevdaya düştüğünü söylerler. Kirmanşah kendine geldikten sonra babasından utandığı için durumu annesine anlatır ve Herat'a gitmek için Hurşud Şah'tan izin almasını ister. Tüm uğraşlara rağmen Hurşud Şah izin vermez. Hatta oğluna "Eğer benden izinsiz gidersen yüzün gülmesin, muradına ermeyesin." diye beddua eder. Çaresiz kalan Kirmanşah gece yarısı dua edip Allah'tan yardım ister. Hurşud Şah bunun üzerine gördüğü rüyadan etkilenip oğluna izin verir. Kirmanşah onlardan dua isteyip helallik alarak Yemen kızı ile yola çıkar (Alptekin, 1999: 171-181).

25.17.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Ehmed Şah'ın oğulları
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

25.18.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Bir bilge
Çözüm şekli	: İletişim

25.19.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Kirmanşah ve Yemen kızı
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Davudoğlu Süleyman zamanından kâfir bir dev (Ak Dev) Kirmanşah'ı aramaktadır. Ak Dev ölümünün Kirmanşah elinden olduğunu bildiği için onu

bulup yok etmek istemektedir. Bu sırada Kirmanşah da helâllik almak üzere amcası Ehmed Şah'ın yanına uğrar. Amca oğulları Kirmanşah'ı gezdirmek için Ehmed Şah'tan izin ister. Önce izin çıkmaz fakat meclisten bilge biri “Herkes emsali ile daha rahattır.” diye hatırlatınca izin verilir. Şehzadeler ve adamları güçleri yetmeyeceği için Kirmanşah'ı uykuda öldürmeyi kararlaştırırlar. Bu sırada Hazreti Pir gelerek Kirmanşah'ın tehlikede olduğunu ve efsunladığı atı sayesinde kurtulacağını söyler ve oradan ayrılır. Ak Dev onları bulduğu sırada Kirmanşah Yemen kızını da alıp tılsımlı atıyla kaçar. Ak Dev ise adamlarını öldürdüğü şehzadeleri esir alır (Alptekin, 1999: 183-188).

25.20.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Kirmanşah ve Yemen kızı

Çözüm şekli : Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Kirmanşah ve Yemen kızı devden kurtulduktan sonra “Ehmed Şah'a gidip olanları anlatacak olsak inanmazlar, şehzadeleri ve adamlarını bizim öldürdüğümüzü düşünürler.” diye akıl yürüterek en iyisinin Herat yoluna düşmek olduğunu kararlaştırırlar (Alptekin, 1999: 190-191).

25.21.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Kirmanşah

Çözüm şekli : Yardım, Düşünme, Karşı Koyma-Mücadele

25.22.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Koca Arap

Çözüm şekli : Uzlaşma-Barış

Sorun-çözüm bağlamı : Kirmanşah yoldayken Hazreti Pir gelip onu kısa sürede Herat'a ulaştırabileceğini söyler. Bunun için yol üzerindeki ejderhayı, aslanla kaplanı ve Koca Arap'ı alt etmesi gerekir. Böylece insanlar rahat edecektir. Kirmanşah kabul eder ve Hazreti Pir'in duasını alır. İlk olarak karşısına çıkan ejderhayı öldürür. Aslan ve kaplanla mücadelesinde de “Kılıçla birine saldırsam diğeri beni öldürür. Bir elimle aslana, bir elimle de kaplana saldırıyım.” diye akıl yürütüp iki taraftan kendisine doğru hamle yapan hayvanları çarpıştırarak alt eder. Haraç toplayıp insanlara zulmeden Koca Arap ise remilcisinden Kirmanşah'ın geleceğini öğrenip birtakım önlemler alır. Kirmanşah, onun adamı Mecal Vermez'i sağır gibi

davranıp yanına yaklaştırmak alt eder. Koca Arap'ı da greşte yener ve tövbe ederse bağışlayacağını söyler. Koca Arap, kendisinden küçük birine yenilmenin de ölüm gibi olduğunu düşünür ve Kirmanşah'a baba oğul olmayı teklif eder. Kirmanşah Koca Arap'ın bu şartını kabul eder ve baba oğul gibi yakın olurlar (Alptekin, 1999: 191-205).

25.23.

Sorunun sınıfı : znt-Bunalım

Sorunun tarafı : Adil Han ve etrafındakiler

zm şekli : Gelenek-İnanç

Sorun-zm bağlamı : Koca Dev Herat'a gelip Mahperi'yi kaçırır. Adil Han üzüntüsünden ağıt yakarak bayılır. Etrafındakiler yüz suyu serpererek onu ayıltır ve "Kadere razı ol." diye oğt verip teselli ederler. Adil Han emriyle Herat'ta yas ilan edilir (Alptekin, 1999: 210-212).

25.24.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Kirmanşah

zm şekli : Yardım, Karşı Koyma-Mücadele

25.25.

Sorunun sınıfı : Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : şehzadeler

zm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

25.26.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Mahperi

zm şekli : Yardım

Sorun-zm bağlamı : Kirmanşah Herat'a gelip Mahperi'nin Koca Dev tarafından kaçırıldığını oğrenir. Mahperi'yi kurtarmaya karar verir. Kirmanşah, Yemen kızı, Adil Han ve adamları yola düşer. Hazreti Pir karşılarına çıkıp bu yola sadece Kirmanşah'ın devam edebileceğini söyler. Kirmanşah Yemen kızına "İki yıla kadar gelmediysem bil ki ldm. Anneme babama selam söyle beni duada unutmasınlar." diyerek yola düşer. Hazreti Pir de Kirmanşah'a yol gösterip karşılaşacağı engelleri anlatır. Davudoğlu Süleyman'ın bahçesindeki levhada yazılanları okuyup uygulamasını söyler. Kirmanşah bu levhadakileri unutmamak için yazıya geçirir. Süreç boyunca Hazreti Pir ve Davudoğlu Süleyman'ın yönergelerini uygular.

Karşısında çaresiz kaldığı ateş ve soğuk engelini dua ederek aşar. Devlin tılsımlarından korkmaz. Hazreti Pir, Mahperi'ye rüyasında Kirmanşah'ın geldiğini haber verir. Kirmanşah bu sayede Mahperi'yi bulur. Devlin yerini öğrenir. Mahperi ile “Attığım ilk nara dev bulduğuma, ikincisi savaştığıma, üçüncüsü ise onu öldürdüğüme işarettir.” diye anlaşıp. Besmele ile açtığı sandıktan tılsımlı kılıcı alır ve deve meydan okur. Bu sırada Kirmanşah'ın geldiğini öğrenen amca oğulları ona beddua ederler. Mahperi ise dua eder. Kirmanşah ilk hamleyi devden bekler. Devlin hamlelerinden sonra da onu dine davet eder. Buna saldırıyla karşılık veren dev öldürür (Alptekin, 1999: 214-231).

25.27.

Sorunun sınıfı : Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Şehzadeler

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

25.28.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Hurşud Şah

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Kirmanşah Mahperi'nin yanına dönünce amca oğulları şehzadeler yalandan ağlayarak yardım isterler. Kirmanşah onları kurtardıktan sonra da tuzak kurup saldırarak onu başından yaralarlar. Daha sonra Ehmed Şah'ın huzuruna gelip “Gezerken dev bizi kaçırdı ve Kirmanşah'ı yedi. Biz de dev öldürdük.” diye yalan söylerler. Ehmed Şah bu haberin gizli kalmasını ister fakat şehzadeler herkese Kirmanşah'ın öldüğünü söyler. Hurşud Şah kardeşini ve şehzadeleri çağırıp haberin doğruluğunu sorgular. Şehzadeler ona da aynı yalanı söylerler (Alptekin, 1999: 232-235).

25.29.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Kirmanşah

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Yaralı Kirmanşah, Mahperi ve manevi babası Koca Arap'ın hediye ettiği atı Garagaytaz sayesinde Tiflis'e ulaşır. Mahperi onun için süt aramaya çıktığı sırada Kirmanşah, annesi Zöhre Banu ve babası Hurşud Şah tarafından bulunup saraya götürülür. Hurşud Şah'ın emriyle tabipler çağrılır (Alptekin, 1999: 237-242).

25.30.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Mahperi

Çözüm şekli : Yardım

25.31.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : İhtiyar değirmenci

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Mahperi geri döndüğünde Kirmanşah'ı bulamayınca ağlayıp yakarmaya başlar. Sonra da namusunu koruyamayacağını düşünüp ölmek için nehre atlar fakat boğulmaz. Şans eseri bir küp altın bulur. “Altını ne yapayım, beni sevdiğime kavuştur.” diye dua ederken de yaşlı bir değirmenci onu bulur ve derdini sorar. Mahperi kimsesiz olduğunu söyleyip çaresizliğini dile getirir. Değirmenci ise “Benimle birlikte ihtiyar bir eşim var. Gel bizim kızımız ol.” der. Mahperi de bu teklifi kabul eder (Alptekin, 1999: 242-245).

25.32.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Koca Arap ve Yemen kızı

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

25.33.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Adil Han, Yemen kızı

Çözüm şekli : Uzlaşma-Barış

Sorun-çözüm bağlamı : Garagaytaz bir başına kalesine gelince Koca Arap Kirmanşah için endişelenir ve hesap sormak üzere Adil Han'a gider. Adil Han, Koca Arap'ın birikmiş haracını almak için geldiğini düşünür ve durumu meclisine danışır. Haracını hesaplayıp verme kararı alınır ve bir elçi gönderilir. Koca Arap, Kirmanşah'ı sormaya geldiğini söyleyince Yemen kızı ona olan biteni anlatır. Durum açıklığa kavuşunca Koca Arap Adil Han'dan özür diler ve Yemen kızı ile birlikte atın geldiği yönde Kirmanşah'ı aramaya başlarlar (Alptekin, 1999: 246-251).

25.34.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Ehmed Şah
Çözüm şekli	: Uzlaşma-Barış, Karşı Koyma-Mücadele

25.35.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik, Tehlike, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Koca Arap
Çözüm şekli	: İletişim, Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Kirmanşah'ı aramak için yola çıkan Koca Arap ve Yemen kızı Horasan'a ulaşır. Ehmed Şah tarafından da onun haraç için geldiği düşünülür, mecliste haracını verme kararı alınır ve elçi gönderilir. Koca Arap Kirmanşah'ı sormaya geldiğini söyleyince de şehzadelerle yüzleştirilir. Şehzadeler Kirmanşah'ı devin yediğini söyler. Koca Arap "Yanımdaki Yemen kızına ne oldu?" diye sorar. Şehzadelerin "Onu da dev yedi." demesi üzerine yalan söyledikleri anlaşılır. Koca Arap şehzadeleri öldürmek ister. Ehmed Şah evlatlarının öldürülmesine karşı çıkınca da Koca Arap savaş ilan eder (Alptekin, 1999: 251-255).

25.36.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Kirmanşah'ın ailesi vd.
Çözüm şekli	: Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Kirmanşah sonunda iyileşir. Etrafındakiler Mahperi'nin suya atlayıp öldüğünü zanneder ama üzülmesin ve iyileşsin diye bunu Kirmanşah'tan saklarlar. Mahperi'nin Horasan'da olduğunu söylerler (Alptekin, 1999: 255).

25.37.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Mahperi
Çözüm şekli	: Düşünme

Sorun-çözüm bağlamı : Mahperi daha önce yerini öğrendiği hazineyi değirmenciyle beraber çıkarır. Yol üzerinde bir arsa alıp saray yaparlar. Yolcular burada ücretsiz kalır ve onlardan Kirmanşah'ın ruhuna Fatiha okumaları istenir. Mahperi bu şekilde Kirmanşah hakkında bilgi edinmeye çalışır (Alptekin, 1999: 256-258).

25.38.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Kirmanşah
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

25.39.

Sorunun sınıfı	: Tehlike, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Koca Arap
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Ehmed Şah, Koca Arap ile savaşında zorda kalıp kardeşi Hurşud Şah'tan yardım ister. Hurşud Şah bu haberi oğlunun duymasını istemez. Fakat Kirmanşah durumu öğrenip babasından izin alarak savaşı durdurmaya gider. Koca Arap Kirmanşah'ı görünce savaşı bırakır fakat şehzadeleri öldürmekten vazgeçmez. Kirmanşah onu durdurmaya çalışsa da Koca Arap oyuna getirdiği şehzadeleri öldürür (Alptekin, 1999: 258-264).

25.40.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Koca Arap
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Koca Arap, Kirmanşah üzülmesin diye Mahperi'yi bulmaya söz verir. Onu suya atlarken görenleri dinler ve su boyunca Mahperi'yi aramaya başlar. Sonunda değirmencinin sarayına ulaşır. Saraydaki levhada Kirmanşah'ın ismini görünce değirmenciyle görüşür ve Mahperi'ye ulaşır. Hurşud Şah ve Adil Han'a haber gönderilir. Böylece Kirmanşah ile Mahperi kavuşur (Alptekin, 1999: 265-270).

KÖROĞLU DESTANI

26. KÖROĞLU'NUN ZUHURU

26.1.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik
Sorunun tarafı : Ürüştan Baba
Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı : Koroğlu'nun babası Ürüştan Baba Bolu Beylerinin yanında imrahor başıdır. Bir gün Bolu Beyleri Ürüştan Baba'dan eşi bulunmaz iki at almasını isterler. Ürüştan Baba böyle küheylanların aramayla bulunamayacağını, bunun şansa bağlı olduğunu söyler. “Bana süre verin, dolanayım. Allah rast getirirse bulurum.” der. Böylece Ürüştan Baba Bolu Beylerinin izni ve verdikleri harçlıkla gurbete çıkar (Kaplan vd., 1973: 1).

26.2.

Sorunun sınıfı : Anlaşmazlık
Sorunun tarafı : Ürüştan Baba
Çözüm şekli : Önlem
Sorun-çözüm bağlamı : Ürüştan Baba epey dolaştıktan sonra Erzurum'un Tercan köyüne gelir. Burada sığır sürüleri ile birlikte otlayan iki tay; kır ve doru dikkatini çeker. Sahibini bulup doru olanı almak ister. Fakir bir adam olduğunu, çerçilik yapacağını söyleyerek pazarlık eder. Tayın sahibi bir altın ister. Ürüştan Baba kendisiyle alay edildiğini düşünerek tayın gerçek değerinin söylenmesini ister. Muhatabının ciddi olduğunu görünce de tayın gerçek değerinin bilinmediğini anlar ve doru tayı bir altına alır. Kardeşleri ayırmamak için diğer tayı da alması tavsiye edilince yine pazarlık ederek kır tayı da bir altından daha ucuza satın alır. Ürüştan Baba alışverişin bozulması ihtimaline karşı köyde kalmaz ve bir an evvel yola düşer (Kaplan vd., 1973: 1-4).

26.3.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Bolu Beyleri
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

26.4.

Sorunun sınıfı	: Anlaşmazlık
Sorunun tarafı	: Ürüştan Baba
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Bolu Beyleri iki bakımsız tayla gelen Ürüştan Baba'nın kendileriyle alay ettiğini düşünürler. Ürüştan Baba tayların değerli olduğunu, dört yıla kadar onları tam istedikleri gibi yetiştireceğini söyler. Fakat Bolu Beyleri ona inanmaz. "Bolu Beylerinin gücü yetmemiş, iki bakımsız tay almışlar diye millet bize güler." diye öfkelenerek Ürüştan Baba'yı bağlatırlar. Divana çıkarıp yargırlarlar. Ürüştan Baba'nın o zamana kadarki sadakatinden dolayı canına kıyılmaz fakat gözlerine mil çekilir. Taylar ona bırakılır ve ailecek ihtiyaçlarının karşılanacağı söylenir (Kaplan vd., 1973: 4-5).

26.5.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Ürüştan Baba
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Gözlerine mil çekilen Ürüştan Baba can acısıyla "Bundan böyle dile düştüm, yardıma muhtaç oldum." diye feryat eder ve duygularını şiirle dile getirir (Kaplan vd., 1973: 5-6).

26.6.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Ürüştan Baba
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Ürüştan Baba evine getirildiğinde oğlu Ali ağlayarak babasını karşılar. Ürüştan Baba oğlunu teselli eder. "İki gözümü kaybettim ama sana iki iyi tay kazandım." der. Oğlundan atları tavlaya çekmesini ister. "Taylar gün ışığı görmeyecek ve yem verdiğinde yiyorlar mı diye dönüp arkana bakmayacaksın. Günde iki sefer tımar edeceksin." diye oğlunu uyarır. Ali tavlaya çektiği taylara babasının tarif ettiği şekilde bakmaya başlar (Kaplan vd., 1973: 6-7).

26.7.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Ali

Çözüm şekli : Önlem

26.8.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Ürüşan Baba

Çözüm şekli : Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Bolu Beyleri söz verdikleri şekilde Ürüşan Baba'ya oğlu Ali ile günde üç öğün yemek gönderir. Ali verilen yemekleri eve götürürken bir serseri takımı önünü keser. Yemeği yiyip artanını “Bu size yeter.” diyerek Ali'ye verirler. Ürüşan Baba yemeğin eksik olduğunu fark eder fakat oğlu korkusundan ve onurundan dolayı gerçeği söyleyemez. “Kazan dibini veriyorlar, ne yapayım!” der. Ürüşan Baba “Demek Bolu Beyleri hem gözümü kör etti hem de artık yemek gönderiyorlar.” diye sitem etse de “Buna da şükür.” diyerek durumu kabullenir (Kaplan vd., 1973: 7-8).

26.9.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Ali

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Ali on üç yaşına girer. Geçen bir yıl zarfında tayları beslemekte ve serserilerin zorbalığına katlanmaktadır. Bir gün sokakta garip bir köpeğin etrafına üşüşen diğer köpekleri alt edişine şahit olur. “Benim yiğitliğim bu köpek kadar da mı yok!” diye düşünür. Bir dahaki yemek yolculuğu için yanına bir değnek alır. Yine yolunu kesen serserilere bu sefer karşı koyar. Onlarla giriştiği mücadele sonunda serserilerden bazıları yaralanır diğerleri de kaçır. Böylece Ali yemeği serserilere vermez ve eksiksiz şekilde eve götürür (Kaplan vd., 1973: 8-9).

26.10.

Sorunun sınıfı : Tehlike, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Ali

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Ali alt ettiği serserilerin sayılarını artırıp intikam alacaklarını düşünür ve yanına bu kez daha büyük bir değnek alır. Tahmin ettiği gibi serseriler yine karşısına çıkar. Ali onları yine alt etmeyi başarır. Bir dahaki sefer içinse artık yanına bir kılıç alır. Serseriler “Bunun acısını çıkaralım.” diye aralarında anlaşır ve yine Ali’nin yolunu keserler. Fakat Ali kılıcı çekince hepsi kaçar. Ali “Demek yiğitlik böyle olurmuş. Ağlayıp korksaydım bunlar yemeğimi almaya devam edecekti.” diye düşünür. Daha etkili silahlar kuşanır, iyi bir yiğit olur ve Köroğlu ismiyle dillere destan olur (Kaplan vd., 1973: 9-10).

26.11.

Sorunun sınıfı : Haksızlık, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Ürüşan Baba

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Üç yıl sonra Ürüşan Baba oğlundan bir tarlasını sürüp sulamasını ister. Sonra da bataklığa dönen tarlaya doru olan atı sokmasını söyler. Doru at tarlanın bir ucundan diğer ucuna sıçrar fakat ayakları bir miktar çamur olur. Bunu öğrenen Ürüşan Baba doru atın tavlada gün ışığı gördüğünü ve bir kanadının kırıldığını söyler. Oğlundan kır atı tarlaya sokmasını ister. Kır atın ayağı tarlada hiç ıslanmaz. Ürüşan Baba oğluna “Kır at altındayken seni kimse tutamaz.” der ve Bolu Beylerinden intikamını almasını ister (Kaplan vd., 1973: 11-13).

26.12.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Sultan Murat

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Köroğlu kır ve doru atını da alıp bir kuleye yerleşir ve Haramilik yapmaya başlar. Bunun üzerine Sultan Murat, Köroğlu’nu öldüren veya yakalayıp getireni ödüllendireceğini duyurur fakat kimse Köroğlu’nu yakalayamaz (Kaplan vd., 1973: 13-14).

27. KÖROĞLU-HAN NİGÂR

27.1.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Derviş

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Dağıstan'da bir derviş başka bir dervişe rastlar. “Arkadaş senin durumun eskiden böyle değildi. Şimdi kılık kıyafetin, durumun düzelmiş. Nasıl oldu bu?” diye sorar. Karşısındaki derviş ise ona Çamlıbel'deki Köroğlu sayesinde maddi durumunun düzeldiğini söyler ve ona ya bir güzel ya da bir yiğit haberi götürmesini tavsiye eder (Kaplan vd., 1973: 77).

27.2.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Derviş

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

27.3.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Köroğlu

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Derviş, arkadaşının tavsiyesini aldıktan sonra Dağıstan'ın güzeli Han Nigâr'ın resmini çizerek Köroğlu'na götürür. Han Nigâr, çöl beyi üç kardeşi olan ve nişanlısının ölüm haberini alınca kimseyle evlenmeyeceğine dair yemin etmiş bir güzeldir. Bu sebeplerden dolayı kimse ona talip olamaz. Köroğlu resmi görünce dervişe bu güzelin evli olup olmadığını sorar. Derviş durumu anlatınca da “Ben bu güzeli alırım.” der ve kapısına gelen her yoksul gibi huzuruna kabul ettiği bu dervişe “Gittiğin yerlerde yiğitliğimi ve mertliğimi anlat.” diyerek yüklü miktarda yardımda bulunur. Derviş dua ederek oradan ayrılır (Kaplan vd., 1973: 77-81).

27.4.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Köse Kenan
Çözüm şekli	: Yardım

27.5.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Köroğlu
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Köroğlu resmine baktığı Han Nigâr'a âşık olur. Köse Kenan onun hâlini görünce "Acaba keyifsiz misin?" diye sorar. Köroğlu, Han Nigâr'ın aşkına düştüğünü söyleyip "Bana Dağıstan yolu göründü. O güzeli ya alırım ya ölürüm." der. Köse Kenan ise onu tek başına bırakamayacağını söyler ve koçakları toplayıp hep beraber gitmeyi teklif eder. Köroğlu bunu kabul etmez. "Allah bu güzeli bana yazmışsa yardım eder, tek başıma da getiririm. Eğer yazmamışsa bin koçak daha gelsin fayda vermez." der ve tek başına yola çıkar (Kaplan vd., 1973: 81-83).

27.6.

Sorunun sınıfı	: İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü
Sorunun tarafı	: Köroğlu
Çözüm şekli	: Düşünme

Sorun-çözüm bağlamı : Köroğlu tek başına Dağıstan yolundayken düşüncelere dalar. Han Nigâr'la nasıl iletişime geçeceğini, eğer başarısız olursa hem canından olacağını hem de sevdiğine kavuşamayacağını düşünür. Sonunda bir plan yapar ve bir mektup yazar. Mektupta Han Nigâr'ın ölen nişanlısının ağzından "Han Nigâr! Öldüğümü bildirmişler ama yaşıyorum. İşlerim yüzünden hâlâ Halep'teyim. Kırk gün sonra Dağıstan'da olurum. Bu mektubu getiren derviş misafir et, ağırla. Senden razı olsun." der. Sonra da mektubu zarfa koyup yola devam eder (Kaplan vd., 1973: 83-85). Köroğlu mektubu Han Nigâr'a verir. Han Nigâr nişanlısının ağzıyla yazılan bu mektuba çok sevinir ve yine mektupta bildirildiği şekilde derviş yani Köroğlu'nu misafir eder. Köroğlu bir gün Han Nigâr'a saz eşliğinde söylediği bir şiirle gerçekleri açıklar. Gerçekte kim olduğunu, Han Nigâr'a âşık olduğu için oraya geldiğini ve mektubu da kendisinin yazdığını söyler. Bu sırada Han Nigâr da Köroğlu'na âşık olur (Kaplan vd., 1973: 88-89). "Ey yiğit, demek Çamlıbel'deki Köroğlu sensin. Senin gibi yiğide canım kurban olsun!" der. Yine Han Nigâr'ın verdiği emirle komşular toplanır ve o gece iki âşığın nikahı kıyılır (Kaplan vd., 1973: 96-97).

27.7.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Han Nigâr
Çözüm şekli	: İletişim

27.8.

Sorunun sınıfı	: İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü
Sorunun tarafı	: Köroğlu
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

27.9.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Han Nigâr'ın kardeşleri
Çözüm şekli	: Uzlaşma-Barış

Sorun-çözüm bağlamı : Bir süre sonra Köroğlu Han Nigâr'ı da yanına alıp Çamlıbel'e dönmek ister. Han Nigâr ise "Üç kardeşim var, onlardan helallik alalım." der. Köroğlu Han Nigâr'ın kardeşlerinden habersizdir. Onlardan habersiz Han Nigâr'la nişanlandığını duyunca onu ayıplayacaklarını ve yiğitliğinin zarar göreceğini düşünür. Üç kardeşin davet edilmesini ister. Han Nigâr'ın çağrısıyla kardeşleri gelir. Köroğlu gelen kardeşleri karşılar ve yine saz eşliğinde söylediği bir şiirle onlara durumu açıklar. "Ben Köroğlu'yum. İki bin koçağım var. Sizden habersiz bacınızı aldım. Haberim olsaydı Han Nigâr'ı önce sizden isterdim." der. Önlerine kılıcını koyup "Razı olursanız sorun yok. Olmazsanız da işte kılıcım. Siz kılıçla ben yumrukla..." diyerek onlara meydan okur. Bunun üzerine Han Nigâr'ın kardeşleri ayrı bir odaya çekilip durumu istişare ederler. "Köroğlu'nun hem kendisi hem de arkası kuvvetli. Bacımızı da rızasıyla almış. Eğer karşı durursak bizi öldürüp yine kardeşimizi götürür." diye konuşurlar ve söz konusu evliliğe razı olurlar (Kaplan vd., 1973: 97-101).

27.10.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Han Nigâr'ın kardeşleri
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Köroğlu Han Nigâr'ın kardeşleriyle anlaştıktan üç gün sonra eşini de alıp Çamlıbel'e gitmek ister. Han Nigâr'ın kardeşleri ise "Senin orada dostundan çok düşmanın vardır. Cenge gidersen bacımız bir başına ne yapacak?" diyerek buna karşı çıkarlar. "Han Nigâr burada kalsın. Bir evin de Dağıstan'da olsun, istediğin zaman gelirsın." derler.

Köroğlu Han Nigâr'ın kardeşlerini haklı bulur ve eşini yanında götürmekten vazgeçer (Kaplan vd., 1973: 101).

27.11.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Köroğlu

Çözüm şekli : Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Han Nigâr'ı yanında götürmekten vazgeçen Köroğlu Çamlıbel'e gideceğinde eşine vasiyette bulunur. "Eğer ölür de dönemezsem ve oğlum olursa adını Hasan Bey koy. Babasını tanıtsın ki gelip yurdum Çamlıbel'e sahip çıksın. Kızım olursa adını sen koy." der. Ayrılık vakti geldiğinde Han Nigâr'ın üzüldüğünü görünce de sazıyla bir şiir söyleyip onu teselli eder ve ondan helallik ister (Kaplan vd., 1973: 101-102).

27.12.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Köse Kenan

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Köroğlu'nun tek başına döndüğünü gören Köse Kenan onun bir şekilde sevdiğini alamadığını düşünür ve "Kim Han Nigâr'ı sorarsa Köroğlu'nu mahcup eder. Bunu yapanı da ben Çamlıbel'den kovarım." diye herkesi uyarır. Bunun üzerine kimse Köroğlu'na soru sormaz. Köroğlu da yaşadıklarını kimseye anlatmaz (Kaplan vd., 1973: 103-104).

28. LEYLÂ İLE MECNÛN

28.1.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Leylâ ve Mecnûn'un aileleri

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Leylâ ile Mecnûn başka başka yerlerde odalarında uyurken ikisine de rüyalarında bade içirilir. Mecnûn Leylâ'yı Leylâ da Mecnûn'u görüp âşık olur. Sabah olunca aileleri onları baygın hâlde bulur. Hemen âlim bir kişiye durumu danışır. Her iki taraftaki âlim kişi Kuran-ı Kerim'e bakar ve "Bu çocukta bir dert yok, vakti gelince ayılır, sevdaya düşmüş." der (Sakaoğlu vd., 1999: 134-138).

28.2.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Leylâ

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Aşk acısı çeken Mecnûn'un babası vefat edince üzüntüsü katlanır. Halk onu deli diye nitelendirir. Leylâ'nın amca oğlu da Leylâ'ya sevdalıdır. Leylân'nın çevresindeki bazı insanlar "Amca oğlunu bırakıp bir divaneyi nasıl istersin! Mecnûn seni nasıl besleyecek?" diyerek Leylâ'nın fikrini sorarlar. Leylâ bu söylenenlere katılmaz ve haklı olduğunu ispatlamak için Mecnûn ile amca oğlu Görmüş'ü şahitler huzurunda sınamaya karar verir. "Benim için azalarından birini keser misin?" diye sorduğu bir mektubu iki kişiyle hem Mecnûn hem de amca oğlu Görmüş'e gönderir. Görmüş bu soruya olumlu cevap verir. Mecnûn ise "Allah'ın verdiği azaları bir nefis uğruna kesmem. Bunun hesabı benden sorulur. Leylâ beni seviyorsa azalarımın tamamı ile sevmeli." der. Leylâ verilen cevapları Mecnûn'a karşı olanların önünde değerlendirir. "Görmüş benim için azalarından birini kesmeyi kabul etti. Peki sakat olunca bana nasıl bakacak?" diye sorar ve Mecnûn'a olan aşkını bir kez daha ilan eder (Sakaoğlu vd., 1999: 139-142).

28.3.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Leylâ'nın ailesi
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

28.4.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Mecnûn
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Leylâ'nın amcası, oğlundan taraf olarak, Leylâ'nın babasını göç etmeye ikna eder. Leylâ'yı Mecnûn'dan kaçırmak için bir gece yarısı başka diarlara göç ederler. Mecnûn bu haberi alınca “Ey Allah'ım! Beni ve Leylâ'yı yaratan, birbirimize âşık eden sensin. Yolumdan dönmem ya Leylâ'yı bulurum ya da yolunda ölürüm.” diye yakararak gurbet yoluna düşer (Sakaoğlu vd., 1999: 142-143).

28.5.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Leylâ
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Leylâ gurbet elde çadırında Mecnûn'un yolunu gözlerken kuşlar ve rüzgârdan esinlenerek “Allah'ım kuşları böyle cıvıldatan rüzgârı estiren sensin. Ne dertleri var acaba?” diye bir şiirle yakarıшта bulunur. Bunun üzerine iki âşık da sanki yan yanalarmış gibi birbirlerini görürler (Sakaoğlu vd., 1999: 145-146).

28.6.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Mecnûn
Çözüm şekli	: Yardım

28.7.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Bir çoban
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Mecnûn gurbet elde Leylâ'yı düşünürken bir koyun sürüsünde çobanın kaval çalışından ve bir koyunun melemesinden dertlenerek “Acaba dertleri nedir? Söyleten de çaldıran da sensin Allah.” diye bir yakarıшта bulup ağlamaya başlar. Çoban

Mecnûn'un hâlini görünce onun elinden tutup su başına getirir, yemek verip karnını doyurur. Daha sonra da yemesi için biraz yiyecek verir. Mecnûn çobandan helallik alıp tekrar yola düşer (Sakaoğlu vd., 1999: 147-148).

28.8.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Çoban
Çözüm şekli	: Yardım

28.9.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Mecnûn
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Mecnûn ayrılık acısıyla gurbette dolaşırken başka bir çobana daha rastlar. Bu sırada bir ihtiyar olarak Hz. Hızır da gelir ve çobandan yiyecek bir şeyler ister. Çobanın tasındaki süt dökülmüştür yani yiyecek yoktur. Bu sırada Allah'ın yardımını gelir. Çobanın tasında çağlayan su esasına ulaşır ve asa bir anda dal budak verip yaprak açar. Buradan elde ettikleri hurmalarla karınlarını doyururlar. İhtiyar kılığındaki Hz. Hızır Mecnûn'a öğütler verir. Mecnûn onun elini öpüp yoluna devam eder (Sakaoğlu vd., 1999: 149-151).

28.10.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Leylâ ve Mecnûn
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Mecnûn Leylâ'nın peşinde gurbet ellerde dolaşırken ilahi aşka ulaşır. "Leylâ'yı ararken Mevlâ'yı buldum." diye şiirler söyler. Ailesi tarafından zorla gurbet ellerde dolaştırılan Leylâ da ilahi aşka kavuşur (Sakaoğlu vd., 1999: 152-153).

29. RÂZİNİHÂN İLE MAHFÛRÛZE HİKÂYESİ

29.1.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Padişah

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Kandeher padişahı bir erkek evladı olmadığı için endişeli ve kederlidir. “Alemleri yaratan ve cümle mahlûkatın muradını veren sensin. Her şeyim tam fakat benden sonra tahta geçecek kimsem yok.” diye dua edip Allah’tan bir erkek evlat ister. Bir gün, yine kendisi gibi çocuk hasreti çeken veziri ile dertleştikten sonra birlikte kılık değiştirip dolaşmaya çıkarlar. Karşılaştıkları bir derviş onların kim olduğunu bilince padişah bu bilgili dervişten derdine çare sorar. Derviş ona birtakım ilimler öğretir. Padişah bir gün istihareye yatar ve gördüğü rüyayı dervişe yorumlatır. Buna göre padişah bir cami ile çeşme yaptırırsa muradına erecektir. Hemen yapımına başlanan cami ve çeşme bittiğinde padişahın da bir erkek evladı olur. Adı da derviş tarafından Râzinihân olarak belirlenir (Balkaya, 2022: 33-37).

29.2.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Padişah/ Râzinihân’ın babası

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Râzinihân’a rüyasında pir tarafından Hint padişahının kızı Mahfûrûze gösterilir ve bade içirilir. Aynı şekilde Mahfûrûze de rüyasında Râzinihân’ı görüp bade içer. Böylece birbirlerine âşık olurlar. Râzinihân aşk acısıyla kederlenir ve sürekli ağlar. Annesi cevap alamayınca durumu padişaha bildirir. Padişah Râzinihân’a neden üzüntülü olduğunu sorar. Râzinihân “Bir kederim yok ancak canım sıkılır.” der. Padişah ise “Lalan ile beraber sahralarda gezin, gönlün gözün açılsın.” diyerek oğlunu dolaşmaya gönderir (Balkaya, 2022: 38-40).

29.3.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Râzınıhân

Çözüm şekli : İletişim

29.4.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Râzınıhân'ın annesi

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Râzınıhân lalası ile birlikte dolaşırken karşılaştığı âşıkları saraya götürür ve onlarla saz çalıp şiirler söylemeye başlar. Annesi bunu duyunca “Oğlum çalgı çalıp çağır mışsın, sana ayıp değil mi? Sen bir şehzadesin, alem duysa ne der? Şanımıza yakışır mı? Aman evladım sakın bir daha böyle şeyler yapma.” diyerek nasihatte bulunur. Fakat Râzınıhân annesini dinlemez. Söylediği şiirlerden de onun Mahfûrûze'ye âşık olduğu anlaşılır (Balkaya, 2022: 40-49).

29.5.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Padişah

Çözüm şekli : Yardım, İletişim

29.6.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Râzınıhân

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Padişah Râzınıhân'ın Hint padişahının kızı Mahfûrûze'ye âşık olduğunu öğrenince oğlunu bir süre gönlünü eğlesin diye tekrar dolaşmaya gönderir ve kendisinin de çare arayacağını söyler. Râzınıhân dolaşmaya çıkar ve bu sırada karşılaştığı kızlara şiirler söyler. Padişah ise meclisini toplayıp akıl danışır. Meclisin isteği üzerine Râzınıhân gelip burada da şiir söyler ve âşıklığının Allah vergisi olduğu anlaşılır. Sonunda alınan kararla Hint padişahına bir mektup yazılarak Mahfûrûze Râzınıhân'a istenir (Balkaya, 2022: 49-65).

29.7.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Mahfûrûze

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Aşk acısı çeken Mahfûrûze beyitler söyler. Babası onu yanından ayırmaz. Sonunda da kızına bir saz yaptırıp verir. Mahfûrûze aşka geldikçe kendi kendine şiirler söyler (Balkaya, 2022: 65-70).

29.8.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Hint padişahı

Çözüm şekli : İletişim

29.9.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Kandehar padişahı

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

29.10.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Râzinihân

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Hint padişahı Kandehar padişahından gelen mektuba “Kızımı oğlunuza istemişsiniz. Güzel ama kızımı asla yanımdan ayırmam. Eğer şehzadenizi buraya gönderirseniz kızımınla nikahlayayım. Başka türlü olmaz.” diye cevap verir. Kandehar padişahı buna çok öfkelenir ve kızı savaşarak almaya karar verir. Râzinihân ise onun yüzünden birçok insanın öleceğini düşünüp babasını savaştan vazgeçirir (Balkaya, 2022: 70-71).

29.11.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Hizmetli

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Râzinihân Mahfûrûze’ye bir mektup gönderir. Mektubu götüren kişi/hizmetli Hindistan’da bir kadından yardım ister. “Valide! Bu mektubu padişahın kızına götürüp cevabını getirirsen sana çok şey ihsan ederim.” der. Kadın da söyleneni yapar (Balkaya, 2022: 71-77).

29.12.

Sorunun sınıfı	: İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü
Sorunun tarafı	: Râzınıhân
Çözüm şekli	: Yardım

29.13.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Râzınıhân'ın ailesi
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Râzınıhân gelen mektup ile Mahfûrûze'nin kendisini beklediğini öğrenince onu bulmak için ailesinden izin ister. Fakat ailesi buna razı olmaz. Râzınıhân üzümlere odasına çekilir. Gece olup uyuduklarında padişahın rüyasına Hazreti Pir girer ve Râzınıhân'a izin verilmesini ister. Bu sayede Râzınıhân'a izin verilir. Râzınıhân üzümlü ailesini şiirle teselli edip yola çıkar (Baykal, 2022: 77-91).

29.14.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Bağdat'ın âşıkları
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

29.15.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Râzınıhân
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Râzınıhân yoldayken Bağdat'ta âşıklar kahvehanesine uğrar. Burada şiir söyler. Âşıklar onu çekemez ve “Bu delikanlıyla imtihan olmamız gerek.” derler. Râzınıhân âşıkları alt etmeyi başarır ve ordakilerden övgü alır (Balkaya, 2022: 93-103).

29.16.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Râzınıhân
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Râzınıhân Hindistan'a ulaşır. Mahfûrûze'ye bir mektup yazarak geldiğini bildirir. Mahfûrûze'nin söylemi üzerine padişaha bir methiye yazar. Padişah methiyeyi okuyup çok beğenir ve onu yanına çağırır (Baykal, 2022: 103-106).

29.17.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Mahfûrûze
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

29.18.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Râzınıhân
Çözüm şekli	: Yardım

29.19.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Hint Padişahı
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Râzınıhân sarayda Mahfûrûze'nin yanına gidip şiir söyler. Bu sırada iki âşık da bayılır. Bunu gören bir kâfir olanları padişaha anlatır. Padişah Râzınıhân'ı yakalatıp ölüm emri verir. Mahfûrûze babasına “Olanları anlamadan bu oğlanın kanına girme. Yoksa beni de kaybedersin.” diyerek Râzınıhân'ın öldürülmesini engeller. Râzınıhân bağlı şekilde padişahın huzuruna getirilir. Mahfûrûze Râzınıhân'ın Kandeğer padişahının oğlu olduğunu ve pir elinden bade içerek birbirlerine âşık olduklarını babasına anlatır. Padişah çok sinirlenir ve Râzınıhân'ı zindana attırır (Balkaya, 2022: 112-116).

29.20.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Mahfûrûze
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

29.21.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Râzınıhân
Çözüm şekli	: Yardım

29.22.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Derviş/Hz. Hızır
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Bir gece Mahfûrûze erkek kılığına girip zindana gider. Zindancı kapıyı açmaz fakat Mahfûrûze onu altınla ikna eder ve Râzınıhân'ın yanına girmeyi başarır. Râzınıhân sevdiğini görünce söylediği şiirle Allah'a yakarır ve yardım ister. Mahfûrûze “Elden ne gelir? İnşallah buradan çıkarsak birlikte kaçırız.” diye onu teselli etmeye çalışır. Bu sırada karşılarında bir derviş belirir. Derviş iki âşığı zindandan çıkarır ve göz açıp kapayıncaya kadar bir sürede Kandehar'a ulaştırır. Râzınıhân ile Mahfûrûze böylece nikahlanır ve mutlu bir ömür sürerler (Balkaya, 2022: 116-123).

30. SÜRMELİ BEY HİKÂYESİ

30.1.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Beğriboğlu'nun eşi
Çözüm şekli	: İletişim

30.2.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Beğriboğlu
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Sivas'ta Beğriboğlu adında zengin bir ağa vardır. Ağanın Arif ve Sürmeli Bey isminde iki de oğlu vardır. Beğriboğlu'nun eşi bir gün “Beyefendi, sende de hiç düşünce yok. Çocuklarımız delikanlı oldu ama onları evlendirmek aklından bile geçmiyor.” der. Beğriboğlu eşini haklı bulur ve büyük oğlu Arif'i çağırıp “Hangi beyin kızını istersin?” diye sorar. Arif utanarak “Siz bilirsiniz.” der. Beğriboğlu aynı soruyu bu sefer Sürmeli Bey'e sorar. Sürmeli Bey önceliğin ağabeyinde olduğunu belirterek “O evlendikten sonra ben alacağım kızı kendim beğenir alırım.” der (Köse, 1996: 90).

30.3.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Menemenci Beyi
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Beğriboğlu bir gün Menemenci köyünün beyine misafir olur. Menemenci Beyi'nin kızını görüp beğenir ve oğlu Arif'e ister. İsteği kabul görünce de üç kese altın vermek ister. Menemenci Beyi ise “Bizde para ile kız vermek yoktur. Bizde para ile hayvan sopası satılır. Allah'ın emri Peygamberin kavli kâfi gelir.” der. Böylece söz kesilir ve kırk gün sonra da Arif ile Telli Cennet'in düğünü yapılır (Köse, 1996: 90-92).

30.4.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Sürmeli Bey
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

30.5.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: İshak
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Sürmeli Bey Telli Cennet'in güzelliğini görünce "Küçük kardeşi daha da güzeldir." diye düşünüp Menemenci Beyi'nden Telli Senem'i ister. Böylece Sürmeli Bey ile Telli Senem nişanlanır. Bir gün Sürmeli Bey kötü bir rüya görür ve nişanlısı için endişelenir. Haber almak üzere hizmetindeki İshak'ı Menemenci köyüne gönderir. İshak, bu sırada gördüğü Telli Senem'in Sürmeli Bey'e değil kendisine layık olduğunu düşünür. Sürmeli Bey'e "Seninkinin düşüp kalkmadığı adam kalmamış." diyerek Telli Senem'e iftira atar. Bunun üzerine Sürmeli Bey beyninden vurulmuşa döner ve arkadaşlarıyla beraber atlanıp kendini yola vurur (Köse, 1996: 92-95).

30.6.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Telli Senem
Çözüm şekli	: İletişim

30.7.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Telli Senem'in hizmetkârları
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Sürmeli Bey ve arkadaşları bir bahçede konaklayıp uykuya dalar. Bu sırada Toraman Paşa'nın adamları Sürmeli Bey'in arkadaşlarını öldürür ve kendisini de esir alır. Telli Senem Sürmeli Bey'in arkasından bir şiir söyler ve ağlamaya başlar. Hizmetkârları da onu teselli edip köye geri götürür (Köse, 1996: 97-98).

30.8.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Sürmeli Bey

Çözüm şekli : Uzlaşma-Barış

Sorun-çözüm bağlamı : Sürmeli Bey kendine gelince Toraman Paşa'nın karşısına çıkarılıp sorguya çekilir. Sürmeli Bey açıklamasını bir şiirle yapar. Behriboğlu'nun oğlu olduğunu belirtip canının bağışlanmasını ister. Toraman Paşa, Sürmeli Bey'in kim olduğunu öğrenince "Ben bir yetimdim ve Behriboğlu'nun çok iyiliğini gördüm, ekmeğini yedim, yanında çalıştım." diyerek onu bağrına basar ve sarayın baş ağası olarak hizmetine alır (Köse, 1996: 98-99).

30.9.

Sorunun sınıfı : Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Toraman Paşa'nın diğer hizmetlileri

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Hizmetinde kusur etmeyen Sürmeli Bey kısa sürede Toraman Paşa tarafından daha çok sevilir. Ondan habersiz sarayda iş görülmez. Sarayın diğer hizmetlileri bu durumdan rahatsız olur. "Daha dün geldi başımıza ağa kesildi. Onu buradan attırmalıyız." diye düşünürler. Toraman Paşa'nın hanımına gidip "Yeni gelen uşak size âşık olmuş." diye iftira atarlar (Köse, 1996: 99-100).

30.10.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Toraman Paşa'nın eşi

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Toraman Paşa'nın eşi Sürmeli Bey'i çağırıp ona âşık olduğunu söyler. Sürmeli Bey "Ekmeğini yediğim yere ihanet etmem, sen benim annem yerindesin." diyerek ona karşı çıkar. Toraman Paşa'nın eşi Sürmeli Bey'i ilişkiye zorlayıp tehdit ederek ikna etmeye çalışır. Başarılı olamayınca da "Sürmeli Bey bana tecavüz etti." diye iftirada bulunur (Köse, 1996: 100-101).

30.11.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Toraman Paşa
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı	: Toraman Paşa sarayda gizlenir ve eşinin Sürmeli Bey'i ilişkiye zorladığını Sürmeli Bey'in ise kabul etmediğini görür ve onun iftiraya uğradığını anlar. Eşini ölümle cezalandırır. Eşinin ihanetine Sürmeli Bey'in güzelliğinin sebep olduğunu düşünüp onun da köle olarak satılmasını ister (Köse, 1996: 101-102).

30.12.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Sürmeli Bey
Çözüm şekli	: Yardım
Sorun-çözüm bağlamı	: Sürmeli Bey bir bezirgâncıya köle olarak satılır. Bir gün Telli Senem'i düşünüp ayrılık acısıyla efkârlanan Sürmeli Bey şiir söyleyip teselli bulmaya çalışır. Bu sayede bezirgâncı onun kim olduğunu anlar. "Babanın çok iyiliğini görmüştüm. Git nişanlım bul. Düğün masraflarınızı da ben karşılarım." der (Köse, 1996: 103-104).

30.13.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Sürmeli Bey
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı	: Sürmeli Bey Menemen köyüne giderken hizmetkârı İshak'ın Telli Senem'e yönelik iftiraları aklına gelir. "Sadakatsizlik etti, başıma felâketler getirdi. Öyle vefasızın yüzüne bakmam." diye düşünüp yolunu Maraş'a çevirir. "Bezirgânın adamları gelirse sözümde durmadım diye beni öldürür." diye de arkasını kollar. Sonrasında yolda karşılaştığı Çingene delikanlılarına katılır (Köse, 1996: 104-105).

30.14.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Telli Senem
Çözüm şekli	: Yardım
Sorun-çözüm bağlamı	: Telli Senem annesi babası vefat edince tek başına kalır. Sonunda "Sürmeli Bey'in aşkından öleceksem de bacımın yanında öleyim." diye düşünerek Sivas'a gider. Beğriboğlu'na "Oğlun Sürmeli Bey'i gurbet elde kaybettim. Ya onu bul ya da beni kapına cariye al." der (Köse, 1996: 105-106).

30.15.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Arif Bey
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

30.16.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Telli Cennet
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Arif Bey gurbet elde kaybolduğunu öğrendiği kardeşini bulmaya karar verir. “Ya kardeşimi bulurum ya da ölürüm.” der. Eşi Telli Cennet ise hamile olduğunu söyleyip “Üzerime iki kürek toprak at da öyle git.” diye onu kararından vazgeçirmeye çalışır. Fakat Arif Bey kararından vazgeçmez ve sonunda kardeşini bulur (Köse, 1996: 106-107).

30.17.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Arif Bey
Çözüm şekli	: Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Arif Bey kardeşini bulduktan sonra onu geri dönmeye ikna etmek için uğraşır. İki kardeş şiirle konuşurlar. Bu sırada Sürmeli Bey canını teslim eder. Arif Bey kardeşine ağıt yakar ve yolda canına kıymaya kalkar. Fakat atının sıçramasıyla hançeri düşer. Sonrasında da “Ben mi yarattım ki canıma kıyayım. Allah’ın mukadderatı böyleymiş.” diyerek teselli bulur (Köse, 1996: 108-109).

30.18.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: İshak
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

30.19.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Arif Bey
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Arif Bey gurbetteyken anne babası ve eşi vefat eder. Geriye Telli Senem ve İshak kalır. Arif Bey'in çevresindekiler "Telli Senem'e bir koca sana da bir aile lazım." der. Böylece Arif Bey ile Telli Senem nikâhlanır. Bundan hoşlanmayan İshak, Arif Bey ile konuşup Telli Senem'e iftira atar. Arif Bey kendisine sadık kalmadığını düşündüğü eşine uzak durur. Bir süre sonrasında da vefat eder (Köse, 1996: 109-111).

30.20.

Sorunun sınıfı	: Tehlike, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Arif Bey
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Arif Bey defnedilmek üzere yılanırken dirilir. Telli Senem'i yanında görünce "Öyle kötü olsa şimdi başucuma gelip feryat etmezdi." diye düşünür. Hayata dönüşüne İshak'ın da üzüldüğünü görünce gerçekleri anlar. "Kardeşimin ölümüne sebep İshak." der ve onu diri diri gömerek öldürür. Sonrasında da Telli Senem ile nikâh tazeler (Köse, 1996: 111-112).

31. ŞAH İSMAİL HİKÂYESİ

31.1.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Ethem Şah

Çözüm şekli : Uzlaşma-Barış

Sorun-çözüm bağlamı : Ethem Şah, Şiraz topraklarındaki Kandehar'ın hükümdarıdır. Yiğit bir Türkmen Beyi Kandehar şehrinin yaylalarına konar. Adamları Ethem Şah'a durumu bildirip "Ne yapalım? Kalsın mı yoksa gönderelim mi?" diye sorarlar. Ethem Şah "Bunlar Türkmen'dir. Ebedi kalmaz, giderler. Düşman olmayalım, incitmeyin." der (Sakaoğlu vd., 1997: 165).

31.2.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Güllüzar'ın annesi vd./toplum

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Ethem Şah'ın oğlu İsmail, ava çıktığı bir gün Türkmen Beyi'nin bulunduğu yaylaya yaklaşır. Burada İsmail ile Türkmen Beyi'nin kızı Güllüzar göz göze gelir ve birbirlerine âşık olurlar. Güllüzar'ın annesi ve oradaki Türkmenler "Bu kız sana lâayık değildir ve sen de onun harcı değilsin. Babası duyarsa kötü olur." diyerek İsmail'i tehdit ederek kovarlar. İsmail "Burası babamın toprağıdır." diye karşı gelince de "Gel git delikanlı, ecelin elimizden olmasın. Seni gençlik söyletiyor." diye ikna etmeye çalışırlar. İsmail birkaç kez daha oradan geçtikten sonra eve döner (Sakaoğlu vd., 1997: 166).

31.3.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Türkmen Beyi

Çözüm şekli : İletişim

31.4.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Ethem Şah

Çözüm şekli : Uzlaşma-Barış

Sorun-çözüm bağlamı : İsmail ertesi gün tekrar Türkmen obasına yaklaşıncı Türkmen Beyi onu yakalatıp bağlatır. Babası Ethem Şah'a "Oğlun kızımın çadırı önünde atını eğliyor. Uyarmama rağmen dokuzuncu kez geldi. Saygısızlık etti yakaladım. Terbiye edeceksen

affedeyim.” diye haber gönderir. Ethem Şah durumu meclisiyle görüşür. Meclistekiler Türkmen Beyi’ni haklı bulur. “Bir daha böyle terbiyesizlik yapmayacak. Bu sefer de affet.” diye Türkmen Beyi’ne haber gönderilir. Bunun üzerine Türkmen Beyi, İsmail’i serbest bırakır (Sakaoğlu vd., 1997: 167).

31.5.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Ethem Şah
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

31.6.

Sorunun sınıfı	: Anlaşmazlık
Sorunun tarafı	: Ethem Şah’ın yanındakiler/toplum
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : İsmail, Güllüzar’a âşık olduğunu annesine söyler. Ethem Şah bunu öğrenince bir Türkmen kızını oğluna almayacağını söyler ve Türkmen Beyi’nden topraklarını terk etmesini ister. Türkmen Beyi ise “Beni ancak kılıçla yerimden kaldırabilirsin.” der. Bunun üzerine bazı akıllı adamlar kötülük büyümesin diye araya girip Ethem Şah’ı “Gönül kimi severse güzel odur. Türkmen Beyi’nin kızını alalım, dost olursunuz.” diye sakinleştirmeye çalışırlar (Sakaoğlu vd., 1997: 168).

31.7.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Türkmen Beyi
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Ethem Şah akıllı bir adamın “Sen almam diyorsun ama bakalım Türkmen Beyi kızını verecek mi?” demesi üzerine bir elçi gönderip Türkmen Beyi’nden kızını ister. Türkmen Beyi bir müddet düşündükten sonra “Kızımı vermek istemiyorum. Ayrıca biz yerleşik olmadığımız için ancak kabilemiz içinde kız alıp veririz. Hem ben bir Türkmen Beyi, Ethem Şah ise koskoca bir hükümdar. Herkesin emsali ile beraber olması iyidir.” der (Sakaoğlu vd., 1997: 168-170).

31.8.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık, Tehlike
Sorunun tarafı	: Ethem Şah
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Önlem

31.9.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Türkmen Beyi
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Türkmen Beyi kızını vermeyeceğini bildirince Ethem Şah tehditkâr bir şekilde Türkmen Beyi'nden topraklarını terk etmesini ister. Türkmen Beyi bu isteği kabul etmeyip Ethem Şah'a meydan okur. Bu meydan okuma Ethem Şah tarafını şaşırtır. Ethem Şah adamlarını gönderip Türkmen Beyi'nin kaç adamı olduğunu vs. öğrenir ve etraflarının sarılması emrini verir. Fakat birkaç akıllı adam “Efendim, acele etmeyelim. Etraflarını saralım. Tedbirimizi alıp hazırlıklarımızı tamamlayalım.” der. Meclis de bunu doğru bulur (Sakaoğlu vd., 1997: 170-171).

31.10.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Türkmen Beyi
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

31.11.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Güllüzar
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Şah İsmail tekrar Türkmen obasına gidince Türkmen Beyi tarafından yakalanıp tutsak alınır. Akıllı başına gelsin diye yemek, su verilmez. Fakat Güllüzar ona yardım edip kaçmasını sağlar (Sakaoğlu vd., 1997: 172-173).

31.12.

Sorunun sınıfı	: Anlaşmazlık
Sorunun tarafı	: Toplum
Çözüm şekli	: İletişim

31.13.

Sorunun sınıfı	: Anlaşmazlık
Sorunun tarafı	: Şah İsmail
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Ethem Şah ve Türkmen Beyi savaşmaya başlar. Akıllı insanlar daha fazla kan dökülmesin diye iki tarafı da ikna etmeye çalışır fakat başarılı olamazlar. Şah İsmail de “Benim yüzümden kan dökülüyor. Bu insanlar bana beddua eder.” diye düşünüp üzülür. Abdest alıp namaz kıldıktan sonra “Allah’ım bana güç ver Türkmen Beyi’nin elinden Güllüzar’ı alayım.” diye dua eder. Bunun üzerine Hz. Hızır gelir. Şah İsmail’i “Oğlum, hakkında hayırlısını istesen daha güzel olmaz mı?” diye uyarır. Fakat Şah İsmail “Hayırlısı budur, Allah bana kuvvet versin.” diye ısrar eder. Böylece Şah İsmail’e büyük bir kuvvet verilir (Sakaoğlu vd., 1997: 173-175).

31.14.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Türkmen Beyi
Çözüm şekli	: Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Şah İsmail Allah’ın verdiği güç sayesinde Türkmen Beyi’ni ağır yenilgilere uğratar. Sonunda Türkmen Beyi meclisine danışır. Meclisten kaçma kararı çıkınca da obasını toplayıp gece vakti kaçır (Sakaoğlu vd., 1997: 176).

31.15.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Güllüzar

Çözüm şekli : Önlem

31.16.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Şah İsmail

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Güllüzar kaçacaklarını öğrenince Şah İsmail'e bir mektup yazar ve nereye gittiklerini bildirir. Şah İsmail, Güllüzar'ın gittiğini görünce çok üzülür. Onun çadırı yanında söylediği şiirle teselli bulmaya çalışır. Şiirinde dağlardan taşlardan sevdiğinin yerini sorar. Bu sırada esen rüzgarla Güllüzar'ın mektubuna ulaşır ve onun nereye gittiğini öğrenir (Sakaoğlu vd., 1997: 176-177).

31.17.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Ethem Şah

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Şah İsmail sevdiğinin arkasından gitmek üzere ailesiyle helalleşir. Fakat Ethem Şah oğlunu gurbete salmak istemez. En azından bir gün daha kalması için oğlunu ikna eder ve onu nasıl durdurabileceğini meclise sorar. Meclistekiler Şah İsmail'in evlendirilmesini teklif eder. Şah İsmail Güllüzar'dan başkasıyla evlenmeyi kabul etmeyince de babası tarafından zincire vurulur. Daha sonra zincirleri kırarak kurtulan Şah İsmail annesiyle helalleşip yola düşer (Sakaoğlu vd., 1997: 178-179).

31.18.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Türkmen Beyi

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Şah İsmail'den kaçan Türkmen Beyi Hindistan'a ulaşır ve buradaki hükümdarlara bir mektup yazar. Mektupta “Şah İsmail kılıç zoruyla kızımı almaya kalktı. Vermek istedim fakat kızım kabul etmedi.” diyerek yardım talebinde bulunur. Hükümdarlar Türkmen Beyi'nin zulme uğradığına inanarak onu koruma kararı alırlar (Sakaoğlu vd., 1997: 180).

31.19.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Arap Üzengi
Çözüm şekli	: İletişim, Yardım

31.20.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Remilci
Çözüm şekli	: Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Arap Üzengi, hükümdarlardan haraç alan bir yeniçeri beyidir. Aslında kızdır ama bunu kimse bilmez. “Ancak beni yenebilen bir yiğitle evlenirim.” düşüncesindedir. Bir gün remilcisini çağırır ve kendisini alt edebilecek bir hasmının olup olmayacağını sorar. Remilci doğruları söylediği takdirde zarar görmeyeceğine dair ondan yemin ister. Arap Üzengi yemin edince de “Yakın zamanda bir hasmın gelecek ve seni alt edecek.” der (Sakaoğlu vd., 1997: 180-182).

31.21.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Şah İsmail
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

31.22.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Arap Üzengi
Çözüm şekli	: Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Arap Üzengi Şah İsmail’in yoluna çıkıp meydan okur. Şah İsmail galip gelir ve Arap Üzengi’nin kız olduğunu öğrenir. Arap Üzengi, Şah İsmail ile evlenmek ister. Fakat Şah İsmail Güllüzar’ı aradığını söyleyerek bu teklifi kabul etmez. Arap Üzengi’nin “İkimizi de al.” demesi üzerine buna razı olur ve ondan kendisini beklemesini ister. Arap Üzengi Şah İsmail’den geri geleceğine dair söz ister. Şah İsmail söz verip yoluna devam eder (Sakaoğlu vd., 1997: 183-185).

31.23.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Gülperi ve kardeşleri
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

31.24.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Şah İsmail
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Şah İsmail'in yolu üzerindeki Kırkkuleler'de üç kardeş vardır. Onların da Gülperi isimli bir kız kardeşleri vardır. Demir Pehlivan isminde bir Hristiyan “Ya bacınızı verin ya da savaşalım.” şeklinde Gülperi'yi ister. Üç kardeş ise “Biz müslümanız, ölürüz de düşmana bacınızı vermeyiz.” diyerek meydan okurlar. İki taraf arasında savaş başlar. Şah İsmail Gülperi ile karşılaşır onu üzgün görünce derdini sorup durumu öğrenir. Üç kardeşten biri şehit olmuş diğerleri de düşman karşısında zor durumda kalmıştır. Şah İsmail onlara yardıma yetişir ve düşmanı alt eder. Üç kardeş, rızasını aldıkları Gülperi'yi Şah İsmail ile evlendirmek ister. Şah İsmail iki tane yârinin olduğunu söyler. “Gülperi de üçüncü olsun” denilince Şah İsmail razı olur. Nikahları kıyılır fakat Şah İsmail geceye kalmaz. Geri döneceğine söz verip Türkmen kızını bulmak üzere tekrar yola koyulur (Sakaoğlu vd., 1997: 185-190).

31.25.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Hükümdarlar
Çözüm şekli	: Yardım

31.26.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Ulemalar
Çözüm şekli	: İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Şah İsmail sonunda Türkmen Beyi'nin bulunduğu yere ulaşır ve onu koruyan hükümdarların askerleriyle savaşmaya başlar. Zor durumda kalan askerler hükümdarlardan yardım ister. Hükümdarlar durumu ulemalara danışırlar. “Haklı mı haksız mı bilmiyoruz. Savaşalım mı, savaşmayalım mı? Bize Kurân-ı Kerim'den bir yol gösterin.” derler. Ulemalar tarafları dinleyip yüzleştirir. Sonunda Türkmen Beyi'nin yalan söylediği ve haksız

olduğu ortaya çıkar. Herkesin rızası alınarak Güllüzar ile Şah İsmail'in nikahı kıyılır (Sakaoğlu vd., 1997: 190-196).

31.27.

Sorunun sınıfı : Anlaşmazlık

Sorunun tarafı : Şah İsmail

Çözüm şekli : Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Şah İsmail Güllüzar'a Gülperi'yle de nikahlandığını anlatır. Güllüzar "Bir yiğide iki güzel çok değil." diyerek kabul eder. Gülperi'yi de yanlarına alıp yola devam ederler. Şah İsmail iki hanımına bir de Arap Üzengi'den bahsetmenin onlar tarafından olumsuz karşılanacağını düşünür. "Her yerde bir sevgili tutmuş. Daha geride neler çıkacak." derler diye Güllüzar ile Gülperi'yi eve götürüp Arap Üzengi'yi de sonradan getirmeye karar verir (Sakaoğlu vd., 1997: 196-198).

31.28.

Sorunun sınıfı : Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Ethem Şah

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Ethem Şah Güllüzar ve Gülperi'ye göz koyar. Onları elde edebilmek için de oğlu Şah İsmail'i öldürmeye karar verir. Güllüzar ile Gülperi'ye "Oğlum önceden böyle güçlü değildi. Sırrı nedir öğrenin." der. Onlar da Şah İsmail'in sırrını öğrenip baba bildikleri Ethem Şah'a anlatırlar. "Kılıcı kınına girerse uykuya dalar uyanamazmış. Yedi kat zincirleri kırar da Hazreti Pir'in verdiği kılıklardan kurtulamazmış." derler. Ethem Şah "Oğlum sizi kandırmış. Deneyin bakalım öyle mi?" diyerek onlara fitne öğretir. Kızlar denemek için kılla Şah İsmail'i bağlayınca da baskınla oğlunu ele geçirir. Gözlerini oyar ve kılıcını da kabzasına sokup denize atar. Neden böyle yaptığını soran halkı da "Oğlum hata işlerde bulunmuş. Söylesem parçalarsınız bu yüzden söyleyemem." diye kandırır (Sakaoğlu vd., 1997: 198-205).

31.29.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Arap Üzengi

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Arap Üzengi uzun süre geçmesine rağmen gelmeyen Şah İsmail için endişelenir. Remilcisini çağırıp sorar. Remilci Şah İsmail'in bir kuyuda baygın yattığını vs. söyleyince de adamlarıyla birlikte hemen yola çıkar (Sakaoğlu vd., 1997: 206-207)

31.30.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Arap Üzengi

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Arap Üzengi Hindistan hükümdarlarına ulaşır onlardan Şah İsmail'i sorar. Hükümdarlar durumu anlatır ve Şah İsmail'i Güllüzar ile birlikte yolcu ettiklerini, nereye gittiğini de bilmediklerini söylerler. Arap Üzengi bu söylenenlerin doğru olup olmadığını remilcisine sorar. Remilci doğrulayınca oradan ayrılır. Arap Üzengi Şah İsmail'in ne tarafa gittiğini yine remilcisinden öğrenir. Kırkkuleler'e ulaşan Arap Üzengi'ye Şah İsmail'in buradan da Gülperi'yi alarak ayrıldığı anlatılır. Arap Üzengi remilcisinden yön tarifi alarak yola devam eder (Sakaoğlu vd., 1997: 207-210).

31.31.

Sorunun sınıfı : Olumsuz Karakterler ve Eylemler

Sorunun tarafı : Arap Üzengi

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Arap Üzengi Kandehar şehrine varır ve Şah İsmail'i sorar. "Bilmiyoruz, gelmedi." cevabını alınca da remilcisine danışır. Remilci Şah İsmail'in yanında iki kız ile birlikte buraya geldiğini söyler. Arap Üzengi Şah İsmail'e burada bir zarar verildiğini anlar ve Ethem Şah ile savaşmaya başlar (Sakaoğlu vd., 1997: 212-213).

31.32.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Şah İsmail

Çözüm şekli : Yardım

31.33.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Üçler

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Şah İsmail kuyuda baygın yatarken kalbinden dua edip Allah'tan yardım ister. Bunun üzerine güvercin şeklinde gelen üçler vasıtasıyla ayılır, gözleri iyileşir ve kuyudan kurtulur. Üçlerden biri ona "Babana asi olma. Zaten Arap Üzengi ona kılıç vuruyor, sen karışma. Al başını bir yana git." der (Sakaoğlu vd., 1997: 213-214).

31.34.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Şah İsmail

Çözüm şekli : Düşünme

Sorun-çözüm bağlamı : Şah İsmail babasına asi olmamak için oradan uzaklaşır. Bir koyun işkembesini başına geçirip keloğlan kılığına girer ve değirmende çalışmaya başlar. Savaş devam ettiği için onu da orduya alırlar. Keloğlan kılığındaki Şah İsmail Ethem Şah'a düşmanı alt edebileceğini söyler. İzin verilince de Arap Üzengi'nin karşısına çıkar. Sonunda ona kimliğini açıklar ve başına gelenleri anlatır. Şah İsmail, Arap Üzengi'yi tutsak almış gibi göstererek babasına yaklaştıır. Babası yaklaşıncı da kılıcını verdiği Arap Üzengi Ethem Şah'ı öldürür. Böylece Şah İsmail tahta geçer, üç ayrı düğün yapılır ve âşıklar birbirlerine kavuşurlar (Sakaoğlu vd., 1997: 215-220).

32. TAHİR İLE ZÜHRE

32.1.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Bir padişah

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Geçmiş zamandaki bir padişahın çocuğu olmaz. Buna çok üzülen padişah doktorlara başvurur, ilaçlar hazırlattırır fakat çare bulamaz. Derdini unutmak için de bir bahçe yaptırır ve canı sıkılınca buraya gidip gönlünü ferahlatır. Bir gün, tanınmamak için kıyafet değiştirip veziriyle birlikte dolaşmaya çıkar. Yaşlı bir dervişe para verip onun duasını alır. Sonra, çocuk dilediğini bilen başka bir dervişten yardım ister. Derviş, bir elmayı ikiye bölüp yarısını padişaha yarısını vezire verir ve gece yemelerini ister. Evlatlarının olacağını, isimlerini Tahir ve Zühre koymalarını, onları birlikte büyütüp zamanı gelince de evlendirmelerini söyler. Dervişin dediği gibi padişahın oğlu, vezirin de kızı olur (Türkmen, 2015: 207).

32.2.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Zühre
Çözüm şekli	: Yardım
Sorun-çözüm bağlamı	: Zühre, Tahir'e âşık olur. Tahir bunu kabul etmez ve şiddetle karşı çıkar. Zühre'nin dua etmesiyle Tahir de Zühre'ye âşık olur (Türkmen, 2015: 209).

32.3.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Tahir
Çözüm şekli	: İletişim
Sorun-çözüm bağlamı	: Zühre, Tahir de ona âşık olunca naz eder. Tahir aşk acısı ile durmadan dolaşır ve Zühre'yi düşünür (Türkmen, 2015: 209).

32.4.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Zühre
Çözüm şekli	: İletişim
Sorun-çözüm bağlamı	: Zühre, tüm dertleri unutturacak kadar güzel bahçesine gider. Tahir ile Zühre kardeş olmadıklarını öğrenmişlerdir. Buluştuklarında Zühre kardeş olmadıklarını bilip bilmediğini öğrenmek için Tahir'e şiirinde “kardeşimsin” der. Tahir de yine şiirle kardeş olmadıklarını söyler (Türkmen, 2015: 210).

32.5.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Tahir ve Zühre
Çözüm şekli	: Önlem
Sorun-çözüm bağlamı	: Tahir ile Zühre “Senden başkasını seversem muradıma ermeyeyim, sen başkasını seversen öleyim.” minvalinde ahitleşir (Türkmen, 2015: 211-212).

32.6.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Tahir ve Zühre
Çözüm şekli	: İletişim
Sorun-çözüm bağlamı	: Tahir ve Zühre saz çalmayı öğrenir ve birbirlerine şiir söylerler (Türkmen, 2015: 212-215).

32.7.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Hilekâr, bencil bir köle
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük
Sorun-çözüm bağlamı	: Padişahın hilekâr, bencil bir kölesi Tahir ile Zühre'nin buluşup söyleştiğini görür, kıskanır ve Zühre'nin anne-babasına söyler (Türkmen, 2015: 216).

32.8.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Padişah'ın eşi
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele; Kötülük
Sorun-çözüm bağlamı	: Padişah Tahir ile Zühre'nin buluşup söyleştiğini öğrenince onları evlendirmek gerektiğini düşünür. Eşi bunu kabul etmez. Kızım bir padişah oğluyla evlenmeli, der (Türkmen, 2015: 216). Padişah kızını Tahir'e vermekte kararlıdır. Bunun üzerine eşi, sihirbaz bir cadıya hazırlattığı sihirli mezar toprağını şerbete karıştırarak padişaha içirir. Böylece padişah Tahir'i saraydan kovar ve sözünden vazgeçer (Türkmen, 2015: 218).

32.9.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Tahir ve Zühre
Çözüm şekli	: İletişim
Sorun-çözüm bağlamı	: Tahir Zühre'den ayrıldığı için sazını alıp bağlara, bahçelere gider ve türkü söyler. Zühre de babasından yol kenarına bir köşk yaptırmasını ister. Gelip geçenleri seyrederek gönlünü ferahlatacaktır. Yaptırılan köşke yerleşen Zühre dadısıyla oturup saz çalar (Türkmen, 2015: 218-219).

32.10.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Hilekâr, bencil köle
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele; Kötülük

32.11.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Padişah
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Tahir ile Zühre'nin tekrar buluştuğunu yine köle padişaha haber verir. Padişah önce Tahir'i idam ettirmek ister fakat vezirlerin ricası üzerine Mardin'e sürülmesini emreder. Bir daha şehrinde görürse de öldürteceğini söyler (Türkmen, 2015: 220).

32.12.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Tahir

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Sürgün kararından sonra Tahir ile Zühre söyleşirler. Tahir padişaha beddua eder ve Zühre'den dua ister. Birbirlerine sadık kalacaklarına dair ahitleşirler (Türkmen, 2015: 221-222).

32.13.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Tahir

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Tahir sürgün edildiği Mardin'de zindana atılır. Hem Tahir hem de Zühre ayrılık acısıyla şiirler söyler. Aradan yedi yıl geçer. Tahir'in abdest alıp iki rekât namaz kılarak dua etmesiyle Hz. Hızır gelir ve Tahir'i zindandan kurtarır (Türkmen, 2015: 223-225).

32.14.

Sorunun sınıfı : Tehlike, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Tahir ve Zühre

Çözüm şekli : Önlem

Sorun-çözüm bağlamı : Tahir ile Zühre buluşup söyleşmeye başlarlar. Bir gören olur diye tedbirli davranırlar ve Tahir "Allah münaфіk şerrinden saklaya." şeklinde dua eder. Dadısı öğüt verdiği Tahir'i "Düşmanın çok." diyerek uyarır. Tahir bunları dikkate almaz fakat bir gece, etrafını saran kara köpeklerden kurtulamadığı korkulu bir rüya görür. Uyanıp düşünceye dalar. Bu rüyayı daha önce de gördüğünü ve başına gelenleri hatırlayarak Zühre ile buluşmaya gitmez (Türkmen, 2015: 226-227).

32.15.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Kara köle
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük
Sorun-çözüm bağlamı	: Kara köle Tahir ile Zühre'nin buluştuğunu padişaha haber verir (Türkmen, 2015: 229).

32.16.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Tahir
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı	: Padişahın askerleri Tahir'i yakalamak için saldırır. Tahir karşı koyup askerlerin kimini öldürür, kimini yaralar (Türkmen, 2015: 230).

32.17.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Padişah
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük
Sorun-çözüm bağlamı	: Tahir, Zühre'nin isteğiyle teslim olur. Padişah idam kararı verir fakat vezirler Tahir'in düşmana karşı lazım olacağını söyleyerek hapsedilmesini uygun bulurlar. Tahir bu sırada bir türkü söyler. Bunun üzerine padişahın emri ile zincirlenip bir sala bağlı sandık içinde Şat Suyu'na bırakılır (Türkmen, 2015: 231-232).

32.18.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Zühre
Çözüm şekli	: Yardım
Sorun-çözüm bağlamı	: Zühre Göl Padişahı'nın kızına bir mektup yazarak Tahir'in kurtarılması için yardım ister. Mektubu götürüp cevabı getirecek hizmetçiye de sırrı saklaması için altın vadedilir. Böylece Tahir kurtulur (Türkmen, 2015: 232-233).

32.19.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Göl Padişah'ının kızları
Çözüm şekli	: İletişim
Sorun-çözüm bağlamı	: Göl padişahının kızları Tahir'e âşıktır. Niyetini/durumunu anlamak için ona şiir söyleyip rumuzla laf atarlar (Türkmen, 2015: 233-236).

32.20.

Sorunun sınıfı	: Anlaşmazlık
Sorunun tarafı	: Göl Padişah'ının kızları
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı	: Göl Padişah'ının kızları Tahir'i birbirlerinden kıskanıp kavga etmeye başlarlar ve türkü söylemede Tahir'e üstün çıkanın onu seveceği konusunda sözleşip anlaşırlar (Türkmen, 2015: 236).

32.21.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Tahir
Çözüm şekli	: Önlem
Sorun-çözüm bağlamı	: Göl Padişah'ının kızları türkü söylemede Tahir'i mat edemez. Tahir benimdir, kabul etmezse zehirlerim, tekrar bağlayıp suya atarım diye tartışmaya başlarlar. Tahir bunları duyar ve oradan uzaklaşır (Türkmen, 2015: 236).

32.22.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Tahir
Çözüm şekli	: Yardım
Sorun-çözüm bağlamı	: Tahir yolda bir çeşme başında durur. Abdest alıp sabah namazını kılar. İki rekât da hacet namazı kıldıktan sonra, Zühre'ye kavuşmak için dua eder. Bunun üzere Hz. Hızır gelip onu kısa sürede Zühre'nin köşküne ulaştırır (Türkmen, 2015: 236-237).

32.23.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Tahir

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Tahir, yokluğunda Zühre'nin bir padişahın oğluna verildiğini ve düğünün olduğunu öğrenir. Yakalanmamak için kadın kılığına girerek düğüne katılır (Türkmen, 2015: 237).

32.24.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Zühre ve Tahir

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Zühre, düğünde Tahir'i tanır. Evlenmek zorunda kalsaydı düğün gecesi damadı zehirleyip intihar etmeyi planladığını söyler. Hamama gidildiğinde birlikte kaçıp kavuşmayı kararlaştırırlar (Türkmen, 2015: 241).

32.25.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik

Sorunun tarafı : Arap köle

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Arap köle kadın kılığındaki Tahir'i tanır. Bir türkü söyleyerek laf atar. Tahir dönüp bakınca da onun Tahir olduğundan emin olur (Türkmen, 2015: 241).

32.26.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Zühre ve Tahir

Çözüm şekli : Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Zühre, Tahir'in gammazlanmasından ve zarar görmesinden endişe eder. Tahir; olacak olur, gönlünü geniş tut diye onu teselli eder (Türkmen, 2015: 241-242).

32.27.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Tahir

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Padişah Tahir'i yakalar ve idam edilmesini ister. Tahir idam edileceğini anlayınca abdest alıp iki rekât namaz kılar ve Allah'a canını hemen alması için dua eder. Duası kabul olur ve daha ellerini yüzüne sürerken ruhunu teslim eder (Türkmen, 2015: 242-244).

32.28.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Zühre

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Zühre, Tahir'in ölümüne çok üzülür. Kim münafıklık ettiyse helak olsun diye beddua eder. Sonrasında da Allah'a canını alması için dua eder ve Tahir'in mezarı başında can verir (Türkmen, 2015: 245).

32.29.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Arap köle

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Arap köle gizlice Zühre'ye âşıktır. Zühre'yi Tahir'in mezarı başında ölü bulunca hançerini çıkarıp intihar eder (Türkmen, 2015: 245).

33. TAYYARZÂDE HİKÂYESİ / HİKÂYE-İ TAYYARZÂDE

33.1.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Hüseyin Efendi
Çözüm şekli	: Yardım

33.2.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Derviş Mehmet
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Sultan Murat zamanında, defterdarlık görevinde bulunan Hüseyin Efendi artık görevinden ayrılmıştır. Bir iki sene bu şekilde dostlarından ayrı kaldığı için canı sıkılıp kitaplar ve tarih incelemeleri ile meşgul olmaktadır. Bir gün ziyaretine gelen dostu Derviş Mehmet'e "Meğer candan bir ahababımız yokmuş. Kimse uğramaz oldu." diye yakını. Derviş Mehmet onu teselli etmeye çalışınca da "Bir söz anlar zarif kimsem yok ki onunla sohbet edeyim." der. Bunun üzerine Derviş Mehmet onu kültürel anlamda donanımlı biri olan Tayyarzâde ile tanıştırır (Aytaç, 2011: 119-120).

33.3.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Hüseyin Efendi
Çözüm şekli	: İletişim
Sorun-çözüm bağlamı	: Hüseyin Efendi, Tayyarzâde'nin sohbetinden çok memnun kalır hatta onsuz yapamaz. Tayyarzâde ile daha fazla vakit geçirmek ister. Tayyarzâde ise yaşlı annesinin izni olmadan orada kalamayacağını söyler. Hüseyin Efendi, güzel hediyeler gönderdiği Tayyarzâde'nin annesinden izin almayı başarır. Böylece Hüseyin Efendi ve Tayyarzâde çoğu zaman sabahlara kadar sohbet edebilirler (Aytaç, 2011: 120-121).

33.4.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Tayyarzâde ve annesi
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı	: Tayyarzâde bir gece de annesinde kalıp onun duasını almak ister. Hüseyin Efendi tarafında Tayyarzâde için bir hediye bohçası hazırlanır fakat bunun yerine yanlışlıkla bir çalışanın bohçası verilir. Bu bohçanın içinden çıkanlar Tayyarzâde ve annesi

tarafından saygısızlık olarak görülür. Tayyazâde'nin annesi "Ey oğul! Bu adam seninle alay ediyor." der. Tayyazâde de bir daha Hüseyin Efendi'nin evine gitmeyeceğine dair yemin eder (Aytaç, 2011: 121-122).

33.5.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik
Sorunun tarafı : Hüseyin Efendi
Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı : Hüseyin Efendi, Tayyazâde'nin neden gelmediğini öğrenmek için ona adam gönderir fakat sonuç alamaz. Bunun üzerine Tayyazâde ile bizzat görüşmek için tanınmayacağı bir kılıkla evden çıkar (Aytaç, 2011: 123-124).

33.6.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık
Sorunun tarafı : Hüseyin Efendi'nin eşi
Çözüm şekli : İletişim
Sorun-çözüm bağlamı : Hüseyin Efendi'nin eşi kocasını evde bulamayınca Tayyazâde ve annesini Hüseyin Efendi'yi sihirle ellerinden almakla suçlar. "Geç saatlere kadar gelmez, geldiğinde de yüzüme bile bakmaz." diye söylenir (Aytaç, 2011: 124-125).

33.7.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik
Sorunun tarafı : Hazinedar
Çözüm şekli : Yardım

33.8.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık
Sorunun tarafı : Hüseyin Efendi'nin eşi
Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

33.9.

Sorunun sınıfı : Bilgisizlik
Sorunun tarafı : Tayyazâde
Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Bir gün Hüseyin Efendi'nin evine ak sakallı bir adam gelir. Hazinedara bir mektupla senet verir. Hüseyin Efendi'nin el yazısıyla kaleme alınan mektupta gelen kişiye bin altın verilmesi ve soru sorulmaması söylenmektedir. Hazinedar adama bin altın

verip senedi alır. Birkaç gün sonra aynı adam yine gelip bin altın alır. Sonunda hazinedar ne yapacağını bilemez ve durumu Hüseyin Efendi'nin eşine anlatır. Hüseyin Efendi'nin eşi “Belli ki Tayyazâde'nin evinde eğlenceye daldılar. Paraları bittikçe adam gönderiyorlar.” diye düşünüp sinirlenerek ya Tayyazâde'nin evini basıp onları rezil edeceğini ya da evi terk edeceğini söyler. Kılık değiştirip cariyeleriyle birlikte ve sopalarla Tayyazâde'nin evine gider. Cariyelerine Tayyazâde'yi gördükleri anda saldırmalarını fakat Hüseyin Efendi'ye dokunmamalarını söyler. Tayyazâde onları iyi şekilde karşılar. Hüseyin Efendi'nin eşi kocasının orada olmadığını görünce durumu anlatır. Tayyazâde de Hüseyin Efendi için endişelenir. Altın almaya gelen adamı bir sonraki gelişinde gizlice takibe alır ve Fazlı Paşa Sarayına girdiğini görür (Aytaç, 2011: 125-128).

33.10.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Gevherli Hanım vd.
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

33.11.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Tayyazâde
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Tayyazâde Fazlı Paşa Sarayının önündeyken karşısına güzel bir kadın çıkar. Ona ismiyle hitap ederek saraya alır. Tayyazâde sarayda büyük bir ihtişamla karşılaşır ve hayretler içinde kalır. Sahba kalfa onu sarayın hanımına götürür. Gevherli Hanım da Tayyazâde'yi bilir. “Çoktandır seni isterdim. Kızlarım sonunda seni düşürmüşler.” der. Tayyazâde ile bir süre sohbet edip vakit geçirdikten sonra da yatmaya gider. Tayyazâde Sahba'ya “Böyle ihtişam ancak padişah sarayında olur, bu ne hâl?” diye sorar. Sahba “Burası bir batakhanedir. Cariyeler dışardan insanları buraya düşürür. Gevherli Hanım parası biteni cezahaneye atar. Mührüne el koyup bütün malını alır. Sonra da öldürtür.” diye cevap verir. “Fakat endişelenme, sana büyük bir ilgisi var.” der. Tayyazâde, Hüseyin Efendi'yi sorunca da cezahanede olduğunu ve onu görmenin mümkün olmadığını söyler (Aytaç, 2011: 135-136).

33.12.

Sorunun sınıfı : Tehlike, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Tayyazâde

Çözüm şekli : Düşünme

Sorun-çözüm bağlamı : Tayyazâde bir batakhane olduğuunu öğrendikten sonra sohbetleri sırasında Gevherli Hanım Tayyazâde'nin Hüseyin Efendi'den yadigâr yüzüğünü fark edip çok beğenir. Tayyazâde “Bunları hünerli bir ahabım yapar. İsterseniz size getireyim, bunun gibi birçoğunu yapsın.” der. Gevherli Hanım “Sana dört saat mühlet. Bulamazsan geri dön.” der (Aytaç, 2011: 136-137).

33.13.

Sorunun sınıfı : Tehlike, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Tayyazâde

Çözüm şekli : Yardım

33.14.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Sultan Murat

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Tayyazâde saraydan çıkıp “Ya Sultan Murat, kerametten hâlî değilsin!” dediği anda yanında kılık değiştirmiş hâlde Sultan Murat belirir. Tayyazâde hemen Sultan'ın ayağına kapanır ve durumu anlatıp ondan yardım ister. Sultan Murat sarayın kuşatılmasını, verilecek işaretle de basılmasını emreder. Sonra da Tayyazâde'nin derviş ahabı gibi saraya girer. Sohbetleri sırasında Gevher Hanım'ın sarayda kalıp onun için çalışmasını istemesi üzerine sinirlenir ve hançerini çıkarıp onu öldürür. Bu sırada Tayyazâde'nin işaretiyle saray basılır ve cezahanedeki insanlar kurtarılır. Sultan Murat Tayyazâde ile Sahba'yı nikahlar ve Hüseyin Efendi'yi de tekrar defterdar olarak görevlendirir (Aytaç, 2011: 137-140).

34. YARALI MAHMUT HİKÂYESİ

34.1.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Ali Bezirgân

Çözüm şekli : Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Ali Bezirgân isimli zengin tüccar ölüm döşeğine düşünce oğulları Ahmet ile Mahmut'a ölümünden sonra mezarı başında her gün sırayla Kuran okuyup namaz kılmalarını ve annelerini kimseye muhtaç etmemelerini vasiyet eder (Aslan, 1990: 97).

34.2.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Padişah

Çözüm şekli : Yardım

34.3.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Vezir

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Padişah İstanbul'da güzel bir saray yaptırır. Görenler sarayın tek eksiğinin Gence padişahında bulunan taşlar olduğunu söyler. Padişaha sen daha güçlüsün taşları alırsın, derler. Bunun üzerine padişahın rahatı ve uykusu kaçır. Vezirini çağırıp bu işe bir çare bulup taşları getirmesini yoksa onu idam ettireceğini söyler. Vezir, vekille konuyu istişare eder ve sonunda tellal çıkarıp bu taşları getirene dünyalığının verileceğini duyurmaya karar verirler (Aslan, 1990: 97-98).

34.4.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Mahmut
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

34.5.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Mahmut ve annesi
Çözüm şekli	: İletişim

34.6.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Derviş
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Kardeşi Ahmet tüm servetlerini tükettiği için çobanlık yaparak annesine bakmaya çalışan Mahmut, padişahı ikna ederek Gence'deki taşları getirme görevini üstlenir. Padişah'tan bir çuval altın, biraz asker ve kırk gün mühlet ister. Altınları annesine verip durumu anlatır. Annesi yerini tarif ettiği aksakallı dervişten yardım istemesini nasihat eder. Mahmut gurbet dolayısıyla üzüntülü olan annesi ile karşılıklı şiir söyleyerek helalleşir. Aksakallı derviş sayesinde kısa sürede Gence'ye ulaşır. Derviş, Mahmut'a Gence padişahını şehrin kuşatıldığı haberi ile korkutarak taşları alabileceğini söyler (Aslan, 1990: 98-101).

34.7.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Mahbub Sultan
Çözüm şekli	: İletişim
Sorun-çözüm bağlamı	: Gence padişahı Ziyad Han'ın kızı Mahbub Sultan kendine mücadelede onu yenecek bir yiğitle evleneceği sözünü verir (Aslan, 1990: 101).

34.8.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Mahmut
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

34.9.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Ziyad Han ve kızı
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

34.10.

Sorunun sınıfı	: Çaresizlik
Sorunun tarafı	: Mahmut ve Mahbub Sultan
Çözüm şekli	: Düşünme

Sorun-çözüm bağlamı : Mahmut, Ziyad Han'ı eğer taşları vermezse şehri yıkacağı yönünde tehdit eder. Ziyad Han çaresiz kalır ve durumu istişare eder. Mahbub Sultan “Arabüzengi” olarak Mahmut’a meydan okur ve büyük kayıplar verir. Çaresiz kalan Mahmut dervişe akıl danışır. Dervişin tavsiyesiyle Arabüzengi’nin karşısına kendisi çıkar. Arabüzengi güçlü gördüğü Mahmut’u söylediği şiirle korkutmak ister. Karşılıklı söyleştikten sonra mücadeleye girerler ve Mahmut galip gelir. Mahmut yüzünü açtığı rakibinin Mahbub Sultan olduğunu görür ve ona âşık olur. Mahbub Sultan da evleneceği yiğidi bulmuştur. Mahmut, Mahbub Sultan’ın tavsiyesiyle, Ziyad Han’a kızını rehin aldığını ve taşları vermezse onu öldüreceğini söyler. Böylece Ziyad Han taşları Mahmut’a verir (Aslan, 1990: 101-104).

34.11.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Ziyad Han ve Cadı
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Kandehar padişahının veziri Kara Vezir nişanlısı Mahbub Sultan’ın kaçırıldığını öğrenir. Ziyad Han’a haber yollayarak nişanlısını bulmasını ister. Aksi hâlde savaşla tehdit eder. Zorda kalan Ziyad Han durumu istişare eder ve bir cadıdan yardım almaya karar verilir. Cadı, İstanbul’da ceylan kılığında görüldüğü Mahmut’u peşine takarak uzaklaştırır. Ardından da sihirli sözleriyle Mahbub Sultanı Gence’ye, eski nişanlısına dönmeye ikna eder (Aslan, 1990: 105-106).

34.12.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Mahmut

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Mahbub Sultan'ın Gence'ye gittiğini öğrenen Mahmut ayrılık acısıyla şiirler söyler ve sevdiğinin peşinden gitmeye karar verir (Aslan, 1990: 106-107).

34.13.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Nene

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Mahbub Sultan yolda bir neneye rastlar. Nene dağ başındaki bu kimsesiz kızın karnını doyurur. Nereye gittiğini sorar. Mahbub Sultan gezgin olduğunu söyleyip Gence'ye giden en kısa yolu sorunca da ondan şüphelenir. Takip edildiğini düşünür ve arkasındaki ona yetişsin diye uzun yolu tarif eder. Bir süre sonra Mahmut gelir. Mahmut'un Mahbub Sultan'a âşık ve nişanlı olduğunu öğrenen nene ona kısa yolu tarif eder ve harami tehlikesine karşı uyarır (Aslan, 1990: 107-109).

34.14.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Mahmut

Çözüm şekli : Yardım

34.15.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Mahbub Sultan

Çözüm şekli : Gelenek-İnanç

Sorun-çözüm bağlamı : Mahmut, Mahbub Sultan'a yetişir. Barışıp gönlünü almak için ona türküler söyler fakat başarılı olamaz. Sonunda Mahbub Sultan saldırdığı Mahmut'u kötü şekilde yaralar ve yoluna devam eder. Mahmut yaralı hâlde yine şiirle yalvararak Mahbub Sultan'dan yardım ister. Mahbub Sultan hançerindeki kanı görünce sihir bozulur. Kendine gelen Mahbub Sultan yaralı Mahmut'un başında ağıt yakar. Sevdiğinden umudunu keser ve ağlaya ağlaya Gence yoluna düşer (Aslan, 1990: 109-114).

34.16.

Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Mahbub Sultan
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele
Sorun-çözüm bağlamı	: Mahbub Sultan Kara Vezir'le evlenmek için kırk gün mühlet ister. Mahmut'tan başkasıyla evlenmemek için de zehir hazırlar. Adamlarına getirttiği cadıyı idam ettirir (Aslan, 1990: 114).

34.17.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Bezirganbaşı ve kızı
Çözüm şekli	: Yardım
Sorun-çözüm bağlamı	: Bir bezirganbaşı, yaralı Mahmut'u bulup evine götürür. Kızı Gülşen Mahmut'u tedavi eder. Mahmut kırk gün sonra iyileşir. Bezirganbaşı ve kızı Mahtmut'a nasıl yaralandığını, bunu kimin yaptığını sorarlar. Mahmut başına gelenleri şiirle anlatır (Aslan, 1990: 114-118).

34.18.

Sorunun sınıfı	: İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü
Sorunun tarafı	: Gülşen
Çözüm şekli	: İletişim
Sorun-çözüm bağlamı	: Mahmut'un başına gelenleri öğrenen Gülşen, Mahmut'a Mahbub Sultan'ın baş cariyesi ve arkadaşı olduğunu söyler. Mahbub Sultan tarafında yaşananları anlatır. Mahmut'un yaşadığını Mahbub Sultan'a müjdeleyeceğini söyler fakat onu ikna edebilmek için Mahmut'tan bir nişan ister. Mahmut yaralandığında Mahbub Sultan tarafından değiştirilen nişan yüzüğünü verir. Mahbub Sultan Gülşen'in elindeki yüzüğü görünce Mahmut'un ölmediğini anlar (Aslan, 1990: 119).

34.19.

Sorunun sınıfı	: Tehlike
Sorunun tarafı	: Gülşen, Mahbub Sultan ve Mahmut
Çözüm şekli	: Önlem
Sorun-çözüm bağlamı	: Mahbub Sultan Mahmut'un ölmediğini öğrenince onun yanına gitmek ister. Gülşen, düğün sırasında böyle bir şeyin uygun olmayacağını, duyarsa Ziyad Han'ın her ikisini de öldüreceğini söyler ve bir gizli buluşma planı yapar. Mahmut da

buluşmaya Hakk âşığı kılığında gider. Mahbub Sultan cariyelerinden bahçeye dağılıp benzersiz çiçekler toplamalarını ister (Aslan, 1990: 120).

34.20.

Sorunun sınıfı : Anlaşmazlık
Sorunun tarafı : Mahmut ve Mahbub Sultan
Çözüm şekli : Uzlaşma-Barış
Sorun-çözüm bağlamı : Mahmut, Mahbub Sultan ile buluşunca kendisini yaralamasına ilişkin ona sitemde bulunur. Mahbub Sultan ise söylediği şiirle pişmanlığını dile getirir ve Mahmut'un gönlünü alır (Aslan, 1990: 121-123).

34.21.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı : Mahmut ile Mahbub Sultan
Çözüm şekli : Yardım

34.22.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı : Gülşen
Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Mühlet dolunca Kara Vezir'in adamları Mahbub Sultan'ı almaya gelir. Âşıklar ayrılacakları için kederlenirler. Gülşen onlara neden böyle kederli olduklarını sorar. Mahmut durumu anlatıp Gülşen'e akıl danışır. Gülşen ise çareyi Mahmut'un kılık değiştirip Kanderhar'a giderek Kara Vezir'i öldürmesinde bulur. Bunun üzerine âşıklar yine ayrılacakları için kederlenip şiirle karşılıklı söyleşerek teselli aralar (Aslan, 1990: 123-124).

34.23.

Sorunun sınıfı : Anlaşmazlık
Sorunun tarafı : Mahmut
Çözüm şekli : Yardım
Sorun-çözüm bağlamı : Mahbub Sultan Mahmut'a birlikte kaçmayı teklif eder. Mahmut ise kalleslikle suçlanmaktansa Kara Vezir'i öldürmekte kararlıdır. Bu nedenle Mahbub Sultan Mahmut'a küser ve oradan ayrılır. Mahmut söylediği şiirle sevdiğinin gönlünü almaya çalışır fakat başaramaz. Bunun üzerine Gülşen'i aracı olarak gönderir. Gülşen ikinci seferde Mahbub Sultanı barışmaya ikna eder (Aslan, 1990: 125-127).

34.24.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Mahmut

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Mahmut, Mahbub Sultan'ı götüren kervanın peşinden Kandehar yoluna düşer. Yolda ayrılık acısıyla dertlenip şiirler söyler, turnalara hâlini anlatır. Kervana yetişip karışır. Cirit oyununda Kara Vezir'in üç kardeşini öldürünce kervandakilerin saldırısına maruz kalır. Önce kılıcıyla karşılık verir sonra da söylediği şiirle saldırganları bu eylemlerinden vazgeçirir (Aslan, 1990: 128-129).

34.25.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Mahmut

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Mahmut Kandehar'da Kara Vezir'in eşikağasına durumu anlatıp yardım ister. Düşünüp bir plan yaparlar. Mahmut âşık kılığında düğüne katılır. Söylediği şiirlerle Kara Vezir'i sinirlendirince de eşikağası Mahmut'u zehirlendi diye oradan uzaklaştırır ve Mahmut'un öldüğü haberini yayar. Düğün gecesinde dolaba saklanan Mahmut sonunda Kara Vezir'i öldürür ve Mahbub Sultan'la kaçarlar (Aslan, 1990: 130-132).

34.26.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Mahmut ve Mahbub Sultan

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Kandehar padişahı olanları öğrenince Mahmut ile Mahbub Sultan'ın yakalanması emrini verir. Âşıklar kendilerine yetişen askerlerin saldırısına karşı koyup onları alt eder (Aslan, 1990: 132-133).

34.27.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım

Sorunun tarafı : Mahmut ve Mahbub Sultan

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Mahmut ve Mahbub Sultan Kandehar padişahının askerlerini etkisiz hâle getirdikten sonra tekrar yola koyulur. Yolda Mahmut dertlenip bir şiir söyler. Mahbub Sultan'ın da aklına anne babası ve memleketi Gence düşer. Dertlenen Mahbub Sultan da şiir söyleyerek efkârını dağıtmaya çalışır (Aslan, 1990: 133).

34.28.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Mahmut ve Mahbub Sultan

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Mahmut ile Mahbub Sultan Semend Dağları'na geldiklerinde yolun haramiler tarafından kesildiğini görür. Savaşmaktan başka çare yoktur. Mahbub Sultan kılıcına davranınca Mahmut “Sen karışma, bu benim işimdir.” diyerek onu durdur ve haramileri tek başına öldürür. Haramilerin hazinesini de ele geçiren âşıklar burada kalıp haramilik yapmaya başlar (Aslan, 1990: 134).

34.29.

Sorunun sınıfı : Tehlike

Sorunun tarafı : Mahmut ile Mahbub Sultan

Çözüm şekli : İletişim

Sorun-çözüm bağlamı : Mahmut'un kardeşi Ahmet padişahın izin alarak Semend Dağları'ndaki iki haramiyi yakalar. Mahmut'un türküsü sayesinde kardeşini tanır ve onları padişahın huzuruna çıkarır. Padişah önce idam emri verir fakat Mahmut'u türküsü sayesinde tanıyıp affeder ve baş vezirliğe getirir (Aslan, 1990: 134-136).

35. YUSUF İLE ZÜLEYHA

35.1.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Yusuf'un kardeşleri

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Kenan ilinde bulunan Hz. Yakub'un beş oğlu vardır. Bunlardan en küçüğü Yusuf'tur. Allah, güzelliği erkekler içinde Yusuf'a kadınlar içindeyse Züleyha'ya vermiştir. Züleyha Mısır kralının sarayında durmaktadır. Yusuf'un akıllı, güzel ve son evlat olması gibi nedenlerle babasının gözünde ayrı bir yeri vardır. Kardeşleri bu durumdan rahatsız olur ve “Babamız neden bizi Yusuf kadar sevmiyor! Nasıl bir tuzak kurup Yusuf'u yok edelim ki kimse bizi ayıplamasın, cezalandırmasın?” diye aralarında tartışırlar. Sonunda, Yusuf'u ava çıkarıp orada yok etmeyi babalarını da bir yalanla kandırmayı kararlaştırırlar (Sakaoğlu vd., 1999: 154-155).

35.2.

Sorunun sınıfı : İkna ve Kendini ifade Etme Güçlüğü

Sorunun tarafı : Yusuf'un kardeşleri

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Yusuf'un kardeşleri Hz. Yakub'a gelip kardeşleri Yusuf'u da yanlarında ava götürmek için izin isterler. “Yusuf da gelmek istiyor fakat utancından söyleyemiyor. Kardeşleri olarak biz onu koruruz.” derler. Böylece babalarından izin alıp Yusuf'la birlikte ava çıkarlar (Sakaoğlu vd., 1999: 156-157).

35.3.

Sorunun sınıfı : İkna ve Kendini ifade Etme Güçlüğü

Sorunun tarafı : Yusuf'un kardeşleri

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele, Kötülük

Sorun-çözüm bağlamı : Kardeşleri Yusuf'u öldürmeye kıyamaz ve bir kuyuya atar. Orada öleceğini düşünürler. Gözlerine sürdükleri sarımsak sayesinde ağlayarak babalarının yanına giderler. Yusuf'un kanlı gömleğini gösterip “Kardeşimizi kurtlar parçaladı.” derler (Sakaoğlu vd., 1999: 157-158).

35.4.

Sorunun sınıfı : Üzüntü-Bunalım, Olumsuz Karakterler ve Eylemleri

Sorunun tarafı : Hz. Yakub

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Hz. Yakub Yusuf'un öldüğüne inanmaz ama onu kaybettiğine çok üzülür ve yas tutar. Gece gündüz ağlayıp “Yusuf!” diye yakarır. Bunun üzerine Allah'ın emriyle Cebrail Hz. Yakub'a gelir. “Şükret ve sabırlı ol. Yusuf ölmedi. Bir gün kavuşacaksınız.” der (Sakaoğlu vd., 1999: 158).

35.5.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Yusuf

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Yusuf'un ava giderken yanına aldığı küçük köpeği o kuyuya atıldıktan sonra orayı terk etmez. Çevredekilerden aldığı yiyecekleri getirip kuyuya atar. Kuyunun yakınında konaklayan bir bezirgân köpeğin bu hareketini görünce kuyuyu açtırır ve Yusuf'u kurtarıp yanına alır (Sakaoğlu vd., 1999: 156-160).

35.6.

Sorunun sınıfı : Saygısızlık

Sorunun tarafı : Yusuf

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

35.7.

Sorunun sınıfı : İkna ve Kendini İfade Etme Güçlüğü

Sorunun tarafı : Züleyha

Çözüm şekli : Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Yusuf'u kuyudan kurtaran bezirgânın kervanı Mısır'a ulaşır. Yusuf burada Mısır kralının sarayına köle olarak satılır. Kralın hanımı Züleyha Yusuf'a âşık olur fakat Yusuf “Ben köleyim sen ise bir saray güzelisin. Allah'tan korkun yok mu?” diye onu reddeder. Züleyha yine de Yusuf'a iyilikler yaparak sevgisini kazanmaya çalışır (Sakaoğlu vd., 1999: 161).

35.8.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Sarayın hanımları/toplum
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

35.9.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Züleyha
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

Sorun-çözüm bağlamı : Züleyha'nın bir köleye âşık olduğu haberini duyan saray hanımları toplanıp “Sen kral hanımısın, bir köleyi sevmen ayıp olmaz mı?” diyerek Züleyha'yı ayıplarlar. Züleyha hanımların önüne birer bıçak ve salatalık koydurur ve onlardan salatalığı soymalarını ister. Bu sırada da onların karşısına Yusuf'u çıkarır. Hanımlar Yusuf'un güzelliğinden öylesine etkilenir ki hepsi elini keser. Bunun üzerine Züleyha “Ey hanımlar, Yusuf'un cemalini ben aylardır görürüm siz ise bir dakika dayanamadınız ve beni ayıplarsınız.” der. Böylece hanımlar “Evet, biz şimdiye kadar aklımızı kaçırdık.” diyerek Züleyha'ya hak verirler (Sakaoğlu vd., 1999: 161-162).

35.10.

Sorunun sınıfı	: Bilgisizlik
Sorunun tarafı	: Mısır halkı/toplum
Çözüm şekli	: Uzlaşma-Barış

Sorun-çözüm bağlamı : Bir gün Mısır kralı ölür. Yerine kimin geçeceğini belirlemek için devlet kuşu uçurulur. Kuş, toplanan Mısır halkının içinde gidip Yusuf'un başına konar. Halkın üçte ikisi Yusuf'un hükümdarlığına karşı çıkar. Bunun üzerine akıllı adamın biri devlet kuşunu bir daha uçurmayı teklif eder. Kuş yine Yusuf'un başına konunca halkın üçte ikisi Yusuf'un hükümdarlığını kabul eder. Yusuf'un yeri değiştirilir ve devlet kuşu tekrar uçurulur. Kuş üçüncü seferde de Yusuf'un başına konar. Böylece Mısır halkının tamamı Yusuf'un hükümdarlığını kabul eder (Sakaoğlu vd., 1999: 163-164).

35.11.

Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Yusuf
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

35.12.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Züleyha
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Yusuf hükümdar olduktan sonra Züleyha'ya Müslüman olmasını teklif eder. Züleyha Müslüman olmayınca da ona ayrı bir yer tahsis ettirerek yanından uzaklaştırır. Ayrılık acısıyla Züleyha'nın beli bükülür, dişleri dökülür ve gözleri kör olur. Züleyha puta taparken bir gün "Yusuf'un Allah'ı onu kuyudan çıkarıp hükümdar eyledi. Ben bu putun hiç yardımını görmedim." diye düşünür ve Müslüman olur. Abdest alıp huzura durur ve "Allah'ım senin birliğine inandım, iman ettim. Beni âşık ettiğin gibi Yusuf'u da bana âşık et." diye sevdiğine kavuşmak için dua eder. (Sakaoğlu vd., 1999: 165-166).

35.13.

Sorunun sınıfı	: Üzüntü-Bunalım
Sorunun tarafı	: Züleyha
Çözüm şekli	: Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Müslüman olan Züleyha ertesi gün sokakta karşılaştığı hükümdar Yusuf'a seslenir. Yusuf yanına geldiğinde ise ondan bir kez olsun kendisine elini uzatmasını ister. Yusuf kamçısını uzatır. Züleyha kamçıdan tuttuğunda Yusuf adeta çarpılmışa döner ve kendisine olan aşkın büyüklüğünü anlar. "Ey Züleyha, bu kadar âşık olduğumu bilsem seni bırakmazdım ama artık güzelliğini kaybetmişsin." der ve gider. Bunun üzerine evine dönen Züleyha abdest alıp Allah'a secde eder ve gece yarısına kadar "Gençliğimi, güzelliğimi geri ver, Yusuf beni alsın." diye yalvarır. Allah'ın emri ile Hz. Hızır gelir. Hem Züleyha'ya hem de Yusuf'a bade içirir. Bu sayede Züleyha gençliğine ve güzelliğine tekrar kavuşur ve Yusuf da Züleyha'ya âşık olur. Ertesi gün Züleyha saraya gider ve âşıklar kavuşur. Ardından da nikahları kıyılır (Sakaoğlu vd., 1999: 167-170).

35.14.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Yusuf ile Züleyha/Mısır halkı, toplum

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Bir gece Yusuf ve Züleyha'nın rüyasına Hz. Hızır girer ve Mısır'da bir kıtlık olacağını söyler. Bu kıtlıktan kurtulmak için sabahtan kalkıp Allah'a yalvarmalarını ister. Hz. Hızır'ın söylediğine göre böylece kıtlık başka bir yere gidecek ve Mısır'da bolluk, bereket olacaktır. Yusuf ve Züleyha Hz. Hızır'ın söylediği gibi kalkıp dua ederler ve gerçekten de Mısır'da bolluk, bereket olur (Sakaoğlu vd., 1999: 170-172).

35.15.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Hz. Yakup

Çözüm şekli : İletişim

35.16.

Sorunun sınıfı : Çaresizlik

Sorunun tarafı : Yusuf

Çözüm şekli : Yardım

Sorun-çözüm bağlamı : Kenan'da kıtlık olur. Halk toplanıp Hz. Yakup'tan dua etmesini ister. Hz. Yakup ise "İşte, bakın ders çıkarın. Siz de dua edin. Mısır'da bolluk var. Allah bizi bu afetten kurtarır inşallah." der. Bezirganlar erzak getirmek üzere Mısır'a giderler. Hz. Yakup da oğullarını erzak getirmeleri için Mısır'a gönderir. Yusuf, kardeşlerinin geldiğini öğrenince onların misafir edilmesini emreder. Perde arkasında kendini gizleyerek onlarla konuşur. Ücretsiz olarak erzak yardımında bulunur. "Bir daha gelin. İkinci kez erzak vereyim. Onu da Kenan'daki fakirlere dağıtın." der. Yine kimliğini gizleyerek yazdığı mektupla da Hz. Yakup'tan dua ister. Hz. Yakup aldığı mektubun oğlu Yusuf'tan olduğunu hisseder. Yusuf, kardeşleri ikinci defa geldiğinde onlara yine yüklü bir yardımda bulunur ve bir mektupla babası Hz. Yakup'u Mısır'a davet eder (Sakaoğlu vd., 1999: 172-177).

35.17.

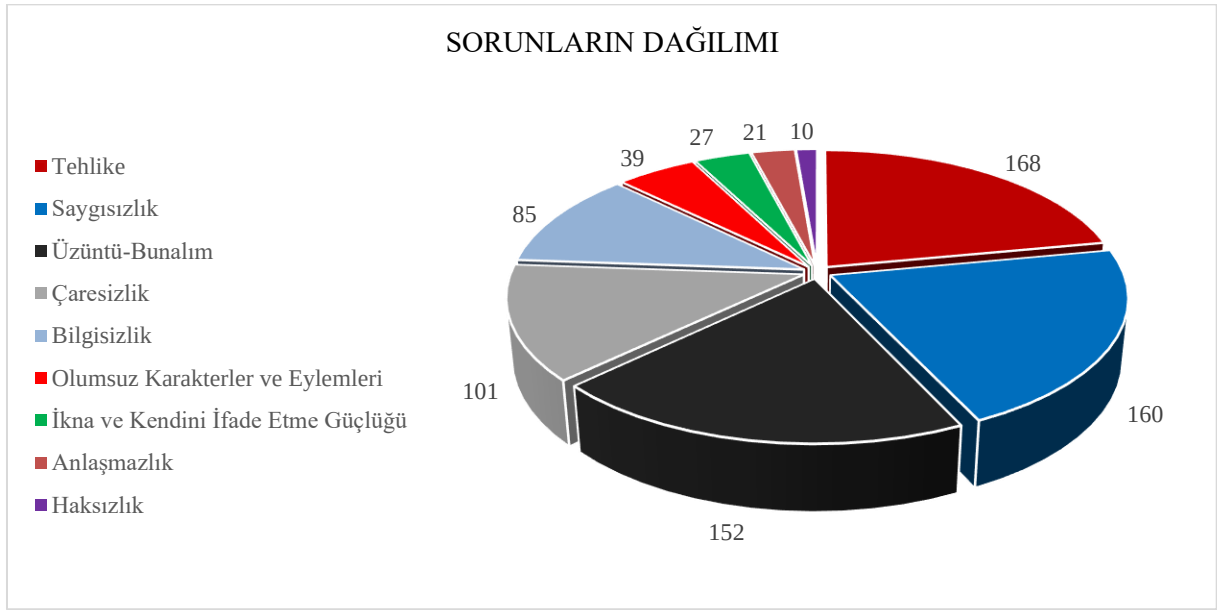
Sorunun sınıfı	: Saygısızlık
Sorunun tarafı	: Allah
Çözüm şekli	: Karşı Koyma-Mücadele

35.18.

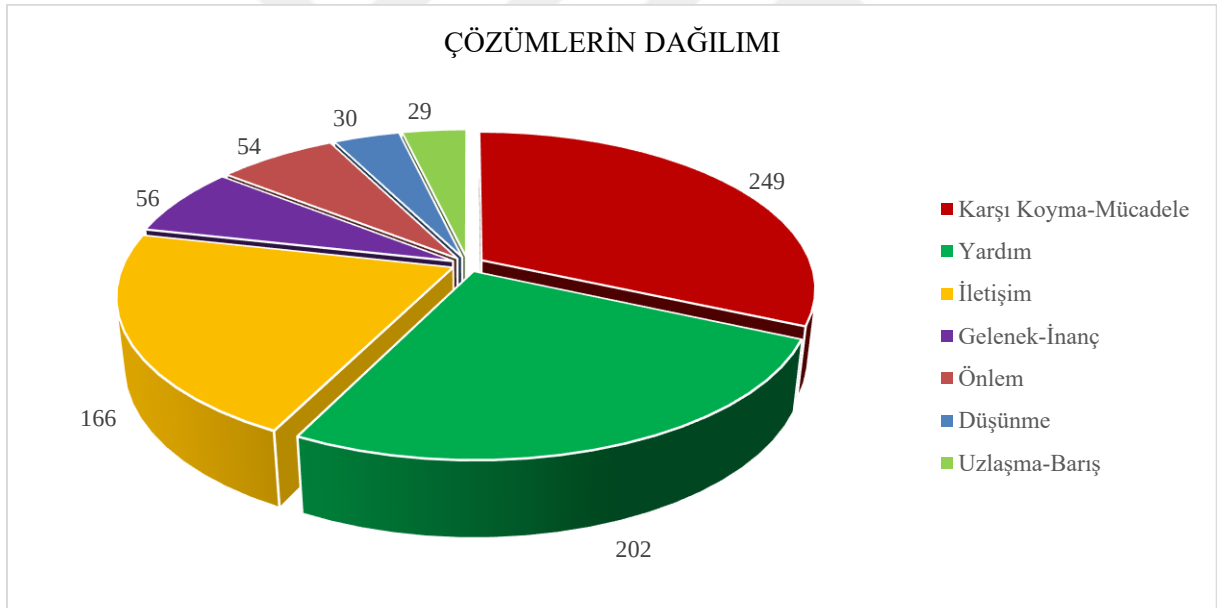
Sorunun sınıfı	: Olumsuz Karakterler ve Eylemleri
Sorunun tarafı	: Yusuf
Çözüm şekli	: Uzlaşma-Barış

Sorun-çözüm bağlamı : Hz. Yakup Yusuf'un daveti üzerine Mısır'a gider. Burada oğluna kavuşur ve çok mutlu olur. Bu sırada Allah'ın emri ile Cebrail Hz. Yakup'a babasını ayağına çağırdığı için Yusuf'un neslinden peygamber çıkmayacağını bildirir. Yusuf hatasını anlar ve çok üzülür fakat olan olmuştur. Bu yüzden de kaderine razı olur. Babasını Mısır'da bir süre misafir ettikten sonra hep beraber Kenan'a giderler. Yusuf burada kardeşleriyle yüzleşir. Onlar da hatalarını anlamış ve pişman olmuşlardır. Yusuf "Üzülmeyin, siz beni kuyuya atmasaydınız Mısır'a sultan olamazdım. Her şeyde bir gizli hikmet var." diyerek kardeşlerini affeder (Sakaoğlu vd., 1999: 178-181).

HİKÂYELERDEKİ SORUNLAR VE ÇÖZÜMLERİN GENEL DAĞILIMI⁵

Şekil 10. Sorunların Genel Dağılımı

Şekil 11. Çözümlerin Genel Dağılımı

⁵ İki grafikte, hikâyelerde toplam 759 birimde tespit edilen 763 sorun ve 786 çözüm yönteminin sayıları ve dağılımları verilmiştir. Bazı birimlerde birden çok sorun ve çözüm belirlendiği için bunlara dair toplam sayılar birim sayısından fazladır. Grafikler, bağlam ve birimlerinde yapılan sadeleştirmenin sonucunda ortaya çıkan temel sorun ve çözümlere dair sayısal bilgileri ve dağılımları yansıtır. Bağlamların temel düzeyin dışında daha fazla sorun ve çözüm içermesi, farklı yorumlamalar gibi sebeplerle grafiklerdeki bilgiler değişiklik gösterebilir. Bu grafiklerin amacı, hikâyelerdeki sorun-çözüm yapısının genel çerçevesini belirlemek ve göstermektir.

“Sorunların Dağılımı” grafiğinde yer alan “olumsuz karakterler ve eylemleri” sadece tarafı olumlu karakterler olan sorunları göstermektedir. Tarafı olumsuz karakterlerden oluşan sorunlar yalnız işlevsel açıdan ele alınmış ve buraya dâhil edilmemiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada, Türk halk hikâyelerinin sorun-çözüm yapısı tüm karakterler açısından çözümlenmiş ve incelenmiştir. Bu çözümleme ile 514 bağlamda toplam 759 sorun-çözümü birimi tespit edilmiştir. Bunların incelenmesi sonucunda ortaya çıkan sorunlar “tehlike”, “saygısızlık”, “üzüntü-bunalım”, “çaresizlik”, “bilgisizlik”, olumsuz karakterler ve eylemleri”, “ikna ve kendini ifade etme güçlüğü”, “anlaşmazlık” ve “haksızlık” olmak üzere 9 ana başlıkta; çözümler de “düşünme”, “gelenek-inanç”, “iletişim”, “karşı koyma-mücadele”, “önlem”, “uzlaşma-barış” ve “yardım” olmak üzere 7 ana başlık altında toplanmıştır. Böylece Türk Halk hikâyelerinin sorun-çözüm yapısını genel hatlarıyla ortaya çıkaran bir tasnif ortaya konulmuştur. Bu tasnif, halk edebiyatının diğer türleri üzerine yapılacak benzer çalışmalara ışık tutabilecek ve Türk halk hikâyelerini diğer milletlerin halk hikâyelerinden ayıran temel özelliklerin belirlenmesi gibi metin ve karşılaştırmalı metin incelemelerinde kullanılabilecek niteliktedir.

Türk halk hikâyelerinin sorun-çözüm yapısının tüm karakterler açısından çözümlenmesi ve işlevsel açıdan incelenmesi sayesinde hikâyelerde bu bağlamda verilen mesajlar daha detaylı şekilde açığa çıkarılmıştır. Hikâyelerdeki sorun-çözüm yapısının; eğlendirme ve eğlenme, adalet, saygı, iyilik, sadakat, vefa gibi toplumsal değerleri destekleme; toplumsal kimliğin oluşmasına katkı sağlama, umut ve cesaret aşılama, yol gösterme, toplumsal baskı ve kabullere dair eleştiride bulunma gibi pek çok işlevi yerine getirdiği tespit edilmiştir. Hikâyelerde sorun olarak yer alan olumsuz karakterler ve eylemlerinin, bu işlevlerin yanı sıra, okuyucu/dinleyiciyi bu konuda bilgilendirme, bilinçlendirme, uyarma gibi işlevler taşıdığı belirlenmiştir. Tüm bu işlevlerin, Bascom tarafından temel hatlarıyla belirlenen, folklorun dört işlevine uyduğu görülmüştür. Hikâyelerde söz konusu işlevler bağlamında verilen temel mesajlar çıkarılmıştır. Fakat edebî metinlerin yan anlamlar taşıdığı gerçeğinden hareketle hikâyelerde sorun-çözüm bağlamında verilen mesajlar konusunda en doğrusunun okuyucu/dinleyicinin kendi çıkarımını yapması olduğu sonucuna varılmıştır.

Bilindiği üzere, edebî metinlerde gerçek olay veya kavramlar birtakım sembollerle temsil edilir. Bu bakımdan hikâyelerde tespit edilen hemen her sorun ve çözüm yönteminin gerçek hayatta karşılaşılabılır ve uygulanabilir tarzda olduğu görülmüştür. Belirlenen sorun ve çözüm örneklerine, çalışmada esas alınan ilk, orta ve yakın dönem metnlerinin neredeyse tamamında rastlanmıştır. Fakat bazı sorun ve çözümlerin sonraki dönem metninde şekil olarak değişikliğe uğradığı tespit edilmiştir. Örneğin, olumsuz karakterler ve eylemleri kapsamında değerlendirilen sorun unsurları ilk metinlerde düşman/düşmanlık, asi/asilik vb. iken sonraki

metinlerde cadı kadın, büyü/büyücülük, dolandırıcılık vb. şekillere bürünmüştür. Bu durum, yine bilindiği üzere, toplumun yaşadığı gelişim ve değişimlerin metinlerine yansımalarıyla ilgilidir. Tüm bu söylenenler bağlamında hikâyeler, Türk toplumuna hayatı yaşama konusunda kılavuzluk eden *canlı* metinler olarak nitelendirilebilir.

Hikâyelerde tespit edilen bazı sorun-çözüm yöntemlerinin, bir sorun karşısında önce iletişim yolunu deneme fakat sonuç alınamayınca karşı koyma-mücadele yöntemine başvurma gibi birden çok aşama içerdiği görülmüştür. Ayrıca bazı hikâyelerin genel kapsamda temel bir sorun-çözüm üzerine kurgulandığı söylenebilir. Örneğin, “Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi”nin kahraman açısından büyüklenme bağlamında ilahi güce *saygısızlık* sorununun tövbe ve dua etme minvalinde *yardım* yoluyla çözülmesi üzerine kurgulandığı yorumu yapılabilir.

Halk hikâyeleri, sorun-çözüm yapısı ve işlevleri göz önünde bulundurulduğunda toplumsal veya bireysel sorunlar konusunda çözüm veya çözümün bir parçası olabilmektedir. Bu durum, diğer halk edebiyatı ürünleri için de geçerlidir.

Son olarak çalışmada, tespit edilen sorun ve çözümlerin dağılımı verilmiş ve bu konudaki genel çerçeve görünür kılınmıştır. Buna göre, genel sorunlarda sırasıyla “tehlike”, “saygısızlık”, “üzüntü-bunalım”, “çaresizlik” ve “bilgisizlik” sorunlarının; genel çözümlerde ise “karşı koyma-mücadele”, “yardım” ve “iletişim” çözümlerinin öne çıktığı görülmüştür. Ayrıca, sorunlara karşı başvuru çözümleri de her sorun için ayrı düzenlenen grafiklerde, karşılaşma sayıları ve sıralamaları ile birlikte ortaya konulmuştur

KAYNAKLAR

- Aksoy, Hüseyin (2023). Geleneksel Kahraman Kalıbı Bağlamında İki Kardeş Kahramanlı Türk Destanları Üzerine Değerlendirme. *Karadeniz Araştırmaları*. XX (79), 741-768.
- Alptekin, Ali Berat (1993). Dede Korkut Hikâyeleri ile Halk Hikâyelerinin Münasebetleri. *Türk Kültürü Araştırmaları/Prof. Dr. Şükrü Elçin Armağanı*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay.
- Alptekin, Ali Berat (1999). *Kirmanşah Hikâyesi*. Ankara: Akçağ Yay.
- Alptekin, Ali Berat (2005). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*. Ankara: Akçağ Yay.
- Aslan, Ensar (1990). *Halk Hikâyelerini İnceleme Yöntemleri-Yaralı Mahmut Hikâyesi Üzerinde Bir İnceleme*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yay.
- Aytaç, Pakize (2011). *Realist Halk Hikâyelerinden Tayyarzâde Hikâyesi ile Haçerli Hanım Hikâyesi Üzerine Bir Tahlil Denemesi*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Bali, Muhan (1973). *Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi Varyantların Tesbiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yay.
- Balkaya, Adem (2020). Otto Rank'ın Kahraman Kalıbı ve Satuk Buğra Han. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (26), 441-450.
- Balkaya, Adem (2022). *Râzınıhân ile Mahfûrûze Hikâyesi (Karşılaştırmalı Metin)*. Ankara: Fenomen Yay.
- Bars, Mehmet Emin (2014). Lord Raglan'ın Geleneksel Kahraman Kalıbı ve Katırğa Pergen Destanı. *International Journal of Languages' Education and Teaching*. (2), 120-134.
- Bascom, William R. (2005). Folklorun Dört İşlevi. *Halkbiliminde Kuram ve Yaklaşımlar 2*. (çev. Feyza Çalış) 125-151. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Başgöz, İlhan (1996). Protesto: Folklorun Beşinci İşlevi (Fonksiyonu). *Prof. Dr. Umay Günay Armağanı*. Ankara: Feryal Matbaacılık, 1-4.
- Başgöz, İlhan (2012). *Türkümlü Aşk Hikâyeleri-Bir Gösterim Olarak*. İstanbul: Pan Yay.
- Boratav, Pertev Naili (2013). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Bilgesu Yay.

- Boratav, Pertev Naili (2018). *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*. Ankara: Bilgesu Yay.
- Çağbayır, Yaşar (2007). *Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı-Ötüken Türkçe Sözlük*. İstanbul. Ötüken Neşriyat.
- Çetin, Ayşe Yücel (2016). *Türk Halk Hikâyelerinde Anlatıcı Tipolojisi*. İstanbul: Kitabevi Yay.
- Çetin, İsmet (1998). Türk Destan Kahramanları ve Köroğlu. *Millî Folklor*. (39), 46-52.
- Çetin, İsmet (2020). *Türk Halk Hikayeciliği Türkiye Sahası*. Ankara: Nobel Yay.
- Çiftçi, Ferhat (2021). Kahraman Odaklı Yapısal Halkbilimi Kuramlarına Göre Kürt Halk Anlatılarından Çîroka Sultan û Wezîr. *Mukaddime*. 12 (2), 503-525.
- Çobanoğlu, Özkul (1996), Lord Raglan'ın Batı Halk Kahramanı Kalıbı Açısından Oğuz Kağan ve Er Töştük Destan Kahramanlarına Bakış. *Umay Günay Armağanı*. Ankara: 202-209.
- Çobanoğlu, Özkul (2004). Halk Hikâyesi. *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü*. C3. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- Çobanoğlu, Özkul (2010). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yay.
- Demirtaş, Sezai (2022). *Türk Efsanelerinde Tayyimekân ve Tayyizaman Olgusu*. Konya: Palet Yay.
- Dorson, Richard M. (2006). *Günümüz Folklor Kuramları*. (çev. Selcan Gürçayır ve Yeliz Özay). Ankara: Geleneksel Yay.
- Duman, Mustafa (2020). *Türk Halk Anlatmalarında Olumsuz Tipler (Mit-Destan-Halk Hikâyesi)*. Ankara: Karakum Yay.
- Duymaz, Ali (2021). *Kerem ile Ashı (Raif Yelkenci Yazması)*. İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Eagleton, Terry (2014). *Edebiyat Kuramı Giriş*. (çev. Tuncay Birkan). İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Ekici, Metin (2007). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

- Ekici, Metin (2019). *Dede Korkut Kitabı Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası-Soylamalar ve 13. Boy-Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Ekici, Metin (2021). Kuramlar ve Yöntemler. *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. (ed. M. Öcal Oğuz) Ankara: Grafiker Yay.
- Elçin, Şükrü (2001). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yay.
- Ergin, Muharrem (2021). *Dede Korkut Kitabı 1-2*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Görkem, İsmail (2019). Halk Hikâyeleri. *Türk Edebiyatı Tarihi*. C2. İzmir: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- Gümüş, İbrahim (2019). *Elif ile Mahmut Hikâyesi*. İstanbul: Hiperyayın Yay.
- Gür, Nagihan (2008). “Sosyal Haydut” Düzleminden “Halk Kahramanı” Statüsüne Bir Yükseliş: Köroğlu ve Sergüzeşti. *Millî Folklor*. (79), 45-49.
- HANÇA, Baki Bora (2012), “Tanım mı, Tarif mi? Halk Hikâyesinin Tanımlanma Meselesi, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Vol. 5, No. 8, 693-699.
- Haviland, William A. ve Prins, Herald E. L. ve Walrath, Dana ve McBride, Bunny (2008). *Kültürel Antropoloji*. İstanbul: Kaknüs Yay.
- <http://lugatim.com/s/%C3%A7%C3%B6z%C3%BCm> [Erişim: 06.07.2024]
- <http://lugatim.com/s/sorun> [Erişim: 06.07.2024]
- Kaplan, Mehmet ve Akalın, Mehmet ve Bali, Muhan (1973). *Köroğlu Destanı*. (Anlatan: Behçet Mahir). Ankara: Sevinç Matbaası.
- Karataş, Turan (2019). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: İz Yay.
- Kaya, Doğan (2007). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yay.
- Kaya, Doğan ve Koz, M. Sabri (2000). *Halk Hikâyeleri I*. İstanbul: Kitabevi Yay.
- Kaya, Muharrem (2019). *Manas'ın Yolculuğu/Joseph Campbell'in Yöntemine Göre Manas Destanının İncelenmesi*. Ankara: Bengü Yay.

- Kolcu, Ali İhsan (2008). *Edebiyat Kuramları: Tanım-Tenkit-Tahlil*. Ankara: Salkımsöğüt Yay.
- Köprülü, M. Fuad (2009). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Akçağ Yay.
- Köse, Nerin (1996). *Sürmeli Bey Hikâyesi (İnceleme-Metin)*. Ankara. Millî Folklor Yay.
- Köse, Nerin (1999). Lord Raglan'ın Geleneksel Kahraman Kalıbı ve "Kocacaş". *Millî Folklor*. (43), 19-23.
- Köse, Nerin (2000). Lord Raglan'ın "Geleneksel Kahraman Kalıbı" ve Türk Halk Hikâyeleri. *Millî Folklor*. (45), 22-39.
- Malinowski, Bronislaw (1992). *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*. (çev. Saadet Özkal). İstanbul: Kabalcı Yay.
- Oğuz, M. Öcal (1998). Lord Raglan'ın Geleneksel Kahraman Kalıbı ve Boğaç Han. *Millî Folklor*. (40), 2-6.
- Oğuz, M. Öcal (1999). Lord Raglan'ın Geleneksel Kahraman Kalıbı ve Basat. *Millî Folklor*. (41), 2-8.
- Oring, Elliott (2012). Folklorun Üç İşlevi Halk Bilimsel Tanım Olarak Geleneksel İşlevselcilik. *Millî Folklor*. (çev. Aslı Büyükokutan) 96, 267-278.
- Öztürk, Ali (2019). *Çağlar İçinde Türk Destanları*. İstanbul: Pozitif Yay.
- Raglan, Lord (1998). Geleneksel Kahraman. *Millî Folklor*. (37), 126-138.
- Sakaoğlu, Saim (2009). Dede Korkut Kitabı'nın 'Giriş' Bölümü Üzerine Bazı Görüşler. *Türk Dili*. XCVII (696), 737-748.
- Sakaoğlu, Saim ve Alptekin, Ali Berat ve Sakaoğlu, Yurdanur ve Şimşek, Esma (1999). *Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- Sakaoğlu, Saim ve Alptekin, Ali Berat ve Sakaoğlu, Yurdanur ve Şimşek, Esma (1997). *Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri I*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.

- Sakaoğlu, Saim ve Duymaz, Ali (1996). *Hurşit ile Mahmihri Hikâyesi*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yay.
- Süleyman Nazif (1922). *Namık Kemal*. İstanbul: İkdam Matbaası.
- Şahin, Veysel ve Şahin, Aysuda (2019). *Epik Dünyanın Kurmaca Mitosu Dede Korkut Anlatıları/Dede Korkut Anlatılarında Kurmaca Yapı*. Ankara: Akçağ Yay.
- Şimşek, Esmâ (1987). Arzu ile Kamber Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Elâzığ: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Thompson, Stith (1955-1958). *Motif-Index of Folk Literature*. 6C. Bloomington-Indiana: Indiana University Press.
- Topcu, Abdullah (2022). Gülistan ile Süleyman Hikâyesi'ne Sorun-Çözüm Açısından Bir Bakış. *Türk Dili ve Kültürü Araştırmaları*. (ed. Hüseyin Muşmal) Konya: Palet Yay.
- Türk Dil Kurumu (2019). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Yazar.
- Türkmen, Fikret (2015). *Tahir ile Zühre (İnceleme-Metin)*. Ankara. AKDITYK Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- Türkmen, Fikret (2018). *Âşık Garip Hikâyesi (İnceleme-Metin)*. Ankara: Akçağ Yay.
- Yolcu, Mehmet Ali (2019). Halk Bilimi Araştırma Kuram ve Yöntemleri. *Halk Bilimi El Kitabı*. (ed. Mustafa Aça) 141-197. Ankara: Nobel Yay.